

OCAK 7
1985

yol
ve
amaç

TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ MERKEZ KOMİTESİ ORGANI

BÜTÜN ÜLKELERİN PROLETERLERİ, BİRLEŞİNİZ!

TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ MERKEZ KOMİTESİ ORGANI

Yazışma adresimiz: Box 16 367 S 103 27 / Stockholm-İsveç

Son redaksiyon tarihi: 15 Ocak 1985

İÇİNDEKİLER

Sayfa

Değişim zorunluğu, değişenler ve değişmesi gerekenler

N. GÜREL

5

Sol Birlik ne diyor

Selim ÖZKAN

16

Türkiye İşçi Partisi'nin 24. yılında

Doğan DİNÇ

21

TKP Programı ve Kürt ulusal sorunu

Yılmaz KARADAG

32

Terörizmin ardında kim var?

Mehmet ERGÜL

38

Antonio Gramsci ve "Gramsci modası" üzerine

Osman DÜLGER

48

Marks ve Lenin'in oportünizme karşı savaşımından sayfalar

Bülent SANLI

58

ARAŞTIRMA İNCELEME

Ekonomik bunalım ile 1970'lerin sonundaki enflasyon
patlaması arasındaki ilişki üzerine

Mahmut ÖZGÖREN

70

OLGULAR GÖRÜŞLER DENEYLER

93

Herausgeber
ERMIS Verlag
Postfach 101016
4300 ESSEN 1

Offset Druckerei
B. Ronnes
4190 Kleve

Değişim zorunluğu, değişenler ve değişmesi gerekenler.

N. GÜREL

12 Eylül 1980 sabahı devrimin şefi Kenan Evren yaptığı ilk konuşmada, ülkede istikrar sağlayacaklarını, bunalımsız işleyen bir demokratik parlamenter sistem kuracaklarını ve halkı huzura kavuşturacaklarını ileri sürmüştü.

Turgut Özal ise, daha 24 Ocak 1980'de, sonra 12 Eylül'cü generallerce aynen sahip çıkılan ekonomik programı, "3-4 yılda ekonomiyi düzlüğe çıkaracak program" olarak tanıyordu.

TKP MK ise daha 12 Eylül 1980 sabahı yayınladığı bildiride, "Cunta Türkiye'nin karşı karşıya olduğu hiçbir can alıcı sorunu çözemiyecektir" demişti.

Merkez Komitemizin organı Atılım, Ekim 1980 sayısında generallerin, Özal'ın getirdiği "ekonomik programın halkımızın sıkıntılarını hafifleteceği" savını yanıtlamış ve bu program "Halka gerçekte kan, ter ve gözyaşı vadetmektedir" demişti.

Şimdi 24 Ocak programının uygulanmaya başlanmasından beş, 12 Eylül devriminden yaklaşık dört buçuk yıl sonra, Evren ve Özal hala yaklaşık aynı şeyleri söylüyorlar. Ama söylediklerine, bırakalım halkı, artık kendileri bile inanmıyorlar. Artık halk Evren'lerin, Özal'ların ülkenin kötü durumunda, kendi günlük yaşamında hiçbir olumlu değişiklik yapamadıklarını, tersine durumu her bakımdan daha da kötüleştirdiklerini görmüştür. Öte yandan Evren'le demokrasi, huzur, Özal'la ekonomik istikrar olmayacağı, bugün, düne kadar bunları destekleyen çevreler bile kabul ediyor.

Evren-Özal ikilisi niçin hiçbir soruna çözüm getiremediler?

Evren'ler, Özal'lar, halkın özledikleri biryana, kendilerini destekleyen emperyalistlerin ve holdinglerin özledikleri anlamda bile olsun bir istikrarı niçin sağlayamadılar?

Üstelik 12 Eylül 1980'den buyana bu çevreler önceden düşlerinde bile göremedikleri kadar çok olanağa sahip oldular. Ağzlarından çıkan herşey yasa oldu. Hiçbir denetime tabi değiller. Ellerini tutan da olmadı, her istediklerini yaptılar, yapıyorlar. Ama gene de hiçbir can alıcı sorunu çözemediler.

Sorunları çözmek için önce adını koymak gerekir. Nedenlerini bulmak gerekir. Türkiye'nin sorunları yeni değildir. Yaklaşık 200 yıllık bir tarihin çözülmemiş, üstüste birikmiş sorunları vardır. Eski çözülmemiş sorunların üzerine binen her yeni sorun, bunları daha da azdırmış, böylece yepyeni sorunlar ortaya çıkmıştır.

Türkiye 200 yıldır sanayileşme sorununu çözmemiştir. Türkiye 200 yıldır köyünü, topraklarını modern düzeye çıkaramamıştır. Halkına okuma-yazma öğretmemiştir, onu bilime, sanata, kültüre kavuşturamamıştır. Türkiye 200 yıldır Batı'ya avuç açmaktan kurtulamamıştır. Tüm ilerlemelere karşın Osmanlı feodalizminin, geriliğin sonuçları bir türlü ortadan kaldırılamamıştır. Bunun nedeni demokratik devrimin tamamlanmamış olmasıdır.

Cumhuriyet'in kurulmasıyla bu konuda beliren umutlar da, ne yazık ki, boşa çıkmış,

bu yıllarda atılan olumlu adımlar hep yarım kalmış ve ülke yeniden emperyalizmin bo-yunduruğuna girmiştir. Feodalizmin kalıntılarının kökten safdışı edilmediği koşullarda gelişen kapitalizm, emperyalizme artan bağımlılıkla birlikte, sorunları her geçen gün artıran bir karakter kazanmıştır.

İşte bu derindeki nedenlere el atılmadan, yeni sorunları geçmişin çözülmemiş sorunlarıyla birlikte ele almadan, Türkiye'nin hiçbir sorunu çözülemez. Partimizin 5. Kongre de kabul edilen programı, bu kangrenleşmiş durumun ekonomik temelini "Türkiye ekonomisi sürekli bir yapısal bunalım içindedir" sözleriyle açıklıyor ve "köklü antiemperyalist demokratik dönüşümler gerçekleştirilmeden bu bunalıma son verilmez" saptamasını yapıyor.

Evren'ler, Özal'lar ise emperyalizm yanlısı ve antidemokratik "dönüşümler" yolundan gittiler. Toplumda geri, ulusal olmayan, asalak ne varsa ona sarıldılar, onu güçlendirdiler, ileri, çağdaş, ulusal, yaratıcı ne varsa, onu boğazlamaya çalıştılar. Halkın sorunlarını değil, kendilerini erke getiren, destekleyen emperyalizmin ve yerli işbirlikçilerinin sorunlarını çözmeyi amaçladılar. O nedenle "başansızlık"ları baştan koşullanmıştı. Bunların halkımızın sorunlarını artırmaktan başka bir şey yapmayacakları bu yüzden daha baştan belliydi. TKP Programı bu durumu daha sonra şu sözlerle dile getirdi: "Faşist rejim...Türkiye'deki bağımlı ve görece geri kapitalizmin can çekişme sürecini zorbalıkla uzatmaktan başka bir işlev görmüyor."

Bunun kanıtları çoktur. Burada çok çarpıcı iki kanıt vermekle yetinmek istiyoruz: Birincisi yatırımlara ilişkindir. "Yatırımların yeterli olduğunu söylemek güçtür. Zira sabit sermaye yatırımları reel olarak ancak 1977 seviyesine ulaşabilmiştir. Özellikle özel sektör yatırımlarının toplam yatırımlar içindeki payının birkaç yıldan beri gerilemesi ve % 50'lerden % 40 düzeyine inmesi bu sektörün yatırımlarının yetersiz kaldığını gösterir" (Üç aylık Ekonomik Rapor. Temmuz-Eylül 1984, s. 18, Odalar Birliği yayını). İkincisi tasarruflara ilişkindir. Türkiye'de toplam banka mevduatı, dolar cinsinden hesaplandığında, 1977'den buyana bir dolar bile artmamıştır. Hep 10 milyar dolar dolaylarında kalmıştır. Eğer bir ekonomide yatırımlar ve tasarruflar 6-7 yıl gibi uzun bir süre boyunca (nüfus yaklaşık 6 milyon artmışken) hiç artmamişsa, o ekonomi gerçekten can çekişiyor demektir.

1977 yılı ekonomide, ondan önceki 10 yılın en kötü yılı olmuştur. Ekonomideki aşağı gidiş bu yıl başlamıştı. Bu durumu önlemek için alternatifler aranması da öyle. 1978'de Ecevit hükümeti, 1979'da Demirel hükümeti, alternatif diye getirilen IMF önerilerini kısmen kabul etmiş, 24 Ocak 1980'de Demirel, Özal'ı tam yetkiyle IMF programını uygulaması için işbaşına getirmişti.

Ne ki, hiçbir önlem bunalımla başa çıkamamış, bunalım her alanda keskinleşmiş, bu kez çözüm 12 Eylül devirmesinde aranmıştı.

Şimdi ise, görülmektedir ki, faşist diktatörlük de, Türkiye'deki bağımlı ve görece geri kapitalizmin kendini yeniden üretme yeteneğindeki kötürümleşmeyi giderememiştir. Ve sonuçta yalnız emekçilerin değil, sermayenin belli kesimlerinin durumu bile daha kötüleşmiştir.

Ekonomik bunalımın böylesine süregelen olduğu yerde ise politik bunalımlar, derin istikrarsızlıklar kaçınılmazdır.

Evren-Özal ikilisi Neleri Değiştirdi?

Yazımızın başında Evren'lerin, Özal'ların halka vadettikleri hiçbir değişikliği gerçekleştiremediklerini söylemiştik. Ama onlar emperyalizmin ve işbirlikçi oligarşinin yarattığı birçok şeyi değiştirdiler. En başta gelir dağılımını. Hem ulusal düzeyde, hem de uluslararası bakımdan. İçerde sosyal adaletsizlik eşi görülmedik ölçüde arttı. Zenginlerin sayısı azaldı, zenginlikleri kat kat arttı. Yoksulların sayısı arttı, yoksullukları eski

günleri aratır oldu. Öte yandan Türkiye'nin emperyalist ülkelere kaptırdığı, yitirdiği ulusal fonların yıllık miktarı ve borçları kat kat arttı. Şimdi Türkiye ve halkı her bakımdan daha yoksul.

Evren-Özal ikilisi ekonominin yapısını da büyük ölçüde değiştirdi. Şimdi ekonomi dünya kapitalist sistemine çok daha sıkı ve daha kölece bağımlıdır, ulusal kaynaklara dayanarak ayakta durmasının olanakları daha azalmıştır.

Ekonomide ulusal güçler geriletilmiş, emperyalizmle işbirliği içindeki anti-ulusal güçlerin kesin egemenliği sağlanmıştır. Ayrıca ekonomide üretici faaliyet geriler, bir yandan üretici etmenlerin, en başta işçi sınıfının, öte yandan devlet ekonomik sektörünün, sanayi sermayesinin rolü azalırken, asalak faaliyet öne çıkarılmış, banka sermayesinin, ticaret sermayesinin rolü belirleyici olmuştur. Anti-ulusal, asalak bir tekelleşme hız kazanmıştır.

Şimdi, halk ve ülke yaşayabilmek için bu yitirdiklerini geri almak zorundadır. Emperyalizm, militarist generaller ve işbirlikçi tekeller ise bunalımı hafifletmeyi başaramadıkları bugünün koşullarında, Türkiye'yi ellerinde tutabilmeyi sürdürmek için hiçbir önemli ödün vermemek zorundadırlar. Buradan çıkan sonuç önümüzdeki dönemde sosyal-sınıfsal ve emperyalizmle olan çelişkilerin kaçınılmazlıkla daha keskinleşeceği.

Ekonomideki ve sosyal yapıdaki bu değişiklikler burjuva devletin yeni karakteristik özellikler kazanmasıyla birlikte gitti.

Bugünkü devlet birçok bakımdan 12 Eylül 1980 öncesinin devleti değildir. Bu devletin artık demokratik hiçbir yan taşımadığını, burjuva demokratik kurumları tasfiye ettiğini, burjuva demokratik hak ve özgürlükleri göstermelik duruma soktuğunu, kısaca faşist, totaliter, militarist bir karakter kazandığını söylemek, durumun önemini anlatmaya her zaman yeterli olmuyor. Bu devletin bünyesindeki kapitalizm öncesinin, Osmanlı'nın kalıntılarını hiçbir zaman temizlememiş olduğunu, şimdi faşistleşmesiyle birlikte, bu, keyfilik, yasa tanımamazlık, rüşvetçilik gibi özelliklerinin daha da güçlendiğini unutmamak gerekiyor. Şunları da eklemek gerekiyor; Bu devlet; ilerici demokrat, Amerikan emperyalizminin ve işbirlikçi oligarşinin kendileri açısından azıcık da olsa tehlikeli gördükleri her akımı, yığınların yasal da olsa böylesi her eylemini "iç düşman faaliyeti" ilan edip zorbalıkla bastırmayı anayasal hak sayan bir doktrine göre örgütlenmiş bir devlettir. Bu devlet; Kürt ulusu üzerindeki şoven baskıyı çok daha sistemleştirmiş, bunu anayasal bir görev durumuna sokmuş bir devlettir. Bu devlet, askersel örgütlenmesini ve silahlanmasını Washington'un "Sovyetlerin askersel üstünlüğü" yalanlarına ve Türkiye'nin, Sovyetler Birliği'ne ve Ortadoğu halklarına karşı ek askersel görevler üstlenmesi gerektiği yolundaki isteklerine uygun bir doktrine göre yürütmeye başlamış bir devlettir. Bu devlet; ekonomik örgüt ve araçlarını IMF'nin istekleri doğrultusunda yeniden düzenleyen ve sağlık, eğitim, konut vb. hizmetleri ile tüketicilerin korunması, küçük üreticinin desteklenmesi gibi faaliyetleri kendi görevi olmaktan çıkarmış bir devlettir.

Bu devlet; ulusal kültürü, ulusal dili, halkın geleneklerini yalnız Kürt halkı için değil, giderek Türk halkı için de yasaklayan, bunların yerine emperyalizmin kozmopolit anti-kültürünü, Osmanlıca-Amerikanca karışımı bir dili, ahlaksızlığı geçirmeye yönelen bir devlettir.

Bu devlet; antikomünizmi (günümüzün antihümanizmidir bu!) resmi ideoloji olarak benimsemiş, eğitim kurumlarını, kitle iletişim araçlarını, olumlu, ilerici, insancıl her düşünceye karşı saldırgan, psikolojik bir savaş yürütecek, yoz ve sapık düşünceleri yaygınlaştıracak biçimde yeniden örgütlemiş, insanımıza ve bilime yabancı, düşman bir devlettir.

Kısaca, bu devletin hiçbir demokratik, ulusal, sosyal yanı kalmamıştır. bu devlet artık Cumhuriyet Türkiye'sinin devleti değil, "Küçük Amerika'nın devletidir. Ulusun yolunu kesmiş bir eşkiyadan farkı yoktur!

Buradan çıkan sonuç bir kere, 12 Eylül öncesinden farklı, "yeni" bir düşmanın söz konusu olduğu ve bu rejime karşı savaşımın kıran kırana bir savaşım olacağıdır. Devletin artan ölçüde işbirlikçi oligarşisinin hizmetine koşulmasının çok geniş güçlerin çıkarıyla çeliştiği, o nedenle bu savaşımın çok geniş bir tabana sahip olduğudur. İkincisi, son 10 yılda çekilen acılar yeniden yaşanmak istenmiyorsa, demokratik, ulusal, sosyal bir karakter taşıyacak bir devletin, bunu sağlayacak önlemlerin zorunlu olduğudur. Bu önlemlerin mutlaka köklü demokratik, antiemperyalist, sosyal, halktan yana dönüşümlere doğru derinleştirilmesi gerektirir. "Yeni" karakterin tüm köklerinin kazınmasının zorunlu olduğudur. Devleti her alanda yenilemek gerektirir.

Nesnel Değişim Zorunluğu

Toplumun bütününe baktığımızda ise şunu söylemek hiç de bir abartma olmayacaktır: Bugün bir bakıma iki ayrı Türkiye oluşmuştur. Birinci Türkiye militarist generallerin, polis şeflerinin, büyük bürokratların, holdinglerin, büyük toprak sahiplerinin, komisyoncu, dolandırıcı kapitalistlerin, Amerikan ajanlarının, sınırsız haklara sahip olanların Türkiye'sidir. Daha doğrusu "küçük Amerika"dır. Burada süngülerin gölgesinde vur patlasın-çal oynasın bir hayat yaşanıyor. Washington'un istediği gibi düşünülüp, davranılıyor.

İkinci Türkiye, işçisinden birçok sanayiciye kadar geleceğini bu topraklara bağlamış Türk ve Kürt milyonların, açların, işsizlerin, durumu her geçen gün daha da kötüleşenlerin, hiçbir hakkı olmayanların Türkiye'sidir. Burada her an işten atılma, iflas etme, zindanlara atılma, sokakta kurşunlanma tehlikesi altında yaşanıyor. Burada iş yapanlar her akşam elleri boş dönüyor, emekçi çocukları aç karnına yatıyor, herkes horlanıyor, aşağılanıyor.

Bu iki Türkiye arasındaki uçurum öylesine açılmıştır ki, bur iki Türkiye öylesine hızla birbirinden uzaklaşıyor ki, bunların birarada varolması artık olanaksızdır. Kimse bu ikisini birarada tutmayı başaramaz. Bunlardan biri yok olmak zorundadır.

Partimizin Genel Sekreteri Kutlu yoldaş, 31 Aralık 1984 gecesi radyonda yaptığı yeni yıl konuşmasında, "Türkiye bir değişime gebedir" derken, işte tüm bu gerçekleri özlü bir biçimde dile getiriyordu.

Gerek 200 yılın çözülmemiş sorunlarının, gerekse Evren-Özal ikilisinin bunların üzerine eklediği yeni sorunların varlığı, Türkiye'nin tüm bu sorunları taşımaya takadının kalmamış olması, bunun yol açtığı nesnel değişim zorunluğu, bugün politik yaşama rejim sorunu olarak yansıyor. Çünkü değişimin öündeki en büyük engel olarak faşist diktatörlük duruyor. Partimizin programı bunu "Günümüzün en önemli, ivedi görevi faşist diktatörlüğü yıkmaktır" saptamasıyla ifade ediyor.

Değişen Tutum ve Yaklaşımlar

Bugün 12 Eylül 1980 öncesi Türkiye'sinden çok farklı bir Türkiye'de yaşadığımızı geniş politik ve sosyal güçler görüyor. Hem "bu durum böyle gitmez" diyenlerin sayısı artıyor, hem de eski anlayış ve yaklaşımlarla yol alınamayacağı toplumda giderek daha iyi kavranıyor.

Partimizin, 12 Eylül 1980'den bu yana geçirdiği gelişme de, aslında, toplumdaki değişikliklere yanıt verebilmek için partinin kendisini birçok bakımdan değiştirmesinin, yenilemesinin zorunlu olduğunun kavranmasının bir sonucudur. 1981 MK Plenum ile başlayan, 1983 MK Plenumunda Haydar Kutlu yoldaşın Genel Sekreterliğe seçilmesiyle derinleşen ve 5. Kongre'de ilk somut sonuçlarını veren bu süreci, biz, biricik yaratıcı ve gelişen ideoloji olan Marksizm-Leninizme sıkı sıkıya bağlı olduğumuz için başarıyla götürüldük ve götürüyoruz. Partimizin ana itici güç olan yığınların savaşımlarıyla olan

bağları, politik gelişmelere müdahale olanakları bu sayede arttı, artıyor.

Değişim daha geneldir. Son yıllarda Türk ve Kürt bütün sol güçlerin sıralarında bir arayışa tanık oluyoruz. Sol güçler eski biçimlerde ileriye yönelinemeyeceğini görüyorlar. Ne yazık ki, bu arayışlar sırasında, başdüşmana karşı savaşımı başa almak unutulduğundan bölünme ve parçalanmalara düşüldüğü, yada bir uçtan öteki uca savrulduğuna da oluyor. Ama kendine "solcuym" diyen herkes, şimdi, "halkıma, ülkeme nasıl iyi hizmet edebilirim?" sorusuna daha ciddi yanıt arıyor:

Türkiye ve Türkiye Kürdistanı Sol Birliğin kurulması, sol güçlerin sıralarındaki bu genel arayışa, birce olumlu, yapıcı bir yanıt olmuştur. Ülkemiz tarihinde sol güçlerin sıralarında böyle ilkeli ve yapıcı, sorumlu bir adım ilk kez atılıyor. Bu adım, 6 partinin değişen duruma uygun davranmanın zorunlu olduğunu kavramasının bir sonucudur.

Öte yandan sol güçlerin sıralarında devrimi istemenin kendi başına hiçbir şeye yetmediği, onu hazırlamak gerektiği, bunun için bugünden politik gelişmelere aktif müdahale edecek, halkla, onun güncel savaşlarıyla sınıksız bağlı bir politik savaşımın zorunlu olduğu görüşü güç kazanıyor. Türk ve Kürt solu, genel olarak, Marks'ın sözüyle, "büyük günleri edilgin bekleyişin içinde olan" bir sol olmaktan çıkıp, "büyük olayları yaratacak güçleri nasıl toplayacağını" araştıran bir sol olmaya yöneliyor.

Aydınlanımızın uzun bir bekleyişten sonra, birleşmeyi ve ağır baskıları göze almayı başararak demokrasi bayrağını yükseltmeleri ve sonra bu konumlardan gerilememeleri de ülkemiz tarihinde yeni bir olgudur. "Türk aydını devletin zorunu görünce siner" yargısı tuzla buz olmuştur.

Burjuva muhalefet partilerinin sıralarında da yeni ve önemli olabilecek değişikliklere tanık oluyoruz. Eski Adalet Partisi'nin mirasçısı olduğunu ifade eden DYP, bugün eski antikomünist konumlarını sürdürmekle birlikte, kendini "demokratik sağ" bir akım olarak tanımlıyor. Reagan yönetiminin ülkemize yönelik politikasına, holdinglerin sınırsız eylem yürütmesine karşı çıkıyor. İşbirlikçi burjuvazinin belli kesimlerinin, emperyalizmle olan bağları ve devletin olanaklarını tekeline alma savaşında yenik düşmeleri bu partiyi etkiliyor. Geçmişte oylarını aldığı seçmenlerin durumlarının kötüleşmesini, onların buna tepkisini bu parti dikkate almak durumunda kalıyor. Bu olguların, DYP'nin politikası üzerinde ne ölçüde etkili olacağını zaman gösterecektir.

Ülkemiz politik yaşamındaki önemli değişikliklerden biri de, DYP ile SODEP arasında diktatörlüğe karşı demokrasi için bir işbirliği eğiliminin ortaya çıkmasıdır. Geçmişte kanlı bıçaklı olanları bu yola iten, baştan beri sayageldiğimiz nesnel değişikliklerden başka birşey değildir.

"Milli Gazete"nin tutumundan, dinci politik akımın sıralarında, antiemperyalist, antitekel tepkilerin 12 Eylül öncesine oranla çok güçlendiğini görüyoruz. Antikomünist, antisovyetik tutumunda henüz bir değişiklik olmayan bu gazetede yayınlanan kimi yazılardan, sözkonusu hareketin sıralarında şimdilerde, "sol güçlerle işbirliği yapılır mı, yapılmaz mı?" sorusunun bile tartışıldığı anlaşılıyor. (Bak: Milli Gazete, 19 Kasım 1984, Sayfa 2, İlhan Kutluer, "Yeni Dünya, Yeni Sol ve Bizimkiler")

Burjuva muhalefet partileri ikircimli tutumlarını sürdürüyor, örneğin hükümetin açığa çıkan soygunculuğuna ya da KDV'ne karşı artan tepkilerin varlığı gibi ortaya çıkan olanaklar, savaşımı yükseltmede kullanmaya, aktif tutum almaya yanaşmıyorlar, halkın eyleminden korku duyuyorlar. Ama onlar aynı zamanda yığınların gücüne dayanmadan hiçbir amaçlarına ulaşamayacaklarını da görüyorlar.

Öte yandan kuruluşlarından bu yana hiçbir zaman mevcut yönetime cephe almamış olan Ziraat Odaları Birliği ile Türk-İş'in, hatta Odalar Birliği'nin şimdi bu tutumlarını değiştirdiklerini, hatta Özal hükümetine karşı çıktıklarını görüyoruz. Bu örgütler arasında hükümete karşı bir işbirliği yapılımasının yollarının arandığına tanık oluyoruz.

Öte yandan Türk-İş içinde, şimdi, DISK'in sınanmış savaşım anlayışının gereklerini savunanların sayısı artıyor,

Tüm bu sayılan olguların sonucunda, faşist olmayan subay çevrelerinin de tutumlarını değiştirmenin gerekli olup olmadığını düşünmeye başladıklarını söylemek yanlış olmayacaktır.

En önemlisi, halkın sıralarında, hakların elde edilmesi için, genel olarak yığın eylemleri, gösteri ve mitingler, yürüyüşler gibi savaşım biçimlerine başvurma zorunlu olduğu görüşü güç kazanıyor.

Bütün göstergeler, diktatörlük karşıtı politik ve sosyal muhalefetin önümüzdeki dönemde sertleşeceğini, yığınlarda sola yönelmenin genel olarak güç kazanacağını ve işçi hareketinin yeni bir gelişme aşamasına gireceğini gösteriyor. Bütün bu sayılan olguların temelinde, halktaki güçlü değişim istemi yatıyor.

Biz tüm bunların ışığında ülkede bir değişimin yalnız zorunlu değil, aynı zamanda olanaklı olduğunu söylüyoruz. Bu değişimi gerçekleştirecek güçlerin varlığına işaret ediyoruz.

Nasıl Bir Değişim?

Değişim kaçınılmazdır. Peki ama, değişim nasıl bir değişim olacak?

“Küçük Amerika”yı yokedip gerçek Türkiye’yi özgürlüğe götürecektir bir değişim mi, yoksa “Küçük Amerika” ile Türkiye’yi uzlaştırmaya yönelecek bir “değişim” mi? Bu sorunun yanıtı henüz belli değildir. En başta, değişime kimin yön vereceğine bağlıdır.

Değişime nasıl bir yön verilmesi gerektiği bizce açıktır. Biz bu sorunun yanıtını geçmişin ve bugünün analizinden, halkın çıkar ve özlemlerinden çıkarıyoruz.

Bugün ana sorun ülkeyi her bakımdan eşğine sürüklediği uçurumdan kurtarmaktır. Faşizmden kurtulmak, ülkemizin bir Amerikan sömürgeşi olmasını önlemek, halkı ekonomik yıkımdan kurtarmak, bunların tümü içindedir. Demokrasi savaşımı ile barış ve ulusal bağımsızlık savaşımı, her ikisiyle toplumsal ilerleme savaşımı hiçbir zaman bu kadar içiçe geçmemiştir.

Ülkemizin hem faşizmden kurtulmasını, hem de 1977-80 arasındaki koşulları bir daha yaşamamasını, 200 yılın birikmiş sorunlarını çözmeye ve ileriye yönelmesini sağlamak için zorunlu olan nedir?

Bugün Evren-Özal rejiminden kurtulmak isteyen herkes, demokrasi istiyor. Ama, tüm anlatageldiklerimiz gösteriyor ki, 12 Eylül’ün yarattığı enkazı temizlemek ve yeni 12 Eylül’leri kesinlikle önlemek, ancak yeni kurulacak demokrasi, antiemperyalist, halkçı ve sosyal bir karakter taşırsa olanaklı olabilir. Bu, Cumhuriyeti emperyalist tasalluttan koruyacak, sağlam güvencelere kavuşturacak bir demokrasi olmalıdır. Bu, 12 Eylül öncesinden değişik, yeni bir demokrasi, yeni, gerçek bir cumhuriyet olmalıdır.

Bu demokrasi, bu cumhuriyet Evren’siz, Özal’sız, Amerika’sız olmalıdır. Bu cumhuriyet, faşistler, Amerikan ajanları, vurguncular barınmamalıdır, bunlardan işledikleri suçların hesabı sorulmalıdır, devlet halkın ulusal çıkarlarının hizmetinde olmalıdır. Bu cumhuriyet her türlü çağdaş düşünce özgür olmalı, ibadet ve vicdan özgürlüğü sağlanmalı, Kürt ulusu üzerindeki ulusal baskı sona ermeli, Türk ve Kürt yurttaşlar eşit haklara sahip olmalıdır. Bu cumhuriyet gerçekten yetkili bir ulusal parlamentoya sahip, demokratik bir cumhuriyet olmalıdır. Bu cumhuriyet demokratik, başta işçi sınıfı olmak üzere emekçilerin eksiksiz demokratik hak ve özgürlüklere sahip olması ve bunları özgürce kullanabilmesi ile ve bunların örgütlerinin ekonomik, toplumsal ve politik yaşamda söz sahibi olması ile korunmalıdır. Bu cumhuriyet sanayileşmeyi, kalkınmayı, sosyal adaleti önüne hedef olarak koymuş, bunları gerçekleştirmenin araçlarına sahip, barışçı, bağımsız, egemen bir Cumhuriyet olmalıdır.

TKP’nin savunduğu ulusal demokrasi budur ve askersel darbelerin, politik cinayetlerin, terörizmin, politik ve ekonomik istikrarsızların, derin sosyal adaletsizliğin önü ancak bu yolla kesilebilir. Ancak yurttaşların böylesi temel ihtiyaçlarına yanıt verecek,

demokrasiyi fiilen yaşatacak bir cumhuriyet kendini iç ve dış düşmanlara karşı koruyabilir. Türkiye ancak böyle büyüyebilir ve güçlenebilir, öteki dünya devletlerinin dostluğunu ve saygısını kazanabilir.

Biz komünistler ülkenin dünya kapitalist sisteminde aldığı yeni yeri, devletin kazandığı yeni karakteri, ülkenin ve yığınların eski ve buradan çıkan yeni ihtiyaçlarını, sınıfların yeni yeralarını dikkate alarak, bundan başka hiçbir değişimin halkın yaşamında gerçek bir değişim getirmeyeceğini söylüyoruz. Ve böyle bir değişimi gerçekleştirmenin ana görevlerinin, ancak işçi sınıfının artan rolü, öncü savaşımla çözülebileceğini vurguluyoruz.

Kutlu Yoldaş Yol ve Amaç'ın 2-3. sayısında yayınlanan "5. Kongre'nin politik önemi" ve Yeni Çağ'ın Mart 1984 sayısında yayınlanan "Yığınların Çıkarlarının Sözcüsü" yazılarında, böylesi bir değişimin ana gücünün ancak işçi sınıfı olabileceğini ayrıntılı biçimde kanıtladı.

Elbette biz ulusal demokrasiyi, hem bir çıkış yolu olduğu için, hem de tüm sorunlara kalıcı ve sağlam çözümlerin bulunabileceği, özgür ve çok yönlü gelişmenin, gerçek demokrasinin sağlanacağı sosyalizme, bunun için zorunlu olan demokratik devrime ölkeyi, işçi sınıfını yakınlaştıracak için savunuyoruz. Ama önemli olan şudur; Bugün bu duruma son verecek ve kangrenlenmiş sorunların çözüm yolunu açacak, bizim savunduğumuz ulusal demokrasinin dışında gerçekçi ve bir avuç vurguncu dışında toplumun geri kalan tüm kesimlerinin ortak çıkarlarına uygun, başka bir alternatif yoktur.

Değişmesi Gerekenler

Böylesi bir değişimin gerçek mimarı bizce ancak sol güçler olabilir. Türkiye solu geçmiş 20 yıl içinde çok deney kazandı. Fabrikalardan, aydınların örgütlerine, kasabalardan köylere kadar sol her yerde ve her tür eylem biçimini kullanarak savaştı. Halkın çıkarlarını parlamento kürsüsünden savunmayı da, faşistlere kurşun sıkmayı da öğrendi. Sayısız düşünsel ürün yarattı. Tüm bu savaşımların, çalışmaların birikimleri, deneyli kadroları, eşsiz ürünleri yok olmadı.

Bütün bunlar, halkın kurtuluşu için birleştirilemez mi? Ve bu sağlandığında, çok daha üst düzeyde ve her alanda etkin bir güç ortaya çıkmaz mı? Eğer bütün sol güçler birbirlerine karşı tutumlarını değiştirmeyi, dar rekabetçilikten, birbirlerine temelsiz, kalıpcı suçlamalar yöneltmekten kurtulmayı başarırlarsa, ortak amaçları çevresinde pekala birleşebilirler. Bu bizce ülkemizin tarihinde gerçek bir dönem noktası olur. Sol birleşmeden, Sol Birlik güçlenmeden ülkemizin gebe olduğu değişim halkın çıkar ve özlemlerine, çağın gereklerine uygun bir yola sokulamaz. Sol güçler birleştiğinde halkın özlemlerine yanıt verecek gerçek bir alternatif oluşturabilirler, öteki muhalefet güçlerinin geniş kesimlerini böylesi bir değişime kazanabilirler.

DYP sözcülerinden I. S. Çağlayangil, partisi ile SODEP arasındaki işbirliği girişimini, özlü bir biçimde "İstanbul'un Rumeli yakasından Anadolu yakasına birlikte geçme girişimi" olarak tanımlıyor ve öteki yakaya geçtikten sonra herkesin kendi yolunda gideceğini, "isteyenin Beylerbeyi'ne, isteyenin Üsküdar'a" yöneleceğini söylüyor. DYP ve SODEP'in savunduğu bu yaklaşım doğru bir işbirliği anlayışıdır. Ama eksik bir anlayıştır. Çünkü birincisi ortada henüz üzerinden faşizmden demokrasiye geçilecek köprü yoktur. İkincisi, bu partiler nasıl bir demokrasi istediklerini tam ifade etmiyorlar. Demokrasiyi bugünkü rejimden, Boğaz'ın iki kıtayı birbirinden kesin olarak ayırdığı gibi ayıran bir anlayış geliştiremiyorlar. Solun ise köprüye ilişkin planları vardır. Onun katılığı olmadan bu köprü inşa edilemez. İnşa edilse bile, sağlam olmaz, karşı yakaya ulaştırılmaz. Sonra, en önemlisi, öyle mimarlar, öyle kolbaşılar türer ki, sonunda halk Anadolu yakasına geçtim sanarken, bir de bakar ki, farkında olmadan gene Rumeli ya-

kasına çıkmış, dökülen terler boşa gitmiş! Solun feneri karşı yakayı bugünden aydınlatıyor. Unutulmamalıdır ki, Türkiye 12 Eylül'e kendiliğinden gelmedi. Militarist generallerin önu kendiliğinden açılmadı.

Evet, karşıyakaya vardktan sonra herkes gerçekten kendi yoluna gidebilir. Biz ise halkın istediğı yoldan gideceğiz. Halk Ankara'ya gitmek istiyor. Biz ona en kısa ve en sancısız yolu göstereceğiz. Halkla beraber yürümek isteyen herkese de yolu her zaman açık tutacağız.

Kimileri bizim demokrasiyi yalnızca sosyalizme ulaşmak için bir araç olarak savunduğumuzu söylüyorlar. Bunlar, kendilerinin burjuva demokrasisini kapitalizmi korumak için bir araç olarak savunduklarını gizlemeye çalışıyorlar. Biz elbette sosyalizm için savaşıyoruz, ama sosyalizmde de demokrasi olacak ve sürekli gelişecek. Biz tıpkı bugün faşizm koşullarında yaptığımız gibi, yarın da, halkın yürümek istediğı hedefin önüne geçmek isteyenlerin dışında kalan **herkesin** eksiksiz demokratik haklarını **her zaman** savunacağız!

Burada altını çizmek istediğimiz ise şudur; Muhalefet kendini yenilemeden ülkeyi yenileyemez. Sol kendini yeniliyor, burjuva muhalefet de bunu başarabilecek mi?

Bağlaşıklık Politikamız, Yığınlarla Birlikte Savaşmak İçindir

Biz Türkiye'nin, içine düştüğü derin bunalımlardan ancak halk yığınlarının savaşım-larıyla kurtulabileceğı, halkın özlediğı geleceğı ancak kendi elleriyle kurabileceğı görü-şündeyiz. Tarihin motoru her zaman halk yığınlarının savaşımı olmuştur. O nedenle biz her zaman halkın olanaklı olan en geniş kesimlerini savaşıma kazanmaya, bunun için halk yığınlarına ulaşmaya çalışıyoruz. Bağlaşıklık politikası da içinde, bütün po-litikamızın bütün özü budur.

Geniş halk yığınları bugün burjuva ideolojisinin etkisi altındadır. Kapitalist toplum-da burjuva ideolojisi egemen ideolojidir. İşçi sınıfının ideolojisinin yandaşları kapitalist toplumda her zaman azınlıktadır. Geniş halk yığınları ancak devrimci durumda ve ken-di özdeneyimleri temelinde burjuva ideolojisinin etkisinden kurtulabilir. İşçi sınıfının ideolojisinin egemen ideoloji duruma yükselmesinin koşulları ancak sosyalist devrimin etkusuyla yaratılabilir.

Komünistler bu gerçekten ne gibi sonuçlar çıkarırlar?

Bu gerçekten, bizim işçi sınıfının proleter olmayan emekçilerin çıkarlarını savunma-sını sağlarken, bütün halk katmanları içinde örgütlenirken ve burjuva ideolojisinin her türüne karşı ideolojik savaşımı sürdürürken, bugünden devrime kadar, burjuva ideolojisinin etkisi altında olan geniş yığınları savaşıma çekebilecek bir politika, esnek ve yaratıcı bir bağlaşıklık politikası izlememiz gerektiğı sonucu çıkar.

Komünist ve İşçi Partileri 1969 Moskova Uluslararası Danışma Toplantısı'nın bel-gesinde şöyle deniyordu: "Bir komünist partisinin Marksizm-Leninizme bağlılığı, onun Leninci bağlaşıklık politikasını kendi ülkesinin özgül koşullarına devrimci biçimde uy-gulamasına bağlıdır. Bağlaşıklık politikasının başarısı, Marksizm-Leninizme bağlılığın derecesini gösterir."

Bağlaşıklık, geniş halk yığınlarının önüne, onların nesnel çıkarlarını ifade eden, on-ları rejimle karşı karşıya getirecek ve bugüne kadarki deneyimleri sonucu uğrunda sa-vaşmayı kabul edebilecekleri savaşım hedefleri koymaktan, ve emperyalizm ve işbirlikçi oligarşi ile (bugün onların faşist diktatörlüğü ile) çelişki içinde olan tüm sosyal ve po-litik güçlerin birliğı için çalışmaktan geçer. Geniş halk yığınları bugün burjuva ideolojisinin, burjuva politik güçlerin etkisinde de olsalar, bizim MK 1. Plenumunda koyduğumuz, şimdi 3. Plenumda daha da ayrıntılandırđımız dört ana savaşım hedefi için savaşılabirler ve savaşıyorlar. Ve bu savaşımı daha da yükseltmek olanaklıdır, amacımız budur. Bu savaşım hedefleri hangi politik gücün yandaşı olurlarsa olsunlar,

tüm halk yığınlarının çıkarlarını ifade etmektedir. Ve bizim birlik politikamız, bütün muhalefet güçleri ile ortak hedefler çevresinde güçlerimizi birleştirme politikamız, halk yığınlarının bu hedefler için birleşmesine, bu hedeflerin daha geniş yığınlara malolmasına yardımcı oluyor. Biz burjuva ideolojisini savunan muhalefet partilerini, kendilerinin de dile getirdikleri istemleri yaşama geçirmek için diktatörlüğe karşı işbirliğine çağırduğumuzda, bu, onların emekçi tabanlarının çıkarlarıyla uyum içinde oluyor ve bunların somut bilinç düzeyleriyle, ruh halleriyle çelişmiyor. Böylece komünist, solcu işçi ve aydınlarla, burjuva muhalefetin yandaşı işçi ve aydınlar güçlerini birleştirebiliyorlar. Bu, bu partilerin yöneticilerini de etkiliyor ve onlar kendilerinin de savundukları istemler için bizimle işbirliği yapmak ya da bunu niçin yapmadıklarını tabanlarına açıklamak arasında bir seçim yapmakla karşı karşıya geliyorlar. (İkinci yolu seçtiklerinde, tabanlarını inandırıcı kanıtlar bulmada giderek daha da zorlandıklarını görüyorlar.)

Sözkonusu yöneticilerin tutumu ne olursa olsun, her iki durumda da, biz yığınları savaşım içinde birleştirmeye yönelmiş oluyoruz. Biz şimdi örneğin DYP ve SODEP yandaşı halk yığınlarını, kendi partilerinin ilan ettikleri demokrasi için işbirliği yapma hedefine uygun davranmaya, kendi ortak çıkarları için güçlerini birleştirmeye çağırıyoruz. Tabandaki böylesi birlikler iki parti arasındaki işbirliğinin gerçekten demokratik bir karakter kazanmasının güvencesi olacaktır. Ve eğer komünist ve solcu işçi ve aydınlar bulundukları her yerde emekçilerin birleşmesi için var güçleriyle çalışırlarsa, hiç kimse, hiçbir emekçiyi, komünist ve solcu işçi aydınlarla birleşmemek gerektiğine kolay kolay inandıramayacaktır.

Şimdi Sol Birlik'in kurulması, solun tabandaki birliğini güçlendirecek, dolayısıyla çok daha geniş yığınları demokrasi platformunda birleştirebilecek çekim merkezlerinin oluşmasını sağlayacaktır. Bu tür sol merkezlerin bütün Anadolu'da oluşmasının olanakları artıyor. Her solcu, kendini bu tür demokrasi ocaklarının kurulmasının girişimcisi olmakla görevlendirmeli, öne atılmalıdır.

Gelişimlere Bugünden Aktif Müdahale

Merkez Komitemizin 3. Plenumu'nun Özal hükümetinin yıkılması için erken seçimlere gidilmesi istemini yükseltmeyi savunması da, yukarıda ele aldığımız savaşım anlayışıyla bağlıdır. Bu hedef, geniş yığınların faşizme karşı savaşımının henüz açık yığınsal eylemlere dönüşmediği, bir yükseliş içinde olmadığı bugünün koşullarında, geniş halk yığınlarını politik eyleme çekmeye, onları hareketlendirmeye ve bütün diktatörlük karşıtı muhalefet güçleri arasında diyalogu pekiştirmeye, onları birleştirmeye, diktatörlükle karşı karşıya getirmeye elverişli bir hedeftir. Bugün bu istem etrafında yığınsal bir savaşımın yükselmesi, bu savaşımında yığınların yakıcı istemlerinin öne çıkması Evren-Özal diktatörlüğünün güç duruma sokacaktır. Açık ki, böyle bir savaşım içinde yığınlara, diktatörlükten kurtulmak için daha ileri savaşımara atılmanın zorunluluğunu kavratma olanaklarımız artacaktır. Erken seçim isteminin yükseltilmesi faşizmi yıkacak politik ordunun oluşturulması için ek olanaklar sağlayacaktır.

Şimdi, hükümeti derinden sarsan skandalların patlak verdiği koşullarda, (bunlar MK 3. plenumunun saptadığı rejimdeki yeni bunalımın dışı vurmasından başka birşey değildir), erken seçim istemini önceleri pek ağızlarına almayan, hatta bunu yükseltmek için, bu yılın geçmesini beklemek gerekir, diyen DYP ve SODEP'in, bu istemi savunmaya başlamaları 3. Plenum'un doğru bir saptama yaptığını gösteriyor.

Komünistlerin erken seçim istemini savunması, burjuva muhalefet partilerinin işine yarayacak, dolayısıyla yığınların bunların peşine takılmasını getirecek bir tutum mudur?

Bir kere faşist diktatörlüğe karşı burjuva muhalefet partilerinin güçlenmesi komünistler için korkulacak bir şey değildir. Bu partilerin güçlenmesi, daha geniş yığınların

nesnel olarak faşizme karşı tutum alması demektir. Yukarıdaki soruyu, ancak, faşizmin ne olduğunu, faşizme karşı savaşımın ilkelerini kavramış ve yığınların, bizim ve öteki sol güçlerin kesin sonuç alıcı eylem çağrılarını desteklemeye henüz hazır durumda olmadığını unutan bir "sol"cu, evet diye yanıtlayabilir.

Ama elbette bizim amacımız bu partilerin güçlendirilmesi için çalışmak değil. Bizim amacımız, yığınları politik eyleme çekmek, faşizme karşı birliği güçlendirmek ve politik gelişmelerin gidişi üzerindeki inisiyatifin diktatörlükten demokrasi güçlerine geçmesini sağlamaktır.

Politik savaşımın gündemini şimdiye kadar olduğu gibi diktatörlük değil de, demokrasi güçleri belirlemeye başladığında ne olacak? İşte bu sorunun yanıtı, yani söz konusu inisiyatifin faşizmi temelden yıkmaya yönlendirilip yönlendirilmeyeceği, en başta sol güçlerin gelişmelere ne denli etkili müdahale edebileceklerine bağlıdır. Bugünden en aktif çabayı, en kararlı savaşımı kim yürütecek? Soru budur. Komünistler, öteki sol güçler, ilerde burjuva muhalefet partileri güçlenebilir, yığınların onların peşine takılıp, küçük kazanımlarla yetinin korkusuyla, bugünden onların etkisindeki yığınları hareketlendirmek için çaba göstermezlerse, inisiyatifi hiçbir zaman ele geçiremezler. Yığınları uzaktan seyrederek, bilinmeyen kuvvetlerin onları ayaklandıracağını beklemek, solun görevinin ancak o zaman ortaya çıkıp, bir trafik levhası gibi, devrime giden yolu göstermek olduğunu sanmak, yığınlara, burjuvazinin peşinde sürüklenmeye devam edin, demekten başka ne anlama gelir? Yığınları burjuva ideolojisinin etkisinden kurtarmak için bugünden aktif çaba! Her alanda, her konuda öncü tutum! Bizim politikamız budur.

Yığınların burjuva partilerinin peşine takılmasını getirecek olan, erken seçim vb. "yasal", "parlamentar" istemleri savunmak değil, bunları faşizmi yıkma hedefiyle bağlamamak yığınları bu uğurda kararlı ve sonuç alıcı eylemlere hazırlamada bir olanak olarak kullanmamak ve öte yandan yığınların bugünden başvurduğu ve vuracağı yasal olmayan eylemleri desteklememek geliştirmeye çalışmamak olacaktır.

Partimiz zamanı geldiğinde bu yaklaşımla ve antifaşist savaşım ilkeleri ışığında erken seçimlerin düzenlenmesi koşullarına ve seçimlerde alınması gereken tutuma ilişkin görüşlerimizi saptayacak ve halkımıza duyuracaktır.

Partimizi Değişime Hazırlamak, Değişimi Hazırlamaktır

Bizim birlik politikamızın başarısı için, bu politikayı tabanda uygulayacak komünistlerin varlığı zorunludur. O nedenle MK 3. Plenumu, şimdi partinin artan politik etkisi ile birlikte, onun örgütsel gücünü de daha çok artırmak için çabaları yoğunlaştırma kararını aldı. Yığınlar içinde, en başta işçi sınıfının sıralarında, stratejik işyerlerinde daha çok parti örgütü, daha çok parti grubu oluşturma hedefini koydu.

Bizim birlik politikamızın başarısı için, yığınlar içinde çalışan komünistlerin görüşlerimizi yığınlara daha iyi anlatabilmesi zorunludur. Bu, görüşlerimizi basitleştirmek, sloganlaştırmak, kalıplara uydurmak değildir. Görüşlerimizi yığınların kafalarındaki sorularla onları ilgilendiren sorunlarla bağlayarak, onların somut çıkarlarına dayandırarak anlatabilmek demektir. Onların günlük yaşamının, günlük bilincinin güncel politik savaşımın çıkarışan yanlarını bulmak, buradan çıkarak onlara güncel politikamızı anlatabilmek demektir. Düşmanın onların bilincine soktuğu ve sokmaya çalıştığı yanlış fikirleri, bize ve görüşlerimize ilişkin önyargıların varlığına gözümüzü kapamadan, etkisizleştirmeye çalışmak demektir. Onların değer verdikleri duygu ve düşüncelerle bizim politik görüşlerimizin uyum içinde olduğunu onlara gösterebilmek demektir. Hiçbir zaman bizim için bilinen temel gerçeklerin yığınlar için de bilinir olduğunu varsaymamak, yığınlara bütün politik gerçekleri usanmadan, tekrar tekrar açıklamak demektir.

Komintern'in 3. Kongresi'nin "Yığınlara!" ana belgisini taşıyan çağrısı, komünistlerin yığınları reformistlerin etkisinden kurtarmasının, ancak onların bütün günlük dertlerinde en önde savaşmalarıyla olanaklı olacağını vurgulamıştı. Boş açıklamalarla iş yapmamak, demokrasi ve proletarya diktatörlüğü üzerinde teorik kavgalar temelinde değil, tersine işçiler için ekmek, ücret, giysi, konut vb. gibi sorunlar temelinde savaşmak gerekirdi demisti. Komünistlere "Harekete geçen işçi yığınlarının öncüsü, onların aklı ve yüreği olun!" diye seslenmişti. MK'mizin 3. Plenumu'nun, ekonomik ve sosyal haklar için savaşımı geniş bir kampanyaya yükseltme kararı, bütün partiyi bu ruhta seferber etmeye yöneliktir.

Bizim yığınların günlük savaşımını yönleltmeye çalıştığımız politik hedefler yalnızca en geniş yığınları ve muhalefet güçlerini birleştirici hedefler değil, aynı zamanda onları faşist diktatörlükle ve onun ardındaki ABD emperyalizmi ve işbirlikçi oligarşi ile karşıya getirici hedeflerdir. Biz bu hedefleri yığınlara ne kadar çok maledebilirsek, faşist diktatörlüğün yıkılması savaşımı ile ulusal demokrasinin kurulmasını o denli birleştirebiliriz, halkı 12 Eylül öncesinin kısıtlı demokrasisine razı etmek isteyenler çıktığında, onları o denli kolay yenilgiye uğratabiliriz.

Kutlu yoldaş yeni yıl konuşmasında, Partimizi toplumun gebe olduğu değişime hazır bir parti haline getirmek için, 65. kuruluş yıldönümümüzü onu daha da güçlendirerek kutlama görevini önümüze koydu. Partimizi değişime hazırlamak, aynı zamanda değişimi hazırlamaktır. Partimizi güçlendirmek, onu daha da değiştirmek, daha da yenilemek demektir.

Ne Gelirse Gelsin

Biz, 12 Eylül devirmesini, Atılım'ın Ekim 1980 sayısında, Lenin'in 1909'da, gericiilik döneminde söylediği şu sözlerle karşılamıştık: "Azılı gerici Kara Yüzler istedikleri kadar Duma'da ve dışında, başkentte ve ülkenin en uzak köşelerinde utku çığlıkları atıp ulusunlar, gericiilik istediği kadar azsın-pek zeki Bay Stolipin, dengeyi zar zor koruyan otokrasiyi çöküşe daha da yakınlaştırmadan, politik akıldışılık ve deliliklerin yeni bir düğümüne yol açmadan, proletaryanın saflarına, köylü yığınlarının devrimci unsurlarının saflarına yeni ve taze güçler kazandırmadan tek bir adım atamayacaktır. Yığınlarla en sıkı bağ içinde, amaçlı bir çalışmayla kendini daha da pekiştirmeyi başaracak olan parti; en ileri sınıfın öncüsünü örgütlemeyi, gücünü proletaryanın her yaşam belirtisini sosyal-demokrat ruh içinde etkileyecek şekilde yönetebilmeyi başaracak olan parti, üstün gelecektir. Ne gelirse gelsin!"

Gelen saldırılar karşısında bu bilinçle yığınlarla birlikte geri çekildik, onlarla birlikte güçlerimizi yeniden toparladık, düzenledik. Savunmada hiçbir zaman pasif bir bekleyişe düşmedik, hep aktif tutum aldık. Sonra yığınlarla birlikte adım adım düşmanı kuşatmaya başladık. Şimdi bu kuşatma sürüyor. Düşman giderek dört bir yandan kuşatılıyor. Çıkış yolu yoktur. Daha saldırıyor, saldıracak. Bu nedenle gerekirse mevzi geri çekilmelere de başvurucağız. Ama genel kuşatmayı hiçbir koşulda kaldırmayacağız. Giderek daha daraltacağız. Yeni yeni güçleri orduya çekeceğiz, her yöntemi ve aracı kullanarak, gereken her manevraya başvurarak, yavaş yavaş da olsa düşmanın kalesine yöneleceğiz. O ise, ya teslim olacak, ya da yığınların genel saldırısı altında yokolup gidecek.

Bugün partimizin öne koyduğu görevleri gereğince yerine getirdiğimizde ulaşacağımız yeri, gözümüzün önünde, işte böyle çok somut görebiliyoruz. Düşman şimdi artık gün sayıyor. Ömrünü kısaltmak elimizdedir. 1985'de bu bilinçle örgütlenecek ve savaşacağız. "Ne gelirse gelsin!"

Sol birlik ne diyor?

Selim ÖZKAN

Kürdistan Öncü İşçi Partisi, Türkiye İşçi Partisi, Türkiye Komünist Emek Partisi, Türkiye Komünist Partisi, Türkiye Kürdistanı Sosyalist Partisi, Türkiye Sosyalist İşçi Partisi arasında bir şüredir yürütülmekte olan çalışmalar 1984 Aralık ayında, nitel bir sıçramayla belirliği bir bütünlüğe ulaştı. Altı sol parti, 10 Aralık 1984 günü yaptıkları bir duyuruyla, üst düzey yöneticilerinden oluşan delegasyonların katılımıyla gerçekleştirilen bir toplantıda, faşizme ve emperyalizme karşı mücadelede güçlerini birleştirmeyi kararlaştırdıklarını, **Türkiye ve Türkiye Kürdistanı Sol Birliği (Sol Birlik)** adı altında bir güçbirliği oluşturduklarını dünya ve Türkiye kamuoyuna açıkladılar. Beraberinde sözkonusu partilerin Genel Başkan/Sekreterlerinin imzalarını taşıyan "Türkiye ve Türkiye Kürdistanı Sol Birlik Deklarasyonu" ve "Demokratik Güçbirliği Platformu" da kamuoyuna açıklandı.

Altı sol partinin, işçi sınıfının ve halkımızın davası karşısında duydukları sorumluluğun bir ifadesi olan bu ortak adımı, Türkiye sol hareketinde de olduğu kadar, ülkenin genel politik-sosyal gidiş üzerinde de büyük rol oynamaya adaydır. Bu adım, sola karşı genel eğilimin artmakta olduğu, ülkenin içinde bulunduğu her yönüyle derinleşen bunalımlı dönemden çıkılması için sol çözümlere, sol'un katkısına her geçen gün daha fazla ihtiyaç duyulduğu günümüzde daha da büyük bir anlam kazanıyor. Sol eğilimli yüzbinlerce/milyonlarca yurttaşın "Birlikte savaş!" istemine bir yanıt olan altı sol partinin bu ortak adımından sonra şimdi bir bütün olarak sol çok daha fazla güçlüdür ve ülke sorunlarına çok daha aktif olarak müdahale edebilir. Ayrıca bu adım yalnızca tüm sol güçler için değil, en geniş barış ve demokrasi yanlısı güçler için de esinlendirici, aynı zamanda da güçlendirici bir etken olarak değerlendirilmelidir. Bir bütün olarak diktatörlük karşıtı güçler şimdi daha güçlüdür. Altı sol partinin ortak deklarasyonlarında belirttikleri gibi, faşist diktatörlüğün gücünü karşıtlarının biraraya gelememesinden aldığı düşünülürse, Sol Birliğin kurulmasının, güçleri birleştirmenin ve ortak savaşım yürütmenin olanaklı olduğunun görülmesi ve gösterilmesi açısından taşıdığı önem çok daha iyi anlaşılacaktır. Artık, inisiyatifli diktatörlüğün elinden almanın, ülkedeki karşılıklı güçler oranının demokrasiden yana değiştirmenin yolu daha bir açılmıştır.

Altı sol parti, ortak belgelerinde, uluslararası planda ve ülke düzeyinde en temel, belirleyici konulardaki ortak görüşlerini, ülkenin yüz yüze bulunduğu tehlikeleri, bunların kaynağını ve sorumlularını açıklıyor, çözüm önerilerini ve bunları yaşama geçirmenin yollarını öne koyuyorlar. Sol Birliği oluşturan partiler, yayınlanan belgelerden görüleceği gibi, kime karşı, kiminle birlikte, hangi amaçlar etrafında ve hangi ilkeler temelinde biraraya gelmekten yana olduklarını; henüz böylece bir birlikteliğin oluşmadığı koşullarda, bu yöndeki gelişmelere yardımcı olmak için ne gibi bir tutum içinde olduklarını net olarak belirliyorlar.

Elbette, -ister halk düşmanı olsun, isterse de halktan yana- istisnasız her politik güç, her politik mihrak kendi görüşleri temelinde, dolaylı ya da dolaysız bir yoldan, **Sol Birlik** ve görüşleri karşısında tutumunu belirtecektir. **Sol Birlik**'in deklarasyonu

ve güçbirliği platformu incelendiğinde daha iyi görülecektir ki, Sol Birliğin önerileri ve görüşleri karşısında takınılacak tutumun ciddiliğim ülkenin sorunları, halkın acıları karşısında duyulan sorumluluğun, ciddiliğın bir ayrıacı olacaktır. Bu nedenle ülkesi ve insanı için kaygı duyan her yurtsever, her demokrat kişi ya da politik gücün ilkağızda yapması gereken, Sol Birlik'in ülke ve dünya gerçekleri üzerindeki görüş ve önerilerini belirlemek ve ortak atılabilecek adımları dile getirmek olmalıdır. Böylece herkes, ülke politik güçler yelpazesinde tuttuğu yeri hem görebilecek, hem de gösterebilecektir.

Biz burada, Sol Birliği oluşturan altı sol partinin imzasını taşıyan 10 Aralık 1984 günlü duyuruda belirtildiği gibi, "Sol Birliğin işlevini, görev ve amaçlarını belirleyen" deklarasyona ve "barış ve demokrasi mücadelesi için işbirliğine çağırın demokratik bir program" olarak nitelenen "Demokratik Güçbirliği Platformu"na dayanarak, Sol Birliğin en temel konulardaki görüşlerini, yaklaşımlarını ele alacağız.

Uluslararası planda en önemli görev nedir?

Altı sol parti gerçekleştirdikleri toplantıda, karşılıklı olarak birbirleriyle kopmaz ilişki içinde bulunan dünyadaki, bölgedeki ve ülkedeki gelişmeleri değerlendirdiler. Tüm insanlığın, hangi politik görüşten, hangi ulustan, ırktan ya da dinden olursa olsun tüm kıtalarda yaşayanların bir nükleer savaşta yokolma tehlikesi ile karşı karşıya bulunduğunu belirten partiler, bu tehlikenin kaynağını da ikircimsiz ortaya koydular: Bu, "ABD emperyalizmin askeri üstünlük sağlama ve bu yolla tarihin akışını geri çevirme politikası"dır. Buradan kalkan Türkiye ve Türkiye Kürdistanı Sol Birliği, deklarasyonunda, uluslararası planda bugünün en önemli devrimci görevini "insanlığı nükleer bir savaştan yok olma tehlikesiyle karşı karşıya getiren emperyalist çevrelere karşı barış mücadelesini yükseltmek olarak belirliyor. Altı sol parti, ayrıca Sovyetler Birliği'nin dünyayı nükleer bir felaketten kurtarmak için vargücünü seferber ettiğini de vurguluyor.

Ulusal planda en acil politik görev nedir?

Altı sol parti, Sol Birliğin deklarasyonunda bu sorunun yanıtını da açık ve duru bir şekilde belirtiyor. Sol Birlik, "günümüzün en acil politik görevi"ni, "faşist diktatörlüğü yıkmak" olarak koyuyor. Faşist diktatörlüğün ülkeyi sürüklediği tehlikeli yeri çeşitli yönleriyle ele alan Sol Birlik, bugün ülkenin karşı karşıya bulunduğu tüm tehlike ve felaketlerin, Türk-Kürt halkımızın çektiği acıların, faşist diktatörlüğün varlığıyla, izlediği halk düşmanı politikalarla bağını sergiliyor.

Amerikan emperyalizminin bölgemize yönelik planlarını ve bu planlarında ülkemize biçtiği rolü değerlendiren Sol Birli, "faşist rejimin izlediği ABD emperyalizmine kölece bağımlılık politikası"nın ülkeyi son derece tehlikeli gelişmelerle yüz yüze getirdiğini belirtiyor. Yine, deklarasyonunda, Sol Birlik, IMF vb. emperyalizmin mali kuruluşlarının buyrukları doğrultusunda izlenen ve 24 Ocak kararları olarak adlandırılan ekonomi politikanın "ekonomiyi topyekun çöküşün eşiğine" getirdiğini vurguluyor. Ayrıca, Türkiye'nin, ekonomik çöküşe paralel olarak artan bir "sosyal çürüme" içinde olduğunu dile getiriyor. Altı sol parti, Kürt halkının sürekli baskı ve terör altında olduğunu, en temel ulusal demokratik haklarının tanınmadığını da vurguluyorlar.

Bütün bu nedenlerden hareket eden Sol Birlik, "Türkiye"yi emperyalizmin saldırgan politikasına araç olmaktan kurtarmak, halkın temel demokratik hak ve özgürlüklerini

yeniden elde etmek ve genişletmek, emekçilerin yaşam koşullarını iyileştirmek, ekonomik çöküşü engellemek ve Kürt halkı üzerindeki ulusal baskıyı ortadan kaldırmak için ülkemizin faşist diktatörlüğün çizmeleri altından kurtarılması zorunludur" diyor. Ve "Barışçı ve demokratik bir Türkiye'nin yolunu açmak için", "günümüzün en acil görevi"ni, "faşist diktatörlüğü yıkmak" olarak koyuyor.

Bu görevi kimler, nasıl yerine getirebilir?

Sol Birlik, karşı karşıya olunan tehlikelere dikkati çekmekle birlikte, felaketlere uğramanın kaçınılmaz olmadığını da dile getiriyor. "bu gidişi önlemek mümkündür" diyor. "Faşist diktatörlük koşullarında demokrasi mücadelesi zorunlu olarak çok geniş güçlerin, işçi ve emekçi sınıfların, orta katmanların ve çıkarları faşist diktatörlükle çatışan burjuva kesimlerin mücadelesi niteliğini alıyor" diyen Sol Birlik, ülkeyi felaketlere sürükleyen "faşist diktatörlüğe son verecek güçler nesnel olarak var"dır saptamasını yapıyor. Bunu böyle belirten altı sol partiye göre, "Faşist diktatörlüğün zorbalığı ve saldırganlığı, onun çok güçlü olmasından değil, demokrasi güçlerinin bölünmüş ve dağınık olmasından kaynaklanıyor. "Bu saptamaya dayanarak, Sol Birlik şu sonuca ulaşıyor: "Bugün hiçbir politik güç tek başına ülkeyi sürüklenmekte olduğu tehlikeyi gidışten kurtaramaz, faşist diktatörlüğe son veremez, ulusal ve toplumsal kurtuluş yolunu açamaz. Bu nedenle güçlerimizi birleştirmemiz zorunludur."

Böylesi bir zorunluluğa derinden inandıklarını, önce kendi aralarında güçlerini birleştirme ve kalıcı bir işbirliği oluşturma kararı olarak gösteren altı sol parti, "geniş demokrasi ve barış güçlerinin cephesinin kurulmasını" amaçladıklarını da açıklıyorlar. Bu cephede kimler yer alacaktır? Bu cephe kime karşı, ne için, hangi hedef etrafında oluşacaktır? Sol Birliğin deklarasyonu, bu soruların yanıtını şöyle veriyor: "Bu cephe, barış ve demokrasi yanlısı, anti-faşist Türk ve Kürt tüm güçlerin cephesi olmalıdır. İşçi sınıfının, köylülerin, esnaf ve zanaatçıların, yurtsever güçlerin, aydınlar ve gençlerin, küçük ve orta işletme sahiplerinin, diktatörlüğe karşı çıkan ve ortak bir program çevresinde birleşen tüm güçlerin işbirliği ile, işçi sınıfının öncülüğündeki yığınların bağımsız, aktif savaşımıyla faşist diktatörlüğü yıkmak ve tüm bu sınıf ve katmanlara dayanan demokrasi güçlerinin hükümetini kurmak olanaklıdır."

PPKK, TİP, TKEP, TKP, TKSP, TSİP böylesi bir cephenin kurulmasından yana olduklarını açıklamakla yetinmiyor, aynı zamanda en geniş demokrasi ve barış güçlerinin böylesi bir cephede, ortak bir program etrafında bir araya gelmelerine yardımcı olmak için bugünden "hiçbir önkoşul dayatmaksızın, milyonlarca emekçinin somut istemler uğruna yürüttükler mücadele içinde, her düzeyde ve alanda eylem birliğini gerçekleştirmek için aralıksız ortak çaba sarfetmeyi sürdüreceklerini" de açıklıyorlar.

Altı sol parti, faşist yönetime son verilmesinden yana tüm güçlerin istemlerine yanıt veren, bu güçlerin işbirliğine temel oluşturacak bir platformu kamuoyuna duyurdu. "Demokratik Güçbirliği Platformu" adını taşıyan bu program, faşist diktatörlüğe son verilip, en geniş anti-faşist demokrasi ve barış güçlerinin temsilcilerinden oluşan bir hükümetin kurulmasından, genel affa; faşizmin tüm elebaşlarının, işkencecilerin yargılanıp cezalandırılmasından, işlerinden uzaklaştırılan demokrat ve yurtseverlerin görevleri başına dönüşlerinin sağlanmasında; temel hak ve özgürlüklerin eksiksiz tanınmasından, üniversite, TRT özerkliğine; tekellerin sınırlandırılmasından, IMF vb. ile eşitsiz anlaşmaların iptalinden, iktisadi devlet teşekküllerinin varlığının korunmasından, toprak ve tarım reformunun gerçekleştirilmesine; eksiksiz grevli, toplu sözleşmeli sendikal hakların sağlanmasından fiyatları denetim altına alacak, vurgunculuğu önleyecek tedbirlerin alınmasında; SIA vb. gizli ya da açık Amerika ile yapılmış ikili anlaş-

malının iptalinden, Kürt halkı üzerindeki ulusal baskıya son verilmesine kadar bir dizi köklü ve ayrıntılı istemi içeriyor.

Bu istemler uğruna mücadelelerini birlik içinde sürdüreceklerini açıklayan altı sol partinin ortaya koydukları işbirliği platformunda yer alan şu cümleler, ülkenin, Türk-Kürt halkımızın içinde bulunduğu durum karşısında nasıl sorumlu bir tutum aldıklarını, halkın çıkarlarından başka hiçbir özel çıkar gütmediklerini kanıtlamaktadır: “Demokratik Güçbirliği Platformu bu amaç ve istemler üzerinde anlaşılan tüm politik parti ve akımların eşit haklar temelinde katılımına açıktır. Demokratik Güçbirliği Platformu bu taleplerin tümünü kabul etmeseler bile, bunlardan herhangi biri uğruna mücadele etmek isteyen güçlere, onlar faşist diktatörlükle uzlaşmayı reddettikleri ve demokratik güçlerle, sol güçlerle işbirliğine yanaştıkları ölçüde, onların bu mücadelesini desteklemeye, eylem birliği yapmaya ve omuz omuza ortak bir savaşım yürütmeye hazırdır.” Ayrıca altı sol parti, Sol Birlik deklarasyonunda, “Faşist diktatörlük yıkıldıktan sonra kurulacak demokratik hükümet içinde yer alsın, ya da almasın, sol güçler bu hükümetin demokratik programı gerçekleştirmesi için savaşacaklardır,” görüşünün de vurguladılar.

Sol güçler açısından

Sol Birlik, “en geniş anti-faşist güçlerin eylem birliğinin sağlanmasında, anti-empyralist sol güçler arasındaki birlik önemli bir rol oynayacak ve bu süreci hızlandıracaktır” görüşündedir. Bu görevin yerine getirilmesi, kendi dışlarındaki sol güçlerle daha geniş bir birliğin gerçekleştirilmesi için ellerinden geleni yapacaklarını da duyuran altı sol parti, Sol Birlik deklarasyonunda böylesi bir eylem birliğini olanaklı kılacak tutumun ne olması gerektiğini şöyle dile getiriyor: “Ve inanıyoruz ki, eğer sol güçler ortak noktaları öne çıkaran, karşılıklı güvene dayalı, eşit hak temelinde ilişkilerin kurulması doğrultusunda rekabetin ve karşılıklı bloklaşma eğiliminin yerine, ortak güçleri ana düşmana karşı mücadeleye yönelten bir politik tutum takınabilirlerse, sol güçlerin eylem birliğinin sağlanması zor olmayacaktır.” Açık ki, bu ilkeler, yalnız sol güçler değil, faşist diktatörlüğe karşı ortak bir savaşım yürütülmesi açısından, en geniş demokrasi ve barış güçlerinin arasında sıcak ilişkilerin kurulması ve geliştirilmesi için gerçekçi bir temel oluşturuyor.

Bütün bunların yanı sıra, “Türkiye’nin derin bunalımlardan kurtulamamasının ana nedeni empyralizme bağımlı kapitalizmdir” ve “Türkiye kapitalizmi sürekli bir yapısal bunalım içindedir” diyen altı sol parti, şu görüşünü açıkça ortaya koyuyor: “Köklü anti-empyralist, devrimci dönüşümler gerçekleştirilmeden bunalıma son vermek ve halklarımızın ulusal ve sosyal kurtuluşunu sağlamak mümkün değildir.” Bu nedenle, altı sol parti, Sol Birlik deklarasyonunda, en acil görev olarak faşist diktatörlüğün yıkılmasını koyarken, “Empyralizme olan her türlü bağımlılık ilişkilerine son veren, tekelsel sermayenin elindeki büyük üretim ve ulaşım araçlarını kamulaştıran, onun toplumsal yaşam üzerindeki ideolojik, politik egemenliğine son veren, Kürt ulusunun kendi kaderini özgürce belirleme hakkını tanıyan ve köklü bir toprak devrimini gerçekleştiren demokratik halk iktidar” için mücadelelerini sürdüreceklerini de dile getiriyorlar.

Sol Birliğin deklarasyonunda “Türk ve Kürt emekçilerin ortak mücadelesi olmadan bu diktatörlüğü yıkmak ve demokrasiyi kurmak mümkün değildir” diyen altı sol parti, beklemekle kendiliğinden hiçbir iyileşmenin sağlanamayacağını vurguluyorlar. “Uzun ve sert sınıf mücadelesini, her türlü fedakarlığı göze almadan, halklarımızın ak-

tif ve yığinsal mücadelesi olmadan faşist diktatörlük yıkılıp demokrasinin yolu açılmaz” görüşünde olduklarını dile getiriyorlar.

Bu doğrultuda, yığınların “günlük ekonomik, demokratik, sosyal haklar uğrındaki mücadelesini en büyük kararlılıkla desteklemek ve bu mücadelenin ülke çapında yaygınlaşması ve diktatörlüğe karşı tek bir kanalda birleşmesi için en ön saflarda mücadele etmek, halklarımızın faşizme karşı yürüttüğü mücadelede örgütlülük düzeyinin ve savaş yeteneğinin yükseltilmesine yardımcı olmak amacıyla güçlerini birleştirme kararında” olduklarını açıklayan altı sol partinin şu çağrısı, şimdi ülkesini ve halkını düşünen her yurtseverin, her demokratin yanıtını bekliyor:

“Türk ve Kürt emekçileri, barış ve demokrasiden yana tüm güçler!

SOL BİRLİK, faşizme karşı olan herkesi birliğe ve mücadeleye çağırıyor.

Faşizmi yıkmak ve ülkeyi ekonomik çöküntüden, maceradan, halklarımızı bunca acı ve yoksulluktan kurtarmak için birleşelim!”

Türkiye İşçi Partisi'nin 24. yılında

Doğan DİNÇ

Ülkemizde işçi sınıfının savaşım tarihi çok eskidir. İşçi sınıfının ideolojik, politik, örgütsel savaşımı Türkiye Komünist Partisi'nin 1920'de kurulmasıyla Marksizm-Leninizm ve proleter epternasyonalizmi temelinde gelişmeye başladı. TKP'nin illegal zor koşullardaki savaşımı tüm baskılara karşın güçlenerek sürüyor.

TKP'nin açtığı yoldan, daha sonra farklı koşulların bir sonucu olarak başka güçler de yürüdü.

Bu gelişmeler içinde işçi sınıfının haklarını legal politik bir partiyle savunma, politik savaşıma legal olarak katılma denemeleri önemlidir. Bunlar arasında en uzun ömürlüsü ve birçok açıdan en başarılı Türkiye İşçi Partisi'nin deneyi oldu.

Türkiye İşçi Partisi bundan 24 yıl önce 13 Şubat 1961'de kuruldu. Bu yıldönümü nedeniyle TİP'in, işçi sınıfının politik savaşıma legal olarak katılmasını sağlama açısından gördüğü işlevi ele almayı yararlı gördük. Kuruluşundan sonra kesintisiz on yıl TİP her türlü zorbalığa, provokasyona, burjuvazinin gündemden hiç indirmedığı kapatma çabalarına karşın yasallığını korudu. Burjuvazinin yıllardır sürdürdüğü sosyalizmin savunulmasını yasadışı ilan etme girişimlerini boşa çıkardı. On yıl sonunda TİP kapatıldı. Ama burjuvazi eski durumu, sosyalizmin koyu bir yasal altında tutulduğu durumu geri getiremedi. 12 Martın karanlığı aralanır aralanmaz TİP ve başka sosyalist partiler hareketler yeniden gün ışığına çıktılar. Bu, gerçekte, on yıl süren legal savaşımın bir başansıydı. 1984 sonrasında yasal savaşım TİP'in on yıllık savaşımının kazanımları üzerinde ve ideolojik olarak daha da gelişerek yürütebildi. 1974 sonrasında işçi sınıfının legal hareketi, 1961'deki noktadan başlamadı. 1971'de kaldığı yerden de başlamadı. 1971-74 arasının deneyimi de birikimine ekledi. 1974'ten sonra çok sayıda sol partinin ya da yasal hareketin ortaya çıkması, böylece bir anlamda parçalanmış bir tablonun sergilenmesi bu değerlendirmeyi zedelemiyor. Bizim burada üzerinde durmak istediğimiz işçi sınıfının yasal hareketlerinin zaafı, eksiklikleri, yanlışlıkları değil, işçi sınıfının politik savaşımının belli bir legalite kazanabilmiş olması ve burjuvazinin bu alanda geriletebilmesi olgusudur.

Şimdi yeniden ülkemize karanlık çöktü. İşçi sınıfımızın yasal politik savaşım hakkı tümden elinden alındı. 12 Mart'tan farklı olarak, bu kez, sınıf sendikacılığı ilkelerine göre çalışan, giderek Türk-İş'i de etkilemeye başlayan ve işçi sınıfının birliği için gösterdiği çabanın ürünlerini almaya başlayan DİSK de kapatıldı.

Bugün üzerinde düşünülmesi gereken sorulardan birisi şöyle sorulabilir: Burjuvazi bu kez başarabilecek mi? Yasal işçi partilerini kapatırlar, ama bu dönemin, 24 yıllık savaşımın sonuçlarını yokedebilecekler mi? Sosyalizmin, halkın ve öteki politik akımların gözünde meşruiyet meşruiyet yokedebilecek mi?

Bu yazımızda Türkiye İşçi Partisi'nin 24 yıllık savaşımına, bu soruya da bir yanıt bulmayı amaçlayarak bakmayı denemek istiyoruz. Aynı zamanda uzun yıllar boyunca bunca baskı, eziyet ve özveri ile kazanılan meşruiyetin kazanımlarının önemine, bunları titizlikle korumak gerekliliğine dikkat çekmek istiyoruz.

27 Mayıs askersel devirmesinden yaklaşık 8 ay sonra, 13 Şubat 1961'de Türkiye İşçi Partisi kuruldu. 13 Şubat rasgele seçilmiş bir gün değildi. İlk genel seçimlere

katılacak partilerin, kuruluş dilekçelerini en son 13 Şubat 1961 gününe kadar vermeleri gerekiyordu. TİP 13 Şubat'ta kuruldu. Ama ilk genel seçimlere katılamadı. Bunun için gerekli örgütlenme tamamlanamadı. TİP'in sesini duyurabilmesi, örgütlenmesini hızlandırabilmesi, ilk kuruluşdaki dar çemberi kırabilmesi için, sosyalizme eğilimli aydınlar ve gençlere kapısını açması gerekiyordu. Bu 1962 yılında gerçekleşti. Ama TİP'in gelişme çizgisini ele almadan önce kuruluş koşullarını, İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana iç ve dış koşulların gelişimini kısaca ele almak gerekiyor.

İkinci Dünya Savaşı sonunda faşizmin yıkılması, bu sonuçta Sovyetler Birliği'nin oynadığı belirleyici rol, kapitalist ülkeler işçi sınıfının savaş boyu süren ve sonucu etkileyen savaşımı kimi kapitalist ülkelerde devrimlerin gerçekleşmesi, öteki ülkelerde de demokrasinin güç kazanması sonucunu doğurdu. Bu gelişmeler tüm dünyayı bu arada ülkemizi de etkiledi. 1946'da Cumhuriyet Halk Partisi'nin olağanüstü Kurultayını toplantıya çağıran İsmet İnönü, Kurultayda yaptığı konuşmada, kaçınılmaz gelişmeyi kontrol altında tutabilmenin bir adımı olarak "sınıf esasına dayalı cemiyet kurma yasağı"nın kaldırılmasını istedi. İnönü şöyle dedi: "Partimizin programı sınıf esası üzerinde cemiyet kurulmasını menettir. Bu maddenin kaldırılmasını tetkik edeceksiniz. Biz kendi programımızda sınıf mücadelesini istemeyen ve sınıf menfaatleri arasında ahenk arayan esasta kalacağız. Vatandaşlardan sınıf menfaatleri üzerinde cemiyet kurmak isteyenlere kanun yolu ile mani olmayacağız. Bizim kanun yolu ile mani olmaya çalışacağımız cemiyet ve partiler, kökü dışarda yani yabancı aleti olan cemiyet ve partiler, onlardan mülhem olanlardır. Bunun gibi dini siyasete alet eden cemiyet ve partilere de kanun yolu ile karşı koymakta devam edeceğiz." (1) İ. İnönü böyle dedi ve bu anlayışla yasak kaldırıldı. Burjuvazinin niyeti ne olursa olsun, işçi sınıfı yeni bir kazanım elde etmişti ve bu kazanımı kullanmakta kararlıydı. Çok kısa bir sürede çok sayıda sendika kuruldu. Aynı günlerde Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi ile Türkiye Sosyalist Partisi kuruldu. Sendikaların kurulması yürürlükte bir sendikalar yasası olmamasına karşın gerçekleşmişti. Zamanın çalışma bakanı Sadi İrmak hükümetin bu durumu kabul etmek durumunda kaldığını belirten bir demeç verdi. Çok kısa bir süre sonra ise gelişmeler İsmet İnönü'nün Kurultay konuşması doğrultusunda oldu. Sıkıyönetim her iki partiyi ve sendikaları kapattı. Bundan sonrası artık kurultay konuşmasında çizilen çerçeveye tam uygun biçimde kontrol altında geliyecekti. 1947'de denetimi hiç elden bırakmadan, hükümete bağlı sendikalar kurmak için CHP işe girişti. 1947-1950 arasında toplam 10 sendika ve bir fabrika gençlik kuruluşuna toplam 19.600 TL verdi. Bir işçi ve işveren sendikaları yasası çıkartıldı- Yasanın en büyük özelliği sendika kurulmasına izin verilmesine karşın grev hakkının tanınmaması idi. Sendikacılara İl Hakem Kurullarında işçilere temsil etmekten başka bir yol bırakmayan, ellerine bir silah vermeyen bir yasaydı bu. Bu zor koşullarda sendikacılık yapanlar işçi haklarını koruyamazlar ve geliştiremezlerdi. Yine de bu dönemde İl Hakem Kurullarına giden ve orada da çözümlenemeyerek Yüksek Hakem Kuruluna götürülen uyuşmazlık sayısı giderek artan bir grafik çizdi: 1947'de 7 uyuşmazlık, 1950'de 14, 1952'de 116, 1954'de 160, 1955'de 107, 1959'da 186, 1960'da 108.

1952 yılında CHP'li Bahir Ersoy ile daha sonra TİP'in ve DİSK'in kuruluşuna katılacak olan Şaban Yıldız'ın hazırladıkları tüzükle Türk-İş kuruldu. 1952 yılı aynı zamanda işçi sınıfının politik hareketinin ağır bir zorbalık altında bulunduğu yıldır. Türkiye Komünist Partisi'ne yönelik 1951 tutuklamasında gözaltına alınanlar, 1952 yılında hala Sansaryan hanındaki hücrelerde tutuluyorlardı. Yargılama ancak 1954 yılında sona erdi. TKP üyesi ve yöneticisi olmakla suçlananlar ağır hapis cezalarına çarptırıldılar.

1945 sonrasının geçici yumuşaması, yerini, süratle Türkiye'de emperyalizmin etkilerinin artmasına, iki partili sisteme geçilmesine, ama buna karşılık demokratik

hakların yeniden kısılması koşullarına terketti. Bundan sonrası artık dünyada "soğuk savaş" yılları olara anılıyor. Sosyalizme karşı komünist ve öteki solculara karşı tüm kapitalist ülkelerde saldırıların başladığı ve yoğunlukla sürdürüldüğü yıllardı bu yıllar. Türkiye'de de öyle oldu. Türkiye'nin Kore savaşına katılmasına karşı çıkan Barışseverler Cemiyeti'nin kapatılması, TKP'nin sürekli baskı altında tutulması, aydınların susturulması, ilerici basına TAN gazetesine, Zincirli Hürriyet gazetesine taşlı sopalı saldırılar, bu dönemin belirgin özellikleri oldu. Yine bu dönem yukarıda belirtmeye çalıştığımız gibi işçi sınıfının sendikal hareketinin denetim altına alınması çabasının da yoğunlaştırıldığı dönemdir.

Ne ki, sonraki yıllarda sosyalist ülkeler emperyalizmin yalıtılma çabalarını boşa çıkardılar. Barış içinde yanyana yaşama politikası üstün gelmeye başladı. Amerikan emperyalizminin atom silahına sahip olan tek ülke olmaktan çıkması emperyalizmin hesaplarını bozdu. Silahlanmada üstünlük sağlayamayan emperyalizmin "soğuk savaş" stratejisi de etkisini yitirdi. Türkiye'de de işçi sınıfının sendikal hareketi, kendisine çizilen çerçeveyi zorlamaya başladı. İlerici eğilimler yığınlar içinde, orduda, muhalefete düşmüş CHP içinde, basında güç kazanıyordu.

1960'lı yıllar yaklaştığında iktidar partisi artık akıntıya kürek çeken bir parti konumundaydı. Bu yönetimin zorbalığa artırma girişimleri, bu yöndeki umutsuz çabaları, muhalefet eden güçleri korkutmuyordu. Ne Türkiye'nin iç koşulları ne dış koşullar, Menderes hükümetinin planlarıyla uyum içinde değildi çünkü. Denilebilir ki, 1960 darbesi olmasıydı da işçi sınıfı, herhalde yeniden yasal örgütlenmenin yollarını arıyacaktı. Sosyal demokrateğilimli bir grubun, kuşkusuz antikomünizmi ihmal etmeden bir parti kurmaya girişmeleri 1960 devrimi öncesinde oldu. Türkiye Sosyalist Partisi kuruldu. (Bu parti daha sonra Türkiye İşçi Partisi'ne katıldı. Partinin kimi kurucuları bu katılma sırasında "Komünizmin soğuk nefesini ensemizde duymaya başladık" diyerek partiden ayrıldılar. Partinin Genel Sekreteri ise TİP'in yöneticileri arasında yer aldı.)

Çelişki 1960 darbesi ile çözüldü. Gelişen koşulların tersine, sertleşerek hükümet etmeyi sürdürmeye karar veren Menderes hükümeti devrildi. Halkın, gençliğin ve genç subayların DP hükümetine yönelen tepkisi ulusal burjuvazinin etkisindeki 27 Mayıs hareketine yol açtı. Bir başka deyişle, "nesnel olarak sınıf ayrımları, çelişkileri keskinleşmiş toplumda, çelişkileri ve çatışmaları düzenleyip kanallize edecek daha geniş ve esnek bir burjuva demokratik rejim" (2) gerçekleşti.

İşte bu koşullarda Türkiye İşçi Partisi kuruldu.

Kuruluş yılları

Türkiye İşçi Partisi bu koşullarda kuruldu. Ama asıl olarak belirli bir birikimin üzerine kuruldu. İşçi sınıfının yukarıda özetlemeye çalıştığımız koşullara göre yavaşlayan ya da yükselen hareketinin kaçınılmaz bir ürünüydü TİP. Geçmişin birikimlerinden yararlanmayan bir politik hareket düşünülemez. Her şeyden önce yeni bir politik hareket ancak kimi eski kazanımların kullanılmasıyla politika alanına çıkabilir. Yol ancak böyle açılabilir. Bu kazanımlar ise gerçekleştikleri anda sanki hiçbir değer taşımadıkları sanılan irili ufaklı bir dizi çabanın ürünüdürler. Çoğunlukla tek başına ele alındıklarında bunların önemini, değerlerini kanıtlamak güçtür. Ama sonuçta bir şeylerin değiştiği görülür. Değişiklik irili ufaklı, yankı uyandırmış ya da karanlıkta kalmış tüm çabaların, doğrudan bir sonucu olarak doğar. Geçmiş birikimlerin yeni politik harekete destek vermesinin bir biçimi budur. İkinci olarak, geçmişin birikimleri doğrudan kişiler aracılığı ile de yeni politik harekete geçer. Geçmişteki savaşımın içinden süzülüp gelenler, savaşımın kesintisizliğinin de canlı kanıtı olurlar. TİP geçmişin birikimini her iki biçimiyle de sahipti.

Türkiye İşçi Partisi'nin kurucuları 12 sendikacıdır. Kuruculardan bir kısmı çok kısa bir süre sonra parti ile ilişkilerini kestiler. İçlerinden birinin MİT ajanı olduğu sonradan ortaya çıktı. 12 kurucudan beşi, 1947 koşullarında sendikacılığa başlamış ve savaşımı inatla sürdürmüş sendikacılarıdır. TİP'in kuruluş ve gelişme döneminde aktif görevlerde bulundular. Daha sonra TİP yine sendikalarından geniş destek gördü. Yine bir 13 Şubat'ta, 13 Şubat 1967'de kurulan DİSK, uzun süre TİP'i açık ve aktif bir biçimde destekledi. Bir dönem DİSK yöneticileri TİP'de de yönetici konumlarında bulundular.

TİP kurulduktan hemen sonra aktifleşemedi. Bunda 1960 sonrasının henüz yatışmamış politik havasının da payının bulunduğu söylenebilir. Sosyalist aydınlar ve TİP kurucuları bir yıl biraraya gelemediler. TİP'in ilk bir yılındaki hareketsizliğin nedenlerini araştırmak bugün için gerekli değil. Önemli olan, 1962'den sonra TİP'in yeni bir atılıma karar vermesi ve kapılarını sosyalist aydınlara, gençlere açmasıdır. 1962 yılından başlayarak çok sayıda ilerici aydın TİP'e üye oldu ya da TİP'in aktif sempatisini konumuna geldi. 1945 sonrasında Zincirli Hürriyet gazetesini yayınlayan Doçent M.A. Aybar, 1950'de kurulan Barışseverler Cemiyeti'nin başkanı Sosyolog Behice Boran ve çok sayıda aydın TİP yöneticisi oldular. Yine aynı yıldan başlayarak gençlik içinde TİP'in etkinliği süratle yükseldi. Çok sayıda genç TİP üyesi oldular. Gençlik içinde önemli bir kesim TİP'e sempati duydu. TİP'in toplantıları, açık oturumları, seminerleri sosyalist gençlerin ve aydınların konuştuğu tartıştığı yerler oldular. Gençler TİP'i saldırılara karşı korumayı görev bildiler. TİP'in dışında gerçekleşen gençlik örgütlenmeleri TİP'e saygı duydular. Bir süre sonra TİP'in gençlik kuruluşları haline geldiler. Üniversitelerde genç öğretim üyeleri ve asistanlar, genç bilim adamları TİP hareketi ile birlikte canlandılar. Üniversiteye 1961 Anayasasının verdiği iymeye, ama özellikle TİP'in yarattığı bir düşünsel canlılık girdi. Sosyalizm ülküleri ve öğretileri üniversite kürsülerinde tartışılan ve dersleri, hazırlanan tezleri etkiler oldu.

Partinin kadrolarını işçiler, aydınlar ve gençler oluşturdu. Partinin tüzüğü partiyi şöyle tanımlıyordu: "İşçi sınıfının ve onun öncülüğünde kır ve kent emekçilerinin, işçi sınıfı ile kader birliği etmiş aydınların ve gençliğin partisi" Bu tanım Türkiye İşçi Partisi'ni doğuran nesnel gereksinimin de bir tanımıdır.

TİP'te böyle bir canlanma başlarken, aynı günler TİP dışında da ilerici demokrat aydın girişimlerinin başladığı günler oldu. İlk çıkışında 30 binlik yüksek bir tiraja erişen YÖN dergisi 1961 Aralık ayında yayın hayatına başladı. YÖN hareketinin değerlendirilmesi konumuzun sınırlarını aşar. Ama toplumdaki, aydınlardaki ve gençlerdeki düzen değişikliği arayışının, sosyalizme eğilimin bir başka göstergesi olarak değerlendirmek gerekir. Yine aynı yıllar, yayın alanında da bir canlılığın görülmeye başladığı yıllardır. O güne kadar ancak çok eski baskıları gizli gizli okunabilen Marksist klasikler yavaş yavaş çevrilmeye başlandı. O güne kadar gizli gizli okunan Nazım Hikmet'in şiirlerini önce YÖN dergisi ve daha sonra birçok yayınevi yeniden yayınlamaya başladı. Denilebilir ki, canlanma, coşku yavaş yavaş yükseliyordu. Bu canlılık özellikle 1963 mahalli seçimlerinden sonra arttı. İlk kez bir işçi partisi seçimlere katılıyor ve 9 ilde 37 000 oy alıyordu. Gerçi bu rakam çok yüksek değildi, ama yine de seçimlerle birlikte yığınlarla buluşmanın bir olanağı ortaya çıkmış, bu da sosyalizme eğilimli aydınları, gençleri TİP çevresinde daha çok toplanmaya yöneltmişti. En önemlisi seçimler yasallığın kabul ettirilmesinde önemli bir olanaktı ve bu olanak değerlendirilmişti. Şimdi o güne kadar çekinerek TİP'e yaklaşan kimi çevreler de bu yasallığa güvenebilir ve TİP'e yakınlaşabilirlerdi. Öyle de oldu. TİP, çok sayıda aydının, bilim adamının, ilericinin bir tür korunma halesiyle çevrildi. TİP'in bu gelişimi 27 Mayıs'tan sonra güçlükle iktidara gelmiş CHP için de kimi sonuçlar doğurdu. Halkın, emekçi sınıfların sosyalizme, sola duyduğu sempatiden eğilimden hem etkilenen, hem de korkuya kapılan CHP, bir süre sonra kendisini sol bir parti, "ortanın

solunda" bir parti olarak tanımlayacaktı. TİP gerçeğinin değerlendirilmesinde, bu, yabana atılmayacak bir göstergedir. Bu yeni hüviyet, gerçi CHP'nin toplumdaki sola kayıştan duyduğu korkunun bir belirtisiydi, ama aynı zamanda toplumda sola duyulan sempatinin artışının da, dolayısıyla TİP'in artık kolaylıkla elinden alınamaz bir yasallığının da bir kanıtı oluyordu. Bu tarihten sonra başta AP, gerici partiler, TİP'in kapatılması çabalarını hep sürdürdüler. CHP ise, TİP'in etkisinin sınırlı kalması için çaba gösterdi. TİP'in "uysal bir parti" olması için elinden geleni yaptı. AP'nin ve CHP'nin tutumları burjuvazinin iki değişik tutumu olarak ortaya çıktı.

TİP parlamentoda

1964 yılı Türkiye'de oldukça çalkantılı bir yıl oldu. Yaklaşan seçimler bu çalkantının temel nedeniydi. CHP 1960 devirmesinden sonra ilk genel seçimlerde tam olarak iktidar olamamıştı. Yalnızca DP'nin mirasını paylaşmak için çok sayıda partinin kurulmuş olması, CHP'nin güçsüz de olsa hükümet kurmasını sağlamıştı. 1965 seçimlerinde hem CHP, hem AP tek başlarına iktidar olmayı umuyorlardı. Öte yandan yeni kurulan TİP, bir yandan örgütlenmeye, 1965 seçimlerine hazırlanmaya çalışıyor, bir yandan da taşlı sopalı saldırılarla başetmeye çabalıyordu. Saldırıları karşısında TİP gerilemedi. Bu da TİP'e duyulan sempatinin daha da artmasına yol açtı. Hem destek arttı, hem TİP'li kadrolar savaşkan bir kadro olarak olayların içinde eğitildiler. Bu dönemin, TİP'in ve genel olarak solun meşruiyet kazanmasında çok büyük önemi vardır.

65 seçimlerinde yürürlükteki seçim sisteminin de katkısıyla TİP 15 milletvekili ile mecliste temsil edilme hakkını kazandı. Bu büyük bir başarıdır. Böylece TİP ilk katıldığı genel seçimlerde 276 000 oy alarak büyük bir gelişme gösterdiğini kanıtladı. "Ortanın solunda" olduğunu açıklayarak, sola kayıştan yararlanmak ve sola kayışı denetim altına almak isteyen CHP, umduğunun tersine muhalefete düştü. AP büyük bir çoğunlukla seçimleri kazandı. Ama AP seçimleri çoğunlukla kazanmasına fazla sevinmedi. Parlamentoda 15 kişilik bir işçi partisi grubunun bulunması bu sevinci gölgelemişti. TİP'in parlamentodaki çalışmaları başarılıydı.

TİP Merkez Eğitim Bilim ve Araştırma Bürosu, 1977 yılında Yurt ve Dünya dergisinde yayınlanan araştırmayla TİP'in 1965-1969 parlamento çalışmalarının bir dö-kümünü yaptı. Özellikle 1965 öncesi ile sonrası arasındaki şu farkı vurguladı: 1965 öncesinde "Türkiye kapitalizminin yapısı genel olarak eleştirilip değerlendirilse bile sonuçta ortaya çıkan bulgular mümkün olan en geniş kitlelere yansımıyor, nisbeten dar bir çevrede kalıyordu. (...) Dahası Türkiye kapitalizminin yapısı ve çözümsüzlükleri genel olarak değerlendirilse bile, devlet mekanizmasının işleyişi ile burjuva parlamentolarının işlev ve görevlerinin somut örneklerle sergilenmesi ile desteklenemiyordu, bu değerlendirme." (3) TİP'in 65 öncesi ile sonrası savaşımı açısından bu fark önemlidir. TİP hem parlamento girmeden önce seçim çalışmaları sırasında, hem de parlamento çalışmaları sırasında yığınlarla sürekli bir diyalog kurabilirdi. Bunda ilk kez parlamentoya bir işçi partisinin girmesinin yığınlarda uyandırdığı ilginin de payı vardır kuşkusuz. Ama önemli olan bu ilginin canlı tutulabilmesi, sempatiye dönüştürülebilmesi ve gerçekten bu dört yılda, ülkenin ve halkın en önemli sorunlarının dile getirilebilmesi idi. TİP parlamento grubu bunu büyük çapta yapabildi.

TİP, ilk kez dış politika konularını parlamento kürsüsünde tartışma konusu yaptı. Parlamento kürsüsü ilk kez, NATO'nun içyüzünü ortaya seren sözlerle tanık oldu. Türkiye-ABD ilişkileri TİP'lilerin sert eleştirisi yağmuruna tutuldu. Her zaman halktan gizli yürütülen ve bir sis ve demagoji perdesinin altında gizlenen her yığın halk düşmanı yasanın ve girişimin içyüzü ortaya çıktı. İlk kez parlamentoda Kürt halkının kimi sorunları o güne kadar dile getirilemediği ölçülerde dile getirildi. Türkiye'nin

Uluslararası Para Fonu ile ilişkilerinin sürekli Türkiye'nin aleyhine işleyen ilişkiler olduğunu, ilk kez TİP milletvekilleri açıkladılar. TİP, dört yıl boyunca birçok yasa teklifi verdi parlamentoya. Tüm işçilerin, emekçilerin haklarını korumayı amaçlayan yasa tasarılarıydı bunlar. Kuşkusuz tümü çoğunluğun oylarıyla reddedildi.

1965 seçimlerinden önce o günlerin İçişleri Bakanı, komünistlerin, solcuların "nefeslerini dinlemek"le ünlü Faruk Sükan şöyle diyordu: "Bunlardan bir kişi bile meclise girse meclis çalışmaz." TİP, 15 kişilik bir grup kurdu parlamentoda. Tutucu partiler rahatsız bir seçim dönemi geçirdiler. Kızgınlıklarını TİP milletvekillerine mecliste saldırarak geçirmeye çalıştılar ve bir daha böyle bir rahatsızlık olmasın diye tez elden seçim sistemini değiştirdiler.

TİP Merkez Eğitim Bilim ve Araştırma Bürosunca hazırlanan ve yukarıda sözünü ettiğimiz araştırma TİP'in parlamento deneyimi ile ilgili olarak "Türkiye İşçi Partisi parlamento verdiği mücadele açısından bu fırsattan o dönemin koşullarında yeterince yararlanmasını bildi. Parlamento sınıf mücadelesinin bir aracı olarak kullandı. Türkiye'deki emekçi kitlelerin dikkatlerini kısıp parti çekişmelerinden, temele inmeyen tartışmalardan, köklü sorunlara, temel sorunlara çekmeyi büyük ölçüde başardı" deniliyor. Yine bu çalışmada söylendiği gibi "TİP'in daha sonra karşı karşıya geldiği aksaklık ve tikanıklıkların nedeni parlamento bir etkinlik sağlayamaması bu aracı başarılı ölçüde kullanamaması değil, sınıf mücadelesinin asıl alanı olan parlamento dışına yeterli ve gerekli önemi vermemiş olması, bu alanda köklü ve kalıcı bir örgütlenmeye yeterli çaba ve zamanı ayırmamış olmasıdır." (4)

Bu saptamadan yola çıkarak söylenebilir ki, TİP seçimlerde kazandığı başarıyla artık tartışılmaz bir şekilde varlığını kanıtlamış, meşruiyet savaşımını kazanmış bulunuyordu. Şimdi zaman yitirmeden örgütlenmeye ağırlık verilmesi, bir daha böyle bir seçim başarısının burjuvazinin elinden alınmasının güçlüğü de hesaba katılarak, propaganda alanındaki etkinliğin gerçek güce dönüştürülmesi gerekiyordu. Ne yazık ki, TİP yönetimi bu durumu değerlendiremedi. Yönetimde etkili olan M.A.Aybar, yalnızca seçimler üzerinde kurulu bir parti stratejisi çizdi ve bu strateji sonuçta partinin güçten düşmesine yol açacak bölünme ve parçalanmalara kapıyı araladı. Ama TİP'teki tartışmaların bizim ele aldığımız konu açısından bir başka anlamı daha vardır. Bu TİP'in Marksizmin etkisinin giderek artması olgusudur. TİP'in meşruiyet savaşımı TİP'te ve toplumda Marksizmin etkisinin artmasıyla birlikte gitmeseydi zaten bu meşruiyetin ne anlamı olurdu ki? Neyin meşruiyeti olacaktı bu meşruiyet? İşçi sınıfı varlığını kabul ettirmekle yetinemez. Bunun, sahip olduğu bilimin etkisinin artması ile tamamlanması gerekir. TİP'teki 1960'ların sonundaki kavgalar asıl olarak işçi sınıfının bu gereksiniminin bir sonucuydu. Bu kez meşruiyet savaşımı iki cephede birden verilme zorundaydı. Hem TİP'te Aybar yönetimine, hem de TİP'i mevzilerinden söküp atmak için her fırsatı kullanan burjuvaziye karşı. Bu savaş 1965 öncesinden savaşlarından daha zordu. Çünkü bu kez savaşıma girişenler çoğu kez kendileriyle de hesaplaşmak zorunda kalacaklardı. Öyle oldu. İç sorunlar TİP'i bir parti olarak güçten düşürdü. Yığınlarda kazanılan sempati belli ölçülerde geriledi. Propaganda alanındaki etkinlik gerçek güce dönüştürülemedi. TİP bir süre yönetimindeki sorunları, görüş ayrılıklarını çözümlemek için kendi içine döndü. Aynı süre içinde TİP dışında etkinliğini artıran bir başka akım, MDD akımı da TİP'e saldırılarını yoğunlaştırdı. 1970'de TİP 4. Büyük Kongresi yönetim kargaşasına son verdi. Tartışmaları büyük çapta sona erdirdi. Gerçi bu sonuç elde edilirken, çok sayıda parti üyesi parti dışına düşüyor, saptanan parti stratejisi kadrolar için pek inandırıcı olmuyor, yönetim, kadroları toplayacak beceriyi tam olarak gösteremiyordu. Ama 4. Büyük Kongre yine de anlamlı olumlu bir adımdı.

TİP'in yasal varlığı bu savaşımı Türkiye'de demokratik hak ve özgürlüklerin genişletilmesinde etkili oldu. Etkinliği tartışılmayacak kadar yaygın olan antikomünizmin

geriletilmesinde önemli payı oldu. Geçmiş yıllarda hükümetler kendi iç ve dış politik gereksinimleri için halkı özellikle genç kuşakları kolaylıkla kışkırtabiliyor, solun üzerine saldırtabiliyordu. 1960'a doğru özellikle TİP'in kurulup gelişmesinden sonra gençliğin eğilimleri tümüyle egemen sınıfların istemediği doğrultuda gelişti. Kışkırtmalara kapılarınların sayısı giderek azaldı ve tam tersine böylesi kışkırtmaların karşısına dikilenlerin sayısı arttı. Ama gerici hükümetlerin bu gelişme karşısında başvurdukları temel yöntem de faşizmin propaganda ve örgütlenmesine kapıları ardına kadar açmak oldu. Faşist gençlik örgütlerinin korunup kollanması bir devlet politikası haline getirildi. Bu çabalar gençliğin sola eğilimini durduramayınca bu kez çatışmaları körükleyecek, solu serüvenciliğe itici planlar uygulamaya kondu.

Burjuvazi artık 1961 Anayasasının getirdiği demokratik hak ve özgürlükleri geri almaya hazırlanıyordu. 1970 sonuna gelindiğinde bunalım tüm keskinliği ile politik durumu belirlemeye başladı. 1970'deki 15-16 Haziran direnişi ile işçi sınıfının savaşım potansiyelleri görüldü. Öte yandan radikal subayların 1960 benzeri bir harekete girişmesi olasılığı da gündemdeydi. Bu ortamda, ordu üst yönetimi politik yaşama gerici yönde müdahale etti. 12 Mart, TİP'in birinci on yılının da sonu oldu. TİP kapatıldı.

Bu noktaya gelinmesinde solun sorumluluğu kuşkusuz vardır. Sol içinde TİP'in de sorumluluğu vardır. Örneğin TİP'in 1965 seçimlerinden sonra örgütlenmeye ve toplumdaki aktiviteye kendini uydurmaya yeterince özen göstermemesi, sonucu hazırlayan etkenlerden biriydi. Bunda nesnel etmenlerin, işçi sınıfının göreceli zayıflığının, Marksizm-Leninizmi ve proleter enternasyonalizminin etkilerinin zayıf kalmasının da önemli payı vardı.

TİP kapatıldı. Ama kapatılanlar da gördüler ki, mahkeme kararlarıyla solun etkinliği sona erdirilemez. Tam tersine üç yıl sonra sola güvenleri daha da artan yığınlar işçi sınıfının politik partisinin yasal olarak kurulamadığı koşullarda TİP'in 1965 yıllarındaki birçok sloganına sahip çıkan bir burjuva partisini, CHP'yi iktidara getirdiler. TİP ikinci kez kurulduğunda yeniden bir meşruiyet savaşımına girişmedi. Kaldığı yerden de başlamadı. Çok daha ileri konumlardan başladı.

TİP deneyimine bakarken

Türkiye İşçi Partisi'nin 22. kuruluş yıldönümünde, kuruluştan hemen sonra TİP'in yönetim kademelerinde görev almış, birinci dönemin 4. büyük kongresinde genel başkanlığa seçilmiş ve ikinci dönem boyunca da bu görevi yürütmüş olan Behice Boran, TİP'in 22 yılını değerlendiren bir konuşmasında özellikle şunları vurguladı: "Bu olay (TİP'in kuruluşu) genelinde Türkiye'nin politik tarihinde, özelinde Türkiye işçi sınıfının tarihinde nitel bir sıçramayı işaretler. Türkiye İşçi Partisi ağza ve kaleme alınmasına kesinlikle izin verilmeyen, sözü edildiğinde ağır cezalarla susturulan sosyalizm, sosyal sınıflar, emperyalizme bağımlılık gibi konulara ilişkin tabuları yıkmıştır". (5)

Boran'ın sözlerinden de anlaşılacağı gibi TİP hem yasakları hem toplumda yer etmiş tabuları kırdı. Bu nokta önemlidir. Yasaklar yeniden konabilir, ama toplumun benimsediklerini toplumdan geri almak, eğer köklü baskı yapılmazsa kolay değildir. Şimdi yeniden karanlık bir dönemden geçerken böyle bir saptamanın önemi ve anlamı daha da belirginleşiyor.

Yasalık ve meşruiyet

Türkiye'de işçi sınıfının yasal politik örgütlenmesinin önündeki en büyük engel TCK'nın 141 ve 142. maddeleridir. 12 Eylül'de erke el koyan askersel diktatörlük

geçen yıllarda bu maddelerin uygulamada gevşediğini gördü. Türkiye İşçi Partisi'nin ve öteki sol güçlerin yasal savaşımaları sırasında bu maddelerin ve öteki engellerin aşıldığını, 1 Mayıs mitinglerinde ve daha birçok yığın eyleminde 141-142'ye son belgilerinin yükseltildiğini gördüğü için bu kez işçi sınıfının yasal örgütlenmesini anayasa hükümleriyle yasaklamak yolunu tuttu. Deyim yerindeyse ceza yasasının 141 ve 142. maddelerinin anayasal hüküm haline gelmesinden çok, anayasa bir ceza yasası haline geldi. Gerçekte bu yolu tutarak gelecekte anayasa karşıtı güçlü bir çıkışın da tohumlarını atmış oldu. Bundan sonraki dönemde TCK'nın faşist maddeleri değil, doğrudan anayasa tartışma konusu olacak, yığınlar anayasanın karşısında saflaşacaklardır. Çünkü işçi hareketinin yasal savaşım olanaklarına sahip olması, nesnel bir zorunluktur.

Türkiye İşçi Partisi kurulduğu zaman TCK'nın 141 ve 142. maddeleri yürürlükteydiler. Hiçbir zaman da yürürlükten kalkmadılar. TİP'in kuruluşu ile birlikte bu maddelerin 1961 Anayasasına aykırılıkları gündeme geldi. Bu talep çok geniş kesimlerce benimsendi. Yargıçların savcılarının bu maddeyi uygulama girişimleri artan bir toplumsal muhalefetle karşılaştı. 141 ve 142. maddeler burjuvaziye işçi sınıfının örgütlenme ve eylemini önleme olanağı vermek için ceza yasasına konmuş ve bu tarihe kadar da bu işlevlerini yerine getirmişti. Ama 1960'tan sonra farklı bir durum doğdu. Ne anlamda? Artık işçi sınıfı bir komünist partisinde örgütlenebilir, Marksizm-Leninizm ülküleri çevresinde birleşebilir miydi yasal olarak? Kuşkusuz hayır. Ama Marksizmin sınırlı da olsa propaganda edilmesi, işçilerin, emekçilerin, aydınların sosyalizmi savunun TİP içinde ve çevresinde örgütlenmeleri bu maddeler eliyle artık engellenemez olmuştu. TİP, bugün çok sayıda ilericinin, demokratin rahatlıkla savunabildiği dönüşümleri, NATO'dan çıkmayı, ikili anlaşmaların iptalini Amerikan üslerinin kaldırılmasını, demokratik planlamayı, işçi sınıfının yaşam ve çalışma koşullarının iyileştirilmesini, 141-142. maddelerin iptalini savunan sloganlar, hedefler savundu. Öte yandan köklü demokratik dönüşümleri sosyalizm hedefini koydu. Böyle bir çıkışın 1960 Anayasasına karşı yasa dışı ilan edilebilmesi kuşkusuz çok zordu. TİP oldukça kısa denebilecek bir sürede yığınların desteğini kazandı. Bir anlamda yığınlar topluca burjuvazinin daha bir süre öncesine kadar suç saydığı eylemleri suç saymamaya ve "suç işlemeye" başladılar. TİP, ilk katıldığı yerel seçimlerde 9 ilde 37 000 oy aldı. Birbiri peşi sıra çevrilen sol yayınlar 142. maddeyi bir anlamda işlemez hale getirdiler. Mahkemelerin verdiği mahkumiyet kararları hep bozuldu. Bir kere tartışılır hale gelen 141-142 maddeler artık yargıçların gönül rahatlığıyla uygulayabildikleri ceza maddeleri olmaktan çıktılar. Burjuvazi bu maddelerin aşınmasına karşın yürürlükten kaldırılmalarına büyük bir inatla karşı koydu. Hep bir terör ortamında bu maddelerin yeniden katı biçimde işletilebileceğini düşündü. 1960'tan sonraki on yıl, 141. madde Komünist Partisi'nin yasal olarak çalışmasını engellemeye devam etti. Ama TİP'i kapatmaya da yetmedi. TİP'in ve diğer devrimci demokrat güçlerin savaşımı karşısında burjuvazi geriledi. TİP ancak 1971'de süngünün desteğiyle 141. maddenin işletilmesiyle kapatılabildi. Anayasa mahkemesi, son ana kadar bu hakkını kullanan ve başvurular bu mahkemece görüşülüp karara bağlanan TİP'i, 4. Büyük Kongre kararlarında Kürt halkının haklarını savunduğu için kapattı. TİP yöneticileri ise sıkıyönetim mahkemesinde 141 ve 142. maddelere göre hüküm giydiler. Anayasa mahkemesi ile Sıkıyönetim mahkemesinin farklı ölçütler kullanarak TİP'i kapatmaya, TİP yöneticilerini mahkum etmeye karar vermeleri de ilginçtir. TİP'in başvurusuyla 141-142'nin Anayasa uygunluğunu tartışmaya ancak 8'e 7'lik bir oyla bu maddeleri Anayasaya uygun bulmuş olan bir Anayasa Mahkemesi, TİP'i komünist bir örgüt olduğu savıyla kapatmakta güçlük çekecekti kuşkusuz. Anayasa mahkemesi süngünün baskısına boyun eğdi. Ama sıkıyönetim mahkemesi yalnızca süngüye dayanıyordu.

Egemen güçler 1970'li yıllarda daha da gericileşti. Anayasayı toptan değiştirecek bir askersel darbe gerekiyordu artık egemen güçlere. 1971'deki askeri yargıçlar iddianamelerine 1961 Anayasasından şikayet ederek başladılar. 1981'de "şimdiye kadar TİP'in kapatılmamış olmasını hayretle karşıladılarını" belirterek başladılar. TİP'i mahkum ederken başvurdukları gerekçe hep "yasal olarak kurulmuş politik partiyi yasa dışı örgüte dönüştürmek" klişesi oldu. Partinin ne zaman "yasa dışı örgüt" haline dönüştüğünü tartışmaktan hep kaçınarak mahkumiyet kararları verdiler.

Burjuvaziyi geriletmeyi başanırken TİP, hep yığınların gücüyle sonuç aldı. TİP'i yığınlar korudu. 276 000 bin seçmenin verdiği oyla parlamentoya giren bir partiyi 141. maddeye dayanarak kapatmak kuşkusuz olacak bir şey değildi. Şu savaş çizgisinin altını çizmek gerekir: TİP yığınlara ulaştıkça burjuva hukuk düzenini gerilettiler, burjuva hukuk düzenini gerilettiler ölçüde daha kolay yığınlara ulaşabildi.

Burada üzerinde durulması gereken bir başka olgu şudur: TİP seçimlerde 276 000 seçmenin oyunu aldı. Ama TİP'in yerleşik tabuları kapatması 276 000 seçmenle sınırlı değildir. TİP'e oy versin vermesin, fanatik gericiler, TİP'in gelişmesini korkuyla bakan yeminli antikomünistler ve işbirlikçi burjuvazi dışında kalan geniş kesimler, TİP'in varlığını kabul ettiler. Çok geniş bir yurttaş kesimi TİP'in varlığını, benimsediği demokrasi anlayışının bir gereği saydı. Bu nedenle TİP'in görüşlerini benimsediği için değil, demokrasiyi benimsediği, TİP'in savaşımına bu nedenle saygı duyduğu için TİP'in varlığını savundu. Daha sonra Güven Partisi'nde örgütlenen sağ kanat dışında CHP yönetimi de dahil, CHP üyesi yurttaşlar TİP'i savundular. CHP yandaş yurttaşlar TİP'i kendilerinin yanında saydılar. Oy vermediler ama, kulak verdiler TİP'e.

Basının tutumu da TİP'in kazanımları açısından bir ölçü sayılabilir. 1960 öncesi basın hemen istisnasız hükümetin sola karşı tutumunu olduğu gibi yansıttı. Sola karşı kışkırtmacaların aracı basındı. 1960'tan sonra ve özellikle 1965 seçimlerinden sonra bir kısım basın sola karşı daha saygılı en azından daha dikkatli bir tutum takınmak gereğini duydu. Kuşkusuz bu burjuva basının TİP ve öteki sol güçlere karşı saldırılara sayfa açmadığı, olanak tanımadığı, provokasyonlara yeltenmediği anlamına gelmiyor.

Önemli iki kazanım

TİP'in savaşımını değerlendirirken özellikle belirtilmesi gereken kimi kazanımların üzerinde durmadan geçemeyiz. Bunlardan birincisi sendikal savaşımın sınıf sendikacılığı ilkelerine doğru gelişiminde TİP'in rolüdür. İkincisi Türkiye'de ulusal sorunun olanaklı olduğu ölçüde gündeme getirilebilmiş, Kürt halkının hak ve çıkarları üzerine konuşulabilir hale gelmiş olmasıdır.

1963 yılında TİP'i kuran sendikacılar TİP'in yasal savaşımının sonuçlarından etkilendiler. Bu sürece onlar da etkinlikle katıldılar. TİP yöneticisi olarak gelişme sürecini yaşadılar. Aynı yıllar işçi sınıfının sendikal haklarında da belirli kazanımların sağlanabildiği yıllar oldu. 1963'te grev hakkı yasalaştı. 1961 ile 1963 arasında, yani grev hakkının henüz yasal olarak tanınmadığı koşullarda işçiler, toplam on grev gerçekleştirdiler. Grev hakkının tanınmasından sonra Türk-İş içinde iki eğilimin çatışması büyüdü. İşçi sınıfının sendikal hak ve özgürlüklerinin sonuna kadar kullanılması ve genişletilmesi eğilimi ile sınıf uzlaşmacılığı eğilimi. TİP'li sendikacılar sendikal hak ve özgürlüklerin korunup geliştirilmesi için çabanın artırılması gereğini savundular ve kendi sendikalarında bunun örneklerini verdiler. İşçi sınıfının politik yaşama ve müdahale etmesini bunun için olanakları zorlamasını savundular. Burjuva hükümetlerle işbirliğini sürdüren Türk-İş yönetimi ise, Türk-İş'in "politika dışı ve üstü"

kalacağını açıkladı. Sonuçta TİP'li sendikacılar Türk-İş'ten ihraç edildiler. 13 Şubat 1967'de DİSK kuruldu.

Bu gelişme kuşkusuz işçi sınıfının sendikal hareketinin bölünmesi gibi bir sonucu da birlikte getirdi. Ama önemli gelişmelere de yol açtı. Bu bölünmenin irdelenmesi konumuzu aşıyor. Ama konumuz açısından önemli olan, başlangıçta 30 000 işçiyi biraraya getiren DİSK'in daha sonra hareketli bir süreç içinde sınıf sendikacılığı ilkelere daha sağlam sahip çıkarak, yarım milyon işçinin sendikal kuruluşu haline gelmesidir. DİSK, yalnızca yarım milyon işçinin örgütlendiği bir kuruluş olarak kalmadı. Demokratik hak ve özgürlüklerin savunulmasında en ön saflarda yer aldı. Kuruluşunda ve gelişmesinde TİP'in büyük etki ve katkısı olan DİSK, 15-16 Haziran büyük işçi direnişinin de yaratıcısı oldu. İşçi sınıfının kazanımlarına yönelik saldırıların nasıl püskürtebileceğinin canlı bir örneğini yarattı. Aynı zamanda bu gelişme işçi sınıfının devrimci süreçteki rolü üzerine kuşku yaratmaya çalışan maocu vb. görüşlere somut bir yanıt oldu. İşçi sınıfı hareketinin bu tarihten sonraki sendikal ve politik savaşımına kazandırdı.

Bugün faşist diktatörlük bu kazanımların izlerini yokedemiyor. Sendikal hak ve özgürlükler büyük çapta kısıtlandı. Grev hakkı yalnızca kağıt üzerinde var. Ama işçi sınıfı susturulamıyor. DİSK'in gelenekleri, sınıf sendikacılığın ilkeleri yaşıyor. Grev hakkı yok ama işçiler daha şimdiden grev kapısını zorlamaya başladılar bile.

TİP'in yasal savaşımını değerlendirirken üzerinde özellikle durulması gereken bir konu da TİP'in Kürt halkının ve özgürlüklerine sahip çıkmasıdır. Türkiye İşçi Partisi Kürt halkının ezilmesine karşı çıktı. Onun haklarını savundu. Türkiye'deki kapitalizmin çarpık, dengesiz, eşitsiz gelişiminin Doğu Anadolu üzerindeki özel etkisine sürekli dikkat çekti. "Doğu sorunu" adı altında konuyu programına aldı. Parlamento-da bulunduğu sürece bu konuyu her olanaktan yararlanarak gündeme getirdi. TİP'in başlangıçta Kürt ulusal sorununa yaklaşımı kuşkusuz belli sınırlar içinde kalmak zorundaydı. TİP 4. Büyük Kongresinde Kürt ulusal sorununa Marksizm-Leninizmin konularına daha çok yaklaşarak eğildi. Kongre kararlarında Türkiye'nin doğusunda Kürt halkının yaşamakta olduğu ve Kürt halkı üzerinde ağır bir baskı, terör ve asimilasyon politikasının egemen sınıflar tarafından yıllardır uygulamakta olduğu açıklıkla belirtildi. "Doğu sorunu"nun bir bölgesel kalkınma sorunu olarak ele alınmayacağı vurgulandı. TİP'in Kürt halkının demokratik özlem ve istemlerini destekleyeceği belirtildi.

Türkiye İşçi Partisi'nin sorunu belli sınırlar içinde de olsa gündeme getirmesi hem bu konunun bir tabu olmaktan çıkarılmasında hem de enine boyuna tartışılmasında yol açıcı oldu. Kürt devrimcilerinin, ilericilerinin TİP'de ve TİP dışında bu yöndeki savaşımaları TİP'in bu savaşımı ile birleşti. TİP'in Kürt halkının sorunlarına sahip çıkması öte yandan Kürt halkı içinde sosyalizme güven duyulmasına katkıda bulundu. Kürt ulusal hareketi içinde sosyalist görüşlerin etkisi arttı.

Türkiye İşçi Partisi'nin 1975'ten sonraki savaşımı görece ilk on yıldan daha farklı koşullarda gerçekleşti. Bu dönemde artık bir tabunun kırılması gibi bir görev, genel olarak bir meşruiyet savaşımı, yerini sorunların daha bilimsel bir şekilde ortaya konmasına ve strateji ve taktik sorunlarının kendini dayatan tartışmalar biçiminde değil, partinin kendi gündemine göre belirlenmiş olarak tartışılmasına bırakıyordu. Şimdi işçi sınıfının birliği sorunu, örgütlenme sorunları ön plana çıkıyordu. Faşist urmanışa karşı demokrasi güçlerinin birliği sorunu da gündemin yakıcı sorunlarından. TİP bu dönemde de demokrasi, bağımsızlık ve sosyalizm savaşımında önemli rol oynadı.

TİP'in geçmiş savaşımına, onun işçi sınıfının yasal bir politik hareketi olarak yürüttüğü savaşıma ve kazanımlara bakarken, hangi noktalar ön plana çıkıyor? Bir kere sürekli yinelediğimiz gibi yığınlardaki yerleşik önyargıların kırılması, burjuvazinin ge-

riletilmesi ve sosyalizmin belli sınırlar içinde de olsa yasal savunulabilir hale gelebilmiş olması en önde geliyor. Türkiye İşçi Partisi yığınlar içinde önemli etkinlik kazanabilmiş ilk legal sosyalist partidir. Aydınlar arasında, işçiler arasında örgütlenebildi ve oldukça geniş bir yandaşlar topluluğu oluşturabildi. TİP köylere kadar da uzanabilmesiyle de anılmalıdır. TİP'le birlikte sosyalizm köylerde de tartışılmaya başlandı. TİP seçimlerde köylerden küçümsenmeyecek ölçüde oy aldı. TİP üyesi militanlar köylerde yürüttükleri çalışmalarda genellikle sempatiyle karşılandılar, tutucu ve gerici parti yandaşlarının saldırılarına karşı köylüler TİP üyelerini hep korudular. Yukarıda özellikle vurguladığımız sendikal harekete TİP'in katkısı ve Kürt ulusal sorununa TİP'in katkıları da özellikle ele alınmalıdır. TİP'in parlamento içinde çalışma deneyimi başlıbaşına önemlidir. Kuşkusuz eksiklikleri yanlışları vardı. Ama parlamentoda halkın çıkarlarının etkin bir şekilde dile getirilmesi, burjuva parlamenterizminin yozluğunun, halka karşı karakterinin sergilenmesi yolunda TİP'li parlamenterlerin harcadığı çabalar unutulamaz. Bu titizlikle değerlendirilmesi gereken bir deneyimdir.

Çok kısa bir yazıda TİP'in 25. yılının derslerini özetlemek, çok iyi bir değerlendirmeye yapmak kuşkusuz olanaklı değildi. Ama yine de TİP'in 24. kuruluş yılında böyle bir denemeye girişmenin yararlıdır. Türkiye İşçi Partisi, faşist diktatörlüğün baskısı altında, Yasal çalışma yasaklandı. Yönetici ve kurucularından bir bölümü sıkıyönetim mahkemelerinde başlarını dik tutarak TİP'i ve onun savaşımını savundular. Yöneticilerin ve kurucuların bir bölümü TİP'i ve onun savaşımını yaşıyor, savaş başka koşullarda sürdürüyorlar. Kısacası TİP yargıç önünde de, savaş alanında da varlığını sürdürüyor. En önemlisi TİP ve onun yürüttüğü kazanımlar halkın bilincinden sökülüp alınabilmiş değildir.

Bu kısa değerlendirmeyi sıkıyönetim mahkemesinde ağır hapis cezalarına çarptırılan TİP yönetici ve kurucularının savunmalarındaki şu sözlerle bitirmek istiyoruz: "Halkımızın demokratikleşme mücadelesindeki bunca kazanımı çok yakın bir gelecekte yeniden boy atıp gücünü gösterecek ve tüm yasaklar zincirini kıracaktır. Bundan hiçbir kuşumuz yoktur". (6)

(1) Aktaran Yalçın Küçük. *Türkiye Üzerine Tezler*, Cilt 1, sayfa 443

(2) Behice Boran. **Demokrasi ve Demokratikleşme Sorunu**. Yurt ve Dünya, sayı 1, Ocak 1977, s. 80

(3) Yurt ve Dünya. Mayıs 1977, sayı 3, sayfa 490

(4) Yurt ve Dünya. Mayıs 1977, sayı 3, sayfa 490

(5) Behice Boran. **22. Kuruluş Yıldönümü Konuşması**. Çark Başak, sayı 18, Mart 1983

(6) **Tarihsel Sınav**. TİP Savunması, TİP Yayınları, Şubat 1983, sayfa 46

TKP Programı ve Kürt Ulusal Sorunu

Yılmaz KARADAG

Kürt ulusal sorununda komünistlerin tutumu ve görevleri nedir? TKP 5. Kongresi belgeleri ve sorunun yanıtını ayrıntılı bir biçimde ortaya koydu. Kongreyi izleyen MK plenumları gelişen duruma paralel olarak bu sorunun yanıtını partinin bu konudaki pratik görevlerini aydınlatı, Kongre kararlarını yaşama geçirmek için önemli yol aldı. Açıktır ki, Parti Programımızın Kürt sorununa ilişkin politikamızın daha iyi özümsemesi için daha aktif çaba göstermeliyiz. Yazımızın amacı, Parti Programımızın Kürt ulusal sorununa yaklaşımını açıklamaktır. Elbette bir yazı tüm sorulara yanıt veremez. Kürt ulusal sorununa yaklaşımımız her zaman canlı bir parti faaliyeti olarak düşünülmelidir. Bu, tüm yoldaşların aktif çabalarını zorunlu kılıyor. Öte yandan şimdi Kürt ilerici çevreleri ile, Kürt ulusal hareketinin çeşitli kolları ile daha çok, ve daha yapıcı diyalog, gerek onları daha iyi tanımak, gerekse kendi düşüncelerimizi onlara daha iyi anlatmak için çabaları artırmak gerekiyor. Açık yürekli ve sabırlı olmak, önyargılardan kurtulmak erken kararlar vermemeyi öğrenmek, ortak yanları vurgu ile öne çıkartmak Parti faaliyetimizde unutmamız gereken noktalar. Şunu unutmayalım ki, biz komünistler önce kendi sorumluluğumuzu dikkate almalıyız. Biz kendimize düşen görevleri başarıyla yerine getirdikçe, bağlaşıklarımızdan da görevlerini yerine getirmelerini isteme hakkını kazanabiliriz. Sorumluluğunu yerine getirmeyen başkasından da bir şey isteme hakkına sahip olamaz.

Bugün, Türkiye devlet sınırları içinde yaklaşık on milyon (kesin istatistiki bilgiler yoktur) Kürt yaşıyor. Bu Kürt nüfus, kendi topraklarında, kendi anavatanında tüm ulusal demokratik haklarından yoksun, baskı altındadır. Diktatörlük anayasası, Kürtçe konuşmayı bile yasaklamıştır. Binlerce Kürt ilerici aydını ve genci, yalnız Kürt oldukları için, Kürt ulusunun demokratik haklarını savundukları için zindandadır, sürgündedir. Kürt ulusunun ulusal demokratik hakları için savaşımına omuz vermek, en başta, işçi sınıfı, demokrasiden yana tüm güçlerin görevidir. Biz komünistler bunun bilincindeyiz.

Kürt ulusal sorunu, yalnız bu yönüyle gündeme gelmiyor. Sorunun önemini artıran ve aynı zamanda çözümünü zorlaştıran kendine özgü, belki de bir örneğine daha zor rastlanır bir sorun haline getiren, Kürdistan'ın Kürt ulusunun bölünmüşlüğüdür. Bölünmüş Kürt ulusun toplamı 17-20 milyon civarındır. Dört devletin sınırları içinde yer alan Kürt ulusu üzerinde ulusal baskı (Sovyetler Birliği'nde özgür yaşayan çok küçük bir azınlık dışında) ve bu baskıya karşı onun ulusal demokratik hakları uğruna savaşımı sürüyor. İşte bizce bu yönleriyle Kürt sorunu, zor, karmaşık ve benzeri pek olmayan bir sorun olarak karşımıza çıkıyor.

Biz komünistler soruna nasıl yanaşmalıyız? Devrimi Türkiye'de yapma sorumluluğunu

taşıyan bir Türkiye'li komünistlerin hareket noktası ne olmalı? Yanıtlamak zorunda olduğumuz ilk soru budur.

Bölnmüs. Kürdistan'ın her parçası arasında yakın özellikler vardır. Kürt ulusu tek bir ulus olarak varlığını sürdürüyor. Orjinalite meraklısı kimilerin dediğı gibi bölünme ayrı Kürt ulusları yaratmış değildir. Kürt dilinde lehçe farklılıkları olması doğaldır. Bu Kürtlerin bir ulus olmasına engel değildir. Her ulusun gelişmesinde yaşadığı doğal süreçtir. Unutulmamalıdır ki, uluslar tarihte hep ancak bir devlet biçiminde örgütlenildikten sonra, bu devletin bilinçli çabalarıyla dil birliğine kavuşmuşlardır.

Gelecekte ne olur, onun bugünden söylemek zordur. Bunu gelişmeler gösterecektir. Biz bugünkü somut durumdan hareket ediyoruz.

Kürdistan'ın bölünmüşlüğünün önemi nerededir? Benzer özellikler taşıyan Kürt bölgeleri, deyim uygunsu, hem birbirine yakın, hem de tümüyle aynı olmayan bir durum göstermektedir. Kürdistan'ın her parçası, içinde yer aldığı burjuva devletin, ekonomik, sosyal, politik gelişme sürecine bağlanmıştır. Her devletteki gelişme süreci, Kürdistan'ın o parçasındaki gelişme sürecinde belirleyici rol oynamaktadır. Bu durum şu sonuca yol açıyor. Kürdistan'ın her parçasındaki ulusal kurtuluş süreci, birbirinden farklı, içinde yer aldığı devletteki sınıf savaşımının gelişme sürecine bağlı bir gidiş izleyecektir. O nedenle her parçadaki Kürt halkı ancak içinde yer aldığı devletin çoğunluk halkıyla birlik olmakla kurtuluşunu sağlayabilir. Bu somut durum, komünistlere, Kürt ulusal hareketine, demokratik bir devletin yana olan güçlere, Kürt sorununu her ülkede (örneğin Türkiye'de) ayrı somut ele alma ve değerlendirme görevini veriyor. Bugün Kürt ulusal hareketinde bu olumlu yavaşımın güç kazanmış olması sevindiricidir.

İşte, partimizin yeni programının ve TKP'nin Kürt sorununa yavaşımının hareket noktası budur. Bu saptama bizim sorumluluğumuzu ve buna bağlı görevlerimizi belirlememiz için zorunludur. Bunun yanında, diğer bölgelerde ulusal demokratik hakları için savaşan Kürt halkının savaşımına daha yakın ilgi ve destek verme görevimizin olduğunu unutmuyoruz.

İkincisi: Bugün, Türk ve Kürt ulusunun birliği gönüllülük temeline dayanıyor. Türk egemen güçleri, Kürt ulusunun varlığını reddetmekle yetinmiyor, Kürt ulusu üzerindeki baskı ve zorbalığı her geçen gün daha da artırıyor. Diktatörlük, en sıradan insan haklarını çiğniyor.

Demokrasiden yana olan, demokratik kurallara bağlı olan bir komünistler için, görev bu duruma karşı çıkmaktır. Zora dayanan ilişkiler son bulmalıdır. Bunun anlamı, Kürt ulusuna geleceğı konusunda özgür iradesiyle karar verme hakkını tanımadır. Bu hak, ayrılma hakkını, ayrı devlet kurma hakkını tanıma anlamına gelir. TKP'nin yeni programı, komünistlerin tutumunu şöyle formüle ediyor. "Halk erki ulusal sorunu çözecektir. Kürt ulusunun kendi kaderini tayin hakkı, yani ayrılma hakkı gerçekleşecektir." (TKP Programı, sayfa 43) Partimizin yeni programı, Kürt ulusunun kendi geleceğini özgür iradesi ile belirleme hakkını ayrılma hakkı olarak ifade ediyor. Bunun önemi nedir? Bu, Emperyalizm ve onun ülke içindeki işbirlikçilerinin zora dayanan politikasına, "vatan bütünlüğü" demagojisine karşı, işçi sınıfını enternasyonalist bir ruhla eğitmek, yığınlarda demokratik bilinci yükseltmek göreviyle bağlıdır. Demokratik kurallara ikircimsiz bağlı olan bir komünistler için, işçi sınıfının, bir ulusun devlet kurma hakkından göreceğı bir zarar yoktur. Bizim için, işçi sınıfı için önemli olan, halkların kardeşliğinin ve dayanışmasının güçlenmesidir. Biz komünistler her zaman gönüllülük temeline büyük, merkezi demokratik devletten yana olmuştuk ve bugün de, ilkesel tutumumuz budur. Yine bir komünistler, demokratik, sömürüyü tasbugün de, ilkesel tutumumuz budur. Yine bir komünistler, demokratik, sömürüyü tasfiyeye yönelen, insanlığın gelişmesinde olumlu rol oynama sürecine giren küçük devletlerin, zorbalığa ve sömürü ilişkileri temeline dayanan büyük devletlerden ayrılmasını

eğer bu olanaklıysa, ve işçi sınıfının çıkanyla uyum içindeyse, destekleriz.

"Kürtler bağımsız devlet kurmak istiyor. Vatanımızı bölcekler" demagogisinin altında yatan gerçek; Türk egemen güçlerinin halkı aldatma çabasıdır. Biz Kürt ulusunun ulusal demokratik haklarını tanıyor, Kürt ulusunun savaşımına omuz veriyoruz. Bugün Kürt ulusunu bu devlet içinde zorla tutan Türk egemen güçleri, işçi sınıfının, köylülerin, tüm emekçi halkın haklarına saldırıyor. İşsizlik ve yoksulluk onların eseridir. Zorbalığa dayanan politikalarının sonucudur.

Kapitalist düzen, onun diktatörlüğü, sınıfsal ve ulusal ayrıcalıklar üzerinde yükseliyor, sömürü ve her türlü baskıya dayanıyor. Bunlarla ayakta duruyor. Bugünkü halk düşmanı düzeni, sınıf ayrıcalıklarını, bugünkü anti-demokratik durumla koruyabilir. Onların "vatan bütünlüğünden" anladıkları budur, bu adaletsiz, antidemokratik düzenin sürmesidir.

"Vatan bütünlüğü"nü koruma savı, Türk burjuvazisinin yıllardır süren Kürt ulusu üzerindeki baskı, toplu kırım politikasını meşrulaştırmak için başvurduğu aşağılık bir demogojidir. Türk şovenizmi, Turancılığa, Enver-Talat serüvencilerine dayanır. Türk şovenizmi geçmişte Alman emperyalizminin, bugün Amerikan emperyalizminin çıkarlarıyla da bağlı olmuştur. Türk şovenistleri, Osmanlı İmparatorluğunun despotluğuyla, Bağdat, Viyana seferleriyle övünüyor. Ama, öte yandan, Osmanlı'nın işgal ettiği toprakları elinden kayırmış olmaktan aşağılık bir duyguya kapılıyor. Türk şovenizminin bu eğilimini bugün emperyalizm ve işbirlikçi oligarşi kullanıyor. Kıbrıs ve Ege sorunu, ve de Kürt sorununda diktatörlüğün şovenist propagandasında bu anlayış çok açık görülüyor. Türk şovenizmine karşı en başta işçi sınıfını zehirleyen bu demogojiye karşı daha aktif bir savaşım her zamankinden daha zorunludur.

İşte bir soru: İşçi sınıfı, bu demogojiye aldanıp, Kürt ulusunun devlet kurma hakkını yadsıyabilir mi? Hayır. Böyle bir tutum, işçi sınıfının kendi çıkarlarına yüz çevirmesi ve halk düşmanı işbirlikçi tekellerin, emperyalizmin peşine takılması anlamına gelir. İşçi sınıfı enternasyonalist bilinçle eğitime görevi olan biz komünistler, Kürt ulusunun devlet kurma hakkını tanıyoruz ve işçi sınıfını bu hakkın gerçekleşmesi için, Kürtlerin bu hakkı istedikleri gibi kullanmaya karar verebilecekleri bir ortamın oluşması için savaşıma çekme ve devrimci bir ruhta eğitime görevimizi unutmuyoruz.

Biz her zaman işçi sınıfına bıkmadan şunu söyleyeceğiz; baskıya ve sömürüye dayanan diktatörlük rejiminin yıkılmasından, parçalanmasından korkmayın. Onun yıkılmasından kayıplar değil, kazancınız çok şey var. Bugünkü sendikal haklarınızı boğazlıyan, sizi açlığa mahkum eden bu düzendir. Bu durumdan kurtulmak istiyorsanız Kürt halkı üzerindeki baskıya da karşı çıkın. Gücünüzü birleştirin. Kürt ulusunun devlet kurma hakkını savunmak, devletin bölünmesini istemek değildir. Birlik, tarafların özgür iradesiyle oluşur. Özgür iradeye dayanmayan "birlik", gerçekte bölünme demektir. Boşanma hakkı, nasıl aileyi parçalama amacını taşıyorsa, Kürt ulusunun devlet kurma hakkını tanımak, bölücülük de değildir. Özgür iradeye dayanmayan hiç bir ilişki demokratik değildir, kopmayı beraberinde taşır. Bugün işyerinde, sizi, işsizlikle, açlıkla tehdit ederek sendikal haklarınıza saldıranlar, neden korkuyorlar? Çünkü siz, bu duruma son vermek için her gün ölkeyle doluyorsunuz. Durumu değiştirmek için savaşıyorsunuz. Bölünme zaten vardır. Hem toplumun sınıflara bölünmüşlüğü koruyan, bunu sürdürmek için herşeyi göze alan, hem de Kürt ve Türk ulusu arasına ayırım koyan kendileridir, onların kapitalist düzenidir. Biz, bu ayrımı yok etmek, eşit özgür bir toplum yaratmak için savaşıyoruz.

Peki, TKP sorunun çözümü için ne öneriyor? Bu soruyu somut durumun değerlendirilmesi yanıtılır. Her toplumsal sorunda olduğu gibi, Kürt ulusal sorununda da somut ve tarihsel bir değerlendirmede, bir politika zorunludur. Tersî, havada su dögmeye, politikasızlığa götürür. Biz komünistler için, toplumsal sorunlara, yalnız genel ilkeler çevresinde yanaşmak, somut politika tespit etmekten kaçınmak, benimsenecek bir tutum değildir. Kürt ulusal sorununu, birkaç sloganın tekrarlanması olarak anlamıyoruz.

Türk şovenizmine karşı, başta işçi sınıfını enternasyonlist ruhta eğitme, geniş halk yığınlarında demokratik bilinci yükseltmek görevimizdir. Gericiliğin baskı ve zor politikasına karşı yığınlar eyleme çekmeden sorunu çözmek olanaksızdır. Bu da somut politika gerektirir.

Lenin'e başvuralım: "Bütün milliyetlere, kendi kaderini tayin etme hakkının sosyal-demokrasi tarafından tanınması, hiçbir zaman sosyal-demokratların tek tek durumlarda şu yada bu ulusun ayrılmasının elverişli olup olmadığını bağımsız olarak değerlendirmeden vazgeçecekleri anlamına gelmez. Tersine, sosyal-demokratlar, bağımsız bir değerlendirmeye yapmak zorundadırlar. Bu arada gerek kapitalizmdeki gelişmeyi ve çeşitli uluslardan proleterlerin bütün ulusların birleşik burjuvazi tarafından ezilmesini; gerekse genel demokratik, özellikle ve her şeyden önce proletaryanın sosyalizm uğruna verdiği sınıf savaşımının çıkarlarını göz önünde tutmak zorundadır." (Eğitim Politikası ve Pedagoji Üzerine, Konuk yayınları. Ulusal Sorun Üzerine Tezler makalesi. V. I. Lenin)

Bu anlayışla hareket eden TKP, yeni programında Türk ve Kürt ulusunun gönüllü birliğinden yana olduğunu belirtmiştir. "Eğer Kürt halkı özgür iradesi ile Türk halkı ile birlikte kalmaya karar verirse ortak devlet somut tarihsel koşullara uygun bir biçimde düzenlenecektir. Demokratik devletin anayasasında Kürt halkının ayrılma hakkı güvence altında olacaktır." (TKP Programı. 43) Bize göre, Türk ve Kürt ulusunun özgür iradesine dayanan ve iki ulusun eşit haklılık temelinde yaşadıkları demokratik bir devlette (bu iki ulusun ortak devletidir), Kürt ulusu da Türk ulusu da özgür olabilir. Böylesi bir çözüm, işçi sınıfının da, iki ulusun da çıkarıdır. Tarihsel gelişme iki ulusun da kaderini birbirine bağlamıştır. İki halk kurtuluşlarını, ancak güçlerini birleştirerek sağlayabilir. İkinci bir yol bugün için olanaklı değildir.

Kürt ulusunun kendi geleceğini özgür iradesiyle belirleme hakkının, ayrılma hakkının sınırı nedir? Özgür iradesinin sınırı, işçi sınıfının çıkarları, devrimin çıkarlarıdır. TKP için, komünistler için her toplumsal sorunda olduğu gibi, Kürt ulusal sorununda da, işçi sınıfının çıkarları tek ölçüttür. Kürt ulusunun kararı, işçi sınıfının çıkarlarıyla ters düşmemelidir. Çünkü, işçi sınıfının, devrimin çıkarlarına ters düşen bir karar Kürt ulusunun özgürlüğe götürmez. TKP'nin, komünistlerin inancı budur. TKP'nin Programı, soruna, işçi sınıfının çıkarları açısından vanaştığını formüle etmiştir. Çünkü, her türlü sömürü ve baskıyı eşitsizlik ve adaletsizliği taşıyacak tek sınıf işçi sınıfıdır. Kürt ulusunun özgür olması, sınıfsal ve ulusal baskının tasfiyesine bağlıdır.

Üçüncüsü: İşte tam bu noktada TKP Programının, komünistlerin, Kürt sorununa yaklaşımının vazgeçilmez, temel bir ilkesi gündeme geliyor. İşçi sınıfının birliği sorunu. 19 Nisan 1914'de Lenin şöyle yazıyordu: "Biz de Rusya'nın bütün uluslarının işçilerini birleşmeye çağırıyoruz. Ancak bu birlik ulusların hak eşitliğini, halkların özgürlüğünü ve sosyalizmin çıkarlarını güvenlik altına alabilir." (Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı, Sol yayınları, S. 138)

Herkesin birleştiği bir görüş; işçi sınıfı ile gücünü birleştiren Türk-Kürt geniş halk güçleri kurtuluşu sağlayacaktır. Açıktır ki, işçi sınıfının, geniş halk güçlerini Türk ve Kürt halkının gücünü birleştirebilmesi, her şeyden önce, kendi birliğine bağlıdır. Bu anlayışa bağlı olan TKP, işçi sınıfının, sendikal-politik birliğini bölmeye yönelik her eylemlerle savaşımı vazgeçilmez sayıyor.

Her ülkede, bizim ülkemiz de içinde, gerici egemen güçler, ulusal dinsel, mesleksel farklılıklardan yararlanmaya çalışırlar. Her ulustan burjuvazi, özellikle, egemen ulus burjuvazisi (Türk burjuvazisi) kendi dar sınıf çıkarlarını korumak amacıyla karşıtlarını, en başta da işçi sınıfını bölmek için elinden geleni ardına koymuyor.

Biz komünistlerin görevi, işbirlikçi oligarşinin ve (bugün öne çıkan bir aktivitesi olmasa da) Kürt sorununu, egemen Türk burjuvazisi ve emperyalizmle sürekli pazarlık konusu yapan ve yapacak olan Kürt egemenlerine karşı, işçi sınıfının birliği için savaş-

mak ve bunu sağlamaktır. İşçi sınıfının çıkarları, Türk-Kürt hangi ulustan olursa olsun, tüm işçilerin kendi sınıf örgütlerinde birleşmesini gerektirir. Ancak böylesi bir birlik, işçi sınıfına, diktatörlüğe karşı savaşımında görevini yerine getirme olanağını verir. Ayrıca burjuvazinin milliyetçi propagandasını etkisizleştirebilir.

Bugün, Türk ve Kürt egemen sınıfları aynı örgütlerde birleşiyorlar. Selahattin Beyazıt, Tatlıcılar, Toprak ailesi, İnşaatçı Önur Kardeşler (bunlar Kürt), Koç, Sabancı, Narin, Şank Tara'larla aynı saftalar. Kartal, Küfrevi, Ensarioğlu, İlicak, Necimoğulları aynı bloku oluşturuyor. Öyleyse Türk ve Kürt işçileri güçlerini neden bölün? Onlar, Koç'un, Sabancı'nın, Tatlıcı'ların fabrikalarında aynı tezgahda birlikte üretiyorlar, aynı patron tarafından sömürülüyorlar. İşçiler ne adına bölünecektir? Kürt ve Türk oldukları için mi? Hayır. İşçi sınıfı, Türk egemen burjuvazisiyle, Kürt burjuvazisi ve toprak sahiplerinin yanın sömürden daha fazla pay alabilmek için, üzerinde gizli pazarlıklar girecekleri bir ortamı kendi elleriyle yaratamaz. Aksine iki ulustan burjuvaların ve büyük toprak sahiplerinin, emperyalizmle kurduğu bağlaşıklığa, faşist diktatörlüğe karşı, sınıf çıkarları, onların birliğini zorunlu kılıyor. Ancak bu birlik, Türkiye'de sömürü ve baskı düzenini yok etmek için geniş yığınları birleştirebilir. Bu konuda Lenin, 14 Aralık 1913'de Proleterskaya Pravda Gazetesi'nin 7. sayısında şunu yazıyordu: "Bir devletteki uluslardan kapitalistlerin anonim şirketlerde, kartellerde, tröstlerde, sanayi birliklerinde v.b., hangi ulustan olursa olsun bütün işçilere karşı çok sıkı ve ayrılmaz bir şekilde birleştiklerini bilmeyen var mı? En büyük işletmelerden, maden ocaklarından, fabrikalardan, ticaret şirketlerine ve kapitalist tarım işletmelerine kadar bütün kapitalist işletmelerde, uzak ve barışçı bir uykuya yatmış köye oranla, her zaman ve istisnasız işçilerin ulusal birleşmelerinin çok daha renkli olduğunu bilmeyen mi var? (Lenin Eğitim ve Pedagoji Politikası Üzerine, Konuk yayınları S. 290)

Partimizin yeni programının soruna yaklaşımına temel olan dördüncü ilke, Kürt ulusal sorununun, çözümünün toplumun demokratikleşmesi, demokratik halk devrimi sorunu olduğuna ilişkin belirlemedir. Bu belirlemenin önemi nerededir? Bu, Kürt ulusunun ulusal demokratik hakları için savaşımın, demokratik hak ve özgürlükler, genel barış ve demokrasi savaşımından ayrı, bağımsız ele alınamayacağını gösteriyor. "Siyasal demokrasinin istemlerinden bir tekini bu bakımdan ayırt etmek, özellikle ulusların kaderini tayin etme hakkını ele alıp, geri kalan demokratik istemlerin karşısına dikmek, teoride temel bir yanıltır. Pratikte proletarya, ancak cumhuriyet istemi dahil, tüm demokratik istemler uğruna savaşımını, burjuvaziyi devirmeyi amaçlayan devrimci savaşıma bağımlı kılar, kendi bağımsızlığını koruyabilir." (Lenin, 1916 Ocak-Şubat, Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı, Sol Yayınları, Sayfa: 147)

Partimize göre toplumun, ekonomik, politik ve sosyal alanda demokratikleşmesi sağlanmadan, Kürt sorununu çözmek olanaklı değildir. Bu anlamda Kürt sorunu, demokrasi sorununun bir parçası olarak, demokratik haklar için, demokratik dönüşümler için savaşım sorunuyla birlikte düşünülmelidir. Kürt ulusunun ulusal demokratik hakları için, kalıcı bir barış, bağımsız bir gelişme için savaşım. her bir demokratik hak için, birini öbürünün önüne koymadan, her biri için aynı derecede savaşımı örgütleyerek hedefe ulaşabiliriz. Diktatörlüğün, sendikal hak ve özgürlükleri boğazlamasına, işsizliğe, pahalılığa, karşı politik tutukluların özgürlüğüne kavuşması, işçi sınıfının ve emekçilerin örgütlenme hakkı için, silahlanmaya ve ABD'nin ülkemizi serüvenlere sürüklemeye çabalarına karşı savaşım, Kürt ulusunun ulusal demokratik hakları için savaşımını birbirinden ayırabilir miyiz? Diktatörlüğün anayasasında Kürt ulusunun varlığının reddedilmesini, buna karşı savaşımı, bugün Kürdistan'daki terörü, buna karşı savaşımı kükümseyebilir miyiz? Tersine, bugün ana görevimiz bütün bu savaşımaları örgütlemek, herbiri için verilen savaşımı diğeriyle bütünleştirmektir. Biliyoruz ki, bu istemler, yığınları diktatörlüğe karşı birleştirecek, demokrasiye geçişin ana istemleridir. Demokrasiye ancak yığınların kendi eylemleriyle bu haklarını koparıp almalarıyla geçilir.

TKP faşizmin yıkılması ve ulusal demokrasi için savaşımında Kürt halkı üzerindeki

ulusal baskıların sona ermesi istemini öne çıkarıyor. Faşizmin erkten uzaklaştırılması ve ulusal bir demokrasinin kurulması ulusal sorunun çözümünün de yolunu açacaktır. Bu çözüm Kürt ulusunun ayrılma hakkının tanınmasıdır. TKP programı Kürt ulusunun kendi kaderini tayin hakkı, yani ayrılma hakkının halk erki altında gerçekleşeceğini belirtiyor. Ancak halk erkinin kurulmasıyla, işçi sınıfının hegemonyasında antiemperyalist demokratik halk devriminin utkuya ulaşmasıyla Türkiye'de Kürt halkının kendi kaderini tayin edebileceği koşullar yaratılabilir.

Beşinci olarak biz komünistler ulusal ayrılıkların ve eşitsizliklerin kapitalist sömürü varolduğu sürece ortadan kalkmayacağı görüşündeyiz. Ancak sosyalizmin kurulması insanın insan tarafından sömürülmesine son verilmesiyle kesin ve güvenilir bir çözüme kavuşabilir, ulusların kaderlerini tayin hakkı geri döndürülemez bir biçimde güvence altına alınabilir. TKP programı üretim araçlarının toplumsal mülkiyetinin gerçekleşmesi, sosyalist demokrasinin kurulması, kültür devriminin başarılmaması vb. temelinde "insanın insan tarafından sömürülmesinin ve ulusal eşitsizliğin tüm biçimlerini sonsuza kadar yok etmek olanaklı olacaktır." diyor. (TKP Programı s. 45)

Özetlersek; TKP'nin yeni programının Kürt sorununa yaklaşımına temel olan Leninci ilkeler bunlardır. Partimiz, Türkiye'de savaşı sürdürme sorumluluğunu taşıyan bir parti olarak, Kürt sorununu bu savaşım çerçevesinde programlaştırmıştır. TKP, Kürt ulusunun kendi geleceğini özgür iradesiyle belirleme hakkını, ayrılma hakkını tanıır. Bunu yalnız ilkesel bir tutum olarak değil, Türk milliyetçiliğine karşı, işçi sınıfını tüm emekçileri enternasyonalist bir bilinçle eğitmek, geniş halk yığınlarında demokratik bilinci yükseltmek görevine bağlı olarak, propaganda ve ajitasyon çalışmasının bir ögesi olarak benimsiyor. TKP, Kürt sorununda somut bir politika izlemeyi zorunlu görüyor. Buna bağlı olarak, yığınların "TKP nasıl bir çözümü doğru buluyor" sorusuna partimizin programı, Türk ve Kürt ulusunun, demokratik devlet (ortak devlet) içinde gönüllü birliği, yanıtını veriyor. Yine parti programımız, işçi sınıfının sorunu çözecek tek güç olduğunu, bu açıdan işçi sınıfının birliğini korumanın vazgeçilmez, ilkesel bir tutum olduğunu altını çiziyor. Komünistler ulusal sorunun çözümüne, işçi sınıfının sosyalizm savaşımının çıkarlarını başa alarak yaklaşırlar." (TKP Programı, s. 43) Bu bizim temel yol gösterici ilkelerimizdir. Ve partimizin programı, Kürt ulusal sorununu, demokrasi sorunuyla, diktatörlüğe karşı savaşım sorunuyla bağlayarak, açık bir politika belirliyor. İşte, TKP 5. Kongresi'nin onayladığı yeni programın, Kürt ulusal sorununa yaklaşımı budur.

Terörizmin ardında kim var?

Mehmet ERGÜL

Reagan yönetimi dört yıldır "uluslararası terörizm" diye yaygarayı koparıyor. Devlet terörünü dış politikasının ana aracı yapan Reagan ekibi, yavuz hırsız örneği, kendi terörizminin üstünü örtmek için ulusal kurtuluş hareketlerini teröristlikle suçlamaya kalkışıyor. "Şer kuvvetlerinin başı" ilan edip "Haçlı seferi" açtığı Sovyetler Birliği'ni, sosyalist ülkeleri de teröre destek olmakla suçluyor.

Ülkemizde de, ABD emperyalizminin işbirlikçisi Evren-Özal yönetimi, demokrasinin en ardıcıl güçlerini, Türkiye Komünist Partisi'ni, sol güçleri terörist gibi gösterme çabasını hızlandırmış bulunuyor.

Türkiye Komünist Partisi Merkez Komitesi Genel Sekreteri Haydar Kutlu yoldaş, 3. Plenumu açış konuşmasında bu çabalara dikkati çekti ve şöyle dedi: "Burada başlıca dikkat vermemiz gereken görev, antifaşist savaşımlı, barış ve demokrasi savaşımını 'terörizm' gibi gösterme, halkı 'terörizm yeniden hortlayacak' korkutmacasıyla pasifize etme taktiğini açığa çıkarmaktır."

Terörizm nedir, asıl terörist kimdir, kimlerdir, terörizmin ardında hangi güçler var? Kısaca değinelim:

"Terör sözü Latince'den geliyor ve bugün bütün Avrupa dillerine geçmiş bulunuyor. Türkçede, Arapça kökenli "tedhiş" sözü de kullanılıyor.

Klasik ve en genel tanımıyla terörizm, korku ve dehşet salma amacıyla başvuru tehdit ve şiddet eylemleridir. Terörizmin bir uça bireysel şiddet eylemlerinden, öteki uça devlet terörüne varıncaya dek çok değişik biçimleri vardır. Ancak her biçimiyle terörizm, ayrıcalıklı bir azınlığın egemenliğine dayanan bütün sınıflı toplumların, bugün de kapitalist toplum ve devletin bir ürünüdür. Terörizm, uzlaşmaz sınıfların olmadığı, sömürünün ortadan kaldırıldığı sosyalist topluma, komünistlerin ilke ve ülkülerine kesinkes yabancısıdır.

Biz bu yazımızda, ciltler dolusu kitaplara konu olan ve her biri kapitalist toplumun birer türevi niteliğindeki terörizmin değişik biçimleri üzerinde du mayacağız. Bugün dünyada terörizmin ardındaki ana güç; Pentagon'uyla CIA'si, Çevik Kuvvet'i, kaatil filolarıyla, 32 ülkede 1500'ü aşkın üssü ve yarım milyonun üzerinde askeriyle ABD emperyalizmidir. Baş terörist, dünya egemenliği peşinde koşan, zorbalık ve şiddeti dış politikasının temeli yapan, tepeden tırnağa silahlı ABD emperyalizmidir. Ülkemizde de, gerek 12 Eylül 1980 öncesi terör eylemleri, gerekse 12 Eylül sonrası diktatörlük rejiminin devlet terörü, ABD emperyalizmiyle sıkı sıkıya bağlıdır. Görelim...

ABD'nin terör ve müdahale doktrini ve pratiği

3 Nisan 1984 günü ABD Devlet Başkanı Reagan, "uluslararası terörizme karşı savaş" adı altında, Ulusal Güvenlik Konseyi'nin gizli bir yönergesini imzaladı. 138 sayılı bu yönerge ile ABD yönetimi, dünyanın değişik bölgelerindeki ulusal kurtuluş hareketlerine, ilerici hareketlere karşı yürütegeldiği gizli savaşları "yasallaştırma" girişiminde bulunuyor. Ancak bu gizli yönerge, bu yoldaki ilk girişim değil. ABD yönetimleri, daha önce de, CIA'nın ve öteki gizli servislerin bozguncu eylemlerine

“yasal” bir temel oluşturmayı denediler.

ABD’nin terör ve müdahale doktrininin, daha 1947 yılında, siyasal bilimci James Burnham’ın “Dünya İçin Savaşım” (The Struggle for the World) adlı kitabında açıkça formüle edildiğini görüyoruz. Amerikan konservatif (tutucu) düşüncesinin “Liberation” (Kurtuluş) akımının, yani “dünyanın sosyalizmin yokedilmesiyle kurtulabileceğini” öne süren akımın önderlerinden olan Burnham, o dönemde ABD Dışişleri Bakanlığının akıl hocalarından biriydi. Burnham’a göre, “ABD, başka ülkelerin içişlerine karışmama ilkesini toptan reddetmelidir. Bunun yerine hızlı ve enerjik müdahale ilkesi kabul edilmelidir.

Burnham’ın “teorik” görüşleri bir yıl sonra sosyalist ülkelere karşı bozguncu eylemleri içeren pratik bir plana dönüştürüldü. “X Planı” adını taşıyan bu planda şunlar öngörülüyordu:

1) Doğu Avrupa ülkeleri topraklarında ABD’nin komutasında silahlı birlikler örgütlenmesi,

2) Tanınmış komünistlere karşı suikastler düzenlenmesine yardım sağlanması,

3) Antikomünist eylemlerin eşgüdümü için ABD ajanlarının bu ülkelere sızdırılması.

1950 yılında, o zamanki ABD Başkanı Truman 68 sayılı gizli bir yönerge imzaladı. Buna göre, en büyük öncelik, Washington’un istediği gibi bir “dünya düzeni”nin kurulmasına verilmeliydi.

Başkanlık yönergesine göre, amacın elde edilmesi için, Sovyetler Birliği’ne komşu, stratejik bakımdan önemli halk demokrasisi ülkelerinde ayaklanmaların kışkırtılması ve desteklenmesi zorunluymuştu.

Başkanlık yönergeleri daha sonra yasa düzeyine yükseldi. 1951 yılında kabul edilen “Karşılıklı Güvenlik Yasası” ile terörizm, devlet politikasının yasal bir aracı ilan edildi. ABD’de bu yasa hâlâ yürürlükte ve uluslararası ilişkilerde devlet politikasının “yasal” bir aracı olarak terör, başka ülkelere karşı sık sık kullanılagelmıştır.

ABD’deki Brookings Entitüsü’nün verilerine göre, 1 Ocak 1946’dan 31 Aralık 1975’e kadar geçen otuz yıllık süre içinde, ABD yönetimi, politik amaçlarını elde edebilmek için başka ülkelere karşı tam 215 silahlı saldırıda bulunmuştur. Yaklaşık her iki aya bir silahlı saldırı düşmektedir.

ABD’nin devlet terörizmi, yalnızca başka ülkelere karşı açık silahlı saldırılardan ibaret değildir. Gizli operasyonlarla halktan yana hükümetlerin devrilmesi, politik liderlerin öldürülmesi de saymakla bitmez.

Terörizm stratejisi, yani “düşman” ilan edilen devlet, güç ve kişilerin şiddet araçlarıyla ezilmesi, bunlara boyun eğdirilmesi, öteden beri ABD emperyalizminin amaçlarıyla uyum içindedir. Ancak geçmiş dönemlerdeki ABD yönetiminin terörizm taktikleri, “şiddet yoluyla ezme” yöntemleri, çokça kimi seçmece, öne çıkan alanlarla sınırlı kalmıştır. Reagan döneminde ise ABD’nin devlet terörizmi politikası bütün dünyayı kapsamına alıyor.

Grenada’yı işgali, Lübnan’da siyonistlerle birlikte işlediği cinayetler, Nikaragua limanlarının mayınlanması, bu ülkeyi işgal hazırlıkları, Altıncı Filo gemilerinin Sidre Körfezi’ne girip Libya’ya karşı silahlı çatışma kışkırtmaları, 50 bine yakın insanın katili Salvador rejimine, Güney Afrika ırkçılarına verilen destek, tepeden tırnağa silahlanma, nükleer silahların sınırlandırılması anlaşmalarına yanaşmama, nükleer ilk vuruş tezinin benimsenmesi, Pershing-2 ve Cruise füzelerinin Batı Avrupa topraklarına yerleştirilmesi, uzayın silahlandırılması girişimleri bütün bunlar, Reagan yönetiminin terörizminin evrensel boyutlardaki örnekleridir. Nitekim 28-30 Eylül 1984 günleri arasında toplanan ve aralarında Profesör Mümtaz Soysal’ın da bulunduğu Brüksel mahkemesi jürisi, tam 21 noktada Reagan yönetiminin dış politikasının uluslararası hukukun gerekleriyle bağdaşmadığını saptamış ve bu politikayı dünya kamuoyu önünde mahkum etmiştir. (1)

Reagan yönetiminin devlet terörizmi, yalnız ülke dışıyla da sınırlı değildir. Yine

Reagan'ın geçenlerde imzaladığı "Rex-84" adlı gizli yönergede, ABD içinde militarist-terörist politikanın karşıtları için on tane toplama kampının kurulması öngörülmüştür.

Tüm bunlar niçin oluyor? Sosyal devrimler sonucu birçok ülkenin emperyalizmin sömürü zincirini kırması, dünya devrim sürecinin başta sosyalist ülkeler topluluğu olmak üzere üç koldan aralıksız gelişmesi, kapitalizmin genel bunalımını daha da derinleştirmekte, emperyalizmin sömürü alanını gitgide daraltmaktadır. Dünya ölçüsündeki gerilemesini durdurmak için emperyalizm, en başta ABD emperyalizmi, dış politikada "kaba güç" konumlarından hareketi, devlet terörünü başa almış bulunuyor. İşte bunun için kendileri terörü artırdıkça, "Sovyet tehdidi" dedikleri kuyruklu yalana çok sarılıyor, ulusal kurtuluş ve işçi hareketlerini teröristlikle, Sovyetler Birliği'ni de terörizmi desteklemekle suçluyorlar.

Öte yandan, nükleer terörist Reagan'ın önce California'ya vali olması, ardından ABD Devlet Başkanlığına gelmesi, California'daki "ölüm tüccarları"nın Washington'da sorumlu mevkilere yükselmeleri, ABD ekonomisi içinde geleneksel üretim yapısının kırılmasıyla, askersel-sanayi kompleksinin öne çıkmasıyla da yakından ilişkilidir. Reagan'ın politikası silahlanma yarışından savaş hazırlıklarından dev kârlar sağlayan bu kesimlerin çıkarlarıyla da sıkı sıkıya bağlıdır. Sosyalizmde ise silahlanmadan kâr ve yarar sağlayan sosyal güçler yoktur.

ABD yönetimlerinin Türkiye'ye karşı terörist politikası

Bugün 32 ülkenin toprağında 1500'ün üzerinde askeri üs ve tesis, 1,5 milyonun üzerinde asker bulunduran ABD emperyalizmi Türkiye'ye karşı da dayatmacı ve terörist bir politika uygulayagelmıştır.

Birinci Dünya Savaşı sonunda karaönlü "Wilson Prensipleri"yle Türkiye'yi yedi ayrı parçaya bölmek ve kalan bir avuç toprak parçasında işbirlikçileri eliyle bir Amerikan mandası uygulamak isteyen ABD emperyalizmi olmuştur.

1920 yılında İstanbul'daki işgal kuvvetleri komutanlarından biri İngiliz generali Harrington, öbürü ise ABD amirali Bristol'dür. 23 Nisan 1920'de Ankara'da kurulan Büyük Millet Meclisi hükümetini ilk tanıyan komşu Sovyetler olmuş, buna karşılık bugün Evren'in "dosttan da öte büyük müttefikimiz" diye nitelediği ABD yönetimi Türkiye ile ancak 17 Şubat 1927'de diplomatik ilişki kurmuştur. (2)

Daha bundan altmış küsur yıl önce ABD yönetimi bizim ulusal kurtuluş savaşımıza "Sovyetlerin güdümünde terörizm" gözüyle bakmıştır. 1921 yılında Ankara hükümetinin ABD'den 300 bin maver ve 6 milyon maver fişegi satın alma isteği reddedilmiştir. ABD Dışişleri Bakanlığı Yakındoğu İşleri Dairesi'nin 1 Haziran 1921 tarihli yazısında Türkiye'nin silah isteğinin reddedilmesine gösterilen gerekçe şudur:

"Yeni Türk hükümeti deyiminden Ankara'daki milliyetçi hükümeti anlamak gerekirse, o zaman görüşüme göre, bu silahların Türkiye'ye değil Bolşevik Rusya'ya gideceğini düşünebiliriz." (3)

Amerikan emperyalizminin Türkiye politikasının gerçek amaçlarını, hegemonyacı, dayatmacı, terörist niteliğini bir zamanlar ABD Başkan Yardımcısı olan Nelson Rockefeller'in şu satırları çok açık ortaya koyuyor:

"Bizimle dost olan ve bize uzun süreli askeri paklarla bağlanmış olan Türkiye gibi antikomünist hükümetlerin iktidarda bulunduğu ülkelere yapılacak askeri yardımlar ve açılacak krediler öncelikle askeri nitelikte olmalıdır. Oltaya yakalanmış balığın yeme ihtiyacı yoktur. Genişletilmiş ekonomik yardım, örneğin Türkiye'de bazı durumlarda düşünülenin tersi sonuçlar da verebilir. Yani bağımsızlık eğilimini artırıp, mevcut askeri planları zayıflatabilir. Türkiye gibi ülkelere doğrudan doğruya ekonomik yardım da yapılabilir, ama bu ancak bize karşı muhalifleri zararsız bırakacak biçim ve miktarda olmalıdır. Özel sermaye yatırımları, zamanla bütün gayri-

meşru muhalefeti ve politikamıza karşı direnişi ortadan kaldırılabilmeli ya da nötralize edebilmelidir. Aynı zamanda ABD ile işbirliğine hazır, yerli işadamlarının ilgili ülkenin ekonomisinde kilit noktalarını ele geçirmeleri, buna dayanarak politik etkilerinin artması sağlanmalıdır.” (4)

Öte yandan 5 Mart 1959 günlü halen yürürlükte olup olmadığına ilişkin hiçbir kanıt olmayan ikili anlaşma ise, ABD terörizminin apaçık bir örneği, bizdeki yerli işbirlikçilerinin ise düpedüz bir ihanet belgesidir.

Bu anlaşmanın birinci maddesinde Türkiye’ye “bilvasıta tecavüz”den, yani dolaylı bir saldırıdan söz ediliyor. Dikkat edilsin, sözkonusu olan doğrudan bir müdahale, yani ülke dışından silahlı bir saldırı değildir. Sözkonusu olan “hükümete karşı bir ihtilâl teşebbüsü” (5) ya da halktan yana bir hükümetin işbaşına gelmek üzere olmasıdır. Anlaşmanın daha sonraki maddesinde, “dolaylı bir tecavüz” gibi gösterilen böyle bir durumda, “ABD hükümeti, talebi üzerine Türkiye hükümetine (yani ABD işbirlikçilerine- M.E.) yardım etmek için karşılıklı olarak üzerinde anlaşmaya varılabilecek şekilde, Silahlı Kuvvetler’in kullanılması da dahil olmak üzere, Amerikan Anayasası’na uygun gerekli her türlü hareketi girişecektir” deniliyor. Yani Amerikan hükümeti, topraklarımızdaki üslerini kullanarak, binlerce askeriyle ülkemizi işgal edebilecektir.

ABD’nin Türkiye’yi işgalini öngören bir başka belge, Batı Avrupa’daki ABD Kuvvetleri Başkomutanlığı’nın harekât planına ek olarak hazırlanmıştır ve harekât başkanının imzasını taşımaktadır. Bu belgede Türkiye, müdahale edilecek ülkeler arasında üçüncü sırada yer almakta ve şöyle denilmektedir:

“Ülkede karışıklar çıkar ve hükümetin aldığı tedbirler etkisiz kalırsa, o hükümet de yardım talebinde bulunursa veya Amerikan Komutanlığı o hükümetin etkili bir şekilde karışıklığı önleyecek durumda olmadığına kanaat getirirse, Amerikan kuvvetleri kendi güvenliğini korumak için o ülkenin bazı bölgeleriyle önemli tesislerini işgal eder.” (6)

Görülebileceği gibi, ille de işbirlikçi hükümetin çağırmasına gerek yok. İşgal için ABD Komutanlığı’nın “kanaat getirmesi” yetiyor. Elbette bu yol, ancak başvurulacak sonuncu yoldur. Bu en rizikolu yola başvurmadan önce, 12 Eylül 1980 darbesinde olduğu gibi kestaneyi kendi hesaplarına ateşten çekecek generaller ne güne duruyor?

Buraya geçmeden önce, bir de ABD Ordu Yönetmenliği’nde yer alan “FM 30-31 Kararlılık Operasyonları” başlıklı bölüme göz atalım: Bu yönetmelikte, ABD’nin ev sahibi ülkelerde, bu arada Türkiye’de yürürlüğe koyduğu ve koyacağı eylemler yer alıyor. Buna göre, ABD, ev sahibi ülkede yalnızca kendi gizli örgütü eliyle terör eylemleri tezgahtarlamakla kalmıyor. Ayrıca ülkede “siddete dayanmayan bir başkaldırı varsa”, yani ABD çıkarlarına aykırı bir hareket geliyorsa ve bu durumda hükümet “yumuşak” davranıyorsa, “ABD ordu istihbarat kaynakları, ev sahibi ülke hükümetini hemen harekete geçme gereğine özel operasyoncular yoluyla ikna etmelidir” deniyor.

ABD Ordu Yönetmenliği’nin Amerikan gizli örgütlerine ev sahibi ülkede operasyon için zamanlama emri ise şöyle:

“Harekât, ABD’nin çıkarları tehlikeye girdiğinde gündeme gelebilir. Alınacak önlemler, resmi olabildiği gibi, gayriresmi de olabilir.”

ABD Ordu Yönetmenliği’nde ayrıca şöyle deniliyor:

“ABD’nin özel amaçlarını elde etmesinde en önemli hedef, ev sahibi ülke ordusunun subaylarıdır. Aşağıdaki kategorilerde bulunanlar, uzun dönemli elde etmeler için azami dikkati gerektirirler:

a) ABD ile uzun dönemli kültür ve ekonomik ilişkiler içinde bulunan ailelerden gelme subaylar,

b) ABD askeri eğitim programlarından yararlananlar ve özellikle ABD’de eğitim

görmüş bulunanlar,

c) Ev sahibi ülkenin istihbarat örgütüne atanma durumunda bulunan subaylar.”
Yönetmeliği okumayı sürdürüelim:

“ABD ordusunun ev sahibi ülke ordusundan çıkarları yalnızca mesleki işbirliğinden ibaret değildir. Çok daha geniş olarak siyaset ihraç ederler. ABD ordusunun istihbarat operasyonları, ev sahibi ülke ordusunda ABD’ye yakınlığıyla tanınan subayların terfi etmelerine çalışma hedefine de yöneliktir.” (7)

Terör ve 12 Eylülcülerin generaller

“Terörü önleyeceğiz” savıyla 12 Eylül 1980’de erke el koyan generaller, 12 Eylül öncesinde kasıtlı olarak teröre göz yumdular. Ellerinde sıkıyönetimle her türlü yetki olduğu halde, kendi erklerini hazırlamak için bu yetkileri kullanmadılar, kötüye kullandılar, hatta terörizmi bile bile kışkırttılar.

Örnekleriyle görelim:

1978 sonbaharı... Genel Kurmay Başkanı olduktan kısa bir süre sonra Evren, üç kişilik özel bir ekip kurdurdu. Genel Kurmay İkinci Başkanı’nın emrindeki bu gruptan bir karargâh etüdü isteniyordu. “Bu aşamada Silahlı Kuvvetler’in müdahalesine gerek var mıdır? Varsa böyle bir müdahalenin temeli ne olabilir?” Bu ekip, daha sonra genişletildi ve çalışmasını 12 Eylül darbesine kadar sürdürdü. (8)

Demek ki, başta Evren olmak üzere militarist kligin niyeti çok önceden belli. Terörizmi önlemek değil, terörü kışkırtarak, teröre seyirci kalarak, silah ve ordu gücüne dayanarak erki doğrudan ele geçirmektedir.

1979 Şubat ayı. Evren, Başbakan Ecevit’in bilgisi dışında CHP Genel Sekreter Yardımcısı Orhan Eyüboğlu’na Cumhurbaşkanlığına adaylığını koymasını öneriyor. Eyüboğlu o sıra kabul etmeyince Evren şu soruyu soruyor: “İleride bir devlet görevi almayı düşünür müsünüz?” (9) Evren ve militarist generallerin amacının terörü önlemek değil, kendi erklerini kurma niyeti ve hazırlıkları içinde olduğu bu satırlarla bir kez daha tescil ediliyor. Terör hergün durmadan canlar alıyor, Genel Kurmay Başkanı Evren ise kayıtsız görünümde, darbeden birbuçuk yıl öncesinden ilerideki sınırsız erki için görev dağıtımı yapıyor. Müdahale planını yıllar öncesinden hazırlayan militarist klik bekliyor, ta ki tırmandırılan terör karşısında toplumun bütün güçleri çaresiz durumda bırakılıp kendi müdahaleleri için herşey tam olgunlaşmaya kadar.

Başka bir örnek: Özel Harb Dairesi denilen kontrgerilla adlı gizli terör örgütü doğrudan Genel Kurmay ve MIT’e bağlıdır. Bu terör örgütü, daha 1959 yılında ABD ile bağlanan ikili anlaşmayla kurulmuştur. Uzun yıllar ABD Askeri Yardım Heyeti JUSMAT’ın binasında yuvalanmıştır. Finansmanını ABD yönetimi sağlamıştır. Bu terör örgütünün MIT’le birlikte gizli işkence evleri, köşkleri, 12 Mart dönemiyle açığa çıktı. Böyle bir örgütün varlığını, terörist faaliyetlerini sol güçler, demokrasi güçleri kamuoyu önünde açığa vurdular. Kontrgerillanın daha sonraları Genel Kurmay’ın örtülü ödeneğinden beslendiği, gizli silah depoları olduğu ortaya çıktı. 34 kişinin ölümüne malolan 1 Mayıs 1977 kırımının doğrudan kontrgerilla tarafından örgütlenildiği kamuoyundan gizlenemez oldu.

Ecevit, 1978 yılında yeniden hükümeti kurunca, Evren’e de Özel Harb Dairesi konusunu açtı, “bu sivil örgütü dağıtın” dedi. Evren, “kaygılanacak bir şey yok, müsterih olun” demekle yetindi.

ABD Ulusal Güvenlik Konseyi Başkanı Brzezinski, Ecevit’in U-2 casus uçaklarının uçuşuna itirazı üzerine, “bu adam ile bir yere varılamaz” diyor. (10) Brzezinski’nin baş danışmanı ise CIA’nın eski Türkiye masası şefi Paul Henze.

7-8 Mayıs 1978. Evren, ABD’ye gidip Brzezinski ile görüşüyor. Brzezinski, “ülkenizdeki gelişmeler istediğimiz yönde gitmiyor” diyor. Washington’un mesajı son derece netti. (11)

Evren, 1979 ve 1980 Ağustos’larında yeterince güvenmediği generalleri birer birer

ayıklıyor. Orgeneral Ürüg'un ise yerinde kalmasını sağlıyor (12)

MIT'ten silah ve eroin kaçakçılığı sonuçlarını soran Başbakan Ecevit'e, her defasında, "efendim, planladığımız baskınlar kaçakçılara önceden haber verilmiş" yanıtı veriliyor. Yakalananların ise sonradan serbest bırakıldıkları hayretle izleniyor. (13) Başbakan Demirel'e sıkıyönetimin terör ve kaçakçılık şebekeleriyle ilgili bilgi edinemediği söyleniyor.

Öte yandan MIT ayrıntılı raporlarını daima Genel Kurmay'a yolluyor. Sıkıyönetimden sonra MIT'in yerel adamları da (yani MHP'liler de) Genel Kurmay'ın kontrolü altında. (14)

Kısacası, militarist klik 12 Eylül öncesi ABD emperyalizmiyle birlikte bile bile tırmandırılan terörün içindedir. CIA'si, kontrgerillası, MHP'si, MIT'in yanı sıra Genel Kurmay başları binlerce cana malolan teröre doğrudan çanak tutmuşlar, kendilerine sınırsız erk yolunu açacak olan darbe planını tam ikibuçuk yıl adım adım uygulamışlardır.

Generaller bu eylemlerinde yalnız mıydılar? 10-14 Ekim 1978 günleri arasında ABD'yi ziyaret eden TÜSIAD heyetine IMF temsilcisi Mr. Sturc şöyle diyordu: "Hiçbir şey karşılıksız verilmez. Hediyein bile bir karşılığı vardır. Sorunları çözmek için güçlü ve istikrarlı bir yönetime ihtiyacınız vardır." (15)

Ardından tüpgaz ve yağ kuyrukları artmaya, TÜSIAD'ın hükümet karşıtı paralı ilanları çarşaf çarşaf tekeli basında yayınlanmaya başlandı. Aynı TÜSIAD başları sermayenin en azgın kesimleri terörist MHP'ye her bakımdan destek oluyorlardı. MHP'ye parasal destek veren zengin işadamları, sanayici ve tüccarın bir bölümünü MHP İddianamesi'nin 389 ve sonraki sayfalarından izleyelim:

TÜSIAD Başkanı Ali Koçman, Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği Başkanı Mehmet Yazar, İstanbul Ticaret Odası Başkanı Nuh Kuşçulu, İzmir Sanayi Odası Başkanı Şinasi Ertan, İstanbul Sanayi Odası Başkanı İbrahim Bodur, TISK Başkanı Halit Narin, Sabancı Holding'in başı Sakıp Sabancı, Jak Kamhi, Ali Dinçkök, Yakup Kefeli, Hasan Papila, Sabahattin Sunguroğlu, Komili Sanayi-Ticaret, Sadık Özgür, Niyazi Adıgüzel, Orhan Aker, Azmi Selvi, Necati Arslan, Uzeyir Garih, Tefik Ercan, Feyyaz Berker, Emin Hattat, Ergin Demirören, Necmettin Özdemir, Hilmi ve Ahmet Şahin, Yaşar Çimril, Hüsnü Öney, Ahmet Malaz, Fikret Ağaç, Kaya Turgut, Hayrettin Karaca, Necati Eligüzel, Hacı Mehmet Baldöktü, Şaban Çavuşoğlu, Zeki Ataç, Refik Baydur, Nihat Gökyiğit, Necdet Özentuna, Eyüp Elvan, Akseller, Ali Baysal, Kemal ve Süleyman Sözkese, Muharrem Eskiyan, Oğuz Gürsel, Cemil Özgür, Mete Has, Hilmi Perek, Fikri Erdős, Dündar Kılıç.

Haziran 1978'de İstanbul'da Baltalimanı Hastanesi yanındaki Oba Lokantası'nda bir toplantı yapılıyor. Toplantıyı MHP'li işadamları Sabahattin Sunguroğlu düzenliyor. Katılanlar: Alparslan Türkeş, Gün Sazak, Ağah Oktay Güner, o zamanki TÜSIAD Başkanı Feyyaz Berker, Jak Kamhi, Asım Kocabıyık, İstanbul Sanayi Odası'nın o zamanki başkan yardımcısı Şaban Çavuşoğlu. Holding ve MHP başlarının tartıştıkları konu, hükümetin yıkılması. (16)

Bir yandan IMF, Dünya Bankası başları sıkıştırıyor, şimdi Özal'a tam destek veren Citibank sözcüleri, "Ecevit hükümetinden kuşkularımız var, gelişme hızınızı kesmek zorundasınız" diyorlar. Şimdi Merkez Bankası'nın yılda 6 milyon dolara danışmanlığını yapan finans grubu Lehman Brothers'in sözcüsü "küçük şeyler ABD'de olumsuz etki yapıyor. Örneğin ATAS Rafinerisini devletleştirme" diye sızlanıyor. Bir yandan da 5241 kişinin ölümü, 14152 kişinin yaralanıp sakat kalmasına yol açan CIA-MIT-MHP kaynaklı terör durmadan tırmandırılıyor. Böylece hem sol güçler ve demokrasi güçleri sindirilir geriletilmek isteniyor. Hem bireysel terörle, 1 Mayıs ve Kahramanmaraş toplu kıyımlarıyla gerginlik, çatışma ve istikrarsızlık durmadan tırmandırılıyor. İsteniyor ki, öyle bir noktaya gelsin ve "kurtancı generaller" başa geçip ABD ve işbirlikçileri usulü bir istikrarı sağlasın.

1978 yılında, ABD'nin Ankara Büyükelçiliğindeki CIA görevlisi Başmüsteşar Robert Alexandr Peck'in gittiği her yerde, bir süre sonra MHP'nin toplu kırımları başladı. Çorum'da, Amasya'da ve Kahramanmaraş'ta olduğu gibi. Peck, özellikle Sünni ve Alevi yurttaşlarının sayısının birbirine yakın olduğu illeri seçti. MHP Genel Sekreteri emekli general Necati Gültekin'in çağrılısı olarak bu partinin merkezinde seminerler verdi.

MHP şefi Alparslan Türkeş'in daha İkinci Dünya Savaşı sırasında Gestapo'nun Türkiye'deki önde gelen ajanlarından biri olduğu belgeleriyle sabittir. (17) İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen yıllarda Türkeş, ABD'de askeri ateşe olarak bulunmuş ve bu yıllarda pekçok eski nazi ajanı gibi CIA ile bağlanmıştır.

Burada CIA içindeki faşist kligin önde gelen isimlerinden Paul Henze ile eski bir Gestapo görevlisi olan Ruzi Nazer'e değinmeden geçmeyelim. Gerek Henze, gerekse Nazer daha 1950'lerde CIA hesabına Münih'teki kışkırtıcı ABD radyolarında birlikte çalışıyor, eski nazi artıklarını ve savaş suçlularını seçip CIA'ye alıyorlar, sosyalist ülkelere casus ve terörist gönderme işini birlikte yürütüyorlardı.

1959 yılında Nazer ile Henze birlikte Ankara'da bulundular. Bu iki CIA görevlisi de, Ankara'da diplomat kisvesi altında çalışıyorlardı. Henze, Türkiye'deki ABD Büyükelçiliği'nde danışman, Özbek asıllı Nazer ise aynı elçilikte ataşeydi. İkisi birlikte Türk faşistlerini daha o yıllarda büyük bir özenle yetiştiriyorlardı. 1974 yılında Henze, CIA'nın Türkiye'deki "istasyon şefi", yani baş görevlisi oldu. Ruzi Nazer ise daha sonra Bonn'a gönderildi. Ama onlar ayrı ayrı da olsalar, aynı yönde çalışıyorlardı. Henze, Ankara'da Türk faşistlerinin başbuğu Türkeş'i ve onun Büyükelçiliği görevlisi olarak, MHP'nin Batı Avrupa'daki başmüfettişi Enver Altaylı ile sıkı ilişkiler içindeydi. Nazer'in 1974 yılında kaleme aldığı ve o zamanki CHP-MSP hükümetinin düşürülmesini salık veren bir raporu içeren Enver Altaylı'nın Alparslan Türkeş'e yolladığı iki mektup 1976 yılında resmi makamlara ele geçirildi. Böylece Türkiye'de de, Batı Avrupa'da da MHP'nin eylemlerini CIA'nın yönettiği bir kez daha kanıtlandı.

Henze'nin hem Ipeki cinayeti, hem de Papa'ya suikastın, Nazer'in ise Papa'ya suikastın baş örgütçülerinden biri olduğu kanıtlarıyla ortaya çıktı. (18)

Henze, Ipeki'nin öldürülmesinden iki hafta önce, ilki Milliyet gazetesi, ikincisi Etap Otel'i'nde olmak üzere onunla iki kez görüştüğünü dört yılı aşkın süre gizlemeye çalıştı. Görüşmeden sonra Ipeki'nin çalışma odasına girilip not defteri ve evrakı çalındı. Ipeki'nin not defterinde 13 Ocak günü Henze ile randevusu olduğu kaydı yer alıyordu.

Milliyetçi Hareket Partisi'nin faşist "Kara Enternasyonal" ile. CIA ile ilişkilerini düzenleyen Paul Henze'dir. Ağca'nın Kartal-Maltepe Askeri Cezaevi'nden kaçırılması da doğrudan CIA ve MIT'in işbirliğiyle gerçekleştirilmiştir. Paul Henze'ye bağlı olarak çalışan CIA'nın terör ve kompo uzmanlarından William Miller, 7 Kasım 1979 günü Washington'dan özel bir uçakla İstanbul'a gelmiş, birkaç gün boyunca ABD'nin İstanbul Başkonsolosluğunda görevli CIA subayı Patrick Murphy ile görüşmüştür. Miller'in başkanlığında, Murphy'nin katılımıyla yapılan gizli toplantılarda MIT'in İstanbul şubesi yetkilileri de yer almıştır. O dönemde MIT'in İstanbul şubesi doğrudan CIA subayı Patrick Murphy'ye bağlı bulunuyordu ve Türkeş'in bozkurtlarıyla MIT ajanları arasındaki eylemlerin eşgüdümü işini Murphy yürütüyordu. (19) CIA ve MIT'in işbirliği sonucu 23 Kasım 1979 günü Ağca, askeri cezaevinden kaçırıldı.

Terörün amacı

Nasıl enflasyon ekonomik erkin tekeli sermaye yararına yeniden dağılımının bir aracı ise, terör de politik erkin egemen bir kesim yararına yeniden dağılımının bir aracıdır. Terörizm, gelişen devrimci hareketi bastırma, demokrasi güçlerini yıldırıp sindirme amacına yöneliktir.

Eski Romalılar karmaşık gibi gözüken her olayın ardındaki gerçeği bulmak için şaşmaz bir ölçüt kullanırlar, şu soruyu sorarlardı: "Kimin işine yarıyor? Kim kazançlı çıkıyor?"

Terör kimin işine yarıyorsa, terörizmin ardındaki gücü orada aramak gerekiyor. 12 Eylül 1980'den bu yana geçen süre içinde, ülkede bütün demokratik hak ve özgürlükler ayaklar altına alındı.

4 yıl içinde 178 565 kişi gözaltına alındı, 64 505 kişi tutuklandı, 41 727 kişi hapis cezalarına mahkum edildi. Sıkıyönetim mahkemeleri 326 kişi için idam cezası kesti. 27 politik tutuklu idam edildi.

Devlet Güvenlik Mahkemeleri kuruldu, Olağanüstü Hal Yasası çıktı, işkence odalarında, sokak ortalarında yüzlerce kişi öldürüldü.

Türkiye Barış Komitesi yöneticileri 8 yıla varan ağır hapis cezalarına çarptırıldı. 78 DISK yöneticisi idam istemiyle ve işkenceler altında dört yıl hapse çürütüldü. 2 bini aşkın sendikacı ve işçi temsilcisi için davalar açıldı, 20 yıla hapis cezaları istendi.

Buna karşılık, 12 Eylül öncesi genel merkezinde bomba yapılan terör çetesi MİSK, Genel Kurmay İkinci Başkanı'nın emriyle yeniden açıldı. MHP'li teröristler, Özal'ın partisi kanalıyla birçok bakanlığı, devlet kademelerinde kilit noktaları ele geçirdiler. Emniyet Genel Müdürlüğü'ne, TRT'nin başına sicilli MHP'liler getirildi.

YÖK yasasıyla üniversite özerkliği yokedildi. 2 bine yakın yurtsever-demokrat bilim adamı üniversitelerden uzaklaştırıldı. Buna karşılık, üniversite rektörlüklerinin, fakülte dekanlıklarının pekçoğuna MHP yanlısı faşistler atandı.

Bir milyonluk ordu ve polis gücüne ek olarak rejimin "güvenilir" ilan ettiği sivil kişiler de halka karşı silahlandırılmaya başladı. Kürt halkına karşı zulüm ve terör olağanüstü boyutlara ulaştı.

Kıscacı, "terörü önleyeceğiz" yalanıyla erke elkoyan generaller, devlet terörünü, çıplak baskı ve şiddeti rejimin ana yöntemi durumuna getirdiler.

Öte yandan Kürt halkına karşı terör, iki kez sınır dışına, Irak Kürdistanı'na da kaydırıldı. Bu saldırı, ABD yönetiminin amaçladığı gibi, NATO Savunma Bakanları toplantısında, "NATO'nun eylem ve müdahale alanının genişletilmesi" çerçevesinde ele alındı.

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne terörizme karşı karar ve önlem alınması için başvurdular. Hemen arkasından Sovyetler Birliği'nin her türlü terörü mahkum eden önerisine karşı ABD ile birlikte Birleşmiş Milletlerde çekimser oy kullandılar.

ABD ile Savunma İşbirliği Anlaşması, 12 Eylül darbesinden hemen sonra onaylandı. Türk-Amerikan Ortak Savunma Grubu kurularak ordu tümüyle Pentagon'a bağlandı. Darbeyi yapan generaller, Reagan ve Pentagon'dan "üstün hizmet" madalyası aldılar.

Uyum Belgesi kabul edildi. Ülkedeki ABD üsleri ve 9 askeri havaalanı yeni silahlar depo edilerek genişletildi. Ayrıca Muş ve Batman'da ABD saldırı birlikleri Çevik Kuvvetler için iki yeni üs kurulmaya başlandı.

1983 sonunda ABD ile imzalanan gizli bir anlaşma sonucu Incirlik üssünden kalkan ABD uçaklarının Lübnan'ı bombalamasına izin verildi.

Türkiye'nin ABD Büyükelçisi Şükrü Elekdağ'ın ağzından Türkiye'nin "İsrail'e koryucu kalkan görevi" gördüğü resmen ilan edildi.

Başta 4 milyar 158 milyon dolarlık F-16 uçakları anlaşması olmak üzere, silahlı harcama harcamaları olağanüstü boyutlarda artırıldı.

Dış borçlar 25 milyar dolara çıktı, Türkiye'nin her yıl ödediği borç miktarı 5 kat arttı, 2,5 milyar doları buldu.

Bütçede yatırımlar en düşük düzeye indirildi. Dört yılda işsizler ordusuna resmi verilere göre bile 1,5 milyon kişi daha eklendi. Doğru dürüst yeni bir fabrika açılmadı. Buna karşılık hemen her yerde yeni bir askeri cezaevi ve polis karakolu kuruldu. İşçilerin, emekçilerin satınalma gücü ise en az yarı yarıya düşürüldü. Kişi başına ulusal gelir, 1300 dolardan 1000 doların altına indi. İflaslar görülmek boyut-

lara ulaştı. Holdingçi burjuvazinin kârları ise görülmemiş ölçüde arttı. Daha önceleri sistemin bir türevi olan rüşvet, yolsuzluk, çürüme ve yozlaşma, sistemin özü durumuna geldi.

12 Eylül öncesinde terörist MHP'ye açık destek veren TÜSIAD'ın 12 Eylül'den sonra nerdeyse bütün dernekler kapatılırken, Resmi Gazete'de cunta eliyle "kamu yararına dernek" ilan edildiğini hatırlayalım. MHP iddianamesinde adları sayılan büyük kapitalistlerin hemen hepsi, bugün Evren-Ozal rejiminin destekçileridir. Şinasi Ertan, MDP'nin kurucuları arasındadır. 12 Eylül öncesi TÜSIAD Başkanı olan Feyyaz Berker, şimdi OYAK Holding'le birlikte Amerikan Camel ve Winston sigaralarını ülkemizde pazarlamaya hazırlamaktadır. NATO'dan "güvenlik belgesi" olan Kiska Şirketi'nin sahibi Oğuz Gürsel, generaller döneminde hızla yükünü tutmuş, 1983 yılı vergi "rekortmen"leri arasında 5. sıraya yükselmiştir. 4 milyar 150 milyon liralık Çorlu askeri havaalanının ihalesi, Milli Savunma Bakanlığı NATO Enfrastrüktür Dairesi'nce Oğuz Gürsel'e verilmiştir. Devrimenin başı Evren'in cebi, İkinci Dünya Savaşı sırasında Bulgaristan'da Alman nazileriyle işbirliği yapan Ali Osman Sönmez'in sahibi olduğu Sönmez Holding'in hisse senetleriyle dolu. Cumhurbaşkanlığı Konseyi üyesi Tahsin Şahinkaya, karısı Sema Şahinkaya aracılığıyla İbrahim Bodur'un Çanak-kale Çan Seramik Fabrikaları'nın ortağıdır. Aynı Şahinkaya'nın Kurtkaya Barajı'nın ihalesi için Mafya "baba"larından Dündar Kılıç'tan 1 milyar lira rüşvet aldığı, mahallelerde, kırsalalarda, subay, assubay ve erler arasında yaygın konuşuluyor. (20) Şahinkaya'nın ayrıca Miami'de bir villasının bulunduğunu, 4 milyar 158 milyon dolar tutan F-16 savaş uçakları pazarlığından aldığı komisyonlar sonucu, dünyanın en zengin on generali arasında 7. sıraya yükseldiğini yabancı basın yazdı. (21)

1978 yılında MHP şefi Alparslan Türkeş'in İstanbul Hilton Oteli'nde verdiği gösterişli iftar yemeğinde bir yanında Dündar Kılıç, öbür yanında Oflu İsmail oturuyor ve terör durmadan tırmanıyordu. (22) Şimdi Dündar Kılıç, MIT'e uzun yıllar hizmette bulunduğunu da itiraf ediyor. (23) Ve batakhaneler dünyasının haraç kesicisi, kısa süre içinde "saygıdeğer bir işadami" oluyor, bir dizi şirketin sahibi durumuna geliyor. "Mafya babası" Dündar Kılıç, bugün İnmar İnşaat Pazarlama, Cem Boya, Ajans Artı, Arı Metal, Kılıç Madencilik, Cem Reklamcılık şirketlerinin sahibidir. Ayrıca, askeri ihale işlerine giren TEK ARD Holding'in başı, 30 milyar liraya mal olacak Tuzla Deniz Harbokulu inşaatını, Taşucu Nükleer Santrali'nin altyapı ihalelerini alan, Güneş gazetesi sahibi M. Ali Yılmaz'ın iş ortağıdır. Yılların silah ve eroin kaçakçısı Dündar Kılıç, bir yandan Alparslan Türkeş'in vurucu gücü, bir yandan MIT hesabına çalışıyor, bir yandan askeri ihalelerden milyarlar vuran holding başkanının ortağı, bir yandan da cuntacı generallerle milyarlık rüşvet ilişkileri içinde...

CIA-MIT-MHP-Kontrgerilla kaynaklı terör, bu gerekçe yapılarak gerçekleştirilerek askersel devirme ve sonuçları kimlerin işine yaradı ve yarıyor, apaçık görülüyor mu?

Sonuç yerine

Bütün olgular, gerek 12 Eylül öncesi bireysel terör ve toplu cinayetlerin, gerekse 12 Eylül sonrası devlet terörünün, bağımlı kapitalizmin gitgide derinleşen bunalımdan kaynaklandığını gösteriyor. En başta ABD emperyalizmi ve işbirlikçi oligarşi, düzen değişikliği isteyen halkın istem ve çıkarlarını bastırmak için çıplak teröre başvurmadan ayakta duramıyor. Demek ki, terör, tarihsel bakımdan aşılmış olan kapitalizmin bir ürünü ve sonucudur. Terörü önlemenin yolu da, terörün kaynağı olan ABD emperyalizmi ve işbirlikçi oligarşinin hegemonyasını söküp atmaktan, terör odakla-

nını, faşist örgütleri dağıtmaktan, orduyu ve devleti faşist ve gerici öğelerden temizle-
mekten, tepeden tırnağa demokratikleştirmekten geçiyor.

- (1) **International Herald Tribune**, 12 Eylül 1984
- (2) **"Türkiye Yılığ"**, Başbakanlık Basın-Yayın Genel Müdürlüğü, 1983, s. 680
- (3) **"ABD Dışişleri Belgeleriyle Türk-ABD Silah Ticaretinin İlk Yüzyılı"**, Doç. Dr. Oral Sander-Dr. Kurthan Fişek, Çağdaş Yayınlar, s. 96
- (4) **Nelson Rockefeller'in "Türkiye Raporu"**ndan. Aktaran Örsan Öymen, Milliyet, 31 Mart 1984
- (5) Haydar Tunçkanat, **"İkili Anlaşmaların İçyüzü"**, Ekim Yayınları, 1970, s. 178-179. Ayrıca bak: Ali Sirmen, Cumhuriyet, 5 Ocak 1980
- (6) **Milli Birlik Grubu üyesi Suphi Gürsoytrak'ın Türkiye'deki ABD ve NATO üsleriyle ilgili olarak Cumhuriyet Senatosu'na verdiği 31 sayfalık araştırma önergesinden**, Cumhuriyet, 14 Aralık 1979
- (7) **Yankı**, 22-28 Ekim 1979
- (8) M. Ali Birand, 12 Eylül, Saat: 04.00, Karacan Yayınları, 1984, s. 30 ve s. 64
- (9) Agy, s. 31
- (10) Agy, s. 98
- (11) Agy, s. 99
- (12) Agy, s. 117
- (13) Agy, s. 76
- (14) Agy, s. 82
- (15) Agy, s. 100
- (16) **Politika**, 15 Haziran 1978
- (17) Savaştan sonra ele geçirilen 16 Ekim 1944 tarihli gizli Gestapo belgesini 1978 yılında Politika gazetesi yayınladı. Belgede adı geçen öteki Gestapo ajanı Sadi Koçaş, 12 Mart 1971'deki "Balyoz hükümeti'nde MIT'ten sorumlu Başbakan Yardımcılığı görevine getirildi. 12 Eylül 1980'den sonra da Milli Güvenlik Konseyi'ne danışman olarak atandı.
- (18) Bu konuda daha fazla bilgi için bak: **Terörizmin Ardında Kim Var?** İona Andronov, TKP Yayınları, Eylül 1983. Ve yine aynı yazarın **"Sen Kimsin Mr. Henze?"** başlıklı yazı dizisi, Literaturnaya Gazeta, 18 Temmuz ve 8 Ağustos 1984
- (19) İona Andronov, **Üçlü Komplonun Öyküsü**, Literaturnaya Gazeta, 3 Ekim 1984
- (20) Bizim Radyo'da 19 Kasım 1983 günü yayınlanan bir dinleyici mektubundan.
- (21) **Time dergisi**, 14 Kasım 1983. Derginin yalnızca bu sayısının Türkiye'ye sokulmasının sıkıyönetim eliyle yasaklanması oldukça ilginç değil mi? Yasaklama kararı hakkında bak: Hürriyet, 9 Aralık 1983
- (22) **Demokrat İzmir**, 9 Eylül 1978
- (23) **Günaydın**, 27 Kasım 1984

Antonio Gramsci ve “Gramsci Modası” üzerine

Osman DÜLGER

Gramsci'den (Gramşi okunur) söz edilir oldu. Öte yandan Gramsci'den alınma “sivil toplum” kavramının çeşitli çevrelerce ısrarla ülkemiz politik terminolojisine sokulmak istendiğine tanık oluyoruz.

Antonio Gramsci kimdir, hangi görüşleri savunmuştur, son dönemde ülkemizde onun adına sık sık başvuruların onun görüşlerine ne ölçüde bağlıdırlar, “sivil toplumcular”ımız ne amaçlamaktadırlar? Bu yazımızda kısaca bu sorunları yanıtlamaya çalışacağız.

Yaşamı ve Savaşımı

Antonio Gramsci yüzyılımızın önemli Marksist-Leninist düşünce ve eylem adamları arasında yeralan bir İtalyan komünistidir. İtalyan Komünist Partisi'nin korucularındandır.

Gramsci, 23.1.1891'de Sardunya'da doğdu. Küçük bir memurun oğuydu. Güney İtalya'da büyüdü ve buranın geri kalmışlığının acı sonuçlarını yaşadı. Daha gençlik yıllarında, Güney İtalya'nın yoksul katmanlarının ancak Kuzey'in gelişmiş işçi sınıfıyla birleşirlerse durumlarını değiştirebileceklerini gördü. 1911'den sonra Torino üniversitesinde tarih, felsefe ve filoloji eğitimi gördü. 1913'de İtalyan Sosyalist Partisi'ne girdi, partinin sol kanadında yer aldı, “Avanti” ve “Ordine Nuovo” gazetelerinde çalıştı. Torino işçilerinin savaşımına yol gösterdi. ISP'nin 1921'deki Livorno Kongresinde Gramsci ile Togliatti'nin başını çektikleri

sol kanat, bu partiden ayrılarak İtalyan Komünist Partisi'ni kurdu. Gramsci 1922-1924 yıllarında Moskova'da ve Viyana'da Komintern organlarında İKP temsilcisi olarak görev yaptı.

Gramsci 8.11.1926'da Mussolini'nin emri üzerine tutuklandı ve 1928'de 20 yıl hapse mahkum edildi. Gramsci zindanda 3000 sayfa bulan “Cezaevi Defterleri”ni yazdı. Tutukluken ağır bir hastalığa yakalanan Gramsci, 27.4.1937'de cezaevinde bakımsızlıktan öldü.

Gramsci'nin teorik faaliyeti herşeyden önce Büyük Sosyalist Ekim Devrimi'nin ve V. I. Lenin'in etkileriyle bağlıdır. Özellikle, İtalyan Komünist Partisi temsilcisi olarak katıldığı Komintern'in 3. Kongresi ve Lenin'in burada yaptığı “İtalyan Sorunu Üzerine Konuşma” (Bak: V. I. Lenin, Toplu Yapıtlar, cilt: 32 Sayfa: 462-67 İng.), Gramsci'nin sonraki yıllardaki tüm teorik çalışmalarına yön verdi. Lenin bu konuşmasında, her ülkede sosyalist devrimin yolunu ararken, işçi sınıfının hegemonyasını kurmak için Marksizmi ulusal koşullara uygulamak zorunludur, diyor-du.

Gramsci, bunun üzerine, sosyalist devrimi gerçekleştirmenin, bunun için zorunlu olan proleterya diktatörlüğünü kurmanın İtalya'da ne gibi özgül yanları olabileceğini araştırmaya başladı. Bunun için devrim öncesi Rusya ile İtalya'nın ve önceki Batı ülkelerinin koşullarını, özellikle de devlet yapılarını, politik egemenlik sistemlerini karşılaştırdı. Özetle, devrim öncesi Rusya'da devlet herşeydi, bundan

dolayı Kışlık Sarayı ele geçirme devrimi getirdi. Batı'da ise burjuvazi kendi iktidarının farklı bir yapısını kurmuş, ayrıntılı bir egemenlik sistemi oluşturmuştur, sonucuna vardı. Gramsci, bu farkı açıklayabilmek için, devlet kavramının yanısıra "sivil toplum" kavramını kullandı. Bununla, burjuvazinin ideolojik, kültürel, etik, psikolojik egemenlik araçlarını ifade ediyordu. Gramsci şöyle diyordu: Doğu'da sivil toplum henüz başlangıçındadır, amorf ve biçimsizdir. Batı'da ise, devlet ile sivil toplum arasında sağlam ilişkiler kurulmuştur. Devlet burjuvazinin öne doğru çıkardığı siperdir. Bunun altında sivil toplumun sağlam kalesi yükselmektedir. Ve egemen sınıf burada politik, ideolojik, kültürel hegemonyasını gerçekleştirmektedir. (Bak: A. Gramsci, Note sul Machiavelli, Torino 1978, s. 68)

Gramsci bu saptamadan, devrimin gerçekleşmesinin İtalya gibi ülkelerde görece uzun bir süre gerektireceği, işçi sınıfının bu ülkelerde yalnız ekonomik değil, buna ek olarak, büyük bir politik-ideolojik baskı altında olduğunu, bu nedenle kurtulmak için, burjuvazinin ideolojik-politik baskısına karşı da yoğun çaba harcaması ve sosyalizm için yalnız politik devrimin ve üretim araçlarının toplumsal mülkiyetinin sağlanmasının değil, bir kültür devriminin de zorunlu olduğu sonucunu çıkarıyordu.

Gramsci, İtalya örneğinde, burjuvazinin devlete ek olarak "sivil toplum" aracılığıyla kendi egemenliğini, toplumdaki hegemonyasını nasıl kurduğunu da ayrıntılı olarak inceledi. Bu konuda aydınların özgül bir işlev gördüğünü saptadı. Bu işlevin, gerçekleşen ideolojik ilişkilerin yeniden üretimini sağlamak, bireyin toplumsallaştırılmasını, sosyal-ekonomik ve ideolojik ilişkiler sistemine entegrasyonunu geliştirmek olduğunu söyledi.

İtalya'da aydınların büyük çoğunluğu halktan gelmeydi, halkla ilişkiliydi. Gramsci'yi ilgilendiren soru şuydu: Nasıl oluyordu da, İtalya gibi bir ülkede halktan gelen aydınlar bile çok tutucu ve gerici oluyor, halkın değil, egemen güçlerin

çıkarına bir işlev görüyordu? Burjuvazi bunu nasıl sağlıyordu? Bu sorunun yanıtını ararken Gramsci uzun süre Benedetto Croce ile ilgilenmek zorunda kaldı. Croce, 50 yıl boyunca İtalya'da burjuva ideolojik yapının, eğitim ve kültür sisteminin oluşmasında belirleyici rol oynamış, uzun yıllar (hatta faşist olmamasına karşın Mussolini döneminde bile) Eğitim Bakanlığı yapmış birisiydi. Croce, her yerde felsefe fakülteleri kurmuş (İtalya'da SSCB'den bile daha çok felsefe fakültesi vardır), bu fakültelerde öğrencileri, giderek genel olarak İtalyan aydınını "saf bilim" alanına yönlentmiş, halktan koparmıştı. Onları burjuvazinin ideolojik-kültürel hegemonyasının araçları durumuna getirecek rafine bir sistem oluşturmuştu. Gramsci, komünistler, Croce'nin deneyinden işçi sınıfını eğitmeye nasıl yararlanabilirler, sorusuna yanıt bulmak için çalıştı. İşçi hareketinde devrimci aydınların artan rolüne işaret etti. Komünist partisinin, işçi sınıfının burjuvazinin hegemonyasını kırabilmesi ve kendi hegemonyasını kurabilmesi için bir "kollektif aydın" işlevi görmesi, işçi sınıfı ve öteki emekçileri eğitmesi gerektiği sonucunu çıkardı.

Görüldüğü gibi Gramsci'nin bu görüşleri, Marks ve Engels'in kültürel, ideolojik üstyapıya, Lenin'in ideolojik savaşının önemine ve özel faktörün artan rolüne ilişkin görüşleri ile uyum içindedir. Marksistler her zaman kendi ülkelerinde devrimi gerçekleştirmek için burjuvazinin o ülkedeki ve genel olarak politik egemenlik sistemini ve özel olarak devletini ayrıntılı biçimde incelemek zorundadırlar. Gramsci'nin çalışmaları da bu amaca yönelmiştir. Gramsci'nin Marksist-Leninist teorideki yeri ise, aydınların doğası, rolü ve toplumsal yaşamdaki yerleri sorunuyla ilgili çalışmalarıyla bağlıdır.

Nasıl ve niçin çarpıtılıyor?

Gramsci teorik çalışmalarının büyük çoğunluğunu cezaevinde, çok güç koşullar altında yaptı. Onun çeşitli notlar biçimi-

mindeki bu çalışmaları uzun yıllar kamuoyuna ulaşmadı ve ancak faşizmin yıkılışından sonra, 1945-1947 yıllarında "Cezaevi Defterleri" adı altında yayınlanabildi.

Gramsci'nin yapıtlarının yayınlanmamasıyla, onun görüşlerinin çeşitli biçimlerde çarpıtılması çabaları da başladı. Marksizm-Leninizm'in düşmanları, uzun yıllar faşizmin zindanlarında kalmış ve burada yaşamını yitirmiş ünlü bir komünistin yazılarındaki (yazdıkları yerin koşullarının doğal bir sonucu olan) kimi noktaların varlığını, Marksizm-Leninizme karşı savaşım yürütmek için elverişli bir olanak saydılar. Yazılarındaki kimi bölümlerin cezaevi koşulları nedeniyle oraya buraya çekistirilemeyecek biçimde net olarak formüle edilememiş (kaldı ki notlar yazar tarafından yayına hazırlanmış da değildi) olmasından yararlanarak, Gramsci'nin görüşlerini çarpıttılar, bu ünlü ve saygın (ve de artık hayatta olmayan) komünisti, Marksizm-Leninizme karşı gibi göstererek Marksizm-Leninizmi yıpratmaya çalıştılar. Bu çabalar bugün de sürüyor.

Gramsci'nin yazılarının bilimsel özünün boşaltılması çabalarının yoğunluk kazanması üzerine, Ocak 1958'de, İtalyan Komünist Partisi Gramsci Enstitüsü'nde uluslararası bir Konferans düzenledi. Partinin Genel Sekreteri P. Togliatti, bu konferansta "Gramsci ve Lenin" ve "Gramsci'nin Teori ve Pratiğinde Leninizm" başlıklı iki tebliğ okudu. Burada Gramsci'nin yapıtlarında, Lenin'in emperyalizm ve devlet ve devrim öğretilerine dayandığını ayrıntılı biçimde kanıtladı.

Ne yazık ki, ilerki yıllarda, Togliatti'den sonra, İKP'nde de Gramsci'nin görüşleri revize edildi, "Eurokomünizm" adlı revizyonist akıma temel yapılmaya çalışıldı.

Bugün Batı ülkelerinde, sosyal demokrat ideologlar, "Yeni Sol" un akıl hocaları, "Eurokomünizm" savunucuları, şimdilerde "Sol Eurokomünizm" adı altında revizyonizmi yenilemeye çalışan çevreler, Gramsci'yi çarpıtmada, onu idealist

konumlardan yorumlamada birleşiyorlar.

Gramsci'nin görüşlerinde çeşitli çevrelerin yaptıkları başlıca çarpıtmaları şöyle özetleyebiliriz.

1) Gramsci Batı kapitalist ülkelerinde devrimin nasıl bir yol izleyeceğini araştırmak amacıyla, Doğu devletleri ile Batı devletleri arasındaki farklardan sözederken, **devrim öncesi Rusya'daki** devleti ele alıyor ve burada "sivil toplum" zayıftı diyordu. "Sivil toplum" kavramını çağdaş kapitalist toplum yapılarını birbirinden ayırdedebilmek için kullanıyordu. (Burada, Marks'ın geliştirdiği ideolojik üstyapı kavramı varken, Gramsci'nin, Marks'ın bu kavramı kullanmaya başlamadan önce birkaç kez başvurduğu "sivil toplum" kavramını kullanmasının, görüşlerinin çarpıtılmasına olanak verdiğini belirtmek gerekiyor). Revizyonistler ise Gramsci'nin tersine, "Doğu'da sivil toplum zayıftır" saptamasını, "reel sosyalizmde demokrasi yoktur" yalanına temel yapmaya çalışıyorlar. Proletarya diktatörlüğü ile toplumda egemenliğin proletaryaya geçtiğini ve üretim araçlarının toplumsal mülkiyeti temelinde sosyalist demokrasinin kurulduğunu, kültür devriminin gerçekleştirildiğini gözlerden gizlemeye çalışıyorlar. İkinci olarak, "Batı'da güçlü bir sivil toplum var" saptamasından, Batı'da kurulacak sosyalizmin reel sosyalizmden bambaşka bir sosyalizm olacağı sonucunu çıkarıyorlar. Her iki durumda da, sosyalizmi ve sosyalist demokrasiyi işçi sınıfının bilinçli çabaları sonucu ve evrensel yasallıklara göre kurulan (elbette ülkeden ülkeye farklılıklar da gösteren ve gösterecek olan) birşey olarak değil, nasıl olacağı önceden, burjuvazinin egemenlik sisteminin biçimine göre koşullanmış birşey olarak gösteriyorlar. "Rusya'da kapitalizmde devlet herşeydi, onun için sosyalizmde demokrasi olmadı. Batı'da ise sivil toplum var, onun için sosyalizm de demokratik olacak", diyor ve böylece devrimde ve sosyalizm kuruculuğunda öznel faktörün rolünü hiçe indiriyorlar. Gramsci'ye gelince, onun Sovyetler

Birliği'ne karşı yazdığı tek bir satır bile yoktur. O, her zaman Lenin'in ülkesine ve partisine karşı dostça duygular besledi. Komintern devrimcisiydi. Kendisi zindandayken ailesi uzun yıllar SSCB'de yaşadı. Kaldı ki, ilk kitabı, Ekim devrimini konu alan "Kapital'e Karşı Devrim" adlı kitabıydı. Gramsci bu kitabında Leninizmi savundu, onun Marksizme uygunluğunu gösterdi. O yıllarda İtalya'da Marksizm henüz kaba ekonomizm ve evrimcilik biçiminde algılanıyordu. Devrim, kapitalizmin daha da gelişmesiyle otomatikman olacak sanılıyordu. Bu nedenle de kapitalizmin o denli gelişmemiş olduğu Rusya'daki devrimin Marksizme uymadığı gibi görüşler savunuluyordu. Gramsci ise bu sağ görüşlerle polemik amacıyla ilginç bir ad koyduğu söz konusu kitabında, özetle şöyle diyordu: Marks öngörebileceği kadarını öngördü. Birinci Dünya Savaşı'nı, onun bu kadar uzun süreceğini ve sonuçta Rusya'da halkın kolektif iradesini uyandıracaklarını öngöremezdi. Lenin ise bunu gördü ve "zayıf halka" saptamasıyla Marksizmi geliştirdi, devrimin başarısının öznel koşullarını oluşturabildi.

Gramsci'nin bu yaklaşımı, "sosyalist devrimin etkusu için kapitalizmin daha ileri gelişmesini beklemek gerekir" diyerek, devrimci eylemden yançizen evrimcilere ve "Bolşevikler iradeci bir tutumla tepeden darbe yoluyla devrim yaptılar, bu Marksizme uymaz" diyen "demokrat" oportünistlere, bugün de geçerli olan, yerinde bir yanıt olmuştur.

2) Gramsci Marks'dan, Lenin'den yola çıkmış bir düşünürdü, materyalistti. Felsefenin temel sorusunu, temelin belirleyici, üstyapının ikincil olduğu biçiminde yanıtlayan bir kişiydi. Her marksist gibi son çözümlemeye ekonominin belirleyiciliğini ve işçi sınıfının önce politik iktidarı ele geçirmesinin zorunlu olduğunu kabul ediyordu.

Ne ki, Gramsci, daha çok felsefe ve tarih ile ilgilenmişti. Marks ve Lenin gibi aynı zamanda ekonomist değildi, doğa bilimleri ile ilişkisi olmamıştı, diyalektik

materyalizme ilişkin bilgileri sınırlıydı (Sözkonusu alandardaki zayıflıklar aslında bütün İtalyan düşününün zayıflıklarıdır). O nedenle de, yazıları ağırlıklı olarak ideolojik, kültürel sorunlar üzerinedir.

Öte yandan Gramsci'nin aktif politik yaşamı, 1914'den 1926'da tutuklanıncaya kadar, yalnızca 12 yıl sürdü.

Bu yıllar Leninizm'in İtalya işçi hareketini daha yeni etkilemeye başladığı yıllardır. İtalya'da Komünist Partisi'nin kuruluşu, ardından faşizmin geliştiği yıllardır. 1920'lerde İtalya'da KP'si içinde, Buharin'in "Tarihsel Materyalizm" adlı kitabı, bu kitaptaki ekonomik determinizm, vülger marksizm çok olumsuz etkilerde bulunmuştu. Bu kitap toplumsal formasyonların otomatik olarak bir birini izlediğini söylüyordu. İtalyan komünistleri bu yanlış görüşlerin etkisi altında faşist tehlikeye karşı savaşımın önemini görmediler, hatta faşizmin otomatik olarak sosyalizme yol açacağını sandılar.

Gramsci ise, İtalyan devrimcileri içinde Lenin'in yapıtlarıyla ilk tanışarlardan. O, Buharin'in ekonomik determinizminin acı sonuçlarını gördü ve bu nedenle partisindeki bu konudaki yanlış görüşlere, dogmatizme karşı birçok çalışma yaptı.

Gramsci'yi çarpıtanlar ise, bu iki özgülüğe dayanarak, onun üstyapıya belirleyici önem verdiği, materyalizmi reddettiği, işçi sınıfının önce iktidar için değil, ideolojik hegemonya için savaşması gerektiğini savunduğunu öne sürüyorlar. Onun Buharin'in ekonomik determinizmine karşı yazdıklarını, Marksizm-Leninizme karşı yazılmış gibi gösteriyorlar. SBKP'yi, Leninizmi dogmatiklikle, vülger marksistlikle suçladığı savlarına kanıt yapmaya çalışıyorlar.

Böylece Gramsci'nin yapıtları kimi zaman Lenin'le, kimi zaman Engels ile, kimi zaman da Marks'la çelişiyor gibi gösteriliyor ve onun görüşleri Marksizm-Leninizmin klasiklerinin ve SBKP'nin görüşlerinin "yanlışlığı"nın kanıtı yapılmak isteniyor.

Lenin'i, Marks'a yabancı bir "Doğulu" düşünür gibi gösterip, olumsuzlayan,

ama Gramsci'nin "Batılı düşünce"nin Marks'tan sonraki baş devamcısı olduğunu öne sürenlere de sık sık raslanıyor. Elbette her seferinde çağdaş Marksist-Leninist hareket yıpratılmaya çalışılıyor ve Gramsci'nin görüşleri, yukarıda göstermeye çalıştığımız gibi, devrimci özünden arındırılıp, idealist görüşler biçiminde yozlaştırılıyor.

Oysa Gramsci sahte tapincılarının tersine her zaman kendisinin Marks'ın, Lenin'in görüşlerine, Komintern'in ilkelelerine bağlı olduğunu belirtmiş ve kendisinin, Marks ve Lenin'den farklı olarak, her alanda otorite olan evrensel bir marksist olmadığını özellikle vurgulamıştı.

Şöyle diyordu: "Marks dünya görüşünün yaratıcısıdır; peki burada İlyiç'in rolü nedir? Bu salt bağımlı ve tabii bir rol müdür? Açıklama Marksizmin kendisindedir -bilimde ve eylemde... Marks ve İlyiç arasında, onları herhangi bir hiyerarşik merdivenin basamaklarına göre sıralamak için bir paralel çizmek saçmadır, boşuna zaman kaybıdır. Onlar, hem aynı, hem farklı olan iki evreyi, bilimi ve eylemi ifade ediyor". Lenin, diyordu, "modern Avrupa'nın en büyük devlet adamı olduğunu kanıtlamıştır. O, olgun akhyla, devrimin esenliği için kullanılabilecek dünyadaki mevcut bütün sosyal güçleri kavrayabilen bir insandır". (Alıntılar için bak, Uluslararası İşçi Hareketi Tarih ve Teori Sorunları, cilt 4, sayfa 789 ve 791, Alm, Progress Yayınevi, Moskova 1983)

Gramsci'nin görüşlerinin Marksizm-Leninizm'in düşmanlarınınca çarpıtılmasında elbette onun özel ve nesnel sınırlılıklarının da payı vardır. Marks ve Engels'in geliştirdikleri üst yapı kavramı varken, onun yerine "sivil toplum" kavramını kullanmasının yanlışlığına, bilgilendirme sürecindeki eksikliklere yukarıda değindik. Buna Gramsci'nin yazılarını cezaevinde, faşistlerin esiriyken yazdığını hiç unutmamak gerektiğini eklemeliyiz. O, bu nedenle, Ezop diline başvurmak, Marksizmin terminolojisi yerine sık sık İtalyanca'dan alınmış değişik kavramlar kullanmak zorundaydı. Öneğin, yazılarını sansüre karşı korumak için etkili olur

düşüncesiyle, B. Croce'nin kavramlarından da yararlanıyordu. Ayrıca Marksizm yerine "pratik felsefesi", Lenin yerine "viliçe" kavramlarını kullanıyordu. Faşist cezaevi koşullarında bilimsel bir çalışma ne kadar yapılabilirse, Gramsci de ancak o kadar yapabilme durumundaydı. Ayrıca ağır bir dille, anlaşılması kolay olmayan bir üslupla yazıyordu. Yayınlamak üzere değil, gerçekleri araştırıp, görüşlerini geliştirmek için, pratik amaçla yazıyordu. Bunlar unutulursa, Gramsci'nin görüşlerini kaleminden çıktığı gibi aynen alıp istedikleri gibi yorumlayanların oyununa gelinmiş olur.

Örneğin Gramsci'nin, "Marksizm mutlak historizmdir" diye bir sözü vardır. Buradan, revizyonistler, O'nun Marksizmin yaşayan, canlı bir özü olduğu görüşünü reddettiği gibi sonuçlar çıkarıyorlar. Marksizmi tarihçiliğe indiriyorlar. Marksist-Leninist araştırmacılar ise, O'nun bu sözle, Marksizmin tüm gerçekliği kavrayan bir bilim olduğunu, Marksizmin değil, gerçekliğin tarihsel, geçici karakterde olduğunu belirttiğini kanıtıyorlar. Özellikle onun bu yaklaşımıyla, dinin çok güçlü olduğu İtalya'da, dinin tarihsel, yani geçici olduğunu kanıtlamış ve dinsel ideolojiye karşı Marksizmi savunmuş olduğunu, bunun önemini vurguluyorlar.

Kısaca özetlersek, Gramsci'nin çarpıtılarak yorumlanması, özünde Marksizmin çarpıtılarak yorumlanmasıdır. Marksizm-Leninizmi doğru kavrayan, Gramsci'yi de doğru kavrar.

Türkiye'de Yapılmak İstenen Ne?

Ülkemizdeki son dönemdeki "Gramsci modası"na gelince, bu konuda söylenecek kimi ek şeyler vardır. Bizde bu "moda"nın ortaya çıkması, 12 Eylül 1980 sonrasında sol içinde, bunun yanı sıra eski CHP'nin yandaşlarının sıralarında başlayan arayışlara "yanıt verme" savındaki kimi odakların bilinçli faaliyeti ile bağlıdır.

12 Eylül 1980 sonrası dönem, birçok

ilerici çevre açısından eski görüşlerini gözden geçirme, yığınlarla daha sıkı bağlanabilmek için yeni görüşler geliştirme dönemi oldu, oluyor. Eski anlayışların yetersizliği, sıhğı yaşamın acı dersleri ile görüldükçe, yeni arayışlar gündeme geldi, geliyor.

Aynı dönem, faşist diktatörlüğün kurulmasıyla, sol hareketin sıralarında, genel olarak ilerici güçlerin sıralarında demokrasi sorununun daha geniş ve ayrıntılı ele alınması gereksinimini, bununla bağlı olarak ülkemizin özgüllüklerinin daha somut araştırılması çabasını gündeme getirdi.

Marksist-Leninistler Marksizm-Leninizmi bu konularda ülkemiz koşullarına yaratıcı biçimde uygulayarak söz konusu çevrelerin sıralarındaki arayışlara, ellerindeki çok sınırlı olanaklarla olumlu bir yanıt vermeye çalıştılar, çalışıyorlar. Gerçekten de bu sorulara tek olumlu, yapıcı, insanları yaratıcı eyleme yönlendirici yanıtı Marksizm-Leninizm verebilir. (Burada elbette Partimizin bu konudaki çabalarının yeterli ve tamamen başarılı olduğunu, bu konudaki görevimizi tam anlamıyla yerine getirdiğimizi öne sürecektir değil. Partimizin belgeleri uzun bir süredir teorik çalışma alanındaki eksiklerimize dikkati çekiyor. Zaten burada vurgulamak istediğimiz, bizim ve Marksizm-Leninizmi kılavuz edinen öteki sol güçlerin, sola yönelmenin güçlendiği günümüzde, bu alanda çok daha fazla çaba göstermesinin zorunlu olduğudur.)

Söz konusu gelişmeler Marksizm-Leninizmin kimi düşmanları için de bir uyarıcı oldu. İyi niyetli insanların geçmişten dersler çıkararak Marksizm-Leninizme yakınlaşmalarını önlemek, bu arayış, bilgilenme sürecini tersine çevirmek için özel çaba gösterme zorunluğu doğdu bunlar açısından.

Türkiye'mizde ise insanların sola yönelmesi, Marksizm-Leninizmi benimsemesi, ancak ve ancak sol adına, Marksizm adına konuşarak, sahte sol görüşler, sahte Marksist peygamberler piyasaya sürülerek önlenebilir. Ve yeni dönemler yeni, yıpranmamış peygamberler gerekti-

rir. Yoğun ideolojik bunalım dönemlerinde ise eşi görülmelik sihir sahibi peygamberler daha çok tutulur.

İşte "Gramsci modası" böyle başlatıldı. 12 Eylül öncesinde, uzun yıllar "Marksizm-Leninizmin, dünya komünist hareketinin bitmez-tükenmez bir bunalım içinde olduğuyla ilişkin tezleri seslendirilmiş, Batı'nın cümle dönem ve revizyonistlerini ülkemiz solcularına "büyük Marksistler" diye yutturmaya çalışmış (ama o dönemde bu "görüş"lerini meyhane sohbetlerinin dışına yaymayı pek de başaramamış) belli çevreler, bu kez yeni bir yönetime başvurdular. Daha doğrusu Batı'lı akıl hocalarından öğrendikleri yeni bir yöntemi uygulamaya soktular; Hakkında ülkemiz sol hareketinde hemen hemen hiçbir şey bilinmeyen gerçek bir Marksist-Leninistin görüşlerinin, yazımızın ilk bölümünde anlatılan içi boşaltılmış biçimini, gerçek Marksizm diye piyasaya sürmek!

Bunlar tıpkı Çarınca gerilmiş İsa'nın İncil'ini işlerine geldiği gibi yazıp yorumlayan papazlar gibi, faşizmin zindanlarında canvermiş Gramsci'nin görüşlerinin, Batı'lı sözde marksistlerce hazır yorumlanmış (yani anti-Marksist, anti-Leninistleştirilmiş) biçimine, öz malları gibi sahip çıkıverdiler. Gramsci'nin bir tek yazısını olsun okudukları da sanılmasın. Yaptıkları, Batı'da, Althusser, Buci-Glucksmann, Umberto Cerroni, Galvano della Volpe gibi türlü revizyonistlerin "yorum"larını hazır reçeteler biçiminde sunan birkaç dergiden iki üç makaleyi yarım yamalak okuyup, hemen, "Gramsci'nin dediği gibi..." diye yazıp çizmeye başlayıvermek oldu.

"Gramsci modası"nın tutma olasılığının yüksek, peygamberin sihrihinin güçlü olmasının bir nedeni, belki de en temel nedeni, Gramsci'nin "sivil toplum" kavramını kullanması, çalışmalarını bu konuda odaklaştırmış olmasıydı. Sivil toplum! Faşist diktatörlük altında yaşayan, militarist genellere tepkinin yüksek olduğu, insanların sokakta her an makineli tüfekli askerlerle karşılaştığı, devletin baskıcı, otoriter, yasa tanımaz yanının

geçmişte de hep ağır bastığı bir ülkede ne de cazip, sihirli bir kavramdı bu! Nasıl da tutardı! Böyle düşünüldü ve kollar sıvandı.

Böylece neler yapıldı, neler yapılmak isteniyor? (Burada hemen şunu belirtelim ki, biz hiç de Gramsci'den her sözedeni, onun yapıtlarına başvuranları, ya da "sivil toplum" kavramını her ağzına alanı" ardniyetli Marksizm-Leninizm düşmanı" diye damgalamak niyetinde değiliz. Bizim amacımız, bu işin pazarlamasını yapanların niyetlerini ortaya koyabilmek, bu yaklaşımın sola ve demokrasi savaşımına aşılama çalıştığı olumsuzlukları açıklayabilmektir).

Gramsci, belirttiğimiz gibi ideolojik-kültürel faaliyetin önemini vurguluyor, Marksizmin ekonomik determinist, vülger biçimde yorumlanmasını eleştiriyordu. Şimdi, 12 Eylül öncesindeki faaliyetleri sırasında, ideolojiye, kültüre hiç mi hiç önem vermediklerinin, politikaya yüzeysel görüşlerle yaklaştıklarının bilinci-ne varanlara, hemen içi boşaltılmış Gramsci'lik sunuluyor, onlara işçi sınıfının iktidarı için savaşımın anlamsızlığı fikri aşılanıyor, geçmişin tüm yanlışlarının kaynağının, SBKP ve dünya komünist hareketinin "dayattığı" (her nasılsa?) "Marksizmin dogmatik, ekonomik yorumu" olduğu söyleniyor. Gerçek Marksist olmak, ancak Sovyetler Birliği'ne ve SBKP ile, enternasyonalizmle bağlı komünistlere karşı çıkılarak olanaklıdır, diyor. Böylece, gerçekte politik kültürlerini artırma gereksinimi duyan insanlar, gerçek bir kültürsüzlüğün içine, burjuva ideolojisinin hegemonyasına itiliyorlar. Geçmişteki olumsuzluklarından arınmak isteyen insanlar, pratikte, geçmişte baş düşmana karşı ve iktidar amacıyla savaşlarındaki deneylerin olumlu yanlarından, militan geleneklerinden arındırılıyorlar. Reel sosyalizmden farklı, "ideal" bir sosyalist demokrasi nasıl olur acaba, türünden, güncel demokrasi savaşımından kopuk, depolitize edici tartışmalara sürükleniyorlar.

Biz sol içindeki bu tür yaklaşımları, iyi-niyetli herkesle ivedi görevler için ortak

savaşım verme politikamızla, Marksizm-Leninizmin kafalardaki sorulara yaratıcı, olumlu ve savaşkan yanılar verebildiğini göstererek, gerektiğinde Gramsci'nin gerçek görüşlerini açıklayarak etkisizleştirmeye çalışmalıyız.

Güncel politik savaşımında "sivil toplum" kavramının sihirli birşeymiş gibi öne sürülmesine gelince! Buradaki anti-sovyetik amaçları yazımızın ilk bölümünde ele almıştık. Ama Türkiye'de işin başka özgül yanları da var.

Sol adına konuşan kimi çevreler demokrasi kavramının yerine bugün "sivil toplum" kavramını geçiriyorlar. (Üstelik buna niçin gerek duyduklarını hiç açıklamadan!) Burada bunun ne tür çarpıtmalarla bağlı olduğunu özetle ele alacağız. (Kimi yasal muhalefet çevrelerinin bu kavramı, demokrasiyi savunma, militarist generallere, orduun gerici politik rolüne, militarizme dolaylı bir eleştiri yöneltme aracı olarak kullandıklarını da burada belirtmek gerekir).

"Sivil toplumcular"ımız Türkiye'de askersel diktatörlük niçin kuruldu, faşizm niçin geldi, sorusunu, özetle, sivil toplum zayıf olduğu, buna karşılık devlet güçlü olduğu için, diye yanıtlıyorlar.

Böylece 1) Faşizmin işbaşına gelmesinde, Amerikan emperyalizminin, işbirlikçi oligarşinin, bağımlı kapitalizmde tekelleşme olgusunun, genel olarak sınıfsal faktörün sorumluluğu gizleniyor. Ayrıca faşizmin demokrasiye soyut olarak düşman olmadığı, Amerikan emperyalizminin ve işbirlikçi oligarşinin dışında kalan kesimlerin, en başta da işçi sınıfının, kendi çıkarları için kullanacakları bir şey olduğu için demokrasiye karşı olduğu, faşizmin karşı devrimci rolü unutturuluyor. Genel olarak devletin, özel olarak da faşist devletin sınıfsal analizi reddediliyor, devlet her zaman sınıflar üstü ve antidemokratiktir, gibi bir tez savunuluyor.

2) Türkiye'de geçmişte demokrasinin sınırlı ve çok zayıf olması, en başta burjuvazinin güçsüz olmasıyla değil, devletin güçlü olmasıyla açıklanıyor.

Oysa Türkiye'de demokrasi, burjuvazinin demokratik devrimi tamamlayacak

güçte ve kararlılıkla olmaması nedeniyle zayıf oldu. Ve işçi ve öteki emekçilerden korkan burjuvazi onlara karşı egemenliğini en başta zor yoluyla ayakta tutma yolunu seçti. Ne burjuva demokratik kurumlara, ne de kendi ideolojik gücüne güvenebildi. Türkiye'deki antidemokratikliği burjuvazinin tarihsel zayıflığı yerine, devletin burjuvaziden görece bağımsızlığının fazlalığı olgusu ile açıklamaya çalışmak, yalnızca burjuvaziyi aklamak, sınıfı sorumluluktan kurtarmak ve sorumluluğu yalnızca politikacılara ve devlet adamlarına yüklemek demektir. Bu solcuların değil, olsa olsa bugün faşizme karşı çıkan burjuva kesimlerin yaklaşımı olabilir.

Sözkonusu yaklaşım, aynı zamanda "sivil" olmadıkları için Kemalistlerin Cumhuriyetin kurulmasında oynadığı olumlu rolü ve 27 Mayıs'ın olumlu yanlarını da yadsımakta, devlet ve devletçilikle bağlı herşeyi olumsuzlamaktadır. Olgulara tarihsel yaklaşmamakta, tıpkı günümüzün sözde kemalistleri gibi, Kemalizmin antiemperyalist özünü boşaltmaktadır.

"Sivil toplumcular"ımız bugün nasıl bir demokrasi olmalı ve demokrasi nasıl gelecek sorularını da, sivil toplumun kurulması, askerin kışlaya çekilmesi gerek, diye yanıtlıyorlar.

Bir kere "sivil toplum" denilen şeyle neyin ifade edildiği açık bir biçimde dile getirilmiyor. "Sivil toplum" kavramı, muz gibi, istenilen niyete yenecek birşey oluyor. Açık konuşulsa "sivil toplum" dediklerinin yalnızca burjuva demokratik kurumlar ve haklar, burjuva parlamentarizmi olduğu görülecektir. Faşizme karşı böyleşi hakların savunulmasına diyecek birşey elbette olamaz. Ama, "sivil toplum" yandaşları bu durumda kendilerini solcu göstermeyeceklerini düşündükleri için açık konuşmaya yanaşmıyor, sihire başvuruyorlar. Eğer açık konuşsalar, "sivil toplumcular"ımızın, burjuva diktatörlüğünün faşist biçimine karşı demokratik biçimini savunan "gerçekçi" burjuva kesimlerin sözcülüğünü yaptık-

larını belirtir geçerdik. Biz, bunlar sol adına, hatta Marksizm adına konuşulduğu, hatta bu ne olduğu açık ifade edilmeyen "sivil toplum" kimi zaman ideal bir sosyalizm gibi gösterildiği için bu eleştirileri yapmak zorunda kalıyoruz.

İkincisi, "sivil toplumcular"ımız demokrasiye ilişkin bu yaklaşımlarıyla ister istemez üniformayı antidemokratik, sivil giysiyi demokratik ilan ediyorlar. Yurtsever subaylar da içinde tüm subaylar vb. antidemokratik sayılırken, Özal ve ekibi bile demokrat sayılır. Birî üniformalı, öteki sivil olduğu için, militarist generallerle Özal kliğinin halka karşı birleşemeyecekleri varsayılıyor. "Sivil" görüldüğü için, bugünkü parlamento ve hükümet olağan bir burjuva parlamentosu ve hükümeti gibi ele alınıyor. Böylece faşist diktatörlüğün kendine sivil kılıf geçirme manevrasına araç olunuyor. (Kendi başına "askerin kışlaya çekilmesi" isteminin, ordunun gerici rolünün önüne geçmeye yeterli olmadığını ise Kutlu yoldaş MK 3. Plenumunda ayrıntılı biçimde açıkladı)

En önemlisi demokratik yalnızca sivillikle tanımlanınca, sınıf özü boşaltılınca, sivillerin sırasındaki köklü farklılıkların üzeri örtülüyor ve demokrasiye elde etmede, işçi sınıfının, öteki emekçilerin savaşmalarının ve bunların politik temsilcilerinin faaliyetlerinin belirleyici rolü, kısaca öznel faktörün rolü, hasır altı ediliyor.

Devletin adım adım geriletilmesi, boşlukların sivil toplumculuklarla doldurulmasıyla demokrasiye ulaşacağı, "sivil toplum" kurulmadan (yani burjuvazinin, Batı'daki gibi bir egemenlik sistemi oluşturulmadan) işçi sınıfının politikada bir rol oynayamayacağı öne sürülüyor. Türkiye'de işçi sınıfının artan rolü olmadan demokrasiyin kurulmayacağı gerçeği ustalıkla atlanıyor. İşçi sınıfının hegemon rolüne yükselmesinin zorunluğu gündemden çıkarılınca, bu rol fiilen burjuvaziye bırakılmış oluyor. Ama, bununla, gerçekte, demokrasi savaşımından fiilen vazgeçiliyor.

Ayrıca işçi sınıfının taktiklerini her koşulda iktidar savaşımına bağlaması gerek-

tiği, onun ideolojik, kültürel vb. eksikliklerini iktidarda söz sahibi olduğunda, burjuva diktatörlüğü altında olduğundan çok daha kolay giderebileceği yolundaki temel Leninci saptama unutturuluyor.

"Sivil toplum" muzuyla sola, anarşizme kapı açıcı, kapitalizm-sosyalizm ayrımı yapmadan genel olarak devlet karşıtı bir yaklaşım benimsetmek isteniyor. Sosyalizm kurmada devletin, sosyalist devletin zorunlu olduğu reddediliyor. Sosyalist devlet ile sosyalist demokrasinin, yığın örgütlerinin rolü, bireyin katılım hakları vb. gibi öteki unsurları karşı karşıya konuyor.

Ayrıca, sosyalist devrime kadar, proletarya diktatörlüğünü kurana kadar işçi sınıfının demokratik hak ve özgürlüklerin yanısıra, mevcut devletin demokratikleşmesi, ulusallaşması, sosyalleşmesi, halktan yana işlev görmesi vb. gibi istemleri de savunmasının zorunlu olduğu reddediliyor. Burjuva demokrasisi de içinde her politik sistemin ana unsurunun devlet olduğu, yalnızca devlet dışı demokratik kurumların varlığıyla demokrasinin varlığının güvence altına alınmayacağı, devletin demokratikleşmesi için savaşımının belirleyici önemi unutuluyor. Ve sonuçta bu yaklaşım, demokrasi savaşımının özünü bu biçimde çarpıttığı için hem bugün demokrasiyi kazanma açısından, hem de devrime ulaşma açısından (çünkü devrim Türkiye'de ancak genel demokrasi savaşımını yükseltme yolundan gerçekleşebilir) işçi sınıfına yarıltıcı sonuçlar getiriyor.

Daha da önemlisi, "sivil toplumcuları" mız bilinçli bir biçimde örgüt, örgüt disiplini ve demokratik merkezîyetçilik düşmanlığı yaymaktadırlar. Sola örgüt-süz, yalnızca ideolojik-kültürel faaliyet yürüten, amorf, burjuvazinin istediği yere -yani politik savaşımın dışına- çekebileceği bir yapı kazandırmayı amaçlıyor. Oysa her solcu görmelidir ki, yalnız devrimci politik savaşım değil, yaratıcı, devrimci ideolojik-kültürel faaliyet de yalnızca örgüt ile ve örgüt disiplini içinde, örgütün yol göstericiliğiyle başarıyla yürütü-

lebilir. Örgüt olmadan Marksist olunamaz. Örgüt olmadan ideoloji kurtuluş için bir silah işlevi göremez.

"Sivil toplumcular"ımız, Türkiye'mizin bu "legal Marksistleri"ni, "Tanrı yaratıcıları", bir de hiçbir somut kanıt öne sürmeden, bütün Türkiye sol hareketini (elbette kendicikleri hariç!) tarihi boyunca "resmi ideoloji"nin etkisi altında kalmış olmakla suçluyorlar. Sonra da, bu etkisinde kalındığında öne sürdükleri "resmi ideoloji"yi, somut ve tarihsel bir yaklaşımda bulunmaksızın, bugünkü faşist devletin genç kuşaklarda nefret uyandıran ideolojisi ile ustaca özdeşleştirerek, solun ve özellikle de TKP'nin, bütün tarihini iğrenç bir karalamayla lekeliyorlar. Bununla genç kuşakları gerçek soldan, komünistlerden uzak tutmayı amaçlıyorlar.

Bizce bugün sol güçlerin önündeki en önemli görev, kendilerinin politik gelişmelere aktif müdahale eden bir rolü nasıl oynayabileceklerini tartışmak olmalıdır. Sola, burjuvazinin politik sözcülerinden farklı, özgül hiçbir rol tanımayan, "sivil toplum"cu yaklaşımlar, ne denli sol görünürlerse görünsünler, önlerine, solu soldan uzaklaştırmaktan başka bir görev koymamış çevrelerdir.

"Türkiye'de sivil toplum niçin zavıf, keşke sivil toplum olsa", diye hayıflanmak burjuvazinin derdi olmalıdır. Solun görevi ise Türkiye'de demokrasiyi kurmak ve koruyup geliştirmek için ne yapılacağını araştırmaktır. Solu gerçek ve etkili bir toplumsal güç olgu yapacak olan şey en başta bu özdeki mevcut olumlu eğilimin güçlenmesidir.

Biz daha şimdiden söyleyebiliriz ki, önümüzdeki dönemde daha da keskinleşecek olan sınıf savaşımını ortamında, "Gramsci'cilik modası"da, hem de öncelerinden çok daha çabuk, ölüp gidecektir.

Son olarak bir de şunu belirtmek isteriz: Sözkonusu çevreler, Gramsci'nin gö-

rüşlerini gerçekten doğru bulsalar ve içten davransalardı (*), bunlar en azından O'nun İtalya'da yaptığı gibi, burjuvazinin Türkiye'deki ideolojik, kültürel, eğitimsel egemelik araçlarının özgüllükleri ve ay-

dınları halkın sıralarına daha çok çekebilmek için yapılması gerekenler vb. gibi yaratıcı olacak konuları ele alır, incelerlerdi. Bundan da bütün sol yarar sağlardı.

(*) Bizde "Marksist" aydınların beyinde eskiden beri bir demir perde vardır. Bunun oluşum nedenleri çeşitlidir. Bunlar "demir perde"nin gerisinde üretilen Marksist yapıtlara imkanı yok el sürmezler. Batı'da Marksizm adına piyasaya sürülen ne varsa, arar, bulur, anlamak için kafa yorarlardı. Ama sosyalist ülkelerin bilim adamlarının ve Komünist Partilerin yapıtlarını incelemeye bile değer bulmazlar. Bunları, "aparaçık"ların "görev gereği, talimatla" yazdıkları, "doğmatik şeyler" diye hor görürler. Kimileri bunu bilinçli,

Leninizme düşmanlık olsun diye, yapar, ama çoğu, bu ülkelerdeki Marksist-Leninistlerin her alanda ne denli geniş ve yaratıcı çalışmalar yaptıklarını gerçekten bilmediği, öyle sandığı için yapar. Biz solcu, Marksizm yandaşı aydınlarımızın sosyalist ülkelerin Marksist literatürünü incelediklerinde, kendi epistemolojik gelişmelerinde yararlanacakları birçok yeni görüş ve yaklaşım bulacakları inancındayız. Bu konuda onlara yardımcı olmak için her çabayı da gösteririz.

Marks ve Lenin'in oportünizme karşı savaşımından sayfalar

K. Marks ve V.I. Lenin işçi hareketinde burjuva ideolojisinin, oportünizmin her türüne karşı amansızca savaştlar. Bu yazımızda bunu kimi tarihsel örnekleriyle sergilemeye çalışacağız.

1878 yılına doğru Alman İmparatorluğu'nun egemen çevreleri sosyalist hareketin artan etkisinden endişeye düşmüşlerdi. Bismarck liberal güçlere dayanma politikasını bırakıp, tutucu güçlerle dayanışmaya yönelmişti. 19 Ekim 1878'de, Reichstag'da çıkarılan özel bir kanunla, Sosyalist İşçi Partisi fiilen kanun dışı ilân edildi. O zaman Bismarck hükümeti, demokratik hareketi ezme politikasını gerçekleştirmek için İmparator Birinci Wilhelm'e karşı yapılan iki suikast girişiminden yararlanarak İşçi Partisi terörizmle suçlamıştı. Oysa, ne 11 Mayıs 1878'de imparatora ateş eden tenekeci Hödel, ne de 17 gün sonra onu ağır yaralayan Tarım Akademisi eski öğrencilerden anarşist Nobiling parti üyesiydiler.

Kimi işçi partisi yöneticileri, bu olağanüstü durumda şaşaladılar. Örneğin, Hamburg parti yönetimi, August Bebel'in 1) muhalefetine bakmadan, parti örgütünü dağıtma kararı aldı ve öteki yerel örgütleri de, kendisini izlemeye çağırdı. Bu teslimiyetçi ve tasfiyeci grup Bismarck rejimine uyarlanmış yeni bir parti kurma çabası içine girdi.

Alman Sosyalist İşçi Partisi'nin bu kritik anında K. Marks bir yandan, Bismarck politikasının Bonapartçı despotik özünü, askersel-polis diktatörlüğü kurma amacını açıklıyor, öte yandan da sağcı teslimiyetçilerin likidasyon eylemlerine ve bunların doğurduğu tehlikeye dikkati çekiyordu. Bu sağ oportünist akımın önce gelen sozcülen reformist Karl Höhberg ile eski Dühring'çi Eduard Bernstein ve C. A. Schramm'di. Bunlar, 1879 Eylülü başlarında, Höhberg'in Zürihte çıkardığı "Jahrbuch für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik" adlı dergide "Alman Sosyalist Hareketinin Geçmişine Bir Bakış" başlığıyla ortak bir makale yayınladılar. Makalede, Paris Komünü'nün desteklenmesi de içinde, sosyal demokrasinin geçmişteki tüm devrimci eylemleri kötüleniyordu. Makale sahipleri Partiyi "ölçsüz hareket etme" ve olağanüstü kanunu getirmekle suçluyorlardı.

Marks, bu makaleyi bütün sağ unsurların plâtfomu diye niteledi ve "Basında bugüne dek parti üstüne bunun gibi yüzkızcı bir şey hiçbir zaman görülmemiştir" 2) dedi. Engels'le birlikte, parti yönetimine yazdıkları mektupta bu gibilerin partiden uzaklaştırılmasını istediler.

Marks ve Engels sağ oportünizmin demagojisini, altını kalın çizgilerle çizerek şöyle niteliyorlardı: "Programdan vazgeçilmemeli, ancak gerçekleştirilmesi belirsiz bir zaman... ertelenmeli, diyorlar. Onu kabul ediyorlar, ama, özellikle kendileri için değil, /yani/ yaşamları süresince izlemek için değil, ondan sonra oğullarına ve torunlarına vasiyet etmek için." 3)

Mark, işçi hareketinde ve sosyalist harekette oportünizmin "sol" türü karşısında da amansızdı.

O sıralarda Alman Sosyalist İşçi Partisi sıralarında başka bir tehlike daha başgös-

termiştir. "Sol sapma" biçiminde beliren bu akım, çoğunlukla küçük burjuva kökenli eski Lasselle'cilerden, Dühring'çilerden oluşuyordu. Bu aşırı "sol" eğilimim yayın organı "Özgürlük" ("Freiheit") adlı haftalık gazete idi. İngiltere'deki Alman işçilerinin Londra'da kurdukları Eğitim Derneği'nce 1879 yılı başında yayımlanmaya başlamıştı. Johann Most tarafından yönetiliyordu. Gazete ilk sayılarında sağ oportünizmi eleştiriyordu. Ama çok geçmeden aşırı sol, anarşist görüşler yaymaya başladı. Gazete, tüm parti yönetimini oportünistlikle suçluyor, çirkin karalamalara başvuruyordu. Most ve yandaşları, partinin legal eylem biçimlerini kullanmasına, seçimlere katılmasına, Reichstag kürsüsünden yararlanmasına ve bu türden başka eylemler yapmasına karşı çıkıyorlardı. Hödel ve Nobiling'in yaptığı terör eylemlerini gerçek devrimcilik olarak gösteriyor, iktidarla açık çarpışma örgütlemeye ve ayaklanma hazırlığına çağrılar yapıyorlardı. O zamanki ortamın özelliği ve bu çağrılarının kime yardım ettiği onları hiç ilgilendirmiyordu. Engels, Becker'e yazdığı 1 Temmuz 1879 tarihli mektupta, kızgınlıkla " 'Freiheit' devrim için durmadan... kılıç şakırtıyor..." 4) diye yazmaktan kendini alamıyordu. Marks ise, "Biz Most'u suçlu sandalyesine, 'Freiheit'in aşırı devrimciliğinden ötürü oturtmuyoruz. Biz 'Freiheit'i, yalnızca devrimci sözler yaydığı, zerrece devrimci öz yaymadığı için suçluyoruz" 5) diyordu.

Most'un söz ve davranışlarındaki tutarsızlığa, yalpalamalarına sık sık bir uçtan öteki uca geçmesine işaret eden Marks, onun şu özelliğini vurguluyordu: "O, tam bir fırlaktı, en ufak bir rüzgâr değişikliğiyle kâh bu yana, kâh o yana dönüyordu." 6) Görüldüğü gibi Marks, Most ve yandaşlarının savunduğu "sol" oportünist çizginin de, aynen sağ oportünizmininki gibi, partiyi demoralize ettiğini, yığınlardan koparttığını, Bismarck polisinin provakasyonlar düzenlemesine yardımcı olduğunu görüyor ve ona karşı amansızca savaşıyordu.

Devrimci işçi hareketi tarihinde ilk "sol" oportünistler anarşistlerdi. Bu akımın en çok bilineni Bakunin anarşizmidir. Özünde bu küçük burjuva sosyalizminin bir türüdür. Burjuva politikacılarına olan inançlarını kaybetmiş, haksızlık içinde, ezgi ve baskı altında bulunan halk kitlelerinin, köylü ve küçük burjuvazinin ümitsizliğini yansıtır. Bu akımın, sosyal eşitsizliği ve sömürüyü yüksek perdeden eleştirisi onun bu toplumsal kökeninden gelir. Sosyalizm üstüne aşırı isteklerinin, dünya devrimi çağrılarının, aşırı bireyciliğinin, "mutlak" özgürlük ve otonomi belgilerinin kaynağı hep bu sosyal kökeninden gelir.

Marksizm Bakunin'e yabancı idi. Bakunin sömürünün ve adaletsizliğin baş kaynağı olarak sermayenin-sömürü sistemini değil de, devleti görüyordu. Üstelik de devleti bir Tanrı icadı sayıyordu. O nedenle , kapitalizmin tüm gelişmesi ve proletaryanın savaşımı boyunca hazırlanan sosyalist devrime karşı, Bakunin, kendiliğinden hazırlanan "toplumsal tasfiye"yi, "bütün ulusal ve bölgesel devletleri ortadan kaldırmayı" 7) öneriyordu.

Bu akımın öncüleri, Engels'in sözleriyle kendilerini, en ileri "sol", "devrimci" düşüncenin temsilcileri olarak görüyorlar, işçi sınıfına küçük burjuva dünya görüşünü dayatmaya çalışıyorlar, bilimsel komünizm öğretisini gözden düşürmeye çalışıyorlar, Marks'ı ve Marksizmi "devrimci olmamakla" suçluyorlardı. Marks ise, 5 Mart 1869'da Engels'e yazdığı mektupta şöyle diyordu: "Bakunin sanıyor ki, kendisinin "radikal programı"nı onaylarsak, o zaman o dünyayı ayağa kaldırabilir ve saygınlığımızı bir ölçüde kırılabir; karşı çıkarsak, bizi karşı-devrimci diye gösterebilir" 8)

Anarşistlerin savunduğu "aşırı-devrimci", "sol" oportünist anlayışa göre, sömürü toplumunu kökten değiştirerek emekçileri kurtarmak için, bütün ekonomik dönüşüm-

ler **derhal** yapılmalı, toplumsal eşitlik **tam** kurulmalı, devlet **hemen** yokedilmelidir. Anarşistlere göre, işçiler, emekçiler **ancak** bu tür amaçlar için savaşım vermeli, yalnızca **kalcı** sonuç verecek mücadeleler yapmalı, burjuvaziyi **derhal** yıkacak, emekçileri **tam** kurtaracak eylemlere katılmalıdırlar. Anarşistler, sermaye egemenliğini derhal yoketmeye ödev edinmeyen işçi sınıfı savaş biçimlerine burjuva yaftası yapıyorlardı.

Keşkin devrimci görünen bu çağrılar, Marks, proletarya ideolojisi ve taktiklerine aykırı buluyordu. Bunları, büyük olaylar için gerekli gücü biriktirip toplamayı beceremeyenlerin, âciz militanların, kadercilerin, emekçi kitlelerini sömürüye boyun eğmeye, büyük günleri ilgisizlik içinde beklemeye çağırmasına benzetiyordu. "Politik ilgisizlik" makalesinde Marks, anarşistlerin sözde devrimci çağrılarını şöyle değerlendiriyordu: "işçiler, politik ve ekonomik harekete katılıp zaman kaybetmemeli, ellerini kollarını bağlayıp beklemelidir. Ancak bu tür davranışlar onlara doğrudan sonuç verebilir. İşçiler, tipki dindarlar gibi, günlük gereksinimlerine hiç aldırmadan: «Sınıfımız çarmıha gerilirse gerilsin, soyumuz işçi topluluğu yok olursa olsun, ama ölümsüz ilkelerimiz temiz kalsın!»"8) diye haykırmalıdır.

Bu sözde ilkeci akıma Engels 29 Mart 1877'de şu yanıtı veriyordu: "İşçi sınıfının davası kilise doğması değildir, o bilimsel teoridir". 9)

Bilindiği gibi Marks, o zaman bu sapık akımlarla mücadele ederken ünlü yapıtı "Kapital" üzerinde çalışıyordu; toplumsal gelişmenin tarihsel- materyalist görüşünü, toplumsal düzenlerin değişme yasalarını, sosyalist devrimde proletaryanın rolünü açıklıyordu; kapitalizmin, kendi mezar kazıcısını da doğurduğunu, kendisi gelişirken onu da geliştirdiğini söylüyordu. En önemlisi de, sosyalist devrimin gerçekleştirilmesi için nesnel ve öznel koşulların varlığının gerekliliğini kanıtlıyordu. Bunun için en başta proletarya partisinin zorunluluğunu vurguluyordu. Bu partinin bilimsel devrimci teoriye sahip olması, işçi sınıfını örgütleyip eğitmesi, onu politik, ekonomik ve ideolojik savaşlarda geliştirip deneylendirmesi gerektiğini öğretiyordu. Sosyalist devrimin bir hamle, bir saldırı işi değil, bilimsel ve örgütsel sürdürülen bir sınıf mücadelesi işi olduğunu ortaya koyuyordu.

Marks, Bakunin'in 1873'te yayınladığı "Devlet ve Anarşi" adlı kitabını eleştirirken, onun "sosyal devrimden zerrece bir şey anlamadığını, devrim üstüne yalnızca politik sözcükler bildiğini" yazıyor ve şu saptamayı yapıyordu: "Onun sosyal devriminin temeli, ekonomik koşullar değil, iradedir" 10)

1849 yılını 1850'e bağlayan kış günlerinde Marks, Alman işçilerinin Londra Eğitim Derneğinde "Komünist Partisi Manifestosu" üstüne konuşmalar yapıyordu. O konuşmalarda, tek bir hamle ve saldırıyla komünizme varılamayacağı, buraya ancak devrimci gelişmenin birkaç aşamasını geçerek varılacağı, komünist toplumu kurmaya başlamadan önce burjuva demokratik devriminin tamamlanması gerektiği düşüncelerini açıklıyordu. Londra Komünistler Birliğindeki "sol" fraksiyonun sözcülerinden August Wilich ve Karl Schaper, toplumsal gelişmenin diyalektiğini ve devrimci sürecin yasalarını bilmedikleri için, Marks'a karşı çıkıyor, komünizmi kurmak için belirli maddi koşulların varlığına gerek bulunmadığını, dar bir azınlığın isteğiyle, bir saldırı ve vuruşta amacın gerçekleştirilebileceğini savunuyorlardı.

O sıralarda Avrupa ve ABD'inde kapitalizm geçici bir gelişme evresine girmiş, 1847'de başlayan ekonomik bunalım sona ermişti. Bu olgu, Marks ile Engels'in 1850'nin sonbaharında yaptıkları Uluslararası Durum Çözümlemesi'nde saptanmıştı. İşte böyle bir ortamda Wilich ve Schaper grubu, Komünistler Birliği'ni serüvene zorluyor, ona Almanya'da devrim kıskırtıcılığı taktiğini dayatıyordu. Bunu da, çoğunluk üyele-

rin devrimin yakınlığına olan saf inançlarını kullanarak, Marks, Engels ve yandaşlarını dışlayarak yapıyordu.

Merkez komitesinin 15 Eylül 1850'deki toplantısında Marks bu "sol" oportünist grupça savunulan serüven politikası ve sekte taktiğin iradecilik ve öznelcilikten kaynaklandığını açıkladı ve şunları söyledi: "Muhalefetin savı Manifesto"nun evrensel görüşlerinin yerine, Alman zanaatçılarının ulusal duygularını okşayan Alman ulusal görüşlerini koyuyor. "Manifesto"nun materyalist görüşünü idealizm ile değiştiriyor. Devrim için temel olan gerçek ilişkiler yerine **arzuyu** koyuyor. Biz işçilere, belki siz, şimdiki koşulları değiştirmek ve yönetici yeteneği kazanabilmek için daha 15, 20 50 yıl yaşamak zorunda kalacaksınız mı diyelim. Yoksa bunun yerine onlara: Biz iktidarı ya **hemen** almalıyız, ya da bundan genel olarak vazgeçmeliyiz mi diyelim". 11)

Sol fraksiyonla düşülen ilkesel görüş ayrılığını Marks işte böyle açıklıyordu.

Görüldüğü gibi, eski "sol" oportünistler, aynı zamanımızdakiler gibi, aslında, kitleleri devrime hazırlamayı yadsıyorlardı. Dar ve sekte bir düşünceyle onlar, ilerici demokratik reformların, geniş halk hareketlerinin ve partisiz yığınlardan oluşturulan birliklerin önemini kavrayamıyorlardı.

II

F. Engels'in ölümünden sonra oportünistler Marksist teori ve taktiğe karşı saldırıya geçtiler. Marksizmi kabalaştırılmaya işçi hareketinde partinin ve devrimci teonin rolünü küçümsemeye, sendikalizmi övmeye, siyasi savaşı önemsemeye başladılar. 1899'da Alman Sosyal-Demokrat'larından E. Bernstein "Sosyalizmin Koşulları ve Sosyal-Demokrasi'nin Görevleri" adlı kitabını yayınladı. Bunda "hareket herşeydir... sonuç hiçbir" diye bilinen oportünist belgiyi ortaya attı. Proletarya diktatörlüğünü ve sınıf mücadelesini reddetti, işçi sınıfına reformcu yolu sağlık verdi. Bu görüşler, çok geçmeden Ekonomistlerce, Rus işçi hareketine ve aşılannmaya başladı. O yıllarda Tugan-Baranovski'nin "Bilimsel Gözlem" dergisinde yayınlanan makalesini Lenin, "tam bir aptallık ve anlamsızlık" 12) diye niteledi ve hemen "Rus Sosyal-demokratlarının Protetosu" adlı eleştiriyi yayınlayarak "ekonomist"lerin oportünizmini açıkladı. Marksizmi savundu. Daha sonra "Emperyalizm ve Sosyalizmde Bölünmeler" gibi bir dizi makalesinde Lenin, oportünizmin özünü ve sosyal kaynağını gösterdi ve tekeli sermayenin işçi hareketini parçalama politikasını açıkladı. Oportünizmi burjuvazinin "işçi hareketi içindeki örgütlü aracı" 13) diye niteledi.

Bolşeviklerin partisi, Lenin'in öncülüğünde, bir yandan açık oportünizmle, reformizmle, öte yandan kendini "sol" sözcükler, devrimci lafazanlıklar altında gizleyen küçük burjuva radikalizmle biteviye savaşarak gelişti, güçlendi ve çelikleşti. Lenin, yaşamı boyunca teoride revizyonizm ve dogmatizmle, politikada serüvencilikle, eylemde sektierlikle amansız savaşımıştır. Küçük burjuva sosyalizmle "sol" oportünizmin düşünsel, toplumsal ve siyasal köken birliğini açıklamıştır. Lenin'e göre, sahte devrimciliğin her çeşidinin ortak yanları, ayırdedici nitelikleri şu davranışlardır: Tarihsel gelişimin yasallıklarını anlayamamak, toplumsal gelişme yasalarını hesaba katmamak 14), tarihte özel etmenin rolünü abartmak, somut duruma önem vermemek, koşullardan soyutlanmış dolaysız, "kestirme eylemleri" yeğlemek, kendi başına devrimci çağrılarının gücüne inanmak, amaca varmak için yalnızca devrimci isteği yeter saymak. Tüm bu nedenlerle, sözde devrimci akımlar, bir çılgınca serüvenlere atılma, bir ilgisizliğe düşme, "büyük olaylar", bekleme arasında gidip gelirler. Ne ki, bunlar, hiçbir zaman olayları hazırlamak için gerekli güçleri pratik çalışmalarla toplamaya ne istekli, ne de yeteneklidir. Lenin bu akımların savunucularına karşı çok acımasızdı. 1921 Ağustos'unda "Yeni Zamanlar ve Yeni Biçimde Eski Hatalar" başlığı ile yayınlanan makalesinde, küçük burjuva sosyalist devrimcisini şöyle tanıtırdu: "Göz-

dağcı, somurtkan, sözde gururlu, ayrımcı, dağıtıcı, eylemde akılsız ve beyinsiz" 15) kişidir.

Rusya'da bu tür "sol" devrimciliğin en tipik bir temsilcisi, 1906 yılında kurulan "Maksimalist Sosyalist Devrimciler Birliği" idi. (Biz bu yazıda onlara kısaca "maksimalistler" diyeceğiz). Bu birlik, küçük burjuva Sosyalist-Devrimciler Partisinden 16) /eS-eR/ kopan maksimalist eS-eR'lerce kurulmuştu. Bizim devrimci yazınıımızda pek sözü edilmeyen bu akım, ütöpik sosyalizmin radikal bir koludur. Lenin, maksimalistleri küçük burjuva radikalleri diye niteliyordu. Onların ideologları, Lenin'e ve partisini "minimalizmle", yani sosyalist devrim istememekle, kapitalizmi savunmakla suçluyorlardı. Maksimalistlerin gerek bilimsel sosyalizme, gerekse bolşeviklere karşı tavrı devrimci sürecin her aşamasında aynı olmamıştır. Onlar, 1905-1907 döneminde Sosyal Demokratları /komünistleri/ devrimden kaçmakla suçluyorlardı. 1917'nin Şubat'ıyla Ekim' arasındaki aylarda, bolşeviklerle toplumsal-uzlaşmacılar arasında yapılan mücadelelerde ise "kavganın üstünde" kalmayı ve "hakemlik" rolü oynamayı denediler. Büyük Sosyalist Ekim Devrimi'nin zaferinden sonra muhalefette "üçüncü güç" rolünü üstlendiler. İç savaş sırasında ve ondan sonraki yıllarda ise, maksimalistlerin çoğu, açıkça antisovyetik konuma geçti.

Şimdi maksimalistlerin bu dönemlerde izledikleri çelişkili politikalarını ve bolşeviklerin onlara ilişkin tutum ve taktiklerini örnekleyerek biraz somutlaştıralım:

1904'te, Cenevre'de eS-eR'ler partisinin (II. Enternasyonal'e üyeydi) toplantısında göçmen gençler önemli bir muhalefet akımı oluşturmışlardı. Bunun sözcüleri, M. I. Sokolov, E. Ustinov, V. V. Mazurin, partinin aktif bir taktik izlemesini istiyorlardı. Köyde silahlı savaş birlikleri kurmasını, siyasal ve tarımsal terör örgütlenmesini öneriyorlar; büyük toprak sahiplerinin öldürülmesini ve çiftliklerin işgalini salık veriyorlardı. 1904 Kasım'ında Sokolov'un kaleme aldığı bir bildiride halk şöyle aktif eyleme çağırıyordu: "... çiftlik beylerini, kapitalistleri, Çarlık memurlarını vur! Daha şiddetle vur, toprak ve özgürlük iste!" Bu yüzden bu gruba "tarımsal terörcüler" adı yakıştırılmıştı. Bu silahlı propagandacılar, 1904 yılı sonlarında dağıttıkları bir bildiride, halka, seçimlere "elinde seçim pusulasıyla değil, sopuyla gitmeyi!" 17) öğütüyorlardı.

Bu grupçuk daha ileri giderek, 1905'te minimum programın değiştirilmesini, fabrikaların toplumsallaştırılmasını, seçimlerden yararlanılmasından vazgeçilmesini istedi ve Rusya'da sosyalist devrimin gündemde olduğunu ileri sürdü. 18)

Bunun üzerine Lenin maksimalistleri sözle karikatürize etti: "Narodnist eğilimin devrimci yandaşları dediler ki 'Neden yalnızca toprağın toplumsallaştırılması istenmeli? Biz aynı şekilde fabrika ve işletmelerin de toplumsallaştırılmasını istiyoruz! Kahrolsun minimum program! Biz maksimalistiz! Kahrolsun meta üretimi teorisini'" 19).

Maksimalistlerin Moskova grubu, maksimalizm kavramını daha genişletti; Toprakların, devlet fabrika ve işletmelerinin derhal toplumsallaştırılmasını, bütün özel mülkiyetin toplumsallaştırılması şeklinde yorumladı. Ayrıca, ekonomik teröre, politik terörü de ekledi. Maksimalistlere göre, mülkiyete bu yolla el koymak, toplumu kestirme yoldan, dolaysız olarak sosyalizme götürecektir.

Maksimalist grubun savına göre, toprakların ve fabrikaların kestirme yolla derhal toplumsallaştırılması gerçekleştirilirse, ülke ekonomisi kökten sarsılacak, burjuvazi güçsüzleşecek, sonuç olarak da kapitalizm gelişemeyecekti 20). Maksimalistler, eS-eR'ler partisinde sol kanadı oluşturdıkları sıralarda bu gerekçeyle minimum programı gereksiz sayıyorlar ve ondan vazgeçilmesi için savaşıyorlardı. Ne ki, parti yönetimi, tarımsal terör taktiğini ve derhal toplumsallaştırma isteklerini kabul etmediği için bu grup, 1906 yılında eS-eR'lerden ayrılmış narodnik ideolojiye dayanarak kendi partilerini kurdu ve politikalarına uygun olarak eyleme geçti, maksimalizmi saf ve ka-

tuksız biçimde sergiledi.

1906 yılı Eylül'ünün sonlarında Maksimalist Sosyalist Devrimciler Birliği "Köylü ve İşçi Yoldaşlar" başlıklı ilk bildirisini yayımladı. Bunda Başbakan Stolipin'e yapılan suikast üstleniliyor ve halkın tam kurtuluşu sağlanıncaya dek bu yolda savaşılacağı açıklanıyordu. 21)

Bu eylemden sonra öğrenci ve işçi gençler arasında maksimalistlere karşı ilgi arttı. Onlar da bu durumdan yararlanarak hızla örgütlendiler ve yayınlarını çoğalttılar.

Maksimalistlerin 1906 yılındaki konferans belgelerinde "Maksimalist Sosyalist-Devrimciler, ekonomik ezgiye, siyasal kurumları yıkmaya ve grev ve boykottan, ünlü politik temsilcilere karşı, terör eylemlerine dek tüm savaş biçimlerini kabul ederler 22) deniyordu. Konferanstan hemen sonra 1907'de yayınlanan "Emeğin Özgürlüğü" derlemesinde maksimalistlerin taktik ilkeleri şöyle açıklanıyordu: "... biz şu eylem biçimlerini savaş amacımıza uygun buluyoruz: ekonomik ve politik terör, tarımsal ve fabrika terörü, tüm hükümet yuvalarını ya da kapitalist kurumları bombalamak, toplumsallaştırmak, partizan harbi ve... genel grev" 23).

Bu dönemde maksimalistler birçok terör ve işgal eylemleri gerçekleştirdiler. Çarlık polisinin hismini üzerlerine çektiler, onun kuduzca saldırılarına uğradılar. Kafkas bölgesi "Güvenlik Örgütü", düzenlediği bir raporda, maksimalistler partisini o sıralarda en tehlikeli siyasi kuruluş diye gösteriyordu.

Lenin, 2 Temmuz 1908 tarihli "Proleterya" dergisinde "Günümüzdeki Bölünmelerin Kimi Özellikleri" başlığı altında yayımladığı çalışmasında, sol eS-eR'ler grubunun çıkardığı "Devrimci Düşün" gazetesinin yaptığı terör ve devrim çağrılarını "devrimci düşüncesizlik ve aptallık" diye niteliyor, grubun kendisini de "yeni giysi içinde ortaya çıkmış maksimalizm" diye belirliyordu. 24)

1905-1907 devrimi yenilgiyle sonuçlanan, Çarlık polisi maksimalistlere darbeler indirdi. Sonuçta, siyasi akım olarak maksimalizm uzun süre toplumsal alanda görünmedi. Ne ki, bu akımın çöküşüne baş neden küçük burjuvazinin kararsız ve sallantılı niteliği olmuştur. Aşırı devrimcilikten hızla bezginliğe geçiş onun doğasına uygundur. Umutsuzluk maksimalizmin kimi ideologlarını bile etkiledi. İlk programlarından M. Engelhardt politik yaşamdan tamamen uzaklaştı, A. G. Troitskiy de uzun süre siyasal savaşımın dışında kaldı.

Maksimalistler, sosyalizmi kaçınılmaz yapan gücün, kapitalist topluma özgü kanunlar olduğu gerçeğini anlayamıyor, sosyalist devrimi yapmak için yalnızca istegin, dileğin, özlemin yeterli olmadığını, toplumun ekonomik ve politik açıdan belirli ölçüde bir gelişmişlik düzeyine sahip olması gerektiğini kavramıyorlardı. Kapitalizmin gelişmesiyle birlikte onun mezar kazıcısı ve sosyalizmi kuracak olan gücün, proletaryanın da gelişip güçlendiğini göremiyorlardı. O nedenle de, kapitalizm geliştiği ölçüde sosyalist devrimi zorlaştırır savını öne sürüyorlardı 25). "Rusya'nın, gelişmemiş olduğu için sosyalist devrime, gelişmiş ülkelerden daha yakın olduğu" görüşündeydiler. 1905'lerde sosyalist devrimin güncel olduğunu da, Batı'da yok dedikleri devrimci heyecanın, eskiyi ortadan kaldırma kararlılığının Rusya'da bol bol bulunduğu gerekçesiyle açıklıyorlardı. Böylece de, o dönemde, yalnızca Rusya'nın sosyalist devrime hazır olduğunu öne sürüyorlardı. 26)

Oysa Lenin, bu ilkesel sorunu çokta çözmüş, Rusya'da yaklaşan devrimin karakterini, 1894-1899 dönemindeki çalışmaların da, burjuva devrimi olarak belirlemişti. "Marksistler", Rus devriminin kesinlikle burjuva niteliği taşıdığına inanıyorlar. Bu ne demektir ki, Rusya için yapılması zorunlu olan politik yapıdaki demokratik değişiklikler, toplumsal-ekonomik düzenlemeler, kendi başlarına kapitalizmi baltalama anlamına gelmezler... tam tersine bunlar, ilk kez, Asya kapitalizminin değil, gerçek biçimiyle Avrupa kapitalizminin genişlemesi ve hızla gelişmesi için (gerekten) koşulları

hazırlayacak" 27) diyordu.

Maksimalistler, toplumsal gelişme yasalarının işlevini küçümseyerek, sosyal demokratlar (komünistleri) devrim sürecini "bölmek", emekçilerin çıkarlarını "savunmamak" 28), sömürücü düzeni yıkmak istememek" 29) ile suçluyorlardı.

Maksimalistlere göre, nesnel koşulların elverişsizliği derhal sosyalist devrim yapmaya bir engel oluşturmuyordu, Yeter ki, devrimci öncü istesindi. Maksimalist ideolog E. Tag-in şöyle yazıyordu: "Biz emeğin sömürü üzerinde sağlayacağı zaferin güvencesini 'nesnel' koşulların gelişmesinde değil, ekonomik yapıdaki 'çelişkilerin' büyümesinde değil, özellikle emekçi halk kitlesindeki bilincin gelişmesinde görüyoruz" 30)

Bu öznelci yönetime dayanarak maksimalistler ilk konferanslarında şu kararı aldılar: "Bütün toplumsal yaşamı sosyalist temeller üzerinde yenibaştan kurmak, az çok yakın ya da uzak bir gelecekte değil, evrimci gelişmenin tüm aşamalarını geçerek de değil, derhal kurmak kesinlikle gerekli ve olanaklıdır" 31). Bu kararı yorumlayan kuramcı Tag-in de "Maksimalist Sosyalist-Devrimciler Birliği, sosyal devrimi derhal yapmayı pratik görev olarak ele alıyor" diye yazıyordu. 32)

Rusya'nın o zamanki koşullarında burjuva demokratik devrimi proleterya diktatörlüğüne ve sosyalizmin kuruluşuna giden yolda tek ve bütün olan devrimci sürecin ilk evresi olmak durumunda idi. Bu devrimin utkusu, işçi ve köylülerin devrimci-demokratik iktidarına hayat verirdi. Çarlığın ve büyük toprak ağalığının direnişini kırarak, işçi sınıfının sosyalizmi kurma savaşımına uygun ortam yaratırdı.

O zamanki Rusya koşullarında, devrimin burjuva-demokratik evresini tarihsel bir zorunluluk olarak kavrayamayan ve sosyalist devrimle burjuva demokratik devriminin amaç ve işlevlerini birbirine karıştıran "sol" oportünistler, devrimci harekete büyük zarar verebilir, onu serüvenlere sürükleyebilirlerdi. O nedenle Lenin, her türden "kestirme" yolları uyarmak için şunları yazıyordu: "Marksizm, uzak programla yakın program arasında kesin bir ayırım ister... Bunları birbirine karıştırmak, kesinlikle, proleter sosyalizmini her türden küçük burjuvaca, oportünistçe ya da anarşistçe bozmak olur, sosyal devrimin ödevini değiştirmek olur" 33).

İkssel devrim sorunlarını öznel-idealist görüşle kavrayış, pratikte ister istemez politik serüvenciliği doğurur. Politik ya da devrimci serüvenciliğin kaynağını ve özünü, V. I. Lenin daha XX. yüzyılın başlarında açıklamıştı. Bile bile suç işleyen dolandırıcıların ve düzenbazların serüvenciliği ile politikacıların serüvenciliği arasındaki farkı göstermişti. **Politik serüvencilik, yanlış görüşlerde olan ve tutarsız konumlarda bulunan parti ve grupların eylemleridir.** Bunlar, en iyi istek ve duygularla hareket etmiş, haklılıklarına içten inanmış olabilirler, kişisel özveride bulunabilirler ve kahramanlık yapabilirler, ama gene de, nesnel olarak, emekçilerin kurtuluş davasına zarar verirler. Politik eylemcilerin kendi görüşlerinin doğruluğuna içtenlikle inanmaları, savundukları görüşlerin doğruluğunu ya da yanlışlığını göstermez. Milîtan eylemlerinin gerçek niteliği hemen belirmiyor. Üstelik de, sonuçları kimi zaman sahiplerini bile hayrete düşürebiliyor 34). Sınıf savaşımının mantığı insanların iradesine bakmıyor. Eğer bu irade, devrimci hareketin gerçek istemlerine yanıt vermiyorsa, onun ödevlerini yerine getirmiyorsa, eğer işçi sınıfının devrimci hareketine köstek oluyorsa, sınıf savaşımının mantığı en iyi niyet ve dilekleri de yalanlayıp gözden düşürüyor.

Keskin "sol"un, gerek terörizm eğiliminin gerekse yıkımın başlıca nedenini Lenin, onun işçi sınıfı hareketinin yanında yer almamasında görüyordu. K. Marks'ın terörizme ilişkin ünlü sözünü açıklarken, daha 1902 yılında, Lenin şöyle diyordu: "Gerçek hareketin her adımı, bir düzine bireysel suikastten ve direnişten daha önemlidir, yüzlerce katıksız aydın örgütünden ve 'parti'sinden daha önemlidir" 35).

Maksimalistler Birliği kurucularının kanısına göre, suikast ve işgal eylemleri, yığınların ilgisini çekmelidir. Bu yüzden onlar, bireysel terörü, çözümleyici parti taktiği olarak kabul ediyorlardı. 36)

Lenin'e göre ise, bireysel terörün yığınlar içinde çalışmayla hiçbir ilgisi yoktur. Bu taktik liberal çevreler arasında heyecan ve ilgi, acıma ve onaylama düşüncesi doğurabilir, ne ki, bu taktik asla halk hareketi yaratamaz. Tam tersine ilgisizlik ve pasif bekleyiş doğurur. 37) Lenin "Sosyal Demokrasi, Sosyalist Devrimcilere Neden Kesin ve Amansız Savaş Açmalıdır" başlıklı çalışmasında, bir sıra neden terörü, siyasal savaşım yöntemi olarak programlarına almalarını gösteriyordu Lenin, küçük burjuva "keskin" devrimcisinin psikolojisini, devrimci kitlelerle sağlam bağları olmayan aydının psikolojisi olarak, devrimci işçi hareketine, onun kitlesel savaşımına inanmayan kişinin psikolojisi olarak görüyordu. Bu gibilerin, devrimci durumun oluşmasında nesnel koşulların rolünü anlayamadıklarını, umutlarını bireysel kahramanlığa bağladıklarını vurguluyordu. 38)

Maksimalistler tek savaşım biçimi olarak terörü işgali, partizan savaşını ve ayaklanmayı görüyorlardı ve bunları mutlaklaşıyorlardı. Onlar, devrimci hareketin durgunluk döneminde, silahlı mücadele ve "devrim" çağrılarının işçi hareketine yardım etmediğini, zarar verdiğini 39) serüvenliyorlardı.

Maksimalistlerin serüvenliliği, legal savaşım biçimini tümüyle yadsımlarında ve her koşulda parlamentoyu boykot etmelerinde de görülmüştü.

Onların bu tutumu, burjuva demokratik evreyi atlayarak, sosyalist devrim yapma anlayışlarından ileri geliyordu. Maksimalistler, burjuva düzenini haklı olarak eleştiriyorlar, burjuva cumhuriyetinin sınıfsal özünü, demokratik hakların kısıtlılığını, emekçilerin acımasızca sömürülüşünü anlatırken gerçekleri doğru yansıtıyorlardı. Ancak onlar, toplumun diyalektik gelişmesini görmüyorlardı. Burjuva cumhuriyeti genellikle "kötü" değildir, sosyalist cumhuriyete göre kötüdür. Kuşku yok, monarşizme bakıldığında ileri adımdır. Burjuva cumhuriyetinde sınıflar açık-seçik birbirinden ayrılmışlardır. İşçi sınıfı, burjuvazinin karşısında dimdik durmakta ve burjuva toplumunun kısıtlı burjuva özgürlüklerini, kendini sınıf bilinciyle eğitmek için, sınıf örgütlerini güçlendirmek için kullanmaktadır. Bu ilkesel sorunda Lenin'in tutumu açıktır. Lenin "proletarya, burjuvaziye karşı kendi sınıf örgütünü güçlendirmek için demokratik kazanımlardan eksiksiz olarak yararlanır, her adımında özgürlükleri kullanır" 40)

Lenin'in partisinin, ilk Rus devrimi sırasında, gericilik döneminde ve devrimci hareketin yeniden canlandığı 1910-1914 evresindeki eylemleri, söz konusu devrimci taktiğin başarılı kullanışını gösteren öğretici bir örnektir. Daha sonra bu konuda Lenin şöyle yazdı: "Eğer bolşevikler en ağır ve ciddi sınavlarla dolu mücadelelerde savaşımın legal ve illegal biçimlerini birleştirme zorunluluğunu, gerici parlamentoya katılma gereğini savunmasa idiler, 1908-1914 yıllarında devrimci proleter partinin temel kadrosunu koruyup tutamazlardı" 41).

Aynı yıllarda aşırı devrimci maksimalistlerin durumu ise özetle şöyledir: Teorik ve taktik konularının tutarsızlığı, bilimsel sosyalizmin özünü anlayamamaları, toplumsal kurumların tümünü anarşistçe yadsımları, aşırı keskin savaşım biçimlerini benimsemeleri nedeniyle bunlar kitlesel parti olamadılar, terörcü bir aydınlar grubu olarak kaldılar. 42)

Aşırı "sol" Rus maksimalistleri Şubat Devriminden sonra oluşan elverişli ortamda yeniden siyasal alana çıktılar ve yeni yandaşlar kazandılar. Bu dönemde, Lenin'in sözleriyle "devasa küçük burjuva dalgası her tarafı istila etti, yalnızca sayısallığı ile değil, düşüncesiyle de bilinçli proletaryayı etkiledi" 43). Bu ortamda maksimalistler, geniş bir yayın etkinliği başlattılar, birçok broşür çıkardılar. "Emekçi Cumhuriyet", "Özgür Emek" gibi haftalık gazeteler yayımlamaya başladılar.

1917 yazında eS-eR'lerden ayrılmış Maksimalist'lere katılan küçük bir grubun sözcüsü

olan D. Furmanov (daha sonra bolşevik oldu) "Bolşevizme Doğru Yol" adlı broşüründe şöyle yazıyor: "O zaman maksimalistler mitingler düzenliyor, gazetelerini dağıtıyor, geniş çevrelerde yankı uyandırıyorlardı. Şubat devrimine dek, birçok genç gibi, ben de politik savaşım üstüne bir şey bilmiyordum, siyasal sloganlardan birşey anlamıyordum" 44)

Furmanov işte bu durumda eS-eR'ler partisine girdiğini, daha sonra oradan keskin devrimci sözlerin etkisiyle maksimalistlere katıldığını, sonra da bolşevikler partisine geçtiğini anlatıyor. Bu örnek, devrimcinin oluşum sürecini, romantik ruhtaki bir insanın, hayalci sosyalizmden bilimsel sosyalizme doğru gelişmesini inandırıcı bir biçimde sergiliyor.

Böylece toparlanıp ayrı bir parti olarak örgütlenen maksimalistler, Şubat Devrimini coşkunlukla karşıladılar. Onun burjuva demokratik niteliğini kavrayamadılar. "Bizim için ne birinci, ne ikinci, ne de üçüncü devrim yok" 45) dediler ve Geçici Hükûmete karşı hayırhah ve "tarafsız" bir tutum aldılar. Bolşeviklerin tutumu ise, Lenin'in ortaya attığı "Geçici Hükûmete Hiçbir Destek Yok!" belgisiyle formüle edilmişti. 1917 Nisanı'nda Lenin, hükûmeti devirme çağrısı yapmıyordu. Çünkü eS-eR ve menşevikler hükûmeti tam destekliyordu. 46) Bolşeviklerin ünlü Nisan Tezlerinde belirlenen görevi, hükûmetin sınıfsal özünü ve politikasının halk düşmanı niteliğini açıklarak, onu emekçi kitlelerinin desteğinden yoksun bırakmak ve böylece iktidardan düşürme koşullarını hazırlamaktı. Emekçilerin, hükûmetin kendilerinin değil, burjuvazinin çıkarlarını temsil ettiğini kavrayabilmeleri için çok çalışmaya ve belirli bir zamana gerek vardı. O nedenle Sosyal Demokratlar (komünistler) içindeki "sol" grup tarafından Petersburg'da ileri sürülen "Kahrolsun Geçici Hükûmet!" belgisi, Lenin'in önerisi üzerine, 22 Nisan 1917'de, serüvenci bir yaklaşım olarak kınanmıştı. Çünkü o sırada barış, bir silahlı ayaklanma için nesnel koşullar yoktu, zamansız hareket ise, karşı-devrime işçileri ezme olanağı verirdi. 47)

Maksimalistler ne hükûmetin sınıfsal niteliğini anladılar, ne de somut siyasal durumu doğru değerlendirdiler. Onlar bu dönemde, bir yandan iktidara yaltaklık etme, öte yandan da devrimci bilgiler ileri sürme politikası izlediler. 16 Mayıs 1917'de Kronştad Sovyetinin, Kronştad şehrini "Kurtarılmış Bölge" ilan etme girişimi sırasındaki davranışlarıyla, daha sonra da "Durnovo" sayfesi işgali olayı sırasındaki tutumlarıyla serüven politikasını sürdürdüler. 19 Haziran'da hükûmet, kışkırtma amacıyla sayfiye işgalini bozguna uğratarak, anarşistler ve maksimalistler hemen hükûmete karşı direniş çağrıları yaptılar 48) bolşeviklerin başına büyük iş açtılar. eS-eR ve menşevik liderlerin ihanetiyle, 4 Temmuz 1917'de, 500 binden fazla işçi ve erin katıldığı gösterilere ateş açılıp Petrograd sokakları kana bulanınca ve Geçici Hükûmet iktidarı tekeline alınca, ancak o zaman maksimalistler, bolşeviklerin hükûmeti eleştirilerine, işbirlikçi partilerin başarılarını deşifre etme çabalarına katılmaya başladılar.

Bolşeviklerle maksimalistler arasında yapılan eylem birliği somut sorunlarla sınırlıydı, teori ve taktiğe ilişkin ilkesel sorunları içine almıyordu. Ekim öncesi günlerde maksimalistler, ardıcıl olmasa da, ikircimli de olsa, bolşeviklerin yanında yer aldılar. Kızıl Muhafız Birlikleri'nin kuruluşuna katıldılar. Devrim Hükûmetinin Barış Bildirgesi'ni ve Toprak Bildirgesi'ni onayladılar. Devlet cihazını yeni baştan kurma yasasını desteklediler. Sosyalist devrimin ilk evresinde bolşeviklerin yanında yer aldılar. Lenin'in deyişiyle, maksimalistler "Kızıl Birliklerin sermaye saldırısı" sırasında bolşeviklerin bağlaştığıydılar.

Ne yazık ki, maksimalist akımın önderleri bu konumlarında uzun süre kalamadılar. Sosyalist toplumun temellerini kurmak için uzun süreli ve sabırlı çalışmak sorunu gündeme gelince, küçük burjuva sabırsızlıkları gereği ve sosyalist ekonominin kuruluş sorunlarını bir hamlede çözmeye sevdaları nedeniyle Sovyet iktidarına karşı tavır aldılar, giderek de karşı-devrim saflarına geçtiler. Maksimalizmin bir küçük burjuva

sosyalizmi olduğunu, Marksizme tümüyle ters düştüğünü anlayan sıradan birçok maksimalist ise onlardan ayrıldı ve bolşevikleri izledi. Böylece Rus maksimalizmi tam bir ideolojik yenilgiye uğradı ve siyasal örgüt olarak tarihe karıştı.

V. I. Lenin, Komintern'in II. Kongresindeki konuşmasında, işçilerden oluşan her partinin, her durumda işçi sınıfının siyasal partisi olmayabileceğini dikkati çekmişti. Partinin sınıfsal özü yalnızca onun yapısınca değil, ayrıca "yöneticilerinin kimliği, eylemlerinin ve politik taktiklerinin içeriği ile de belirlenir. Karşımızda proletaryanın gerçek siyasal partisinin bulunup bulunmadığı ancak bu sondakilerce belirlenir" 49) demişti.

Lenin, Komintern'in III. Kongre'sinde "solculuğun" ve "sekte taktiklerin" genç ve henüz deneyimsiz komünist partiler için oluşturduğu tehlikeye dikkati çekmiş ve "kongre 'sol' aptallıklara karşı kesin önlemler almazsa tüm hareket ölüme mahkumdur" 50) diye uyarmıştı.

İşçi sınıfı, devrimci savaşımları boyunca öteki sınıflarla ve değişik emekçi katmanlarla ilişkilerinde onlardan etkileniyor. Komünist partileri bu yabancı etkilere karşı savaşarak emekçilerin bilinçlenmesine yardımcı oluyor, öncülük ediyor. Bilimsel deyişle, sağ ve "sol" oportünizme karşı savaşım gerçek devrimci proleter partisinin gelişme yasasıdır. Başlıca bu temel nedenle, komünistler için, oportünizmin her biçimiyle savaşım, devrimci sürecin her evresinde günceldir.

Komünist ve İşçi Partileri 1969 Moskova toplantısında onaylanan Ana Belge'de dünya komünist hareketinin ideolojik alandaki görevi şöyle belirleniyordu; "Bilimsel sosyalizmin ülkülerini işçi hareketi içinde, geniş kitleler içinde ve özellikle gençlik içinde propaganda etmek, kendi ilkelerini sürekli savunmak, Marksizm-Leninizm'in utkusunu sağlamak, teori ve politikayı sağ "sol" oportünizme çekme çabalarına karşı, revizyonizme, dogmatizme, sol-sekte serüvenciliğe karşı somut duruma göre savaşmak".

Kuşku yok ki, partimiz TKP için de bu sorun her zaman önemli ve günceldir. Oportünizme ve revizyonizme karşı savaşım, burjuva ideolojisine, milliyetçiliğe ve şövenizme, antikomünizme ve anti sovyetizme karşı savaşımın ayrılmaz bir parçasıdır. TKP'nin 5. Kongre belgelerinde bu konu açık seçik belirlenmiştir. Mustafa Suphi 100 'cü Yıl Tezlerinde bu konuda şöyle deniyor: "Gericilik dönemleri kimi kadrolarda ideolojik, politik yalpalamaların kaçınılmaz biçimde ortaya çıktığı dönemlerdir. sağ ve "sol" sapmalar, eğilimler, böyleli dönemlerde yerdedi... Sağ oportünizm, partiyi burjuva reformizminin peşine takmaya çalışır. Sol oportünizm, küçük burjuva radikal akımların kuyruğuna sürükler. Her ikisi de partiyi yığınlardan koparan, halkın devrimci savaşımını engelleyen bir işlev görür... Burjuva reformizminin ve sol radikal devrimci lafazanlığın maskesini düşürme görevi önümüzde duruyor... Parti, gerek sağ ve gerekse "sol" oportünizme karşı savaşımı, güncel durumun gerektirdiği vurguyla sürdürmek zorundadır." 47)

1) V.I. Lenin, Bebel için, 1878 sonbaharında Bebel başkanlığındaki Leipzig Parti Komitesi, partinin yönetim görevini üstlendiğinde "Partinin gerçek önderi" diyordu/ V. I. Lenin, yapıtlar. c. 19, s.294 Rusca K. Marks ise, Bebel öldüğünde/ Eylül 1882/ F. Engels'e yazdığı mektupta; "Bu partimiz için korkunç ve büyük bir bahtsızlıktır. O, Alman İşçi hareketinde olağanüstü bir olaydı" diye yazdı. /K. Marks ve F. Engels. Yapıtlar, c. 35. s. 78 Rusça.

2) K.Marks ve F. Engels. Yapıtlar, c. 34, s. 236

3) Aynı kaynak s. 319

4) K. Marks ve F. Engels. Yapıtlar, c. 34. s. 299

- 5) Agy. s. 325.
- 6) Agy s. 325.
- 7) Bk. Birinci Enternasyonal. Bazel Kongresi. 6-11 Eylül 1869, Moskova, 1934, s.48.
- 8) K. Marks ve F. Engels. Yapıtlar, c. 32. s. 217.
- 8) K. Marks ve F. Engels, Agy c. 18, s. 297.
- 9) K. Marks'ın Biyografisi, 1969, s. 663. Rusça.
- 10) K. Mark ve F. Engels. Yapıtlar. c. 18, s. 613-614.
- 11) K. Marks ve F. Engels, Yapıtlar, c. 8, s. 578.
- 12) V. I. Lenin. Yapıtlar. c. 37, s. 211.
- 13) Agy, c. 35, s. 174.
- 14) Burada sözü edilen yasalar, yasallıklar, olması önlenemeyecek bir zorunluğu anlatırlar. Toplumsal gelişmenin yasaları nesnel nitelik taşır. İnsanlar yasaları ne yaratabilir, ne de ortadan kaldıracaklardır, ne de bunları istedikleri gibi değiştirebilirler. Onlar, belirledikleri bir amaca ulaşabilmek için, nesnel yasalarla uyumlu hareket etmek zorundadırlar. Bunlara aykırı davranışların yenilgiye uğramaları kaçınılmazdır.
- 15) V. I. Lenin, Yapıtlar, c. 44, s. 101
- 16) Rusça eseri (eserler) sözcüğü, Sosyalist-Revolüsyonerler'in kısa adıdır. Biz bu sözcüğü eS-eR diye çeviriyoruz. Bunlar Rusya'da 1901 yılı sonlarında ve 1902 yılı başlarında Narodnik grupları birleştiren bir küçük burjuva partisi kurmuşlardı. Bunların toplumsal temeli köy burjuvazisidir. İdeolojileri, Rus liberal Narodnikleri ile Batı Avrupa oportünistlerinden aktarılan görüşlerin karmasıdır. eS-eR'ler, Marksizm-Leninizme karşı idiler. Onlar proletarya diktatörlüğü ve burjuva-demokratik devriminde işçi sınıfının önderliği düşüncesini yadsıyorlardı. İlke olarak kitle hareketinin önemini inkar etmiyorlardı, ancak, bireysel terörü temel savaşım biçimi görüyorlardı. 1917 Şubat devrimi evresinde, menşeviklerle birlikte, burjuva-toprak ağa ve beylerinin geçici hükümetiyle işbirliği yaptılar, kendi temsilcileriyle ona katıldılar. Bölünüp parçalandılar. Ekim Devriminden sonra, Sovyet iktidarına karşı savaşa geçtiler, işi Lenin'e suikast düzenlemeye kadar vardılar.
- 17) Sosyalist-Devrimci (Paris) 1910, No 1, s. 198 (Rusça)
- 18) M. Engelhart, Güncel Görevler (Zadaçi Momenta) 1906.
- 19) V. I. Lenin. Yapıtlar, c. 13, s. 398
- 20) Sosyalist-Devrimciler Partisi I. Kongresi Protokolleri, 1906, s. 117
- 21) A. I. Spiridoviç, Rusya'da Devrimci Hareket, 1918, s. 316 (Rusça)
- 22) Maksimalizmin Aslı, 1906, s. 13 (Rusça)
- 23) Emegın Özgürlüğü, s. 70 (Rusça)
- 24) V. I. Lenin. Yapıtlar, c. 17, s. 139-140
- 25) Emegın Özgürlüğü. 1907, s. 104
- 26) M. Engelhardt. Güncel Ödevler, 1906, s. 26 (Rusça)
- 27) V. I. Lenin. Yapıtlar, c. 11, s. 35
- 28) Maksimalizmin Aslı, 1906, s. 3-4
- 29) Özgür Emek. 1907, s. 25, (Rusça)
- 30) E. Tag'in. Emek Teorisi İlkeleri, 1906, s. 70 (Rusça)
- 31) Maksimalizmin Aslı, 1906. s. 10
- 32) Agy, s. 6
- 33) V. I. Lenin. Yapıtlar, c. 13, s. 397
- 34) Agy, c. 7, s. 52-54
- 35) Agy, c. 7, s. 62
- 36) Emegın Özgürlüğü, s. 38-41
- 37) V. I. Lenin. Yapıtlar, c. 6, s. 375
- 38) Agy, c. 6, s. 375-376
- 39) Maksimalizmin Aslı, s. 14

- 40) V. I. Lenin. Yapıtlar, c. 15, s. 331
- 41) Agy, c. 41, s. 18-19
- 42) Agy, c. 17, s. 139
- 43) Agy, c. 31, s. 156
- 44) D. Furmanov, Bolşevizme Doğru Yol, 1927, s. 47 (Rusça)
- 45) Emeğin Özgürlüğü, 1917, no 1, s. 3
- 46) V. I. Lenin. Yapıtlar, c. 31, s. 114-115
- 47) Agy, c. 31, s. 320
- 48) Kızıl Olgular Tarihi, 1927, no , s. 167 (Rusça)
- 49) V. I. Lenin. Yapıtlar, c. 41, s. 261
- 50) Agy, c. 44, s. 23
- 51) Türkiye Komünist Partisi 5. Kongre Belgeleri (IV) Mustafa Suphi 100. Yıl Tezleri, 1984, s. 133-137

ARAŞTIRMA İNCELEME

Ekonomik bunalım ile 1970'lerin sonundaki enflasyon patlaması arasındaki ilişki üzerine

Mahmut ÖZGÖREN

Enflasyon, 1970'li yılların sonu ve 80'li yılların başından günümüze kadar Türkiye'nin en temel ve güncel sorunlarından birisi olmuştur. Bu olgu, çoktandır sadece ekonomistlerin, maliyecilerin, planlamacıların bir konusu olmaktan çıkmış, burjuva politikacılarının ağzında bir "sakız"a dönüşmüş ve giderek sokakta, pazarda, kahvede her yurtaşın konuştuğu bir sorun haline gelmiştir. Özal'ın söylediği üç cümleden biri mutlaka "enflasyonu aşağı çekeceğiz" olmuştur. Cunta'nın eski Başbakanı Ulusu, "Yangını daha söndüremedik" derken, enflasyondan söz ediyordu. Burjuva basını da enflasyona bir "felaket", bir "canavar" sıfatını yakıştırmıştır. "Yangın", "felaket", "canavar" ve daha neler, neler...

Enflasyonun işçi ve emekçiler için bir "canavar" olduğu kesin. Ancak enflasyon gerçekten böylesine "doğüstü" bir güç mü? Ve Enka, Koç, Sabancı gibi Holdingler ile "Orta Direk"e dahil yurtaşlar enflasyondan eşit şekilde ve aynı oranda mı etkileniyorlar? Yoksa bu enflasyon da bizim cunta gibi "sınıflarüstü", "partilerüstü" birşey olmasın?

Bir kez enflasyon, görüntüsü ve yıkıcı etkileri bakımından her ne kadar bir "canavar" olsa da, burjuvazinin, temelini mülkiyet ilişkilerinin oluşturduğu üretim ilişkilerinin gerçek karakterini gizlemek için yaydığı ve savunduğu gibi "doğa üstü" bir güç değildir. Bunu anlamak için derin bir ekonomik bilgiye de gerek yoktur. Sosyalist komşularımız olan Sovyetler Birliği ve Bulgaristan'a bakmak yeter. Toplumsal mülkiyete dayanan bu sosyalist ülkeler, enflasyon denen bir "canavar"ı tanımadılar ve tanımıyorlar. Üstelik Bulgaristan petrol üreten ve zengin yeraltı kaynaklarına sahip bir ülke de değil. Aynı şey, Demokratik Alman Cumhuriyeti için de geçerli. Bu ülkelerde onyıllardan beri temel gıda ve ihtiyaç maddelerinin hizmetlerin fiyatları genel olarak sabittir, değişmez. Ücretler artar, fakat bu mal ve hizmetlerin fiyatları artmaz. Kısaca enflasyon öyle "doğa üstü" bir güç değil, tersine birinci derecede var olan toplumsal sistemin, yani kapitalizmin bir sonucu ve sorunudur.

Enflasyonun sadece ve sadece emperyalist sisteme, bu sistemin dogrudan etkisi altında bulunan Türkiye gibi geri kalmış kapitalist ülkelere özgü bir olgu olduğunu saptadıktan sonra, burjuvazinin enflasyon sorununda yaydığı ikinci teze gelelim. Bu tezinde burjuvazi, enflasyonun bazı hükümetlerin ve ekonomi uzmanlarının uyguladığı yanlış politikalarından kaynaklandığını savunur, yani enflasyonu subjektif bir olguya indirger. Bu tezde de egemen üretim ilişkilerinin içyüzünü gizleme amacı yatar. Enflasyondan herkes sorumlu tutulabilir, ancak var olan düzen asla!

Ancak enflasyon objektif bir olgudur, belli objektif ekonomik yasaların işleyişinin bir sonucudur. Bunu pratik ekonomik gelişme de kanıtlıyor. Her ne kadar bugün idari

yöntem ve önlemlerle enflasyon oranlarını düşürmek olanağı varsa da, yeniden yükselmesini önlemek, hele hele bir bütün olarak enflasyonu bir daha geri gelmemek üzere ortadan kaldırmak olanağı yoktur. Sorunun özü de budur. Çünkü enflasyon artık bu sistemin işleyişinin vazgeçilmez bir unsuru olmuştur. Peki, bu enflasyon nedir ve bunun kaynakları nelerdir? Bu sorunun doğru yanıtının işçi sınıfı ve onun devrimci hareketi için önemi büyüktür. Çünkü, enflasyona karşı savaş bugün Türkiye'de birinci derecede önemli olan politik bir sorundur ve ayrıca işçi sınıfının devrimci hareketinin işçi ve emekçileri enflasyonun yıkıcı etkilerinden korumak gibi bir hedefi de vardır. Yani enflasyon sorunu, politik, ekonomik ve sosyal bir sorundur.

Enflasyon nedir? Bu soru çok basit görünmekle birlikte, yanıtı son derece karmaşıktır. Bu yazıda da enflasyonun kesin ve açık bir tanımını vermekten çok, enflasyonun nedenlerine inmeye, 1970'lerin sonundaki enflasyon patlaması örneğinde enflasyona yol açan süreçleri açıklamaya çalışacağız.

Mal-para dolaşımı ilişkisi ve yasallıkları

Kapitalist bir toplumda yeniden üretim süreci iki ana unsurdan oluşur: Üretim süreci ve dolaşım süreci. Dolaşım sürecinde bizzat üretim sürecinde üretilmiş olan mallar gerçekleşir. Ancak bu gerçekleştirme işlemi, kapitalist bir toplumda karşılıklı mal değiş-tokuşu biçiminde değil, para üzerinden olur. Bir bütünselliği olan yeniden üretim süreci, mal üretimi ve mal (para) dolaşımı biçimini alır. Maddi ve mali süreçlerin bu bütünselliğinin temelinde mal ve para arasındaki çelişki yatar. Bu çelişki, bir maldaki kullanım değeri ile (değişim) değeri arasındaki çelişkiye ve bütünlüğe dayanır. Para, dolaşım, ödeme ve birikim aracı işlevlerini yerine getirir. Ancak paranın birincil işlevi, değer ölçüsü ve fiyat ölçüğü olmasıdır. Bu işlevinde para, genel eşdeğerliliği olan bir mal olarak, çeşitli malların üretiminde harcanan toplumsal emeği karşılaştırır ve bu malların değerini fiyata dönüştürür. Fiyat ölçüğü olarak da, her ülkenin para birimi temelinde bu değerleri fiyat olarak ifade eder.

Para dolaşımı, mal üretimi ve mal dolaşımına bağlıdır. Ancak para, malların özerkleşmiş değişim değerini ifade ettiği ve mal hareketinden görece bağımsız, özerk bir hareket izlediği için, bu bağımlılık da görece bir karakter taşır. Para dolaşımının özerkleşmesi, paranın ödeme aracı olma işlevinden, öncelikle satın alma ve ödeme işlemlerinin zaman olarak birbirinden ayrılmasından, yani mal hareketinin kredi aracılığıyla yürütülmesinden kaynaklanır. Bu işlemlerden para hareketinin mal hareketinden daha da ayrılmasına yol açan alacaklı-borçlu ilişkileri ortaya çıkar. Para hareketinin "özerkleşmesi ve ayrıca, temelinde doğrudan mal hareketinin yatmadığı vergi, burs, emekli aylığı gibi bazı ödeme işlemlerinden kaynaklanır. Bunlar mal dolaşımını aşan parasal işlemlerdir. Buna göre para dolaşımı, hem mal dolaşımını ve hem de mal dolaşımının ötesindeki ödeme işlemlerini kapsar. Burada ortaya çıkan soru şudur: Bir ekonomide tıkanıklığa ve aşırılığa yol açmadan mal değişimi ve ödeme işlemlerini yerine getirmek için ne kadar paraya ihtiyaç vardır ve bu ihtiyacı belirleyen yasallık nedir? Bir ekonomideki gerekli para miktarını belirleyen yasa, Marks tarafından keşfedilmiş olan para dolaşımı yasasıdır.(1) Bu yasaya göre:

$$\text{Gerekli para miktarı} = \frac{\text{Malların fiyatlarının toplamı}}{\text{Paranın dolaşım hızı}}$$

Bu yasanın temelinde para miktarını aşağıdaki faktörler belirler (Paranın değeri sabit

varsayılıyor):

1. Gerçekleştirilecek malların miktarı. Ne kadar çok mal dolaşıma girerse, bu malların gerçekleştirilmesi için o kadar çok paraya ihtiyaç vardır yada tersi.
2. Gerçekleştirilecek malların fiyat miktarı. Fiyat miktarı ne kadar yüksekse, bu malların gerçekleştirilmesi için o kadar çok paraya ihtiyaç vardır yada tersi.
3. Paranın dolaşım hızı. Para ne kadar hızlı dolaşım yaparsa, o ölçüde az paraya ihtiyaç olur yada tersi.

Marks, para dolaşımı yasasının genel geçerliğini, yani bu yasanın, dolaşımdaki para türünden (altın para, kağıt para, kredi parası) bağımsız olarak geçerli olduğunu özellikle vurgular.

Para dolaşımı yasası, değer yasasının moneter, yani parasal alandaki bir yansımasıdır. Daha önce değinildiği gibi, maddi ve mali süreçler yeniden üretim sürecinde her zaman bir bütünselliğe sahiptir. Bir kesimde ortaya çıkan bozukluk ve dengesizlik, öteki kesimde de bozukluk ve dengesizliklere yol açar. Ancak her iki kesimin konumu eşdeğerli değildir. Üretim süreci, yani maddi süreçler, her zaman birincil ve belirleyici bir karakter taşır. Mali süreçler özerk olmakla birlikte son çözümlemede her zaman üretim sürecine bağımlıdır. Fakat mali süreçler pasif değil, tersine aktif karşı tepkide bulunabilir ve bütünsel yeniden üretim sürecinin gelişmesini etkileyebilirler.

Üretim sürecinin birincil konumundan hareket ederseniz, para dolaşımı yasasının zedelenmesinin, maddi üretim koşullarının bozulmuş olduğunun bir yansıması ve ifadesi olduğu sonucuna varırız. Para dolaşımı yasasının zedelenmiş olmasının belirtileri nelerdir? Örneğin var olan mal ve hizmetlerin gerçekleştirilmesi için gerekli olan paradan çok daha fazla paranın dolaşıma sürülmesi, para dolaşımı yasasının zedelenmesi demektir. Dolaşıma aşırı para sürülmesi, dolaşımdaki paranın hacminin şişmesine ve paranın değer yitirmesine yol açar. Bu gelişme giderek artan fiyatlarda ifadesini bulur. Zaten genel olarak para hacminin aşırı şişkinliği, paranın değer yitirmesi ve fiyat artışları arasındaki karşılıklı etki-tepki ilişkisi, enflasyon olarak tanımlanmaktadır. Ancak bu tanımlama yüzeysel ve dolayısıyla bilimsel olmayan bir tanımlamadır. Çünkü bu tanımlama, maddi süreçlerden tamamen kopuk, mali süreçlerin görüntüsünün mutlaklaştırılmasından kaynaklanan bir tanımlamadır. Böyle bir tanımlamada öz değil, görüntü temel alınmaktadır. Enflasyonu doğru ve bilimsel bir açıdan tanımlamak gerekiyorsa, bu olguyu önden, yani maddi süreçlerden çıkarak tanımlamak gerekir. Kısaca yanıtlanması gereken soru şudur: Maddi üretim sürecinde oluşan ne gibi koşullar yada hangi yeni değişimler dolaşıma aşırı para sürülmesine ve dolayısıyla enflasyona yol açmaktadır? Bundan daha somut olan soru ise şudur: Fiyat artışları mı dolaşıma fazla para sürülmesini zorunlu kılıyor, yoksa dolaşıma aşırı para sürüldüğü için mi fiyatlar artıyor? Her iki unsur arasında karşılıklı bir etki-tepki ilişkisi olduğu kesin. Ancak belirleyici olan hangisi? Burjuva kafası bu olguyu tavuk mu yumurtadan, yumurta mı tavuktan çıkar biçiminde yorumlayabilir. Ancak Marks, yukarıdaki soruya kesin bir yanıt veriyor. Marks'a göre belirleyici olan fiyat artışlarıdır: "Dolaşım hızı sabit varsayılırsa, dolaşım araçları yığını (yani para hacmi) nı ... malların fiyatını belirler. Yani fiyatlar çok para ... dolaştığı için ... yüksek değil, tersine fiyatlar yüksek... olduğu için ... çok para ... dolaşmaktadır." (2)

Türkiye'de enflasyonun kaynaklarının araştırılmasında Marks'ın yukarıdaki sözlerinin önemi çok büyüktür. Çünkü şimdi yapılması gereken iş, fiyat artışlarını maddi üretim sürecinde meydana gelen değişimlerden hareket ederek açıklamaya çalışmaktır.

Ancak hemen şunu eklemek gerekir ki, Marks burada dolaşımda altın parayı temsil eden para sembollerinden (kağıt para, kredi parası) hareket etmektedir. Bu gibi para sembollerinin her zaman altın paraya çevrilebilmesinin mümkün olduğu "serbest rekabet kapitalizmi" koşullarında, savaş dönemleri hariç "enflasyon" diye bir olgu ortaya çıkmamıştır. Enflasyon, kapitalizmin emperyalizm aşamasına özgü bir olgudur. Her-

şeyden önce para sembollerinin altına dönüştürülmesi olanağı ortadan kaldırılmıştır. Ayrıca Türkiye’de dolaşıma karşılıksız para sürmek gibi bir uygulama da vardır. bu uygulamanın enflasyonu körükleyici etkisini ileride göreceğiz.

Türkiye’de enflasyon sürecinin 1970’lerdeki gelişmesi

Türkiye’de enflasyon özellikle 1977 yılından sonra güncel bir sorun olmuş ve günümüze kadar da ana bir sorun olma özelliğini korumuştur. Bu saptamayı aşağıdaki tablodan da izleyebiliriz: (3)

* Yıllık ortalama fiyat artışları (%)

	Toptan eşya	İstanbul geçinme	Ankara geçinme
1972	19.0	21.4	20.8
1973	20.6	14.0	15.8
1974	30.0	23.7	15.1
1975	9.9	21.1	19.0
1976	15.7	11.3	16.6
1977	23.9	25.8	22.5
1978	52.6	61.9	53.2
1979	63.9	63.5	61.9
1980	107.2	94.2	101.4
1981	36.7	37.6	33.9

Tablodan da görüleceği gibi fiyat artışları oranı 1978 yılında ani bir sıçrama göstermiş ve 1980 yılında bu oran yüzde 100 ü geride bırakmıştır. Ancak bu oranlar gerçeği yansıtmaktan çok uzaktır. Çünkü toptan eşya fiyatları sadece 95 ve geçinme endeksleri de sadece 84 madde temel alınarak hesaplanmaktadır. Bu maddeler ise en çok kullanılan madde olmakla birlikte piyasadaki toplam mal ve hizmetler içindeki küçük bir azınlığı oluşturmaktadır. Örneğin geçinme endekslerinin hesaplanmasında aylık gelirin yarısından fazlasını yutan kiralar dikkate alınmamaktadır. İkincisi, bu maddelerin seçiminde 1938 yılının ihtiyaç yapısı temel alınmaktadır. Örneğin fuel oil fiyatlarındaki değişimler dikkate alınmazken hamam fiyatlarındaki değişimler hâlâ hesaplamada yer almaktadır. Bu bakımdan bu oranlar, fiyat artışlarındaki tüm değişimleri kapsamaktan uzaktır ve bu nedenle bu oranlar gerçek fiyat artışı oranlarının altında kalmaktadır. Ancak, fiyat artışlarının gelişme eğilimini göstermesi bakımından bu resmi rakamlar yukarıya alınmıştır.

Enflasyon oranlarının 1978 yılından sonra Türkiye’de ani bir “patlama” göstermiş olmasını sadece parasal olgularla açıklamak oldukça yetersizdir ve enflasyonun nedenleri açısından yanlış sonuçlara götürür. Böyle bir “patlama” ancak yeniden üretim koşullarında ortaya çıkmış olan derin bozuklukların ve dengesizliklerin bir sonucu olabilir. Yani ülkede başgöstermiş olan derin ekonomik bunalımın bir sonucu olabilir. Bu gerçek, bazı burjuva ekonomistleri tarafından da dile getirilmektedir. Örneğin Prof. Vural Savaş bunlardan biridir: “Çoğu kez söylendiği gibi ekonomik bunalımın nedeni içinde bulunan ‘şiddetli enflasyon’ değildir. Şiddetli enflasyon bir ‘sonuç’tur, sebep değil! Tıpkı ‘yüksek ateş’in bir hastalık olmayıp, bir hastalığın belirtisi olması gibi...” (4)

Bu açıklama da daha önce değindiğimiz üretim sürecinin birincilliğine dayanan maddi ve mali süreçlerin bütünlüğü saptamasını güçlendirmektedir. Üretim sürecindeki

derin bozukluk ve dengesizlik, mali süreçten şiddetli enflasyon olarak yansımaları bulunmaktadır. Ancak üretim sürecindeki derin bozukluk ve dengesizlik nereden kaynaklanmaktadır? Bu sorunun yanıtı aynı zamanda Türkiye'nin 1970 li yılların sonunda içine düştüğü derin bunalımın nedenini açıklamaktadır. Yani kısaca, şiddetli enflasyonun nedenlerini bulmak için ülkenin içinde bulunduğu derin bunalımın özünü ve nedenlerini saptamak gerekmektedir.

Türkiye'deki ekonomik bunalımların özü ve nedenleri

TKP'nin Programı'nda da vurgulandığı gibi, "Türkiye'nin ... gerilikten ve derin bunalımlardan kurtulmamasının ana nedeni, ülkedeki emperyalizme bağımlı kapitalizmdir. ... Türkiye kapitalizminin temel karakteri, emperyalizme çok yönlü bağımlılık ve görece gereklidir." (5) Bu saptama, Türkiye'nin içine düştüğü derin bunalımın nedenlerini araştırmada temel hareket noktasıdır.

Türkiye kapitalist dünya ekonomik sisteminin bir parçası ve kapitalist dünya işbölümünde zayıf bir konumu olan bir ülkedir. Bu durum, ülkenin kapitalist dünya ekonomik sistemini sarsan derin ekonomik bunalımlara tamamen açık olması sonucunu getirmektedir. Türkiye'deki şiddetli enflasyon olarak da ifadesini bulan derin bunalımları doğru saptayabilmek, ancak bu derin bunalımların kapitalizmin genel bunalımının şiddetlenmesinin geri kalmış bağımlı bir kapitalist ülkede bir yansıması olarak kavranabilmesi ile olasıdır. Kapitalizmin genel bunalımının şiddetlenmesine yol açan derin bunalım süreçleri, emperyalizme bağımlı bir ülkede genel bir bunalıma yol açmaktadır.

Bu bunalımların Türkiye'deki yansımasının en somut ifadesi "döviz kıtlığı"dır. Gerçekten de Türkiye'nin son 30-40 yıllık ekonomik gelişmesi, şu gerçeği tüm çıplaklığıyla açığa çıkarmaktadır: Türkiye'de her tür ekonomik bunalımın ana göstergesi, döviz kıtlığı veya yokluğudur. Bu olguyu anlayış kolaylığı getirmesi bakımından "döviz bunalımı" olarak tanımlamak mümkündür. Döviz bunalımı en somut ifadesini dış ticaret ve dış ödemeler dengesi açıklarında bulmaktadır. Ancak dış ticaret ve ödemeler dengesi konusundaki istatistik veriler, döviz bunalımını her yanıyla ve tüm boyutlarıyla açıklamaktan uzaktır. Bu veriler yanlışır demiyoruz, fakat bu veriler gerçek ekonomik olguları tam yansıtmıyor diyoruz. Çünkü bu 30-40 yıl içerisinde Türkiye'de kelimenin tam anlamıyla bir "ithalat tutkusu" egemen olmuştur. Her tür lüks tüketim malından, yatırım malı, ara malı, hizmet, hammadde ve enerjiye kadar varan bir ithalat tutkusu. İşte istatistiklerin yansıtmadığı veya çok sınırlı yansıttığı bu "tutku"dur. Ayrıca bu tutkuya rağmen, herkes her istediğini istediği zaman ithal edememiştir. Yetersiz döviz kaynakları nedeniyle bazan ithalata sınırlamalar getirilmek zorunda kalınmış ve bazı mal ve hizmetlerin ithali ertelenmiştir. Ancak bu kez illegal yol ve yöntemlerle bu ithalat tutkusu tatmin edilmeye çalışılmıştır. İşte ekonomik açıdan önemli olan istatistik verilerden çok, bu ithalat tutkusunun eldeki sınırlı döviz kaynakları üzerinde yaptığı sürekli "baskı"dır.

Bu açıdan bakıldığında Türkiye son 30-40 yıl içinde, birkaç yıl hariç, her zaman bir "döviz darboğazı"yla karşı karşıya kalmış, döviz sıkıntısı çekmiştir. Ancak bu döviz sıkıntısı, alışlagelmiş boyutları aşmış, ülkenin ekonomik gelişmesini yavaşlatacak ve hatta durduracak düzeye geldiğinde ekonomik bunalımlar patlak vermiştir. "Döviz bunalımı" olarak karşımıza çıkan bu bunalımlar periyodik, devresel bir gelişme göstermiştir. 1958 bunalımı, 1970 bunalımı ve son olarak 1978-80 bunalımı. (Biz burada 1946 bunalımını ve bunu izleyen devalüasyonu bu gelişmeye dahil etmedik. Çünkü 1946 bunalımını ve devalüasyonunun savaş ekonomisi uygulamasından ve savaş sonrası gelişmeye uyum sağlama yönünden kaynaklanan özgül bir karakteri vardır. Ancak 1946 devalüasyonunun tüm özgül yanlarına karşın, sonraki gelişmenin başlangıç noktasını oluşturduğuna da unutmamak gerekir. Örneğin bu devalüasyonla IMF'ye üye olmanın önkoşulları hazırlanmış ve bu tarihten sonra IMF Türkiye'nin gündeminden

inmez olmuştur). Tüm bu bunalımların ardından "istikrar tedbirleri" uygulamaya konmuştur. Bu tedbirlerin hepsinin bazı ortak yanları vardır: Devalüasyon, ihracatı artırma önlemleri, yeni vergi yasaları vs.

Sonuç şudur: Türkiye son 30-40 yılda ortalama her 10 yılda bir ekonomik bunalımla karşı karşıya kalmıştır. Ancak Türkiye'deki bu gelişmeyi, gelişmiş kapitalist ülkelerdeki periyodik, devresel bunalımlarla özdeş tutmak, çok ağır bir yanılgıdır. Bir kez, bu ülkelerde ekonomik bunalıma neden olacak "döviz kıtlığı" gibi bir durum değil, bu durumun tam tersi vardır. Değerlenme olanağını yitirmiş aşırı bir sermaye birikimi olgusu vardır. Para sermayesi olarak ele alındığında bu sermaye Dolar, D-Mark, Frank, Sterlin olarak dövizin ta kendisidir. Bizde ise sermaye birikimi her zaman yetersiz olmuştur ve bu yetersizlik bunalım koşullarında en üst noktasına varmaktadır.

Daha önce belirttiğimiz gibi biz, "döviz bunalımı" deyimini anlayış kolaylığı getiren diye kullandık. Gerçekte ise döviz kıtlığı, ekonomik bunalımın en belirgin göstergesidir, ancak bunalımın kendisi değil. Kısaca, döviz kıtlığı olgusu, bunalımın "görüntüsü"dür. "öz"ü değil. Döviz bunalımı olarak kendini gösteren bunalımın temelinde yatan öz nedir? **Bu öz tek cümle ile, geri kalmışlık, tek yanlı bağımlılık ve emperyalizmle bütünleşmeyi hedef alan dengesiz kapitalist gelişmedir.** Geri kalmışlık, tek yanlı bağımlılığı getirmektedir. Bu bağımlılık, teknolojik bağımlılıktan mali bağımlılığa kadar varmaktadır. Bunlara bir de, Atatürk döneminde başlatılan ulusal temellere dayalı bir sanayileşme stratejisinin terk edilerek, emperyalizme bağımlılığı pekiştiren bağımlı bir sanayileşme stratejisinin uygulanmaya konulması da eklenirse, bu tek yanlı bağımlılığın boyutları ortaya çıkmış olur.

1970 lerin ortalarına gelindiğinde artık Türkiye ekonomisi, dış girdiler olmadan, değil genişletilmiş yeniden üretim, basit yeniden üretimi bile kendi kaynaklarıyla gerçekleştiremeyecek duruma gelmiştir. Bağımlılık sadece sanayi girdilerini kapsamıyor, hammadde ve enerjiye kadar varıyor ve tanımsal üretimin niceliksel ve niteliksel boyutlarını da belirliyor. Burada sadece gübre, tarım ilaçları, tarım makineleri girdilerini anımsatmak yeterlidir. Öte yandan bu kurulan sanayi, teknolojik bakımdan geri, kalitesiz ürün veren, iç pazara yönelik bir yapıda olduğundan dış pazarlara açılıp rekabet etmekten, en azından döviz olarak kendi kendini finanse etmekten çok uzaktır. Bu böyle olduğu içindir ki, ihracat gelirleri, ithalatı karşılayamaz, çok gerisinde kalır. İthalat ve ihracat arasındaki oransızlık o denli büyüktür ki, yurt dışındaki işçilerin gönderdiği milyarlarca dolar döviz ve yine milyarlarca doları bulan dış borçlar bile bu açığı gidermeye yetmez. Ve Türkiye'nin dövizze olan ihtiyacı hiçbir zaman bitmez, bitmez...

Döviz ihtiyacının süregenliği nereden kaynaklanıyor? Birincisi, değindiğimiz gibi mevcut sanayi ve tarım yapısından genişletilmiş yeniden üretimi sağlamak, yani dış girdileri sürekli mümkün kılmak, eldeki döviz miktarına bağlıdır. İkincisi, yeni yatırımları gerçekleştirmek, dışardan teknoloji ve bilgi alımını sağlamak dövizze bağlıdır. Üçüncüsü, dış borç ödemeleri ve lüks tüketim için de döviz harcanmaktadır.

Tüm bunlar, geri kalmışlığın doğrudan sonuçlarıdır. Bu olgu, dışardan sürekli girdi, teknoloji ve bilgi alımını zorunlu kılıyor. Geri kalmışlık aynı zamanda sermaye birikiminin de daima yetersiz düzeyde kalmasına neden oluyor. Bu sermaye birikiminin yetersizliği olgusu, tüm gelişmekte olan ülkelerde geri kalmışlığın objektif bir sonucu olmakla birlikte, relatif olarak ele alınmalıdır. Bu olgunun relativity, ülkenin hızla gelişme, kalkınma ve sanayileşme zorunluluğuna oranla mevcut sermaye birikiminin bu amaçların çok gerisinde kalmasından kaynaklanıyor. Hızla kalkınma ihtiyacı ve bu ihtiyaca cevap verecek yeterli düzeydeki sermaye birikiminin yokluğu, temel bir dengesizliğin ifadesi, aynı zamanda sürekli döviz ihtiyacının da bir nedenidir.

Ancak geri kalmışlığın bu objektif sonuçlarına, ülkemizde egemen olan üretim ilişkilerini de eklemek zorunludur: Tarımda köklü bir toprak reformunun yapılmamış olması, sermaye birikiminin düşük kalmasının temel nedenlerinden biridir. Ulusal kay-

naklara değil de, dış girdilere dayanan bir sanayileşmenin izlenmiş olması, sermaye birikiminin önemli bir kesiminin yurtdışına akmasına yol açıyor. Bunlara plansız, kendiliğinden gelişmenin bir sonucu olarak döviz savurganlığını, paraziter lüks tüketimi, yurtdışına sermaye kaçırılmasını da eklemek gerekir. Örneğin Türkiye'deki sermaye birikiminin azımsamayacak bir kesiminin İsviçre bankalarında yatdığı bir gerçektir. Tüm bunlar, ülkemizdeki sermaye birikiminin olabileceğinden çok daha düşük düzeyde kalmasına yol açıyor. Sonuç olarak, Türkiye'de hem bir döviz savurganlığı ve hem de sürekli olarak şiddetli bir döviz ihtiyacı vardır! Bu, içinden çıkılmaz bir kısır döngüdür.

İşte tüm bu olgular, **Türkiye ekonomisindeki birinci ve temel dengesizliği** oluşturur: Aşırı ithalat baskısı ile yetersiz ihracat arasındaki ve ülkenin hızlı kalkınmaya duyduğu ihtiyaç ile yetersiz sermaye birikimi arasındaki bu temel dengesizlikler, karşımıza daima bir döviz bunalımı olarak çıkar.

1978-80 Bunalımı

Daha önce de değindiğimiz gibi, son 30-40 yıl içindeki ekonomik bunalımların ana göstergesi döviz kıtlığı olmakla birlikte, bu olgunun ekonomik gelişmeyi belirlemedeki etkisi ve şiddeti her zaman eşit olmamıştır. Örneğin 1958 ve 1970 deki bunalımlar bilinen "istikrar tedbirleri"yle kısmen de olsa geçirtilmiş ve atlatılmıştır. 1970 lerin sonuna doğru gelindiğinde ise, artık böylesi önlemlerle bunalımı aşmanın olanaksızlığı ortaya çıkmıştır. Örneğin IMF nin dayatmasıyla Ecevit'in yapmak zorunda kaldığı geniş boyutlu devalüasyon ve faiz oranlarının kısmen de olsa artırılması bir sonuç vermemiştir. İşte 1978-80 bunalımının diğer yaşanmış bunalımlardan ayıran özellik buradadır. Bu bunalım, Türkiye'nin tanıdığı en sert ve en şiddetli bunalım olmuştur. Bu "şiddet" nereden kaynaklanıyor?

- Birincisi, Türkiye artık 1950 ve 1960 ların Türkiye'si olmaktan çok uzaklaşmıştır. Türkiye'nin 1970'lerin sonunda vardığı bağımlılık düzeyi, 1950 ve 1960'ların çok üstündedir. Kurulu montaj sanayi giderek şişmiş, bu sanayiye döviz dayanmaz olmuştur. Ve bu sanayi büyüdüğü oranda dövizle olan ihtiyaç da artmıştır.

- İkincisi, Türkiye'de böylesi bağımlı bir sanayi ve tarım yapısı, Türkiye ekonomisini kapitalist dünya ekonomisindeki sarsıntılara karşı çok duyarlı bir duruma getirmiştir. Örneğin kapitalist dünya ekonomisini 1970'lerin ikinci yarısından sonra sarsan ekonomik bunalımlar, Türkiye'yi çok çabuk ve doğrudan etkisi altına almaya başlamıştır. Petrol fiyatlarının ani bir sıçrama göstermesi, kapitalist dünyayı sarsan ekonomik bunalımlar nedeniyle dış ticaret ilişkilerinde korumacılığın artmış olması bunlara örnektir. Ortak Pazar Türk tekstil ürünlerine pazanını kapatmak ve kota uygulayarak sınırlama yoluna gitmiştir. Aynı şekilde Türkiye'nin geleneksel ihracat maddelerini oluşturan tarım ürünlerine talep azalmış, en azından bu ürünlerin fiyatı, petrol, diğer hammadde ve sanayi mallarının fiyatları hızla yükselirken, yerinde saymıştır. Tüm bunlar Türkiye'nin ödemeler dengesini sarsmıştır.

- Üçüncüsü, çeşitli burjuva hükümetlerin, tüm kapitalist dünyayı sarsan bunalımlar karşısında, bu bunalımların Türkiye'ye yansımaları geciktirme çabaları ve daha kötüsü, oy kaybı kaygısıyla buna karşı etkili önlem almaktan kaçınmaları olgusu, bu bunalımların 1974 ten 1977'ye kadar katlanarak birikmesi yol açmıştır. Örneğin petrol fiyatlarının hızla yükselmesi karşısında, enerji politikasında köklü önlemlere gidilmemiş, petrol ve enerji tasarrufu yönünde hiçbir adım atılmamıştır. Bunalımın ufukta görünmesine rağmen "ithalat tutkusu"na karşı hareketsiz kalınmış, döviz tasarrufuna gitmek bir yana, döviz darlığını aşmak için DÇM, "kendi dövizini kendin bul" formülleriyle dış ödemeler dengesinin daha da sarsılmasına temel hazırlanmıştır. Bunun yanısıra bilinen

enflasyonist para ve kredi politikası, sanki hiçbir şey olmamış gibi sürdürülmüştür.

Ancak kapitalizmde bazı önlemlerle bunalımları geciktirmek olanağı varsa da, bunalımları ortadan kaldırmanın olanağı yoktur. Ve biriken bu bunalım süreçleri sonunda tüm şiddetiyle patlak vermiştir.

-Dördüncüsü ise, "Kıbrıs Macerası"dır. Bu maceranın Türkiye ekonomisine mal olduğu faturayı rakamlarla belirleme olanağı yoktur. Ancak Türkiye ekonomisinin yıkıma sürüklenmesinde küçümsenmeyecek bir payı vardır. Çünkü sadece "Çıkarma"nın kendisi milyarlarca mal olmuştur. Ancak bu, faturanın küçük bir bölümüdür. Ardından Yunanistan ile ortaya çıkan gerginlikler, askersel harcamaların her iki ülkenin bütçesinde aslan payını oluşturmalarına neden olmuştur. Türkiye için buna bir de "Ambargo" eklenmiştir. Yunanistan ile gerginliğin sürmesi ve Ambargo ile Amerikan askersel "yardım"larının keşilmesi sonucu, Türkiye diğer NATO ülkelerinden silah satın almıştır. Hem de işçilerin gönderdiği milyarları bulan döviz karşılığı! Kıbrıs macerası, Türkiye'nin mevcut dövizlerini eritmeyle kalmamış, ihracattan ve işçilerden gelen dövizlerin önemli bir bölümünün yutulmasına da yol açmıştır. Böyle bir maceranın sonucu olarak ülkede döviz kıtlığının ortaya çıkmasına da şaşmamak gerekir.

- Beşinci ve en etkili ise, petrol fiyatlarının gösterdiği sıçramanın Türkiye ekonomisine yaptığı yıkıcı etkidir. Petrol ve enerji sorununa ileride geniş olarak değineceğiz. Ancak bu soruna geçmede önce şu gerçeği kesinlikle tekrar vurgulamamız zorunlu olmaktadır:

Bir kez petrol fiyatlarının sıçramasından bağımsız olarak, sadece daha önce değindiğimiz bağımlı ekonomik yapının yol açtığı döviz kıtlığı nedeniyle Türkiye'nin 70li yılların sonunda bir ekonomik bunalımla karşılaşması kaçınılmaz bir gelişmeydi. Yani petrol fiyatları 1974 öncesi düzeyinde kalsaydı bile, bağımlı ekonomik gelişme, Türkiye'yi bir bunalımın eşiğine getirecekti. Çünkü, karşımıza ithalat tutkusu ile yetersiz ihracat arasındaki oransızlık olarak çıkan bağımlı, dengesiz, kapitalist gelişmenin nedeni petrol fiyatları değildir. Bu dengesizlik henüz petrol fiyatları dünya pazarlarında bugüne oranla su gibi ucuz iken Türkiye'de kendiliğinden 1958 ve 1970 bunalımlarını getirmiştir.

Ancak petrol fiyatlarından bağımsız böylesi bir bunalım, büyük bir olasılıkla bir iki yıl içinde ve yürürlükteki ekonomi politikaların kapsamı dahilinde bazı "istikrar önlemleri"yle aşılabilecekti. İşte petrol fiyatları olarak karşımıza çıkan **enerji bunalımının özel yeri ve rolü** burada yatmaktadır. Kısaca enerji bunalımı, tek yanlı bağımlılığın temeli olan bu dengesizliği, mevcut ekonomi politika uygulamaları dahilinde bir daha onarılmasına ve aşılmasına imkan vermeyecek bir derecede patlama noktasına getirmiştir. Bunun sonucu ortaya çıkan **derin ekonomik bunalımı, bilinen yöntemlerle aşmak, olanak dışı olmuştur.** Kısaca, Türkiye ekonomisi 1970'lerin sonunda eski ekonomi politika uygulamalarıyla gelişemez ve içine düştüğü bunalımları aşamaz bir duruma gelmiştir. Bu, Türkiye'nin geleceğe yönelik ekonomik gelişmesini belirleyecek bir kavşak noktasını oluşturmaktadır: Ya geniş halk yığınlarına dayalı ulusal bir hükümet, ithalatı ve tüketim sanayine yönelik harcamaları radikal bir şekilde kısıp, petrolü karneye bağlayıp böylesi bağımlı bir ekonomik gelişmeyi azaltarak ulusal kaynaklara ve temellere dayalı bir sanayileşmeyi başlatacaktı, ya da şimdiye kadarki "ithal ikameciliği"ne dayanan bağımlı sanayileşme terk edilerek, dış pazarlara bağımlılığı çok daha fazla artıracak bir "ihracata dayalı sanayileşme"ye yönelinecekti. İthalat ve ihracat arasındaki derin uçurumu aşmanın bir başka yolu yoktur. Bilindiği gibi "24 Ocak Kararları"yla Türkiye'nin gelişmesini ikinci anlayış belirlemiştir.

Biz burada Türkiye’de ekonomik bunalımın ana nedeni olarak petrol fiyatlarının artması gösterildiği için enerji bunalımının temelinde de dengesiz ve bağımlı kapitalist gelişme yattığını kanıtlamak için, enerji bunalımına özel bir yer ayıracız.

Enerji Bunalımının özü ve karakteri

Türkiye ekonomisinin birinci ve temel dengesizliği, daha önce de değinildiği gibi, gerilik ve tek yanlı bağımlılığa dayanmakta ve kendini döviz bunalımı olarak göstermektedir. Ancak bu temel dengesizliğe ülke içindeki sanayinin kendi içindeki dengesiz gelişmesi de eklenmektedir. Bu dengesizliğin en başta geleni son yıllarda enerji sektörüdür. Türkiye’de bir enerji bunalımının var olduğu konusunda aşağı yukarı fikir birliği vardır. Fakat bu bunalımın nedenleri konusunda çok farklı görüşler ortaya çıkmaktadır. Burjuva ekonomistlerine göre, Türkiye’deki bunalımın ve enerji bunalımının ana nedeni petrol fiyatlarındaki artışlardır. Ancak petrol fiyatları olgusu sadece bir görüntüdür ve burjuva ekonomistleri bu görüntüyü mutlaklaştırıyorlar. Bu görüntü kuşkusuz bir yanılgıya dayanmıyor, ekonomik gelişmenin gerçek bazı yanlarını yansıtır. Örneğin petrol fiyatlarının 1973’den 1982’ye kadar yaklaşık 20 kat artmış olması. Türkiye’nin dış ödemeler ve dış ticaret dengesini alt üst etmiş ve döviz kaynaklarını hızla eritmiştir. Bu durumun ekonomik bunalımı şiddetlendiren iki sonucu olmuştur: Birincisi, 1975’den sonra dövizin önemli bir kesiminin petrole ayrılmış olması, makina-teçhizat ve yedek parça gibi girdilerin ithalatını zorlandırmış ve 1978’den sonra da hızla azaltmış, böylece yeniden üretim koşulları bu girdilere bağlı olan işletmeler üretimi azaltmış ve yer yer tamamen durdurmak zorunda kalmıştır. İkincisi, belli bir dönemden sonra eldeki dövizler petrol alımını da karşılayamayacak duruma gelmiş, petrol alımını da kısıtlamak zorunlu olmuştur. Bu da petrole dayalı sanayilerde üretimin durmasına yol açmıştır. Her iki sonucun birlikte etkisi, kalkınma hızının düşmesi, yatırımların azalması ve kapasite kullanım oranlarının hızla düşmesine yol açmıştır. 1979 yılına girildiğinde Türkiye derin bir bunalımla karşı karşıya kalmıştır.

Görüntüyü mutlaklaştıran ve tüm bunalımların nedenini petrol fiyatlarının artmasında gören anlayış, kısaca budur. Ancak bu açıklama tarzı, bazı gerçek olguları yansıtmakla birlikte, basit ve yüzeysel bir açıklama tarzı olmakla kalmıyor, aynı zamanda ülkemizde egemen olan kapitalist üretim ilişkilerini, emperyalizme bağımlılığı göz ardı etmeye çalışarak, bunalımın nedeninin bağımlı ve dengesiz bir kapitalist gelişmeden kaynaklandığını gizlemek istiyor. Derin bir ekonomik bilgiye gerek olmadan ilk akla gelen sorular şunlardır: Türkiye neden bu kadar yüksek oranda petrole bağımlıdır? Neden ülkemizde kendi kaynaklarımıza dayalı ulusal bir enerji sanayi kurulmamıştır? Petrole ve dış girdilere bağımlı olan, gazeteci Mete Akyol’un çok yerinde deyişiyle, bu “döviz tüketim sanayii”ni kim kurmuştur? Türkiye kendine gerekli döviz, kendi kaynaklarına dayanarak niçin temin edemiyor? vs.

Şunu da eklemek gerekir ki, Türkiye’de komünistlerin dışında zaman zaman ulusal çıkarları savunan bazı ekonomistler ve uzmanlar da bu soruları dile getirmişlerdir. Ancak bunların soruları ve getirdikleri yanıtlar, burjuva basınında 24 Ocak Kararları’nı alkışlayan, ruhunu ve beynini holdingle satmış olan ekonomistlerin ve uzmanların kopardığı gürültü arasında eriyip gitmektedir.

Enerji bunalımı “yapı bunalımının özel bir tipi”dir. Bilimsel-teknik devrimin gelişmesinin bir sonucu olarak ortaya çıkan ve bugün kendini emperyalist ülkelerdeki çelik sanayii, gemi yapımı vs. gibi alanlarda gösteren “aşırı üretimin yapı bunalımı” (6) olarak tanımlanan bunalımın tersine, “enerji bunalımı marksistler tarafından yetersiz üretimin yapı bunalımı olarak karakterize edilmektedir.” (7)

Burada “yetersiz üretim” kategorisi, kapitalizmde üretim dalları arasındaki dengesiz gelişmeyi, özellikle imalat sanayi ile hammadde ve enerji üreten sanayiler arasındaki

dengelessiz gelişmeyi karakterize etmektedir. Daha zamanında Marks, (hammadde şeklindeki) sabit sermayenin aşırı üretimini, döner sermayenin yetersiz üretiminin izleyeceğine işaret etmiştir. "(Ekonominin büyüme ve gelişme dönemlerinde olduğu gibi) sermaye birikimi ne kadar hızlı olursa, makina ve diğer sabit sermayenin görece aşırı üretimi o denli büyük olur ve bitkisel ve hayvansal hammaddelerin görece yetersiz üretimi de o denli sıklaşır". (8)

Bu şekilde aşırı üretim ve yetersiz üretim arasında sıkı bir karşılıklı etki-tepki ilişkisi vardır. Ekonominin yükselme döneminde imalat sanayi dallarındaki görece bir aşırı üretimi, hammadde ve enerji sanayi dallarındaki yetersiz üretim izleyebileceği gibi, hammadde ve enerji üreten dallardaki görece yetersiz üretimin kendisi de imalat sanayii dallarındaki aşırı üretime yol açabilir. Örneğin Marks, 1861-1864 tarihleri arasında geçen Amerikan iç savaşının bir sonucu olarak ortaya çıkan pamuk yokluğunu, "hammaddenin kıtlığı ve pahalılaşmasıyla üretim sürecinin kesintiye uğramasının en büyük örneği" (9) olarak tanımlamıştır. Döner sermayenin yetersiz üretiminin bir ifadesi olan pamuk kıtlığı, o dönemde tekstil sanayinde (özellikle İngiltere'de) bir aşırı üretime yol açmıştır. Böylece yetersiz üretim, aşırı üretimin bir nedeni olmakta ve aşırı üretime yol açmaktadır. (10) Ancak burada aşırı üretim ve yetersiz üretim kategorileri her zaman sermayenin değerlendirilmesiyle bağlantılı olarak bir anlamı içermektedir. Yani aşırı veya yetersiz üretim derken, toplumun ihtiyaçlarına göre aşırı veya yetersiz üretim olduğu anlaşılmamalıdır. Burada ölçü, toplumun ihtiyaçları değil, her zaman sermayenin değerlendirilmesi ihtiyaçlarıdır. Nasıl aşırı üretim, (toplumun ihtiyaçlarına göre) aşırı mal üretilmiş anlamına gelmiyorsa, yetersiz üretim de aynı şekilde hammadde veya enerji kıtlığı anlamına gelmez. Enerjinin ve özellikle petrolün yetersiz üretimi, kapitalist dünya pazarında petrol ya da öteki enerji kaynaklarının kıtlığı olduğu anlamına gelmez. Tersine, kapitalist dünya pazarında istenildiği kadar petrol ve öteki enerji kaynaklarını elde etmek her zaman olanaklıdır. Ancak, "Tarihsel somut yapıdaki sabit sermayenin değerlendirilmesi ihtiyacına oranla günümüzde sermayenin ortalama değerlendirilmesini sağlayacak oldukça az ucuz enerji mevcuttur". (11) Eğer enerji dalında yetersiz üretim varsa, imalat sanayinde aşırı üretim var demektir. Çünkü enerjideki yetersizlik, imalat sanayindeki sermayenin ortalama değerlendirilmesi ihtiyaçlarına göre bir yetersizliktir, yani mutlak değil görecedir.

Kısaca, hammadde ve enerji üreten dallardaki yetersiz üretim hiç bir zaman diğer dallardaki aşırı üretimden bağımsız olamaz. Çünkü imalat sanayindeki aşırı üretim, yetersiz enerji üretiminin kaçınılmaz bir sonucudur. İşte Türkiye'de enerji bunalımı olarak kendini gösteren bunalım da, enerji üreten sanayinin imalat sanayinin çok gerisinde kalmasından kaynaklanmış ve bu durum imalat sanayinde aşırı bir üretime yol açmıştır. Marks'a göre, "Sermayenin aşırı üretimi, hiçbir zaman sermaye olarak işlev görebilecek, yani var olan bir sömürü oranı ile emeğin sömürülmesinde kullanılabilecek üretim araçlarının aşırı üretiminden başka bir anlama gelmez". (12) Marks'ın burada ifade ettiği anlamda aşırı üretim, hem Türkiye'deki ve hem de gelişmiş kapitalist ülkelerdeki ekonomik bunalımların kaçınılmaz bir sonucudur. Ancak bu bunalımlar aynı sonuçlara -yani aşırı üretime- yol açmakla birlikte, farklı nedenlerden kaynaklanıyorlar. Bunun için de bu bunalımları özdeş görmek çok büyük bir yanılgı olur. Örneğin FAC de çelik sanayi yüzde 70 kapasite ile, ve Türkiye'deki otomotiv sanayi yüzde 50 kapasite ile çalışıyorsa, FAC deki çelik sanayinde yüzde 30 luk, Türkiye'deki otomotiv sanayinde ise yüzde 50 lik bir aşırı üretim var demektir. Ancak her iki sanayi dalındaki aşırı üretimin nedenleri çok farklıdır.

İşte Türkiye'de, özellikle imalat sanayinde üretimin oldukça gerilemiş ve yer yer durmuş olması, bu sanayideki üretim araçlarının sermaye olarak işlev görmesini engellemiş ve aşırı bir üretime, dolayısıyla sermayenin yığılması olarak değersizlenmesi-ne yol açmıştır. Bunun temel nedeni, daha önce de değinildiği gibi, üretim dalla-

n ve özellikle enerji üreten sanayi ile imalat sanayi arasındaki dengesiz gelişmedir. Bu dengesiz gelişmeyi rakamlarla da göstermek olasıdır. Örneğin imalat sanayi 60'lı yıllarda ve 70'li yılların ilk yarısında (enerji üreten sanayi dallarına oranla) aşırı bir büyüme göstermiştir. İmalat sanayindeki yıllık ortalama büyüme hızı 1962'den 1974'e kadar yüzde 10'nun altına düşmemiştir. Buna karşılık enerji üreten sanayi'deki büyüme, bu oranların çok gerisinde kalmıştır. Bu dengesiz gelişme, zamanında ucuz olan petrol ithalatı ile geçici olarak sağlanmış olmakla birlikte, özünde daha da pekiştirilmiştir ve böylece gelecekte patlaması kaçınılmaz olan dev boyutlardaki bunalımın temelleri atılmıştır. İşte ardından petrol fiyatlarının sıçrama göstermesiyle, var olan bu dengesizlik su yüzüne çıkmıştır. Burada petrol fiyatların işlevi, Türkiye sanayinde var olan bir dengesizliği ortaya çıkarmaktan ibarettir. Yoksa bu dengesizliğin nedeni petrol fiyatları değildir. Bu dengesiz gelişme, petrol fiyatlarından bağımsız olarak bir gün kendiliğinden patlama noktasına gelecekti. Petrol fiyatları bu patlama noktasına varış sürecini hızlandırmıştır. O kadar.

Aslında dengesiz gelişme kapitalizm için yeni bir olgu değildir, tersine dengesizlik, kapitalizmin temel gelişme özelliklerinden biridir. Ancak bir enerji bunalımı sonucu ortaya çıkan dengesizlikler, uzun vadeli, süregelen ve ekonominin tüm dallarını etkisi altına alan dengesizliklerdir. Bu dengesizlikler geniş boyutlu olup, derin bunalımlara yol açmaktadır. Bu dengesiz gelişmenin sonuçları, hem petrol üretmeyen, hem gelişmiş bir sanayi ülkesi olmayan ve hem de birkaç yıl içinde petrolden öteki enerji kaynaklarına yönelme olanağı olmayan Türkiye gibi emperyalizme bağımlı bir ülkede çok daha yıkıcıdır. Örneğin petrol fiyatlarının yükselmesi, emperyalist ülkeleri de sarsmıştır. Ancak bu ülkeler, sanayi mallarının fiyatlarını artırarak ve atom enerjisine yönelerek bunun etkilerini hafifletebilmişlerdir. Türkiye ise döviz kaynaklarının önemli bir bölümünü hâlâ petrole ayırmaya devam etmektedir. Ancak Türkiye'nin bunalımların burgacından kurtulamaması bir "alın yazısı" değildir. Bu gelişme, yeniden üretim sürecinin ülkenin kalkınması yönünde planlı değil, fakat yabancı ve yerli kapitalistlerin kâr amacı için "pazar ekonomisi" biçiminde yönlendirilmesinin bir sonucudur.

Yapı bunalımlarının özel bir tipi olan enerji bunalımı öz olarak, sermayenin değerlenme koşullarındaki bir bunalımdır. Enerji bunalımı, yeniden üretim koşullarında derin tıkanıklıklara, dengesizliklere ve böylece sermayenin yığınsal olarak değersizlenmesine yol açmaktadır. Bu bunalım, Türkiye'de maddi süreçlerdeki dengesizliklerin moneter, parasal bir ifadesi olan enflasyon patlamalarının da ana nedeni olmuştur.

Ekonomik bunalım ile enflasyon arasındaki ilişki

Döviz ve enerji bunalımı olarak başgösteren bunalım, giderek ekonominin tüm kesimlerini sarmış ve genel bir ekonomik bunalım dönüşmüştür. Petrol, makina-teçhizat, yedek parça ve diğer girdilerin yokluğu yada kıtlığı nedeniyle yeniden üretim koşulları temelden sarsılmıştır. Böylece genişletilmiş yeniden üretim geniş ölçüde kesintiye uğramış ve hatta basit yeniden üretim bile sürekli olarak gerçekleştirilemez olmuştur. Bunalımın en önemli göstergeleri olarak büyüme hızı düşmüş, yatırımlar gerilemiş, sanayide kapasite kullanım oranı yüzde 50'nin altına kadar inmiş ve işsizlik çığ gibi büyümüştür. Örneğin aşağıdaki tablo, en seçkin sanayi dallarında yıllık ortalama kapasite kullanım oranlarını göstermektedir.

Temel sektörde yıllık ortalama kapasite kullanım oranı (%) (13)

	1980	1979	Fark
1. Elektrik makina ve gereçleri	37,8	47,5	-9,7
2. Demir-çelik kesimi	38,8	41,2	-2,4
3. Otomotiv ve yan sanayi	45	48	-3
4. Makina kesimi	52,2	52,6	-0,4
5. Kimya	61,8	58,4	-3,4
6. Alüminyum ve çinko basınçlı döküm	28	35	-7

Ortalama kapasite kullanımı

43,9

47,1

Yukandaki veriler, Sınai Kalkınma Bankası'nın araştırmalarına dayanan resmi verilerdir. Sadece bu veriler bile, ülkedeki korkunç ekonomik bunalımın boyutlarını göstermeye yeter. Gelişmiş kapitalist ülkelerde kapasite kullanım oranı yüzde 80'nin altına düştü mü, tehlike çanları çalmaya başlar, kritik noktanın altına inilmiş demektir. Bizde ise yüzde 50 nin altına inmiş! Bu denli düşük kapasite kullanım oranlarının enflasyon-un temel kaynaklarından birini teşkil ettiğini ileride göreceğiz.

Şimdi yanıtlanması gereken soru ise şudur: Böyle şiddetli bir ekonomik bunalım, bir enflasyon patlamasına nasıl yol açıyor? Aradaki ilişkiyi belirleyen yasallıklar ve mekanizmalar nelerdir?

Kapitalizmde her ekonomik bunalımın temel işlevi, sermayeyi değersizlendirmektir. Eğer sermaye kısmen veya tamamen değerlenmiyorsa, değerlenme koşulları mevcut değilse, sermaye değersizleniyor demektir. Ortalama bir değerlenme oranını elde edemeyen her sermaye, değersizlenmeye uğruyor demektir. Bu değersizlenme süreci özellikle ekonomik bunalımlarda tepe noktasına ulaşır. Zaten ekonomik bunalımın işlevi de budur. Değerlenme olanağını yitirmiş tüm sermayeleri değersizlendirmeye uğratmak ve bu süreç sonucu "sağ kalan" sermayeler için yeniden değerlenme koşullarını açmak. Ancak burada sermayeyi sadece para sermayesi olarak anlamak bir yanılgıdır. Para sermayesi, sermayenin sadece bir biçimidir. Sermayenin başka bir biçimi ise mal sermayesidir. Bundan, üretilmiş ancak henüz paraya dönüşmemiş malları anlamak gerekir. Ancak sermayenin en önemli biçimi üretken sermayedir. Üretken sermayeden kapitalistlerin yada kapitalist devletin mülkiyetindeki üretim araçlarını anlamak gerekir. Üretken sermaye, kapitalist ülkelerde tüm toplumsal sermayenin ana unsurunu oluşturur. Türkiye'de enflasyon sorununda da bizi birinci derecede ilgilendiren üretken sermayedir. Çünkü sermayenin bu biçimi, ekonomik bunalım koşullarında en çok değersizlenmeye uğrayan biçimdir.

Marks, ekonomik bunalım nedeniyle sermayenin değersizlenerek yıkıma uğramasını şöyle ifade ediyor: "Yeniden üretim süreci tıkandığı, çalışma sürecinin sınırlandığı yada tamamen durduğu sürece, gerçek sermaye imha edilir. Kullanılmayan makineler, sermaye değildir. Sömürülmeden emek, kaybolmuş bir üretim (gibi) dir. Kullanılmadan duran hammadde, sermaye değildir. Kullanılmayan yada tamamlanmadan duran binalar (yeni yapılmış makineler gibi), depoda çürüyen mallar; tüm bunlar sermayenin yıkıma uğramasıdır." (14)

İşte 1979/1980'de Türkiye'de Marks'ın yukanda tanımladığı durum ortaya çıktı. Derin ekonomik bunalımla birlikte ülkede yığınsal bir sermaye değersizlenmesi olgusu başgösterdi. Sermayenin bu denli yığınsal bir değersizlenmeye uğrama olgusu ile şiddetli enflasyon arasında doğrudan bir ilişki vardır. Çünkü daha önce de değinildiği gibi,

parasal süreçler her ne kadar belli bir özerkliğe sahipse de, maddi süreçlerden tamamen bağımsız değildir. Maddi üretim koşullarındaki yığılma değersizlenme sürecini kaçınılmaz olarak parasal süreçlerdeki bir değersizlenme sürecinin izlemesi gerekiyordu ve nihayet bu da yüzde 100'ü aşan enflasyon oranlarında kendini göstermiştir. Toplumsal sermayenin bütününün ülke çapında ne düzeyde değersizlenmeye uğradığını göstermenin olanağı yoktur. Burada ancak belirgin olan iki olguya değinebileceğiz: Birincisi, sermayenin kısmen değersizlenmeye uğradığı KIT'ler ve ikincisi, sermayenin tamamen değersizlenmeye uğradığı çürümeye terkedilmiş yarım kalan yatırımlar, yani "kül olan milyarlar".

Sermayenin KIT'lerde değersizlenmeye uğraması

Ekonomik bunalım ile enflasyon arasındaki doğrudan ilişkiyi, devlet sermayesi olan KIT'lerde izlemek mümkündür. 1979/1980 de KIT'lerin açıkları ve bunlara devlet bütçesinden ayrılan ödenekler (sühvansiyon) çıg gibi büyümüştür.

KIT'lerin devlete yükü iki ana unsurdan oluşmaktadır: Birincisi, KIT'lere devlet bütçesinden ayrılan ödenekler. İkincisi, KIT açıklarının devlet bütçesine yada hazineye aktarılması. Bu yüke, Merkez Bankası'nın KIT'lere açtığı ucuz ve çoğu zaman geri gelmeyen krediler dahil değildir. Aşağıdaki tablo, devlete bindirilen bu yükün, ekonomik bunalım nedeniyle nasıl kabardığını göstermektedir: (15)

	KIT'lerin devlete yükü (milyon Lira)					
	1975	1976	1977	1978	1979	1980
Bütçe ödenekleri	10346	16226	27828	39535	83443	149444
KIT-Açıkları	4644	12448	12564	26287	58080	6616
Toplam	14990	28674	40392	65882	141533	156060

Tablodan da görüleceği gibi, KIT'lere ayrılan bütçe ödenekleri ve KIT'lerin açıkları özellikle 1978 den sonra çıg gibi büyümüştür. 1979 yılında ödenek ve açıkların toplamı, 1978 yılının iki katını aşmıştır. 1980 yılında ödeneklerde aynı eğilim sürmekte, ancak KIT açıklarının gerilediği görülmektedir. Bu durum, 24 Ocak Kararları'ndan sonra KIT ürünlerine yapılan büyük çaplı zamların bir sonucudur. Burada bir gerçeğe daha değinmekte yarar vardır: Daha 1975 yılında ödenek ve açıkların toplamı bütçenin yüzde 14 ünü oluştururken, bu oran 1978 de yaklaşık yüzde 25 e ve 1979 da yaklaşık yüzde 35'e çıramıştır. Bu zarar ve açıkların birinci nedeni burgacına girilen ekonomik bunalımdır. Örneğin ekonomik bunalım nedeniyle KIT'lerde kapasite kullanım oranı büyük ölçüde düşmüştür. Bunun doğrudan sonucu, üretim maliyetinin artışıdır. Bu durumda ya KIT ürünlerine sürekli zam yaparak fiyatları arttırmak gerekir yada ortaya çıkan zararları devlet bütçesi ve hazine üstlenir.

Fakat bu açıkların ikinci büyük nedeni, KIT'lere büyük özel sermayenin değersizlenmesini önleme işlevi verilmiş olmasıdır. Zaten KIT'lerin ekonomik bunalımdan önce asli işlevi, özel büyük sermayeye en iyi değerlendirme koşullarını yaratmaktır. Ancak ekonomik bunalım nedeniyle bu işlev, büyük özel sermayenin değersizlenmesini önlemek biçiminde yeni bir yön kazanmıştır. Ayrıca petrol fiyatlarının yükselmiş olması da KIT'lerde ve özel sermayede üretim maliyetinin artmasına yol açmıştır. Ancak bü-

yük özel sermaye, bu maliyet artışını fiyatları artırarak karşılarken, KİT'ler büyük sermayeyi elektrik, demir-çelik, kömür, çimento, kağıt, makina ve kimya ürünleri gibi temel ürünlerde ucuz fiyata beslemeye devam etmişlerdir. Bu şekilde büyük özel sermayenin değersizlenmeye uğraması geniş ölçüde önlenmiş, fakat ülke çapında sermayenin değersizlenme süreci KİT'ler üzerinde yoğunlaşmıştır.

Sermayenin değersizlenme olgusunun KİT'ler üzerinde yoğunlaşmış olmasını kolaylaştıran başka faktörler de vardır: Türkiye'de genel olarak ağır sanayi diyebileceğimiz sanayi (demir-çelik, makina, kimya, petrokimya, elektrik enerjisi üretimi, madencilik vs.) devlet sektöründedir. Özel büyük sermaye ise genellikle hafif tüketim sanayiinde çok yaygındır (uzun ömürlü tüketim malları üreten sanayi de hafif sanayidir). Sermayenin devrinin genel olarak ağır sanayide çok yavaş ve hafif sanayide daha hızlı olduğu bir gerçektir. Çünkü ağır sanayideki sabit sermayenin genel sermayeye oranı, hafif sanayiye oranla çok daha yüksektir. Bu durum, sermayenin değerlendirme koşullarının kapasite kullanım oranının düşmesi sonucu kötüleşmesinde, sermayenin hareketlilik ve tepkisini doğrudan etkilemektedir. Bu açıdan özel kapitalist sektör, devlet sektörüne oranla büyük avantajlara sahiptir.

Birincisi, özel büyük sermayenin üretim maliyetlerin yükselmesine karşı şu tepkisi olmuştur: Büyük sermaye, bu maliyet artışlarını bir yandan fiyatlara yansıtmış, diğer yandan yığınsal işten çıkarmalara başvurmuştur. Bu şekilde artan üretim maliyetinin etkisi hafifletilmiş ve giderilmiştir. KİT'ler bu iki olanaktan da yoksun kalmıştır. Ne gerektiği zaman zam yapılabilmiş, ne de yığınsal işten çıkarmalara gidilmiştir. Biz burada böyle uygulamalar KİT'lerde de yapılırdı daha iyi olurdu demiyoruz. Komünistler bunalımın yükünün emekçilere bindirilmesine her zaman karşıdır. Bizim burada göstermek istediğimiz şey, yalnızca ülke çapındaki sermayenin değersizlenme olgusunun nasıl KİT'ler üzerinde yoğunlaştığını göstermektir.

İkincisi, hafif sanayi'de yaygın olan özel sermayenin devlet sermayesi olan KİT'lere oranla çok büyük bir hareketliliği vardır. Bu sermaye, değerlendirme koşullarını kötüleşmesi durumunda daha kârlı sanayi dallarına göçme, kendini kârlı olan ihracat yönlendirme veya spekülasyon-karaborsa gibi "karanlık" alanlara girerek kârlılık durumunu koruma ve artırma (bunalım koşullarında bile) olanağı vardır. Devlet sermayesi bu olanaklardan yoksundur. Yüzde 50 kapasiteyle çalışan dev bir demir-çelik tesisinin öteki yüzde 50 si çürümeye terk edilmiş demektir. Ne kadar zarar ederse etsin, demir-çelik dalında üretim yapmaya mahkumdur. Dev bir demir-çelik tesisini sökülüp, örneğin belki daha kârlı olan gıda sanayiine göç ettirmek, hem imkansız, hem de gülünç bir şeydir. Bulunduğu dala bağlı kalarak yavaş yavaş çürümek, onun "alın yazısı" olmuştur. Fakat buna, aynı zamanda, çalıştığı yüzde 50 kapasiteyle de özel büyük sermayeyi ucuz demir-çelik ürünleriyle beslemek görevi ve işlevi de eklenince, bu zarar ve açıkların dev boyutlara vararak devlet bütçesine ve hazineye yük olmasına şaşmamak gerekir.

Devletin gelir-gider dengesini, kısaca maliyesini alt üst eden tüm bu olgulara bir de 70'li yıllarda uygulanan "ucuz petrol" politikası da ekleniyor. Bu yıllarda Türkiye'deki petrol ve petrol ürünlerinin fiyatları, dünya piyasasının çok altında tutulmuştur. Bu politikanın amacı, hedeflenen büyüme hızlarına enerji açısından bir engel koymak ve özellikle özel sermayeyi yatırımlara teşvik etmektir. İşte böyle bir politikayla da "petrol israfı" devlet eliyle teşvik edildi. Bu dönemde emperyalist ülkelerde bile enerji programları uygulanır ve petrol tasarrufuna geçilirken, Türkiye'de petrol kelimenin tam anlamıyla "su gibi" harcanmıştır. İç pazarda petrol fiyatlarının ne olması gerektiği üzerinde tartışılabilir. Ancak önemli olan bu değildir. Önemli olan bir yılda Türkiye'de toplam olarak tüketilen petrol miktarıdır. Bu miktarı Türkiye'de radikal olarak düşürmek, Türkiye için yaşamsal önemi olan bir sorundu ve hâlâ da öyledir.

Bunun da yolu, örneğin petrolü "karne"ye bağlamak, tüketim alanındaki harcamaları alabildiğine kıstmak, fonlar, üretken alanlara yönelmek ve ülke çapında bir "petrol tasarrufu"na girişmek ve giderek petrole alternatif ulusal enerji kaynaklarını harekete geçirmek ve yatırımları buraya yönlendirmek olabildi. "Petrol israfı" politikasının sonucu ne olmuştur? Özel büyük sermaye, ucuz petrolü ve petrol ürünlerini "su gibi" harcayarak kârlılık oranını korumuş ve hatta artırmış, ancak iç pazar ve dünya pazarı arasındaki dev fiyat farkları devlete ve hazineye bindirilmiştir. Bu durum devletin giderlerini dev boyutlarda artırmış, ondan daha da önemlisi dış ödemeler dengesini alt üst etmiş ve ekonomik bunalım kaçınılmaz olmuştur.

Kısaca Türkiye'de devlet sektörünün yeniden üretim sürecinde belirleyici bir etkinliğe sahip olması, ancak **devlet sektörünün özel büyük sermayeyi çok yönlü ve büyük boyutlarda beslemesi**, ülke çapında ekonomik bunalım nedeniyle ortaya çıkan sermayenin değersizleşmesi olgusunun geniş ölçüde devlet sermayesinde yoğunlaşmasına yol açmıştır.

Burada KIT'lerin konumuna kısaca değinmekte yarar vardır. Türkiye'de gerici burjuva ekonomist ve politikacılarının savunduğu yaygın bir görüş, KIT'lerin devlet bütçesine ve hazineye ağır bir yük olduğu ve böylece şiddetli enflasyona kaynak teşkil ettiği görüşüdür. Aslında bu görüşün kökeni "IMF Direktifleri"ne dayanır. Amaç, KIT'leri yerli ve yabancı özel sektöre devretmek ve böylece ulusal ekonominin temellerini yıkarak ülkeyi emperyalist tekelere ardına kadar açmaktır. Gerçekten de KIT'lerin devlet bütçesine ve hazineye ağır bir yük olduğu doğrudur. Fakat bu olgu, KIT'lerin "devlet işletmesi" olmasından kaynaklanmıyor. Tersine, **bu işletmelere verilen "işlev"**den kaynaklanıyor. Bu işlev de, daha önce değindiğimiz gibi, bu işletmelerde üretilen değerlerin özel büyük sermayeye aktarılarak onlara en iyi değerlendirme koşullarını yaratmaktan ibarettir. KIT'lerin devlet bütçesine yük olmasını önlemek için, KIT'lere verilen bu "işlev"i tamamen değiştirilmesi, onların özel büyük sermayenin besleyicisi olmaktan kurtarılması zorunlu olmaktadır.

KIT'lerin Finansmanı ve Merkez Bankası Matbaası

KIT'ler örneğinde gördüğümüz sermayenin yığınsal bir değersizleşmeye uğramasının enflasyon patlamasına şu etkisi olmuştur: Ekonomik bunalım nedeniyle hızla düşen kapasite kullanımı, üretim maliyetini artırmıştır. Özel büyük sermaye, bu artışı derhal fiyatlara yansıtmıştır. Fiyatların artışı ise, şiddetli enflasyonun başlangıç noktasını oluşturmuştur. Fiyatları gerektiği gibi artıramayan KIT'lerin yükü ve ucuz petrol politikasının faturası ise, devlet bütçesine ve hazineye bindirilmiştir. Ancak zaten ekonomik bunalım devletin gelirlerini azaltmıştır. Devlet bu yükleri karşılayamaz duruma düşünce, Merkez Bankası Matbaasına başvurmuş, karşılıksız para basımını alabildiğince hızlandırmıştır. Bu işe, zaten içine girilen enflasyonist süreci daha da şiddetlendirmiştir.

Bununla ilgili olarak Türkiye'de karşılıksız para basımını, enflasyonun ana kaynağı olarak gösteren görüşlere de değinmek gerekir. Kuşkusuz piyasaya karşılıksız para sürülmesi, enflasyonu körükler. Bu olgu, daha önce de değindiğimiz Marks'ın para dolaşımı yasasının kabaca çiğnenmesi demektir. Ancak burada özle görünüyü birbirine karıştırmamak gerekir. Karşılıksız para basma, yalnızca enflasyonu körükleyen bir araçtır, bir mekanizmadır, ancak enflasyonun ana nedeni değildir. **Ana neden, devleti para basmaya zorlayan ekonomik olgulardır.** Bu olgular da, yukarıda değindiğimiz olgulardır. Düşük kapasite nedeniyle maliyet fiyatı artmış bir malın, sömürü oranı ve kâr oranını değişmez varsaymamız durumunda bile, satış fiyatı artar. Bu, kapitalizmde bir yasallıktır. Özel sektör, maliyet fiyatı artışlarını derhal satış fiyatla-

nna yansıtmıştır. Devlet ise, KIT'lerde bu artışı önleyici bir müdahalede bulunmakla birlikte, sonradan para basarak yine kaçınılmaz olarak fiyat artışlarına yol açıyor. Burada maliyet fiyatı artışının özel sektör eliyle doğrudan, kamu sektöründe ise devlet eliyle dolaylı yoldan fiyatlara yansıtılması olgusu vardır.

Piyasaya karşılıksız para sürmenin enflasyon sürecini körüklemekle birlikte, enflasyonun ana nedeni olmadığını kanıtlayan başka olgular da vardır. Örneğin bu gün hiçbir emperyalist ülkede, Türkiye'de olduğu gibi, piyasaya karşılıksız para sürme durumu yoktur. Ancak buna karşın tüm emperyalist ülkelerde enflasyon denen bir "bela" vardır. Hem de oranları küçümsenmeyecek kadar. Örneğin 1975-1980 yılları arasında İtalya, Fransa ve İngiltere gibi büyük emperyalist ülkelerde enflasyon oranı ortalama yüzde 10 ile yüzde 20 arasında seyretmiştir. Emperyalizmin B. Avrupa'daki kaleleri olan bu ülkeler için bunlar küçümsenmeyecek oranlardır.

Devlet karşılıksız para basmasa ne olur? Bu durumda da enflasyon kesinlikle ortadan kalkmaz. Ancak enflasyonun temposu belli bir ölçüde sınırlanabilir. Fakat bu kez de enflasyonu biraz sınırlamak pahasına, ekonomik bunalımı daha da derinleştirmek, şiddetlendirmek yolu açılır. "Pire için yorganı yakmak" olgusu ile karşı karşıya kalınır. Onyıllarca ucuz para ve krede ile beslenmiş bir ekonomi "sıkı para politikası"nı bir anda kaldıramaz. Çöküş tehlikesi ile karşı karşıya kalır. Nitekim Türkiye'de öyle olmuştur. Özal'ın sıkı para politikasına karşı yükselen "feryatlar"ın nedeni de budur.

"Enflasyon içinde yaşamaya alışmış, bir anlamda enflasyonla beslenmiş sanayimiz, sıkı ve pahalı para politikası sonucu, yaşama şansını yitirme noktasına gelmiştir". Bu sözler, İstanbul Sanayi Odası'nın Ağustos 1982 tarihinde hazırlandığı raporda yer alıyor. (16)

Ayrıca Özal'ın karşılıksız para basmadığını söylemek zordur. Ancak bu işe asgariye indirilmiş ve faizler artırılmıştır. O kadar.

Değindiğimiz gibi, piyasaya karşılıksız para sürülmesi, enflasyon patlamasının ana nedeni olmamakla birlikte, enflasyonun daha da hızlanmasına ve giderek taşmasına yol açmıştır. Burada karşılıksız para basımı olgusunun işçi ve emekçiler açısından sosyal sonuçlarına kısaca değinmek gerekir.

Piyasaya karşılıksız para sürülmesi, bir yanıyla büyük sermayenin sübvansede edilmesi için devlet harcamalarının finanse edilmesi için başvurulacak çok basit, fakat çok etkili bir uygulama işlevini götüken, diğere yanılla da enflasyon sürecini körüklemektedir. Marksist açıdan enflasyonun özü, yaratılan değere büyük ve tekelle sermaye yararına yeniden dağıtımından ibarettir. Enflasyon üzerinden gerçekleştirilen böyle bir yeniden dağıtım süreci, geleneksel olarak bütçe üzerinden yürütülen yeniden dağıtım sürecini tamamlayıcı bir niteliğe sahiptir. Türkiye'de enflasyon oranlarının yüzde 100 leri aştığı koşullarda bu yeniden dağıtım süreci, işçi ve emekçi yığınlarının enflasyon üzerinden yağma edilmesi ve yıkıma uğratılması biçimlerini almıştır. Kısaca, böyle bir şiddetli bir enflasyon "zengini daha zengin, yoksulu daha yoksul" yapmıştır. Ekonomik bunalım şiddetlendiğinde oranda piyasaya karşılıksız para sürülmesi hızlandırılmıştır. Enflasyon şiddetlendiğinde ise, emekçilerin yoksullaşması hızlanmıştır. bu şekilde Merkez Bankası Matbaası'na, yığınların enflasyon üzerinden yoksullaşmasına yol açan böyle bir "uğursuz" bir işlev vermiştir.

Bizde piyasaya karşılıksız para sürülmesi, hiç de öyle "ilegal" veya "yasadışı" bir uygulama değildir. Merkez Bankası Yasası'na göre, bütçe harcamalarının yüzde 15'i Merkez Bankası kaynaklarından finanse edilir (açık finansman). Bu yüzde 15 lik oran, ek bütçe ödeneklerini de kapsamaktadır. İşte ekonomik bunalım yıllarında, şiddetli bunalımın sonucu ek bütçe ödenekleri dev boyutlara varmıştır. Bütçe ödenekleri arttığı oranda da Merkez Bankası Matbaası çalışmasına hız vermiştir.

Eğer açık finansman yoluyla ülkenin kalkınması için, devletin bazı ağır sanayi ya-

tırımlarının bir bölümü finanse ediliyorsa, böylesi bir uygulamayı her zaman mutlak kötü bir uygulama olarak görmemek gerekir. Bizde 70'li yıllarda açık finansman çoğunlukla devlet yatırımlarına, KİT'lere ve tarım ürünler alımına yönelik olmuştur. Ancak daha önce de gördüğümüz gibi, ekonomik bunalım nedeniyle böylesi bir uygulama, devlet yatırımlarını finanse için değil, büyük sermayenin değersizlenmesini önlemek veya silahlanma harcamalarını karşılamak yönünde kullanılıyorsa, "uğursuzluk" burada başlıyor demektir. Ekonomik bunalım yıllarında büyük sermayenin bu yolla sübvansede edilmesi, değersizlenmeye uğrayan büyük sermayenin faturasının enflasyon üzerinden işçi ve emekçilere ödetilmesine yol açmıştır.

1917 Büyük Ekim Devrimi'nden kısa bir süre önce Lenin, "Yaklaşan Felaket" adlı yazısında, böylesi "uğursuz" bir uygulamanın özünü ortaya çıkarmıştır. Bilindiği gibi o dönemdeki savaş harcamaları Rusya'da açık finansman üzerinden karşılanıyordu. Lenin'e göre "aşırı kağıt para emisyonu, mali bozukluklar arasında en başta gelen, özellikle işçilerin ve halkın en yoksul kesimlerinin durumunu kötüleştiren zora dayalı borçlanmanın en kötü biçimidir". (17)

Lenin'in bu sözleri, günümüz Türkiye'si için de tamamen geçerli ve günceldir.

"Kül olan milyarlar" ve sermayenin tamamen değersizlenmesi

Sermayenin ülke çapında ve yığınsal değersizlenmesini kuşkusuz sadece KİT'lerle sınırlamak olanaklı değildir. Sermaye, hazır, işleyen, üretim sürecine girmiş KİT'lerde ve aynı zamanda ve çok daha geniş kapsamda ve hatta tamamen, yapımına yıllar önce başlanmış, fakat tamamlanmamış yatırımlarda yığınsal bir değersizlenmeye uğramıştır. Burada sermayenin tamamen değersizlenme olgusu söz konusudur. Çünkü şimdiye kadar KİT'ler örneğinde gördüğümüz olgu, sermayenin kısmen değersizlenme durumudur. Sermayenin ülke çapında ne büyük boyutlarda bir değersizlenmeye uğramışlığını bütün olarak saptamanın olanağı yoktur. Ancak bu olgunun basına yansımı bazı yanları vardır. Biz özellikle bunları ele alacağız. Örneğin Milliyet Gazetesi yazarlarından Emin Çölaşan, Aralık 1981 de Milliyet'te "Kül olan Milyarlar" başlığı altında bir yazı serisi yayınladı. Bu yazı serisinde, yapımına yıllar önce başlanmış fakat tamamlanmamış tutarı yüz milyarlarca lirayı bulan çok sayıda yatırım tesisinin çürümeye terk edilmesinin öyküsü vardır. Bu tesislerin tamamlanamayışının çeşitli nedenleri vardır. Fakat ana neden, Türkiye'yi sarsan ekonomik bunalımlardır: Döviz kıtlığı, devletin gelir-gider ve dış ödemeler dengesinin alt üst oluşu vb. gibi bilinen nedenler. Bunlara politik nedenleri de eklemek gerek. Daha önce hızlı bir kalkınmayı hedef alan ve "ithal ikâmesi" adı altında bazı yatırımlara dayanan politikanın, 24 Ocak Kararları'ndan sonra Özal tarafından tasfiye edişi vb. gibi.

Bizim için önemli olan şu sorunun yanıtıdır: "Kül olan milyarlar" ile enflasyon arasındaki ilişki nedir? Nasıl oluyor da çürümeye terk edilmiş bu "milyarlar" enflasyona yol açıyor?

Bu sorunun yanıtı da Marks'ta vardır: "Sürekli olarak üretken sermayenin unsurlarının pazardan çekilmesi ve bunun yerine bunlara eşdeğer olan paranın pazara sürülmesi, ödeme gücüne sahip talebin, (kendiliğinden) arzın herhangi bir unsurunu vermeden, yükselmesine yol açar. Hem gıda maddelerinin ve hem de üretken nesnelerin fiyatlarının yükselmesi buradan gelmektedir." (18)

Marks'ın burada ifade ettiği olgu, "kül olan milyarlar" örneğinde şu demektir: Tamamlanamamış olan bu tesislerin yapımına Türkiye'de yıllar önce başlanmıştır,

Bunun için temeller atılmış, binalar, ambarlar inşa edilmiş, ayrıca araç-gereç, makina ve donanım alınmış ve işçilere yıllarca ücret ödenmiştir. Bu işleri gerçekleştirmek için ise, piyasaya para sürülmüştür. Bu para, yapım işlerinde, makina, araç-gereç vb. alınmada kullanılmış, işçiler ücretleri ile gıda maddeleri, giyecek vb. almışlardır... Kısaca, piyasaya sürülen paraya denk düşen üretken sermaye piyasadan çekilmiş, ve bu tesislerin yapımına ayrılmıştır. Ancak bu tesisler tamamlanmadığı için, piyasaya mal ve hizmet verilmemiştir. Sonuç şu olmuştur: Yeniden üretim sürecindeki mal-para dengesi bozulmuştur. Dolaşımdan mal ve hizmet alınmış, karşılığında dolaşıma hiçbir şey sunulmamıştır. Eğer bu tesisler tamamlanıp, piyasaya mal ve hizmet arzında bulunsaydı, mal ve para arasındaki dengede ağır bir sarsıntı büyük ölçüde önlenebilirdi. Ancak piyasaya hiçbir şey vermemiş olmaları durumu, piyasada dolaşan paranın miktarını ve hızını sabit varsaymamız halinde bile, fiyat artışlarına yol açar. Çünkü piyasada bu sabit paraya denk düşen mal ve hizmet miktarı azalmıştır. Bunun kaçınılmaz sonucu fiyat artışları ve paranın değerini yitirmesidir.

Eğer ülkede tamamlanamayan sadece bir yada birkaç tesis olsaydı, belki bunun enflasyona etkisi büyük olmayabilirdi. Ancak basına yansıyan kadarıyla bile bu tesislerin bütününe toplamı, enflasyona önemli bir kaynak olmak için yeterlidir. Ayrıca, sorunun basına yansıyan bölümünün dev bir buzdağının yalnızca tepesi olduğuna kesin gözle bakmak gerekir. Burada sermayenin ekonomik bunalım nedeniyle tamamen değersizleşmesi, yani imha edilmesi söz konusudur. Bunun ülke ekonomisi için sonuçları tek kelime ile yıkımdır ve zaten enflasyon da bu yıkımın monetar, parasal bir ifadesidir.

Fiyat artışları ile para hacminin şişmesi arasındaki ilişki

Bu yazının başında "Fiyat artışları mı para hacmini belirler" yoksa "para hacminin şişmesi mi fiyat artışlarına yol açar" biçiminde bir soru sormuştuk. Şimdi burada bu iki unsur arasındaki ilişkiyi Türkiye örneğinde somut olarak belirlemeye çalışacağız. Bu sorunun yanıtının hem ideolojik-teorik ve hem de güncel-politik bir önemi vardır. Bu soruda Marksistler ve monetaristler birbirine tamamen zıt bir konumdadırlar. Monetaristlere göre, fiyat artışlarını dolaşımdaki para miktarı belirler. Bu görüş, aslında "paranın miktar teorisi"ne dayanır ve aslında bu teori, para konusundaki tüm burjuva görüşlerin temelini oluşturur. Marks daha bundan yaklaşık 130 yıl önce bu teorisinin tutarsızlığını ve yüzeyliliğini göstermiştir (Bak: Ekonomi Politikin Eleştirisine Katkı). Ancak monetaristler öteki burjuva görüşlerinden farklı olarak parasal olguları mutlaklaştırdıkları, bu olgulara birincil bir önem verdikleri için bu teoriye dört elle sarılıyorlar. Bu nedenle monetaristler, para hacminin Merkez Bankası tarafından yönlendirilmesine büyük dikkat verirler. Onlara göre, Merkez Bankası sıkı para politikası izlerse, dolaşımdaki para hacmi küçülür ve böylece fiyat artışları yavaşlatılarak enflasyon oranları düşürülmüş olur. Marksistlere göre ise, kapitalizmde yeniden üretim süreci, kendiliğinden, plansız bir gelişme gösterir. Dengesiz ve plansız gelişme, kapitalizmin temel niteliğidir. Maddi süreçleri kendiliğinden bir gelişme gösteren bir ekonomide mali süreçleri planlamak, Merkez Bankası eliyle dengeli bir gelişme göstermelerini sağlamak olanaklı değildir. Çünkü mali süreçler son çözümlemeye maddi süreçlere bağlıdır. Ayrıca enflasyon objektif bir olgudur. İdari yöntem ve önlemlerle, belli bir süre için, enflasyon oranlarını aşağı çekmenin olanağı var olmakla birlikte, bir bütün olarak enflasyon olgusunu ortadan kaldırmanın olanağı yoktur. Maddi süreçlerde değerlerin gösterdiği gelişme belirleyicidir. Fiyat, değerlerin parayla ifadesi olduğuna göre, belirleyici olan fiyat artışlarıdır. Aynı şekilde enflasyonun nedenlerini dolaşım sürecinde değil, üretim sürecinde aramak zorunludur.

En kaba biçimiyle monetaristler ve Marksistler arasında parasal teoriler konusundaki görüş ayrılıkları bunlardır. Türkiye pratiği hangi görüşü doğruluyor?

Aşağıdaki tablo, para hacmi ile fiyat değişmelerinin yıllık ortalama artış hızlarını gösteriyor (%): (19)

	<u>Fiyat artış hızı</u>	<u>Para hacmi artış hızı</u>
1973	20,6	32,1
1974	30,0	26,9
1975	9,9	32,7
1976	15,5	27,8
1977	23,9	39,1
1978	52,6	35,5
1979	63,9	56,7
1980	107,2	58,4

Para hacmi: Dolaşımdaki para (ulaflık ve banknot) + mevduat bankalarındaki vadesiz mevduat (ticari ve tasarruf) + Merkez Bankası'ndaki mevduat

Tablodan da izlenebileceği gibi, 1978 e kadar her iki büyüklük arasında belli bir orantı vardır. 1974 yılı dışında, 1978 e kadar para hacmindeki artış hızı, yıllık ortalama fiyat artış hızından daha yüksektir. Böyle bir durumda, enflasyon sürecinin karşılıksız para basımı, enflasyonist bir para ve kredi politikası ile körüklendiği sonucuna varmak mümkündür. Ancak 1978 den sonra, her iki büyüklük arasında var olan orantı ters yüz olmuştur. Açıkktır ki, bu yeni durum, derin ekonomik bunalımın bir sonucudur. 1978/1979/1980 yıllarında yıllık ortalama fiyat artış hızları, para hacmindeki artış hızının çok ilerisine geçmiştir. Hatta 1980 de iki artış hızı arasındaki fark, yaklaşık iki katına varmıştır. Bu yıllarda büyük oranlarda para basılmış olmasına karşın, ortaya bir "para kıtlığı" olgusu çıkmıştır. İlk bakışta insana bir çelişki gibi geliyor: Hem para hacmi bunalım yıllarında en şişkin düzeyine varmış ve hem de bu yıllarda bir "para kıtlığı" ortaya çıkmış. Bu durum, enflasyon patlamasının geçmiş yıllarda olduğu gibi, sadece para hacminin şişmesi sonucu ortaya çıkmadığını, tersine, bu enflasyon patlamasına büyük çapta fiyat artışlarına yol açan ekonomik bunalımın kaynak oluşturduğunu göstermektedir. Bu durumu, Türkiye'deki ekonomik bunalımın özgülüğünü de ortaya koymaktadır. Çünkü örneğin gelişmiş Kapitalist ülkelerde görülen "normal" devresel bir bunalımda fiyatlar düşer, en azından sabit kalır ya da çok az artar. Fiyatların en hızlı yükseldiği dönem, genel olarak ekonominin büyüme ve yükselme dönemidir. Bu saptamayı emperyalist ülkelerdeki 70'li yıllardaki ve 80'li yılların başındaki ekonomik durum doğruluyor. Örneğin bugün emperyalist ülkelerde fiyat artış hızları gerilemiş, enflasyon temposu oldukça yavaşlamışsa, bu durum, çok az bir yanıyla monetarist "sıkı para politikası"na dayanıyor. Fiyat artışlarının yavaşlamasının asıl ve birinci nedeni, talebin gerilemesine yol açan ekonomik bunalım ve aynı şekilde sosyal haklarda şimdye kadar görülmemiş boyutlardaki kısıntılardır.

Bizde ise, ekonomik bunalım yıllarında enflasyon patlaması olmuş, fiyat artışları tepe noktasına ulaşmıştır. Bu durumun birçok nedenleri vardır.

Enflasyon patlamasına yol açan yan faktörler

Son çözümlemede ekonomik bunalımdan kaynaklanmakla birlikte, kendilerine özgü işleyişleri içinde enflasyon patlamasını daha da şiddetlendiren şu yan faktörler de vardır:

Birincisi, ekonomik bunalım yıllarında gerçekleştirilen büyük oranlı devalüasyonlardır. Türk Lirası toplam olarak 1978 de yüzde 23, 1979 da yüzde 49 ve 1980 de yüzde 54 oranında devalüe edilmiştir! Böyle büyük boyutlardaki devalüasyonların enflasyon temposunu daha da körükledikleri açıktır. Ancak bunun yanı sıra bizde devalüasyonu enflasyonun ana nedeni olarak gösteren yüzeysel görüşler çok yaygındır. Bu görüşlerin sonucu şuraya varır: Devalüasyon olmazsa, enflasyon da olmaz. Böylesi görüşlere katılmanın olanağı yoktur.

Bir kez devalüasyonu mevcut bağımlı kapitalist gelişme kapsamında devlet müdahalesiyle, bazı yasa ve kararnamelerle önleyeceğini sanmak çok ağır bir yanılgıdır. Mevcut düzende hiçbir yasa ve kararname, "Tahtakale"ye dayanamaz. Biz ulusal çıkarlar yararına, örneğin Türk Lirasının kurunu "zorla" yüksek tutmak gibi, "normal" ekonomik işleyiş tefsir zorlayıcı önlemler alınmasına karşı değiliz, tersine bu tür uygulamaların önde gelen savunucularıyız. Böyle bir uygulama Türkiye'de mümkündür, çünkü Türk Lirası konvertibile bir para değildir, ve zorunludur, çünkü böyle bir uygulamanın ulusal ekonomiyi koruyucu bir karakteri vardır. Yani kısaca Türk Lirasının kuru, gelişmiş kapitalist ülkelerde olduğu gibi, sadece açık piyasadaki arz-talep dengesine göre belirlenmiyor. Bu kurun belirlenmesinde ekonomik gelişmenin yanı sıra politik faktör de (örneğin hükümetin ekonomi politikası) önemli bir rol oynuyor. Ancak bağımlı kapitalist üretim ilişkilerinin egemen olduğu bir ekonomide bu gibi "zora" dayalı önlemlerin başarı şansı çok azdır. Böyle bir politikayı ancak geniş halk yığınlarına dayalı ulusal bir hükümetin gerçekleştirebileceği açıktır. Bizde ise hangi hükümet olursa olsun, sonunda IMF ye boyun eğmek zorunda kalmıştır. Ve bunun sonucu, ekonomik açıdan gerekli olandan da büyük oranda devalüasyonlar yapılmıştır. Böylesi uygulamaların tek amacı, ihracatı artırmaktır. Ancak bu nedenle de, enflasyon sürecine devalüasyon açısından ek bir hız kazandırılmıştır.

Bir ülkenin ulusal parasının dış değerini ya da "kur"unu belirleyen faktörler nelerdir? Para kuru, yabancı bir para birimini elde etmek için ulusal parayla ödenmesi gereken fiyatın adıdır.

Para kurunun birinci işlevi, iki ya da birçok ülke arasındaki farklı fiyat düzeyini karşılaştırmaktır. Dış ekonomik ilişkiler, böylesi bir karşılaştırma sonucu gerçekleştirilebilir. Para kurunun belirlenmesini birçok ekonomik ve politik faktör etkilemekle birlikte, fiyat düzeyi para kurunun temelini oluşturmaktadır. İşte fiyat düzeyi temel alındığında, devalüasyonun enflasyonun nedeni değil, bir sonucu olduğu ortaya çıkar (devalüasyonun enflasyona yuıttığı karşı tepkiyi unutmamak koşuluyla). Çünkü 1970'li yılların ikinci yarısı incelendiğinde, Türkiye'de üretimin yavaşladığı ve giderek düştüğü, buna karşılık fiyat düzeyinin (büyük boyutlu devalüasyonlardan bağımsız olarak) hızla yükselmekte olduğu görülür. Bir kez, salt, petrol fiyatlarındaki artışın kısmen de olsa, iç piyasaya yansımı olması, fiyat düzeyinin yükselmesine yol açmıştır. 1978 de ekonomik bunalımla birlikte üretim ve üretkenlik düşmüş, ancak fiyatlar daha büyük bir hızla tırmanmayı devam etmiştir. Ekonomik açıdan, bizdeki fiyat düzeyinin diğer ülkelerdeki fiyat düzeyinden çok daha fazla yükselmiş olması, devalüasyonu zorunlu kılar. Bu durum, ardından aşağıdaki gelişmeyle tamamlanmaktadır:

Yeniden üretim sürecinin süregelenliği sağlamak için petrol ve dış girdilere şiddetle ihtiyaç vardır. Ancak ekonomik bunalımın sonucu olarak bunları temin etmek için gerekli döviz yok, Merkez Bankası kasası boşalmış durumda. Bu durum, "Tahtakale"nin ortaya çıkmasının ana nedenidir. İşadamlarının kurulu sanayii çalıştırmak için tüm çabaları, acil döviz sağlamaya yöneliyor. Legal-illegal, nereden olursa olsun, Türk Lirası olarak kaçma mal olursa olsun! Döviz kıtlığı nedeniyle çaresiz kalan hükümetler bu durumu teşvik etmişlerdir: Demirel'in formülü: DÇM, Ecevit'in sloganı: Kendi dövizini kendin bul! Açık piyasada veya karaborsada dövizle yönelen bu akım, kaçınılmaz olarak dövizle karşı talebi olağanüstü kabartıyor: Sonuç: Döviz cin-

sinden yabancı paraların değeri hızla yükselirken, Türk Lirasının değeri de hızla düşüyor. Örneğin 1979/80 de Amerikan doları uluslararası piyasalarda en düşük düzeye inerken, Türk Lirası da Dolar karşısında en düşük düzeyine iniyor! Bu gelişme, olağanüstü boyutlara vardığında, ekonomik açıdan devalüasyon kaçınılmaz olur.

Bu gelişme, insana ilk bakışta yapay, temeli ekonomik olgulara dayanmayan bir gelişme gibi geliyor. Görünüş olarak, gerçekten de öyle. Döviz olsa, ne Tahtakale olur, ne de devalüasyona gerek kalır! Ancak soruna böylece yaklaşım çok yanıltıcıdır. Çünkü döviz kıtlığının nedeni nedir? Sonuçta, daha önce değindiğimiz gibi, ekonomik bunalımı hazırlayan bağımlı kapitalist gelişme, yine ana neden olarak karşımıza çıkar.

Ancak daha önce belirttiğimiz gibi, ekonomik açıdan devalüasyon zorunlu olmuştur demek, politifık açıdan otomatikman aynı zorunluluğu getirmez. Geniş halk yığınlarına dayanan ulusal bir hükümet, IMF'nin dayatmalarına göğüs gerebilir, tüketime yönelik ithalatı zorlayıcı yöntemlerle radikal olarak kısabilir ve Türk Lirasının kurunu "zorla" yüksek tutabilir, ayrıca "Tahtakale"ye de savaş açabilir. Öte yandan yüzde 10 luk bir "para ayarlaması" da bir devalüasyondur, yüzde 50 lik olanı da.

Bizim konumuz açısından önemli olan devalüasyon ve enflasyon arasındaki ilişkidir. Her devalüasyondan sonra Türkiye'de dalga dalga fiyat artışları bindirmiş, enflasyon daha büyük bir hız kazanmıştır. Ancak bu fiyat artışlarının nedeni, görünüşte öyle olmakla birlikte, özünde devalüasyon olgusu değildir. Tersine, devalüasyon, piyasada reel olan "Tahtakale", "çift fiyat" olgusuna bir meşruluk, bir resmîlik kazandırmaktadır. Yani piyasada "saklı" olarak var olan yüksek fiyat düzeyinin resmen, devlet eliyle tescil edilmesidir.

Devalüasyonun enflasyona etkisi, (nedeni değil, etkisi) şu olgulardan kaynaklanıyor: Birincisi, IMF'nin baskısı ve ihracatı ne pahasına olursa olsun artırma amacı sonucu, yapılan devalüasyonlar, ekonomik açıdan gerekli olandan da çok daha yüksek düzeyde olmuştur. İkincisi, buna bağlı olarak, ithalatın da Türk Lirasıyla fiyatı artmakta ve bu artış, iç piyasada genel bir fiyat artışına yol açmaktadır. Bu bir kısır döngüdür: Ekonomik bunalım-Enflasyon-Devalüasyon-Enflasyon... Burada belirleyici olan ekonomik bunalımdır. Devalüasyon, bu açıdan bakıldığında, hem enflasyonun bir sonucu ve hem de başlangıcıdır. Enflasyon ve devalüasyon arasındaki ilişki, karşılıklı bir etki-tepki ilişkisinden ibarettir. Ancak her ikisi de ekonomik bunalımın hem bir sonucu ve hem de bir ifadesi durumundadırlar.

İkincisi, ekonomik bunalımla birlikte karaborsa, spekülasyon, kaçakçılık gibi "karanlık" faaliyetlerin olağanüstü boyutlarda genişlemesinin enflasyonu körükleyici etkileri çok büyüktür. Burada iki olgu vardır:

1) Bunalım koşullarında değerlendirme arayan para sermayesi, yatırım biçiminde üretken alanlara değil, bu gibi "karanlık" alanlara yönelmiştir. Çünkü bunalım koşullarında yatırım yapmak, hem çok rizikolu bir iştir.ve zaten kurulu kapasiteler de enerji, mal, döviz kıtlığı nedeniyle beklenen kârlılığı vermekten gittikçe uzaklaşmaktadır. Buna karşılık bu gibi "karanlık" alanlarda tıkanıklık ve kıtlık nedeniyle yüksek kâr beklentisi vardır. Örneğin döviz ticareti, altın ticareti, arsa, emlak spekülasyonu, silah kaçakçılığı vs.

Para sermayesinin üretken alanlardan çekilmesi, yatırımların azalmasına yol açar ve bu da üretimin düşmesi sonucuna götürür. Üretimin düşmesiyle de zaten bozuk olan para-mal dengesi daha da bozulur ve bu bozukluk hızlandıkça para sermayesi üretken alanlardan çekilir vs. Bu gibi "karanlık" ticari işlerde yüksek kâr olmasına karşın, bu alanlarda yeni kullanım değerleri yaratılmaz. Ancak mevcut olan mallar sürekli el değiştirir. Bu el değiştirmede herkes kendine düşen yüksek kâr payına el koyar. Ancak son çözümlemede bu yüksek kârları birinin ödemesi gerekir. Örneğin bir döviz cinsi üç el değiştirirerek Vehbi Koç'un eline geçmişse, Vehbi Koç bu dövizin yüksek fiyatını cebinden ödeyecek değildir elbette. O da ürettiği mal ve hizmetlere

bu dövizin faturasını yansıtacaktır. Sonuçta bu döviz ticaretinden elde edilen yüksek kârlar, Vehbi Koç'un piyasaya sürdüğü mal ve hizmetleri kullanan vatandaşların cebinden çıkar. Ancak bunun yanı sıra fiyatlar tırmadıkça tırmanır, yatırımlar tıkanır, üretim düşer ve bu gibi "karanlık" alanlar "kâr cenneti" olmaya devam eder vs.

2) Bunalım nedeniyle bazı mallarda başgösteren "yokluk" ve "kıtlık", talebin yüksek olması nedeniyle bu malların fiyatlarını "karaborsa"da olağanüstü artırmıştır, bu işlerden olağanüstü vurgun vuranlar da olmuştur. Ancak böyle "yapay" bir fiyat artışının enflasyonu körükleyeceği açıktır. Ve burada bir yada birkaç mal değil, yaklaşık tüm temel mallar söz konusudur. Bu yüksek fiyatlar, dalga dalga diğer mal ve hizmetlerin de fiyatlarını artırmışlardır. Ekonomik bunalımın şiddeti, bizdeki fiyat kontrolü mekanizmasının tamamen dumura uğramasına yol açmıştır. Bu durumu Prof. Ülken şöyle tanımlıyor: *

"Türk ekonomisi son yıllarda bir 'rant ekonomisi'ne dönüşmüştür. Defter dışı kalan ve vergiden kaçan olağanüstü boyutlarda kazançlar olmuştur. Bunun başlıca nedeni, mal yetersizliği ve bu yetersiz mallara uygulamak istenen resmi fiyat saptamalarıdır.

Mal sunumu yetersiz ise, fiyat saptamanın ve denetiminin başarı şansı yoktur. Olmayan şeyin ne fiyat denetimi ne de planlaması yapılabilir. Gerek kamu, gerek özel kesimin düşük fiyat saptamalarına giren malları ellerine geçirenler, bu istek baskısı oranında bu malları yüksek fiyatlarla satarak korkunç kazançlar sağlamışlardır". (20) Üçüncüsü, paranın dolaşım hızının enflasyon sürecine paralel olarak artmasının, fiyat artışlarındaki payı büyüktür. Çok düşük oranlı enflasyonlarda (örneğin yüzde 5-10) paranın dolaşım hızının rolü, pek büyük değildir. Ancak bizdeki gibi, enflasyon oranının yüzde 60 ile yüzde 120 arasında seyrettiği ekonomik bunalım yıllarında, paranın dolaşım hızı, enflasyonu körükleyerek, büyük bir faktöre dönüşmüştür. Çünkü böyle bir enflasyon, büyük bir kaygı ve güvensizlik kaynağıdır. Bazen sabahtan akşama kadar fiyatların hızla değişme gösterdiği bu kaygı ve güvensizlik ortamını belirleyen olgu "paradan kaçma" olgusudur. Böyle bir ortamda herkes parasını arsa, araba, daire gibi gayrimenkullere, altın ve dövizle yatırarak parasının değersizlenmesini önlemek ister. İşte bu "paradan kaçma" durumu, paranın dolaşım hızının büyük çapta bir sıçrama yapmasına, olağanüstü hızlanmasına yol açar. Çünkü artık para, hiçbir yerde durup dinlenmeden el değiştirmektedir. Paranın dolaşım hızının artması da, etki olarak, dolaşıma ek para sürmekle eşanlamlıdır. Bunun sonucu, paranın değerini yitirmesi ve yeni fiyat artışlarıdır. Bu süreç tam işlemeye başladı mı, yani "Enflasyon-Paradan kaçma- Enflasyon" sürecine tamamen girildi mi, enflasyonun bizzat kendisi daha şiddetli bir enflasyonun başlangıç noktasını oluşturur.

Fiyat artışlarına yol açan tüm bu faktörlerde ekonomik bunalımın doğrudan ve dolaylı etkisini görmek mümkündür. Karşılıksız para basma ve enflasyonist para ve kredi politikası, enflasyon sürecini körüklemiş olmakla birlikte, 1979 ve 1980 yıllarında görülen "enflasyon patlaması" olgusu, ekonomik bunalımın kaçınılmaz bir sonucudur. 1978 yılına kadar yüzde 20 ile yüzde 30'a kadar yükselebilen, ancak şu yada bu şekilde kontrol altında tutulabilen enflasyon, ekonomik bunalımın bindirmesiyle bir patlama göstererek tamamen kontrolden çıkmıştır. Bu nedenle, Türkiye tarihindeki en derin ekonomik bunalım, Türkiye tarihinin en büyük enflasyon patlamasının da ana nedenidir.

Son söz

Dikkatli bir okuyucu tüm çabamızın, Türkiye'de enflasyon patlaması ile derin ekonomik bunalım arasındaki ilişkinin ortaya konmasına yönelik olduğunu görmüştür. Biz bu yazıda ekonomik bunalımın, genel olarak enflasyonun değil, özel olarak enflasyon patlamasının ana nedeni olduğunu göstermeye çalıştık. Ancak ekonomik bu-

nalım dışında kalan ama enflasyona yol açan, enflasyon sürecini körükleyici yönde etkileyen diğer faktörlere değinmedik. Örneğin bunların başında silahlanma harcamaları gelir. Ayrıca dış ticarete Türkiye'nin emperyalist ülkeler tarafından sömürülmesinin enflasyona doğrudan bir etkisi vardır. Yabancı ve yerli tekellerin pazardaki fiyat dayatmasının ve enflasyonist para ve kredi politikasının (ucuz para politikası) enflasyonu kamçılایıcı etkileri bilinen gerçeklerdir. Kısaca enflasyon sorunu çok karmaşık bir sorundur. Tüm bu faktörler arasındaki etki-tepki ilişkisini dikkate almakda zorunludur. Biz tüm bu faktörler arasında odak noktayı oluşturan ekonomik bunalıma ve bunun enflasyon patlamasına yol açan sonuçlarına değindik. Böylesi bir yaklaşım, bir tercih sorunu değildir, tersine ekonomik gelişmenin sonuçlarından ve bunun getirdiği zorunluklardan kaynaklanmaktadır. Çünkü yukarıda saydığımız ve yazıda değinmediğimiz faktörler, ekonomik bunalım öncesi de vardı ve bunların birlikte etkiler sonucu enflasyon oranları ortalama yüzde 20 dolaylarında seyrediyordu. Kısaca, bu faktörler, etkileri küçümsemese de, oranı yüzde 100'leri aşmış bir enflasyon patlamasının nedeni olamazdı.

Biz bu yazıda ayrıca, enflasyonun nedenlerini işçi ücretlerinin artışında gören, aşırı yüksek talep baskısının enflasyona yol açtığını savunan gerici ve kaba görüşlere değinmeyi de gerek görmedik.

Biz, ekonomik bunalımın ana nedenini petrol fiyatlarının artışında değil, Türkiye ekonomisinin dışa bağımlılığında, dengesiz ve çarpık gelişmesinde ve daha da önemlisi bu gelişmenin yanlış bir politikanın sonucu değil, tersine bağımlı kapitalist gelişmenin kaçınılmaz ve objektif bir sonucu olduğunu göstermeye çalıştık.

Kuşkusuz 24 Ocak Kararları'yla enflasyon süreci, Türkiye'de yeni bir aşamaya girmiştir. Bu aşamada artık sözümona "enflasyonla savaş" gündeme gelmiştir. Enflasyon sürecinin 24 Ocak Kararları'ndan sonraki gelişmesini ve bunun sonuçlarını ikinci bir yazımızda göstermeye çalışacağız.

- 1) K. Marx, Das Kapital, Marks-Engels, yapıtlar, c. 23, s. 133 (Almanca)
- 2) K. Marx, Ekonomi Politigin Eleştirisine Katkısı, c. 13, s. 86
- 3) OECD Ekonomik Surveys-Turkey-, 1982
- 4) Prof. Dr. Vural Savaş, 4.2.1980 tarihli Milliyet Gazetesi, "Düşünenlerin Forumu"
- 5) TKP Programı, s. 17
- 6) E. Rechtziegler, IPW-Berichte, Berlin, sayı 10/83, s. 21
- 7) E. Rechtziegler, IPW-Berichte, Berlin, sayı 11/83, s. 20
- 8) K. Marx, Das Kapital, agy, c. 25, s. 129
- 9) agy, s. 138
- 10) agy
- 11) E. Rechtziegler, IPW-Berichte, Berlin, sayı 11/83, s. 22
- 12) K. Marx, Das Kapital, agy, c. 25, s. 266
- 13) Milliyet 5.12. 1980
- 14) K. Marx, Artı Deger Teorileri, agy c. 26/2, s. 496
- 15) OECD Economic Surveys-Turkey-, 1982
- 16) Hürriyet, 3.9.1982
- 17) V. I. Lenin, Yapılar, c. 25, s. 364 (Almanca)
- 18) K. Marx, Das Kapital, agy c. 24, s. 317
- 19) OECD Economic Surveys-Turkey- 1982 ve T.C. Merkez Bankası, Üç Aylık Bülten, 1983/III
- 20) Prof. Dr. Yüksel Ülken, 25.2.1980 tarihli Milliyet Gazetesi

Uluslararası Gençlik Yılı'nda

İŞTİRAK-TEKAMÜL-HUZUR

Birleşmiş Milletler Örgütü'nün Uluslararası Gençlik Yılı olarak ilan ettiği 1985 yılına girdik. Ülkemiz gençliği, Uluslararası Gençlik Yılı'na ülkemiz tarihinin en halk düşmanı, en gençlik düşmanı hükümetinin başta olduğu tarihimizin en karanlık döneminde girdi. Uluslararası Gençlik yılı, ülkemiz gençliği için bir kutlama yılı değil, bir savaşım yılı olacak.

Bir savaşım yılı olacak, çünkü gençlik yılı kutlamalarına sahip çıkıyor görünmeye çalışan diktatörlük, gençlik yılının gündemini gençliğin sorunlarından uzak tutmaya çalışıyor. Çünkü diktatörlük gençlikten korkuyor. Öyle ki, Birleşmiş Milletler'in belirlediği ana ilkeleri tahrif edecek kadar korkuyor. Evren-Özal diktatörlüğünün söz de Gençlik Bakanı Dinçerler, 1985 Uluslararası Gençlik Yılı'nın Birleşmiş Milletler tarafından 'KATILIM-GELİŞME-BARİŞ' olarak belirlenen ve temel belgede yer alan ana ilkelerini "İştirak-Gelişme-Huzur" olarak açıkladı. "Huzur"la "İştirak"ı andık ama 'gelişme' ne oluyor? Ona da takamül deyin de tam olsun. Bay Dinçerler "Turnaya martı, bayrama yortu" diyor, "kübündeki pekmezin nasıl bir tortu" olduğunu açığa vuruyor.

Birleşmiş Milletler Gençlik Yılı Komisyonu'nun kabul ettiği faaliyet programına göre, "Katılım, kişinin yargıda bulunmaya ve kendi yaşamını ilgilendiren konularda karar vermeye muktedir olduğunun onaylanması ve sosyal bir grubun üyesi olarak

böyle davranma hakkına da sahip olduğu anlamına gelir. Katılım, kişinin bu hakkının bilincinde olması, bundan yararlanmak için gerekli araçlara (enformasyon, yol gösterme, eğitim, kültürel yapı) yaklaşım gösterebilmesi ve özellikle karar mekanizmasında kendi katkısının onaylanmasından dolayı tatmin olması anlamını içerir. Tecrit etme ve sömürme olaylarının bulunduğu yerde katılım var olamaz. Ve işte bu nedenle de Dinçerler, B. M.'in temel belgesini onaylayamaz, 'katılım' ilkesinden yana olamaz. Olamaz, çünkü o zaman dilekçe veren öğrencilerin tutuklanmasının, paralı öğretimin uygulanmasının, yurtlardaki kışla yaşamının, Yök'ün baskılarının savunulması olanaksızlaşır. Olamaz, çünkü o zaman, gençleri "trafik yarışmasına iştirak", "ağaçlandırma faaliyetlerine iştirak", "camideki gençlik yılı vaazını dinlemeye iştirak"le oyalamak yerine, "18 yaşındakilere oy hakkı", "Özerk-Demokratik Üniversite", "Paralı öğretimin kaldırılması", "gençliğe silah değil, iş", "Ana dilde eğitim" istemlerinden yana olmak zorunda kalır ki, bu da "eşyanın tabiatına aykırı"dır.

Birleşmiş Milletler Gençlik Yılı Komisyonu'nun faaliyet programına göre: "Barış, yaşamın kendisi ve gençliğin geleceği için önemli bir önkoşuldur. Gençliği ilgilendiren konular ve barış birbirlerinden ayrılmaz. Gençliğin gereksinimleri, hakları ve ilgilendiği konular, sadece barış koşulları

içinde ele alınabilir. Bu faaliyetler, ırkçılığın ve ırk ayrımının kendini gösterdiği her yerde bu olaylarla mücadele etmeyi kapsar: ırkçılık, ırk ayrımı, sömürgecilik kurbanlarına destek olma çabalarını ve insanlar arasında düşmanlık uyandırıcı propagandayı yasaklamanın yanı sıra, bağımsızlık mücadelesinde gençleri destekleme çalışmalarını da içerir. Ve işte bu nedenle Dinçerler 'barış' ilkesinden yana olamaz. Olamaz, çünkü o zaman 85 yılı bütçesinde silahlanma harcamalarının bir önceki yıla göre % 47,5 oranında artırılıp, eğitim harcamalarının % 2,5 oranında kısılmasını onaylayamaz. O zaman, ülkemizin Amerikan jandarmalığı rolüyle donatılmasını, 1,5 trilyonluk F-16 projesini, ülkemizin bölge halkları üzerinde bir tehdit unsuru olmasını, Kürt ulusu üzerinde yürütülen soykırımı savunamaz. Ters durumda hizmetinde bulunduğu generallerle, NATO'lara, IMF'lere ihanet etmiş olur. Kendini inkar etmiş olur. O ancak, "çalışma barışı"ndan, "sınıflar barışı"ndan yanadır. Barışı savunamaz, çünkü O işbirlikçi oligarşinin, tekellerin "huzur"undan yanadır.

Yine B. M. Gençlik Yılı Komisyonu'nun onayladığı faaliyet programına göre: "Gelişme süreci insan kaynaklarının varlığının daha iyi anlaşılmasını ve ondan en iyi ve en çok yararlanmayı amaçlayarak yaygınlaştırılır. Genç insanlar, insan kaynaklarının önemli bir bölümüdür. Ancak, genç insanlara, gelişmenin yalnızca yükünü omuzlayan bir kaynak olarak bakılmamalı-

dır. Gençler gelişmeye katıldıkları gibi, sonuçlarından da en gelişkin biçimde yararlanmalıdırlar. Burada temel ilke, genç insanların katılımı, halkın katılımıdır biçiminde olmalıdır ve eşit haklar yaşama geçirilmelidir. Hükümetler, planlarını gençlerin gelişmesine öncelikler vererek hazırlamalıdırlar". Dinçerler 'gelişme' ilkesinde de yana olamaz. Çünkü o zaman, onbinlerce gencin cezaevlerinde çürümesini, çoğunluğunu gençlerin oluşturduğu işsiz milyonların çığ gibi büyümesini, onbinlerce öğrencinin yurtsuz kalmasını, en temel sağlık koşullarından bile yoksun kalmasını, paralı öğretimin varlığını, YÖK'ün cehennemî baskılarını savunamaz. Dinçerler 'gelişme'den yana olamaz çünkü, O gelişmenin can düşmanıdır.

"Gençlik derslerde yoklamaya iştirak edecek, cezaevinde tekamül edecek, mezarda huzur bulacaktır." İşte Dinçerlerin ve uşağı olduğu diktatörlüğün savunduğu 'gençlik yılı' ilkelerinin anlamı budur. Gençlik yılının temel ilkelerini bile utamazca çarpıtanlar, gençliğe sahip çıkamazlar. Gençlik, düşmanlarını şimdi daha iyi tanıyor. Diktatörlüğün kendisine karanlık bir gelecekte başka bir şey veremeyeceğini biliyor. Ve bu nedenle ülkemizde Uluslararası Gençlik Yılı ilkelerinin yaşama geçirilebilmesi için ancak diktatörlüğün yıkılması, ulusal demokratik bir erk kurulması gerektiğini görüyor ve bu bilinçle savaşıyor.

Yıldız'dan EKİM

BUGÜN BEN ÜLKEM, HALKIM, PARTİM İÇİN NE YAPTIM?

Dört yıl önce, grevler, mitingler, toplanmalar, bildiriler, imza kampanyaları, daha birçok çeşit eylem içinde hızlı bir sınıf kavgası, hızlı bir demokrasi ve özgürlük savaşı verilirken böyle bir soru da aklımızda gelmezdi. Yiğinsal bir coşku içinde hepimiz her an diri, canlı, hırslıydık.

Oysa bugün savaş çok başka koşullarda, çok başka biçimlerde yürüyor. Ellerimizde kırmızı pankartlar, hıncımızı açık açık haykırdığımız günler geride kaldı. Ağır baskı

ve tehdit altında derin gizlilik koşullarında savaşıyoruz bugün. Herbirimiz yeni bir mevzi edindik, herbirimiz bu ağır baskı ve tehdidin bir başka yönünü yaşıyor, herbirimiz kendi mevzimizde savaşıyoruz. Herbirimiz birçok zorluğu bir anlamda tek başımıza göğüslemek zorunda kalıyoruz, kimi yoldaş hapiste, kimi yurtdışında, kimi yurtiçinde, Çoğu yoldaş evini, yerini yurdunu, eski ilişkilerini değiştirmek zorunda kalmış, kendine başka bir legal görüntü ver-

miş, başka bir yaşam kurmuş. Bu yaşama, bu varolma kavgasını hepimiz veriyoruz, ama tek tek veriyoruz. Bu kavgayı, bugün çok daha derin boyutlular kazanmış sınıf savaşıyla, bütünleştirmeyi beceremezsek, içimizdeki savaş coşkusu, devrim ateşini canlı tutacak çabayı gösteremezsek, kı-sacası bu yeni koşullarda daha iyi savaşı-mayı öğrenmezsek günlük yaşama kavgası-nın içinde sıkışıp kalmamız işten değil.

*

Yoldaş. Hiç ben bir iş yapmıyorum, di-ye sıklıkla anlar oldu mu? Sorumlunla ya da seninle birlikte çalışan bir yoldaşla buluştuğunda söyleyecek bir söz, soracak bir şey bulamadığın zamanlar oldu mu? Günlük yaşamını sürdürürken parti gö-re-vini yaşamında ikinci, üçüncü plana düş-tüğünü hissettiğin oluyor mu? İnancının, güveninin çünkü kadar sağlam olduğun-dan emin misin? Halkının geleceğinin, öz-gürlük ve barışın sorumluluğunu çünkü kadar bilinçle ve çünkü kadar yürekte ta-şıyor musun omuzlarında? Yoksa hiç iste-medığın halde günbegün uzaklaştığını mı seziyorsun?

Yoldaş, hiç kendi kendine "Bugün ben ülkem, halkım ve partim için ne yaptım?" diye sordüğün oldu mu?

Belki diyorsun ki: "Benim inancım, gü-venim sağlam. Halkımın geleceğinin, öz-gürlük ve barışın sorumluluğunu yüre-ğimde taşıyorum. Ama bana ne görev veri-liyor ki yapayım? Bana doğru dürüst gö-rev, doğru dürüst ilişki verilmediği için ben de kopup gidiyorum."

Belki de şunu diyorsun: "O yoldaşa ve-recek somut bir görev bulamıyorum. Bize yukarıdan bir şeyler önerilsin ki, biz de herkese iş verelim."

Kuşkusuz her parti örgütü kendisine bağlı yoldaşları yönlendirmek, her bir yoldaşı en iyi biçimde değerlendirmek, ona görev vermekle yükümlüdür. Ama parti görevini, yalnızca üst örgütlerden alt örgütlere verilen direktiflerin yerine getiril-mesi olarak anlıyorsak, kendi yaratıcılığı-mızı, kendi inisiyatifimizi kullanıyorsak partiyle burjuva orduyu birbirine kanştırı-

yoruz demektir.

Parti görevi, fabrikada şu kadar parça iş çıkartıp gitmek, ya da bir büroda şefin ver-diği işi bitirip yeni bir iş beklemeyle bir değildir. Parti görevi belli kalıpların içinde sokulamaz, kavganın, kavga biçimlerinin sınırı olmaz. Parti yaşamı bir kenarda, ken-di özel yaşamımız bir kenarda değildir. Parti yaşamı tüm yaşamımız, tüm yaşamı-mız parti yaşamıdır, öyle olmak zorunda-dır. Onun için bize somut hiçbir görev ve-rilmemiş olsa bile biz kendi kendimize so-ralım: "Bugün ben ülkem, halkım, Partim için ne yaptım?"

Bu soru arkasından "Ne yapabildim?" sorusunu getirecektir. Biraz kafa yorduğu-muzda, hep büyük, gösterişli işler, yığın-sal eylemler düşerken ne basit şeyleri göz-den kaçırdığımız, ne güzel eylem fırsatla-rını göremediğimiz ortaya çıkacak ve biraz daha düşünersek bu yapmadığımız ve bi-ze parti görevi gibi görünmeyen işler yü-zünden ileride ne büyük fırsatlar kaçıraca-ğımız açığa çıkacaktır.

Yoldaşlar, Partimiz bize yol gösteriyor, bugün demokrasi savaşına en geniş yığın-lar kazanılmalıdır, diyor. Biz bu görevi ye-rinde getirmek için ne yapıyoruz?

Diyeelim bir yoldaş koşullar gereği eski işini, ilişkilerini bırakmış, yedi sekiz kişi-lik bir büroda iş bulmuş, çalışıyor. Bu yol-daş sekiz saatini verdiği bu büroyu ne ola-rak görüyor? Sırf para kazanacağı bir yer mi? Eğer böyleyse o büro onun için zin-dandan farksız olacaktır. Sırf para kazan-mak kaygısıyla sekiz saatini harcayan biri elbette bir iş yapmıyordur, elbette sıkılır. Hele hele oradaki çarka kapılıp, kendisine daha iyi ücret, daha iyi konum için, diğer çalışanlarla çıkar kavgasına giriyorsa tüm niteliklerini yitirmiş demektir, kendine artık parti üyesi diyecek yüzü olmamalıdır.

Oysa para kazanmak için girdiğimiz bu küçük büro da bir çalışma alanıdır. Sekiz kişilik bir alan. Demokrasi savaşına kaza-nılacak yığınların küçük bir parçası. Her-kes işçilerin arasında çalışmaz. Her ilgilen-diğimiz kişiyi ille de Partiye üye yapmya-cağız. Hepimizin çevresinde şu veya bu düzeyde, şu veya bu sayıda insan var. Ça-lıştığımız yerdeki iş arkadaşlarımız, komşu-

larımız akrabalarımız, mahallenin bakkalı, kahvedeki insanlar, tüm bunlar insan ve bizim işimiz insanla. Bu iş işneyle kuyu kazmak. Doğru! Zor. Doğru. Ama savaş bu!

Yoldaşlar, Partimiz, eğitim çalışmalarımıza hız vermeliyiz diyor. Hepimiz diyoruz bunu, Partiye bir öneri götürsek bu mutlaka "eğitim çalışmalarına hız verilsin" oluyor. Ama biz, tek tek yoldaşlar olarak ne yapıyoruz bu konuda, hiç düşündük mü?

Belki de yalnız eğitim bekliyoruz, koşulları var mı, yok mu hiç düşünmeden. Koca koca eğitim notları gelsin, okuyalım, sonra da bir yerde toplanıp tartışalım istiyoruz belki. Belki de bunları beklerken, oturup TV'de Berlin Tüneli'nden Meraklı komşulara kadar ne kadar Amerikan dizisi varsa hepsini izliyoruz. Eğer böyleyse bir daha eğitim istemeye yüzümüz kalmamıştır. Bu antikomünist, ya da gerçek dışı Amerikan dizilerini seyretmekle harcadığımız zamanı hesaplayalım. Günde kaç saat, ayda kaç gün, yılda kaç ay ediyor? Bu kadar zamanda kaç kitap okunur? Kendimize bir program çizmiş olsaydık, yahut sorumlumuzdan bir program istemiş olsaydık ya da programsız, rasgele bile okumuş olsaydık, bu geçen dört yılda kaç kitap okumuş olurduk, bir hesaplayalım.

Yoldaşlar, kendimiz birşey bilmeden kimseye birşey anlatamayız. Onun için kendimizi eğitmek birincil görevimizdir. Piyasada roman, şiir, öykü, hatta birçok teorik kitap var. Yoldaşlar, kitapçı dükkanlarına ne kadar zamanda bir uğruyorsunuz?

Parti politikasını çözümlemek için ne yapıyorsunuz, yoldaşlar? Radyo dinliyor muyuz? Haftada kaç gün? Radyomuz yoksa almak için bir çaba gösterdik mi? Düşünelim, acil ihtiyaçlar sıralamasında radyo kaçınıcı sırayı işgal ediyor?

Atılımları, Plenum Raporlarını, genelgeleri nasıl okuyoruz, yoldaşlar? Göz gezdirip geçiyor muyuz, yoksa dikkatle inceliyor, acaba bunun burası neden böyle diye düşünüyor, anlamadığımız yerleri kitap karıştırıp araştırıyor, üzerinde kafa yoruyor,

hiç değilse ben şurayı anlamadım diye soruyor muyuz?

Yoldaşlar, şu dört yılda partimize, Atılım'a kaç yazı, kaç haber gönderdik, sorulmuş kendimize? Yoksa "gönderecek haber yok, ne yazayım ben?" mi dedik? Partimizi bilgiyle donatmak görevimiz değil mi? Gönderecek hiç özel haber yok diyelim, hiçbir şey yapmadan işimize gidip geliyoruz, diyelim. Pekî, ama, işe giderken hiç mi otobüse binmiyoruz, otobüsleri insanlar ne yapıyor, konuşuyor mu, umutsuz, bezgin bir ifade mi var suratlarında, otobüste giderken herhangi bir olay olsa nasıl tepki gösteriyorlar, yoksa dünya yarılrsa tepkiziz, ilgisiz mi kalıyorlar? Hiç mi pazara gitmiyoruz, hiç mi çarşıda dolaşmıyoruz, yoldaşlar? Ne oluyor oralarda, insanlar ne diyor? Parti bunları, halkın nerede olduğunu, neye hazır, neye hazır olmadığını, halkın psikolojisini bilmek istemez mi? Elbette ister. Pekî, kimden öğrenecek? Bizden yoldaşlar, halkın içinde yaşayan bizlerden.

Yoldaşlar, Parti bize bir görev verdiğinde ne yapıyoruz? Verilen görevi tariflenen biçimiyle yapıyor veya yapmaya çalışıyor, bununla mı yetiniyoruz, yoksa bize önerilenlerin dışında daha başka ne yapabiliriz, diye düşünüyor, verilen görevi kendi yaratıcılığımızla geliştirerek öyle mi yapıyoruz? 1 Mayıs'ları, 10 Eylül'leri, 7 Kasım'ları bize hep Parti mi hatırlatıyor, yoksa biz çok önceden gündemimize alıyor, ne yapacağımızı düşünüyor, Partiye önerilerimizi mi götürüyoruz? Bir olay olsa, Parti bize söylemeden önce biz birşeyler düşünmüş, birşeyler yapmış oluyor muyuz?

Kendimize soracağımız soruların haddi hesabı yok, yoldaşlar. Yeter ki attığımız her adımda parti üyesi olmanın sorumluluğunu duyalım. Şu dönemde, somut hiçbir görevi olmayan bir yoldaşın bile yapacağı yığınla iş var. Yeter ki, biz dünyaya sıradan insanın gözleriyle değil, partili insanın gözleriyle bakalım.

GÜVENSİZLİĞİN ÇIKMAZ YOLU

Birahanein loş ışıklı basık tavanlı salonu sigara dumanı ve yanmış yağ kokuyordu. Sol köşede, pencerenin önündeki masada üç kişi ateşli ateşli bir şeyler konuşuyorlardı. İnce bıyıklı, gözlüklü olan birasını yudumladıktan sonra,

- Yok kardeşim, bunca senedir, işçi sınıfı dedik, TKP dedik. Bu uğurda faşisti ile polisiyle vuruştuk, karakollarda sabahladık. Çekmediğimiz çile kalmadı. Yanlış anlamayın, ha... Evet, bunlar hiç önemli değil. Türkiye'deki her devrimcinin kaderi bu. Ama, insana, inandığı, bel bağladığı hareketi böylesi zor günlerde ortaklıkta göremek ağır geliyor.

Daha konuşacaktı ki, karşısında oturan esmer genç,

- Yanlış düşünüyorsun, Yılmaz. Bugün işçi sınıfı partisinin örgütlenmesini sürdürdüğünü, savaşlığını, "Evren" bile kendi ağzıyla söylemiyor mu?

Yılmaz, biraz da kızarak,

- Yahu, Kemal, çocuk gibi konuşma. Onun amacı her demokratı, komünist diye suçlayıp, antifaşistleri bölmektir. Sonra sen bırak onu, uzağa gitmeye gerek yok. İşte senin halin.

Konuşmasının burasında, diğer arkadaşına dönerek,

-Bak, Cemil, kardeşim. Bu adam bir yıl önce içeri girdi. Birinci şubede tam kırkbeş gün kaldı. Onbeş gün kan içemiş. Polisler ağzından tek kelime alamamışlar. Bunları bu herif anlatmadı, ha... Bir başkasından duymuştum. Adam, "Valla, arkadaş, ben TKP'lileri böyle bilmezdim" diyor da başka bir şey demiyor. Ama, bizim Kemal'in ölümü göze alarak koruduğu arkadaşları ne yapıyor dersin? Kemal dışarı çıkıyor, ama kimse ona sahip çıkmıyor. Neden?... Anlayış bozuk. Pasifizm...

Yılmaz, bazen Cemil'e, bazen Kemal'e bakarak, ağzından tükürükler saçarak, kimi kez IGD'yi, kimi kez de TKP'yi suçlamaya devam ediyordu.

Kemal, söylenenlere katılmıyordu. Katıl-

mıyordu, ya, geçmişte, bu suçlamalar karşısında, böyle eli kolu bağlı oturmaz, yerinde duramazdı. Şimdi, sessiz sessiz, anlatılanları dinliyor, uslu uslu birasını içiyordu. Herşeye boş vermiş gibi bir hali vardı.

Üç arkadaş bardaklarındaki son biraları da yudumlayıp kalktılarında ortalık iyice kararmıştı. Birahanein önünde vedalaşıp, ayrıldılar. Hava oldukça serindi. Kemal ellerini paltosunun cebine soktu, Vapur iskelesi yönüne doğru ağır ağır yürümeye başladı. Birden durdu. Biraz ilerde onu gördü. "Kumral saçlı bu baş, bu parmaklarının ucuna basarak yürüyüş..." Kemal'in gördüğü genç bayan hızla yürüyordu. Kalkacak olan vapura yetişmek amacıyla olmalıydı. Kemal yüreğinin hızla çarptığını, ağzının kuruduğunu hissetti. Adımlarını hızlandırdı. Kadına iyice yaklaştı. "Ne kadar da benziyor, o mu? Ayşe mi acaba?" Şimdi genç kadınla yana yana yürüyorlardı. Dönüp omuzunun üstünden baktı kadına, derinden bir iç geçirdi. Adımları kendiliğinden yavaşladı. "Allah kahretsin, yine o değil?"

Ayşe'yi en son bir yıl önce, evleri polislerce basılıp, götürülürken görmüştü. Polisler ite kalka, Kemal'i arabaya bindirirlerken, kansı evin penceresinden onu izliyordu. Ayşe'nin, şaşkın, korkulu, ve umutsuz gözlerle bakışını anımsadı. 1. şubeden Metris'e götürüldüğünde, artık kansıyla görüşebileceğini düşünüyor, düşünmek değil, bunu büyük bir özlemle istiyordu. Bu özlemde kansına büyük bir sevgi ile bağlı olmasının yanısıra, daha da önemlisi, kansı kanalıyla partiyle iletişim kurma olanağına da kavuşabileceği gerçeği yatıyordu. Ama, görüş günlerinde kansı boş yere bekledi. Ayşe hiçbir görüşe gelmedi. Önceleri çok kızdı. Sonra hak verdi. Ayşe, sınıf bilincinin de yardımıyla, bu düzinin kadınları ittiği ikinci sınıf insan psikolojisinden çabuk sıyrılmış, hiçbir zaman kocasının gölgesinde yaşayan bir kadın olma-

muştı. Cesareti, yetenekleri, ve inancıyla savaştan bir an olsun kopmamıştı. "Polisler birşey çıkaramadılar. Nasıl olsa yakında tahliye olurum. O zaman bu günlerin acısını da çıkartırız" diyerek teselli buluyordu.

Şimdi dışarıydı. Ama hiçbir şey değişmemişti. Oysa, o içerde neler kurmuştu. İşkencede direnmişti ya, kimbilir dışarda nasıl karşılanacaktı. Yoldaşları ve karısıyla birlikte onurlu yaşamına kaldığı yerden devam edecekti. Bunların hiçbirisi olmadı.

Hapisten çıktığı ilk gün, elinde bir demet çiçek, evinin kapısını çaldığında kapıyı yaşlı bir ninedik açtı. Kemal önce şaşır-
dı, yanlış kapıyı çaldım diye. Yaşlı kadın, bu eve altı ay kadar önce taşındıklarını, daha önceki kiracıyı tanımadığını anlatınca, gerçeği kavradı. Bütün bir apartman başına yıkılmış gibi Kemal'e. O gün, bir tanıdığının evine yerleşti. "Tüm bunların bir anlamı olmalı, tüm bunların bir nedeni vardır. Parti nasıl olsa beni bulacak." diye düşünerek, kötü kavramları usundan uzaklaştırmaya çalışıyordu. Ne var ki, günler geçiyor, kimse gelip Kemal'i bulmuyordu.

Bir gün, Sarayhan'den Unkapanı'na inerken çocukluk arkadaşı İsmail'i gördü. Savaşına İsmail'le birlikte aulmışlardı. Kemal, "İsmail sağlam çoktuktur, kesin örgütle bağı vardır. Bana da ilişki sağlar." düşüncesiyle İsmail'e yaklaştı.

- Vay... İsmail ne haber yahu...

İsmail döndü, Kemal'i gördü. Gözlerinden bir an bir sevinç yalını geçti. Sonra Kemal'i hiç tanıymıyormuşçasına, boş gözlerle bakmaya başladı. Kemal üstelede,

- Benimi ulan, ben Kemal, tanımadın mı beni?

İsmail kuru bir sesle

- Birine benzettiniz galiba

Dedi ve Unkapanı'na doğru yürüyüp gitti. Kemal caddenin ortasında öylece kalmıştı.

O günden sonra içinde birşeylerin kırıldığını hissetmeye başladı Kemal. "Acaba" diyordu. "İçerde benim konuştuğumu mu sanıyorlar. Ben tek kelime bile söylemedim. Ben partime, ve yoldaşlarıma ihanet etmedim."

O günlerden birinde, bir sinemada, Yıl-

maz'la karşılaştılar. Hemen sarmaş dolaş oldular. Yılmaz, eski bir arkadaş olarak, Kemal'e çok sıcak ve ilgili davranıyordu. Ama, Parti hakkında olur olmaz yerde atıp tutuyor, ileri geri konuşuyordu. Kemal önceleri bu durumu tepki ile karşıladı. Daha sonraları, söylenenleri, onaylamamakla birlikte, sessiz kalmayı yeğledi. Güvensizlik, içten içe demiri çürüten bir küf gibi, bilincini kemirmeye başlamıştı. Kemal, fırtınalarla kaplı bir denizde, rotasını yitirmiş bir teknenin, dev dalgalarca bilinmeyen yönlere sürüklenmesi gibi, kendini yaşamın günlük akışına bırakıvermişti.

Kemal arkadaşlarından ayrılmış, yalnız başına yürürken, tüm bunları bir kez daha yaşadı. Geçenin bu ilk saatlerinde eve gitmeyi göze alamıyordu. Evde zaman geçmek nedir bilmiyor, sıkıntından patlayacak gibi oluyordu. Bir sigara yaktı. Hapishane-
den kazandığı bir alışkanlıkla - İçeride, havalandırmaya çıkardıklarında, masmavi gökyüzünden geçen bembeyaz bulutları izlemeye bayılırdı - gözlerini gökyüzüne çevirdi. Koyu laciverdi gökyüzünde, göz kamaştıran tepsi şeklinde bir ay, akıp giden siyah bulutların arasından, insana gelecek güzel günleri müjdeliyor gibi parlıyordu.

Biraz ilerdeki otobüs durağına doğru yürüdü. Cadde işten evlerine dönen insanların telaşlı kalabalığından arınılmıştı. Otobüs durağında kimsecikler yoktu. "Para durumum da epey kötü. Bir iş bulup çalışmalı. Ayakkabılar da değiştirilmek istiyor." düşüncesiyle boyasız ayakkabılarına bakıyordu ki, ayaklarının dibinde tozlara bulanmış bir kağıt parçası dikkatini çekti. Eğilip yerden kağıt parçasını aldı. Tozlarını silkeledi. Kıvrılmış yerlerini düzeltti. Kağıdın sol alt köşesinde tıdık bir imza, Kemal'e göz kırıp duruyordu. Bu, partinin orak-çekiç ve kızıl yıldızından oluşan amblemiydi. Bildiri, "FAŞİST DİKTATÖRLÜĞÜ YIKMAK, BARIŞ ve ULUSAL DEMOKRASİ İÇİN İLERİ" belgisiyle son buluyordu. Kemal, hiç duraksamadan, bildiriyi katlayıp cebine soktu. O anda durağa yaklaşan belediye otobüsüne atlamıştı bile. İlk parti bildirisini okuduğu günü anımsadı. 1979'un 1 Mayıs'ında TKP İstanbul İl örgütünün dağıttığı bildiriydi

bu. Büyük bir onurla tutmuştu bildiriyi. Her tümcesini bilincine kazırcasına büyük bir dikkatle okumuştı. Bildirinin son belgesini bugün bile hatırlıyordu. "BUGÜN BİR MAYIS ALANLARINA, YARIN DEVRİM ALANLARINA" Sol köşede yine parti amblemi yer alıyordu. "Demek parti savaşıyor. Zaten ben bundan kuşku duymadım ki. Kuşku duymadın ama, yanında, gözünün içine baka baka, partine küfür ettiler. Sen kılım bile kıpırdatmadın. Partililik bilincin bu kadar mıydı?...". Büyük bir utanç duydu. Sonra kuşkucu yan yine ağır bastı. "Peki beni neden bulmuyorlar? Hapiste çözüldüğümü mü sanıyorlar?" Kemal, bu karmakarışık düşünceler içinde iç hesaplaşmasını sürdürürken otobüsün taksim'e geldiğini farkettiler. Düşünceleri yeniden yön değiştirdi. "Bir Mayıs alanı, işte benim partiye alındığım yer. Nasıl da coşku duymuştum o gün."

- "Türkiye Komünist Partisine üye kabul edildin, Yoldaş." Herkese haykırmak gelmişti içinden. Heey... ben komünistim diye. Eh... Pek de iyi yürüttük komünistliği. Bir süre bağımlı koptu. Partililik de orda bitti. İşçi sınıfının çıkarlarını çok iyi savundun doğrusu, bravo sana."

Sabah kalktığında, Kemal artık bir karara varmıştı. Yaşamını yeniden düzenleyecekti. Kafasındaki tüm sorulara yanıt bulamamasına karşın Yılmaz'la ilişkisini kesmesi gerektiğini kavramıştı. Neşeyi yıkanmıştı. Tıraşını oldu. Evin yaşlı radyosunda çalınan şarkıyı mırıldanarak kahvaltı masasına oturmuştu ki evin kapısı çalındı. Ak-rabası Zeynep teyze, kapıyı açmaya gitti. Gelenlerin sesi duyuluyordu.

- Kemal Erkin burda mı oturuyor?

Zeynep teyzenin evet demesini bile beklemeden içeri daldılar. Gelenler polislerdi. Kemal'i karşısı duvara elleri yukarı gelecek şekilde, dayadıktan sonra iyice aradılar evi, özellikle Kemal'in odasını didik didik ettiler. Bereket, Kemal akşam yolda bulunduğu bildiriye eve geldiğinde imha etmişti. Bir kaç roman dışında birşey bulamadılar. Kemal'i kollarından sımsıkı yakalayıp evden çıkardılar. Kemal ekip otosuna bindirildiğinde, Yılmaz, Cemil ve tanımadığı iki tutuklunun daha şaşkınlık içerisinde

de kendine baktıklarını gördü. "Demek polis bizi izliyordu. Yoksa, beni izleyerek mi Yılmaz'ları buldular." Kemal üzüntüyle başını öne eğdi.

Birinci şubede ilk iki gün Kemal'e iyice yüklendiler. Çok iyi tanıdığı o tiz ses - Gözleri bağlı olduğu için polisin yüzünü göremiyordu.-

- Sen yine mi geldin ulan. O... çocuğu. Ulan işimiz gücümüz yok seninle mi uğraşacağız...

Diyecek acımasızca vuruyordu. Ne var ki bu kez işkence geçen sefer ki gibi uzun sürmedi. Kemal önce bunun nedenini anlayamadı. Birinci şubeye getirildiklerinin 5. gününde sorguya Yılmaz'la birlikte çıkarıldılar. Polisin Yılmaz'a karşı tavır ilginçti. Diğer tutuklulara acımasız bir kudurganlıkla saldıran politik polis, Yılmaz'la sanki tartışıyor. Önce Yılmaz'a sigara ikram ettiler. Yılmaz sigarayı almadı. Ama polisin:

- TKP'nin görüşlerinde yanlış bulunduğu-nuz yanaları nelerdir? sorusunu, karşısında devrimciler varmış gibi yanıtlamaya başladı. TKP'ye neden karşı olduklarını, TKP'nin pasifizmini örneklerle açıkladı.

Kemal oturtulduğu köşeden bu değişik tartışmayı gözleri bağlı dikkatle dinliyordu. Bu konuşmada geçen her bir sözcük, usundaki soruları bir bir açıyor, düşüncelerini durulaştırıyordu. Hapisten çıktığında körelen bilinci, faşizmin işkence odasında yeniden biliniyordu. "Politik polis, partiyi yıkmak ve yalıtılmak için her yöntemi kullanıyor. Yılmaz ve onun gibi davrananlar bilerek veya bilmeyerek, polisin bu amacına yardımcı oluyorlar... Partim beni bulmak için acele etmemekte ne kadar da haklıymış." demekten kendini alamadı. Kemal'e yanlışını anlaması çok pahalıya mal olmuştu. Güvensizliğine karamsarlığına lanet okuyordu. "Şimdi son derece soğukkanlı davranıp bir an önce bu pislikten kurtulmak gerek." diye düşünüyordu.

Politik polis, onları 1. şubede fazla tutmadı. Selimiye'deki savcı da ilk sorgulandıktan sonra hepsini serbest bıraktı.

Yol boyunca ağaçlar, alı beyazlı çiçeğe durmuştu. Çiçek kokularıyla yüklü ılık bir bahar rüzgarı sabahleyin okula giden mi-

nicik çocuklara, genç öğrencilere ve çalışan insanlara yaşama sevincini taşıyordu. Altı aydır, her gün olduğu gibi Kemal, bu sabah ta işine gidiyordu. Karşıya geçmek için kaldırım kenarına geldiğinde, önünde bir piyasa arabası durdu. Taksiden tanıdık bir ses Kemal'i arabaya davet ediyordu, Kemal heyecanla karışık bir sevinçle, arabanın arka koltuğundaki adamın yanına oturdu, Adam, gülerek

- Vay... ne hayal yahu. Geç kaldım, arabayla işe gidiyordum ki seni gördüm. Bir-

likte gideriz dedim. Bakıyorum sen de gecikmişsin.

Taksi şöförünün yanında havadan sudan konuşular. Şişhaneye geldiklerinde indiler. Ana caddeyi geçerek ara sokaklara daldılar. Tenha bir sokağa geldiklerinde genç adam Kemal'e dönerek

- Aramıza hoşgeldin yoldaş.

Dedi. Sanıldılar. İkisinin de gözlerinin içi gülüyordu.

K. YALÇIN/ İstanbul

ATINA POLİTEKNİK DİRENİŞİNİN 11. YILDÖNÜMÜNDE

Kamo Kollektifi

17 Kasım Yunanistan'da antifaşist öğrencilerin tarihe kanlarıyla yazdıkları şanlı Politeknik Direnişinin 11. yıldönümüydü. 17 Kasım 1973'te Atina Teknik Üniversitesi öğrencileri Kara Albaylar Cuntasına karşı ilk ayaklanmalarının, ülke tarihinde yeni bir sayfa açtığını vurgulamak amacıyla, her yıl olduğu gibi bu yıl da çeşitli gösteriler düzenlendi.

Biz Yunanistan'da politik göçmen olarak bulunan Türkiyeli ilerici bu gösteriye birlik içinde katıldık ve ülkemizdeki faşist diktatörlüğü protesto ettik. Bu nedenle ülkemiz gençliği açısından yararlı olur umuduyla sözkonusu direnişin nasıl geliştiğini sizlere anlatmak istedik.

11 yıl önce 17 Kasım 1973'te Atina Teknik Üniversitesinin avlusunda toplanıp, Amerikancı cuntaya karşı direnişe geçen öğrencilerin üstüne faşistler, polis ve asker sürmüştü. Onlarca yurtsever antifaşist öğrenci katledilmiş, pekçoğu yaralanmış ve tutuklanmıştı. Ancak faşizm gelişen antifaşist hareketi engelleyememişti. Tersine Politeknik Direnişi yığınların cuntaya karşı savaşımını güçlendirmiş ve çok kısa bir süre sonra, 1974 yılını da Albaylar Cuntası devrilmişti.

Politeknik Direnişi Yunanistan tarihinde; Kara Albaylar Cuntası'nın devrilip, demokrasiye geçilmesinde, önemli bir

dönemeci oluşturdu. Ancak kuşkusuz öğrencilerin Politeknik Direnişini politik bağlamları dışında ve Yunanistan'a demokrasi gelmesinde tek başına bir etken olarak almak yanlış olurdu. Aynı şekilde bu direnişin bir günde hazırlandığını, bir günde oluverdiğini düşünmek de yanlış olur. Bu şanlı direnişin derslerinden yararlanabilmek için onu yan unsurlarıyla birlikte, Yunanistan'daki tüm antifaşist hareketin gelişimi içinde ele almak gerekir. İşte direnişi getiren sürece bu gözle baktığımızda şunları görüyoruz:

Yunanistan'da 1967 yılında erki alan Amerikan destekli Kara Albaylar Cuntası, 1972 yılı sonlarına gelindiğinde, dünya kamuoyunda olduğu gibi, ülke içinde de her bakımdan yalıtılmaya başlar. 1972 sonlarında Yunanistan'da ekonomik bunalımın iyice derinleştiği, ordu içindeki çelişkilerin giderek arttığı, halkın cuntaya karşı hoşnutsuzluğunun daha da büyüdüğü ve tüm bunlara bağlı olarak tüm katmanlar içinde cunta karşıtı hareketlerin başladığı dönemdir. Cunta ve halk arasındaki çelişkinin giderek derinleşmesi, halkın hemen tüm katmanlarında, esnaf ve zanaatkarlar, işçiler, köylüler, aydınlar, öğretmenler, özellikle de öğrenci gençlik arasında antifaşist bilinçlenmeyi ve cunta karşıtı hareketlenmeyi getiriyor. Kavala'

da balıkçılar, Atina'da matbaacılar, hava yolları teknik elemanları, gazeteciler, ulaştırma çalışanları çifçiler vb. cuntaya karşı eylemlerini yükseltirler. Protesto eylemleri ve grevler yapılır. Halkın baskısı sonucu cunta sendikal hakları tek tek kabul etmeye başlar.

Halkın en hareketli kesmini oluşturan öğrenci gençliğin kendi akademik demokratik haklarını temel alan eylemlerinde de yükselme gözlenir. Günden güne öğrencilerin akademik eylemleri cuntaya karşı yönelme ve antifaşist, antiemperyalist bir nitelik kazanmaya başlar. Ocak 1973'te öğrenciler Atina Teknik Üniversitesi'nde bir toplantı düzenler ve cuntaya karşı bir hareket planı hazırlarlar. Bunu izleyen aylarda öğrencilerin cunta karşısı savaşımı yükselerek sürer. 21-22 Şubat 1973'te Atina Hukuk Fakültesini 48 saat işgal eden 4000 öğrenci cuntayı protesto ederler. Okul dışında, haktan binlerce kişi de öğrencilerin bu eylemine dayanışma gösterir. Cunta öğrencilerin bu eylemine, baskıları artırarak karşılık verir. Bu eylemin kamuoyuna yayılmasını engellemek için basına sansür koyar. Tutuklamalar olur. Ancak öğrenciler gerilemez ve cuntayı protesto eden boykot ve mitingleri sonraki aylarda da sürdürürler. 16 Mart'ta yine Hukuk Fakültesi'nde çeşitli saatlerde boykot örgütlenir. 20 Mart günü 2500 öğrenci Tıp Fakültesi'nde toplanıp Hukuk Fakültesi'ne gider ve orada boykot ilan ederler. Boykot Selanik ve Patra'da da Uygulanır.

Nisan 1973'te cunta üniversite özerkliğini kaldırır, üniversiteye girer. Yurtsever demokrat öğretim üyelerinin, profesörlerin odaları basılır, istifaya zorlanırlar.

Mayıs 1973'te cuntanın düzenlediği sahte seçimler yapılır. Öğrenciler seçimleri protesto mitingleri düzenlerler. Aynı günlerde ordu içinde de anti-faşist hareketlenmeler başlar. YKP Politik Bürosunun 2.6.1973 günlü açıklamasında "Bahriye hareketi ve sahte seçimlerden sonra Yunan halkı için hiç bir şey değişmemiştir. Faşist, baskıcı, halk düşmanı, anti ulusal Amerikancı yönetim değişmemiştir.

Bugün cephe için daha elverişli koşullar doğmuştur" değerlendirmesi yapılır. Bu arada Florakio yoldaşı yapılan bir rapor-taj basında yer alır.

Tüm gelişmeler hükümeti « liberalleşmeye » iter. Kralın hakları kaldırılır. Markizinin hükümeti siyasi mahkumların çoğunu serbest bırakır. Basına sınırlı da olsa özgürlük verilir. Bu arada halkın desteğini kazanmak için « seçim yapılacak » sözü verilir ve göstermelik seçim hazırlıkları başlar. Ancak bu, politik kamuoyunu aldatamaz.

Cunta, öğrenciler içinde de, kendi denetiminde olması koşuluyla seçimler olacağını, daha sonra da milletvekili seçimleri yapılacağını vadeder. Ancak öğrenciler cuntanın bu manevrasına kanmaz ve karşı çıkarlar. KNE'nin Yunanistan Komünist Gençliği aktif boykot önerisi öğrenciler tarafından desteklenir ve pratiğe geçer.

1973-1974 öğretim yılına öğrenci gençlik hareketi yeni bir ivme kazanmış olarak başlar. Üniversitenin her bölümünde grev ve boykotlar başlar. Örgütlük düzeyi yükselir, öğrenci gençlik hareketi daha politik bir içerik kazanmaya başlar.

Bu arada halk içindeki hareketler de politik içerik kazanmaya başlar. 4 Kasım 1973 günü Yorgo Papandreu'nun (Şimdiki başkanın babası) cenaze töreni diktatörlük karşısı bir harekete dönüşür. Polis halkın üzerine saldırır, halk karşı koyar barikatlar kurulur. Ardından yoğun tutuklamalar başlar.

İşte Politeknik direnişi bu ortamda doğar. 14 Kasım 1973 günü Atina Politeknik Üniversitesinde 800 öğrenci direniş başlar. Baştan örgütlü olmayan bu direnişe katılanların sayısı giderek artar, KNE'nin öncülüğünde bir komite kurularak, direniş örgütlü bir hale getirilir. Komitenin örgütlediği ilk pratik işler; görevlerin saptanması, bütün okula ve dışarı yayın yapacak bir ses düzeni kurmak, yemek sorunuyla çözmek, hastane oluşturmak, Atina ve civarına yayın yapacak bir radyo istasyonu kurmak olur.

Öğrencilerin üniversite içinde başlattıkları bu direniş, dışarda çoğunluğunu işçi-

lerin ve diğer öğrencilerin oluşturduğu on binlerce kişi tarafından destek görülür. Direniş sırasında üniversite radyosundan Atina ve çevresine "Burası Politeknik direnişi" anonsuyla yayın yapılır, direnişin amacı halka anlatılır. Antifaşist, antiemperyalist içerikli bildiriler dağıtılır. "Kahrolsun Cunta!" "NATO-ABD defol!" "Kahrolsun faşizm, kahrolsun Papadopolos!" "Ekme, okuma özgürlüğü" belgileri yükseltilir.

Öğrencilerin direniş komitesi, daha sonra üniversite de çalışan işçilerle birleşir ve içinde işçi temsilcilerinin de bulunduğu yeni bir komite oluşturulur.

Bu yeni komite 60 yerli ve yabancı gazetecinin katıldığı bir basın toplantısı da düzenler.

Cunta 14 Kasım günü başlayan bu direnişe polis ve jandarma birlikleriyle saldırır. Dışarıda öğrencilerin direnişini destekleyen yığınlar polise karşı barikatlar kurarlar. Üniversite radyosundan sürekli olarak direniş hakkında bilgi verilir ve polisin saldırısına karşı halk yardımı çağrılır.

Polis ve jandarma tanklar ve panzerlerle üniversite bahçesine girer. İlk olarak elinde bayrak taşıyan bir genç öldürülür. Öğrencilerin üzerine ateş açmamakta direnen bir asker komutanı tarafından vurulur. Çı-

kan çatışmada yaralanan 5 genç, komitenin kurduğu hastaneye kaldırılırlarsa da kurtarılamazlar. Bir çok öğrenci panzerlerin, tankların altında ezilerek can verir, pek çoğu ağır yaralanır, tutuklanır.

Dışarıda halk Atina'nın büyük meydanlarında toplanarak direnişe destek vermeye devam eder. Polisin azgın saldırıları sonucu 17 Kasım 1973 günü direniş sona erer. Öğrenciler sınırlı da olsa bazı istemlerini elde ederler.

Politeknik Direnişi Yunanistan halkının da cuntaya karşı savaşımına ivme vermiştir. Direnişten 8-9 ay sonra 1974 yazında Kara Albaylar Cuntası devrilmiş ve Yunanistan'da demokrasiye geçilmiştir. O zamandan bu yana 17 Kasım her yıl yığinsal gösterilerle kutlanır. 1981 yılında PASOK'un iktidara gelmesiyle birlikte ulusal bir gün haline geldi. Bu yıl da Amerika ve NATO karşıtı bir savaşım günü olarak kutlandı. Politeknik Direnişi'nin yıldönümü çok coşkulu geçti. İlk kez bu yıl ordu komutanları da direnişin gerçekleştirildiği, bir çok öğrencinin öldüğü üniversite avlusuna çelenk koydular. Yüzbinlerce kişinin Teknik Üniversite önünde başlayan yürüyüşü Amerikan Elçiliği'nin önünde son buldu.

Geçmişte ve günümüzde Masonluk

Haluk BOZTEPELİ

"Aday, yalınayak, yarı çıplak, gözleri bağlı ve göğsünün sol tarafına dayalı kılıç eşliğinde 'tapınağın karanlık koğuşlarından birine' götürülür. Orada saatlerce karanlıkla 'başbaşa' kalır. Zira aydınlığa susamış hayırsever, önce çevresindeki karanlığı sezebilirdir."

Yüzyıllar öncesi ortaya çıkan masonluğa kabul edilecek aday, yukarıda anlatıldığı gibi bir törenden sonra üyeliğe kabul edilir. Ve mason adayına söylenen ilk şeylerden biri de, "hayırseverlerin yolu zorludur" sözüdür. Günümüzde "Hür Dünya"

denilen kapitalist ülkelerde yaklaşık 30 milyon mason bulunmaktadır. Özellikle son yıllarda İtalya'daki P-2 (Propaganda-2) Mason locası "skandalı" ortaya çıktıktan sonra adından çok sık söz edilen masonluk, ne zaman ortaya çıkmıştır, nedir ve yüzyıllar boyunca ve özellikle günümüzde nasıl bir işlev üstlenmiştir? Masonlar Amerika'da, Avrupa'daki kapitalist ülkelerde ve gelişmekte olan ülkelerde nasıl faaliyet yürütürler, amaçları nelerdir? Bu yazımızda bu soruların yanıtlarını aramaya, masonluğun ortaya çıkışını, gelişimini, farklı toplumsal gelişim aşamalarında ne

gibi işlevler gördüğünü ve özellikle de günümüzde emperyalizmin saldırgan politikasındaki yerini ele almaya çalışacağız.

“DUVARCILAR”

Fransızca “Maçons”, yani “Duvarcılar” sözcüğünden adını alan masonluğun kökenleri 10. yüzyıla kadar gider. Kilisenin etkisiyle o yüzyıllarda ortaya çıkan şövalye tarikatları. “Haçlı Seferleri” düzenleyerek ortalığı kasıp kavuruyor ve ele geçirilen değerli eşyalar manastırlara taşıyor. Bu değerli eşyalar, yeni tıpinakların kurulmasında, kilise ve kalelerin inşasında kullanılıyordu. Şövalye tarikatlarının elde ettikleri bu ganimetler maddi bir temel oluşturuyordu. Ama binaların, kalelerin, kiliselerin yapımı için mühendislik bilgisi, taş yontma, işleme ve duvar örme ustalığı da gerekiyordu. Bu gereksinimden doğarak 11. yüzyılın sonlarında diğer seyyar taş yontucularının çeşitli örgütleri oluştu. Bu örgütlere daha sonra “Hür Duvarcılar” adı verildi.

Ortaçağ’da ise, bu “Hür Duvarcılar”ın kentlerde loncaları kuruldu. Ve giderek bu loncaların etkisi ve önemi arttı. Büyük kiliselerin, sarayların ve binaların yapımı yıllarca sürdüğü için, bu süre içinde ancak teknik olanaklarını geliştirebilen, mesleki sırlarını koruyabilen loncalar başanlı olabiliyordu. İşte “duvarcı ustaları” veya “taş yontucuları” mesleki sırlarını koruyabilmek için dışarıyla ilişkilerini keserler ve “Loca” denilen ve loncaların bir üst örgütü olarak kurulan örgütlerde çalışmak zorunda kalırlardı. 15. yüzyılda kesin olarak “Loca”lara dönüşen bu örgütlere üye olanlar, tüm yaşamlarını bir anlamda dört duvar arasında geçirmek zorundaydılar. Kiliseye bağlı olarak çalışan Loca’lara yeni üyelerin alınması özel törelere göre yapılan bir dini tören sonucu oluyordu. Yazımızın başında anlattığımız tören, “Loca”lara girişin gelenekselleşmiş bir biçimidir.

Feodalizm koşullarında “Loca”lar giderek güçlü örgütler haline geldiler ve “Loca”ların yöneticileri de “gözle görülmeyen bir güce sahip oldular. “Loca”ların iç örgütlenmesi giderek daha merkeziyetçi bir yapıya yönelirken, “Loca”ların yöneticileri

de toplumda gerek ekonomik gerekse politik anlamda etkin olmaya başladılar. Feodalizm ömrünü doldurmaya, burjuva ilişkiler gelişmeye başladığında, burjuvazi’nin feodalizme karşı savaşta öncü rolü üstlenmeye başlamasıyla birlikte, “Lonca”lar ve üst örgütleri “Loca”lar da kiliseye ve feodal üretim ilişkilerine baş kaldırmaya başladılar. Kilisenin katı kuralları her ilerici düşüncüyü amansızca ezdiği için baş kaldırının sivri ucu kiliseye yöneliyordu. Feodalizmin katı kurallarına, baskısına en çok hedef olanlar da aydınlar oluyordu. Dünyanın döndüğünü yada yuvarlak olduğunu söylemek bile engizisyon mahkemelerinde yargılanıp, ölüme mahkum edilmeyle sonuçlanıyordu. İşte bu koşullarda, “Loca”lar bir baş kaldırış örgütüne dönüşüyordu. Dört duvar arasındaki yaşam da giderek gevşiyor ve “Loca”lar zamanın ilerici görüşlü aydınlarının bir anlamda sığınmak zorunda kaldıkları bir merkez ve ilerici görüşlerin savunulduğu örgütler durumuna geliyordu. Dönemin ilerici görüşlü aydınları, bilgiler, burjuva ideologlar mason localarına yöneliyorlardı. Voltaire, Diderot, Lousseau, Goethe, Mozart gibi ünlü aydınlar, kilisenin baskısına karşı mason localarını güvenilir bir yer olarak gördüler ve “Loca”lara sığındılar. Artık mason localarının sıkı merkeziyetçi yapısı gevşemekte ve feodalizme karşı burjuvazinin örgütleri haline dönüşmekteydi. Böylelikle mason locaları, “Hür Duvarcılar”ın veya “taş yontucular”ın örgütü olmaktan çıkıp, herkesin yemin ederek ve belli bir “aidat” ödeyerek girdikleri örgütler durumuna geldiler. Feodalizme karşı reformist bir karakter kazanan “Loca”lar, yani mason örgütleri açık politik amaçlara yöneldiler. Burjuva sınıfına temel olacak teknik ve sosyal ilerleme güçlerini oluşturma eğilimi güç kazandı. “Büyük Doğu” mason locasının üyeleri Fransız devriminin hazırlıklarına katıldılar. İtalya’da Garibaldi ise, “Büyük Doğu” mason locasının bir numaralı üyesiydi. 1717’de İngiltere’de de “Loca”ların en yüksek örgütü olan “Yüksek Loca” kuruldu. Napolyon, 16. Louis ve Prusya Kralı 2. Friedrich gibi ünlü isimler mason localarının en üstlerinde yer almışlardır.

Burjuva sınıfının doğuşunda, bu sınıfı birleştirici ve feodalizme karşı ilerici bir rol oynayan masonluk, daha sonra mevcut burjuva kurumlarla bir bütünleşme sürecine girdi. Gerek örgütsel yapısında gerekse amaçlarında, değişen toplumsal üretim ilişkilerine uygun değişiklikler oldu. Artık mason örgütlerinin amacı, dolaysız politik hedeflere yönelmek oldu ve bunlar burjuva toplumunun üst düzey yöneticilerinin, "seçkinler"inin bir örgütü haline döndü. Masonluk bu gelişme içinde giderek daha karmaşık bir örgütlenme yapısına kavuştu. Mason örgütleri içinde hiyerarşiyi belirleyen çeşitli "basamaklar" oluştu. 99'a kadar çıkan bu "basamak" sayısı, bir anlamda ünvan veya rütbe diyebileceğimiz aşamaları göstermektedir.

Kapitalizmin emperyalizm aşamasına ulaşmasıyla, burjuvazi ilerici barutunu tüketti. bu değişimle birlikte zaten burjuva sınıfının "seçkinler"ini birleştiren bir örgüt niteliği taşıyan masonluk da, burjuva gericiğinin gizli bir örgütü işlevini gören bir duruma geldi.

"BURJUVAZİYİ BİRLEŞTİREN, POLİTİK NİTELİKLİ BİRLEŞİK BİR ÖRGÜT"

Pergel ve keser simgesi altında birleşen masonluk, Georgi Dimitrov'un yazdığı gibi, İkinci Dünya Savaşı öncesinde faşizmin ve "gizli Nazizmin" ideolojisinin oluşmasında önemli bir rol oynamıştır. Mason çevreler "Seçkinler" in olağanüstü üstünlüğü yönündeki görüşlerle birlikte, masonluğun "dünya dini"nin bir parçası olduğuna ilişkin kozmopolit görüşler de ileri sürüyorlardı. "Soysuzlar"a ise, "kendi ülkelerinin geleneklerinden kurtulmaları" ve "yann, ikircimsiz ölüme hazır olmaları" öneriliyordu. Milyonlarca insanı toplama kamplarında, gaz odalarında, fırınlarda Alman ırkının sağlığını korumak adına yokeden Nazi barbarlığının, masonluğun görüşlerinden esinlenmesinin yanı sıra, masonluğun bazı sembolleri ve simgeleri de Nazi barbarlığınca kullanılmıştır. Kaiser Almanyası'nın eski generallerinden ve Alman faşizminin jeopolitik ekolünün başı ve "Tula" mason locasının ideoloğu Karl Haushofer, şimşegin ve sihirli gücün eski

bir simgesi olan "gamalı haç"ı Nazilerin amblemi olarak seçmiştir. Masonların sembolü olan, kafatası üzerine çarpı işreti biçiminde konulmuş iki kemik ise, SS'lerin sembolü olmuştur. Faşistlerin Sağ kollarını omuz hizasında havaya kaldırarak birbirlerini selamlaması, tipik bir mason selamlamasıdır.

Georgi Dimitrov, 1946 yılında "Rabotniçesko Delo" gazetesinde masonluk hakkında şunları yazmıştı: "Pekçok devlet adamının birçok önemli konuda sık sık ve hiçbir nedene dayanmadan tutum değiştirmesi... yada birgün önce söylediklerinin birgün sonra tam tersini yapmaları karşısında, kamuoyu çoğu kez hayret ediyor. Olayları uzaktan izleyenler için böyle bir şey, mantık dışı, hem de olanaksız gibi gözükabilir. Ama mason localarının faaliyetini az çok bilenler için sorun açıktır. Mason localarının birer üyesi olarak devlet adamları, kendi localarından emirler ve direktifler alırlar, halkın ve ülkenin çıkarlarına ters düşse bile, bu emir ve direktifleri ikircimsiz yerine getirirler. Tek sözle mason olan bir devlet adamı aslında o ülkenin ve halkın çıkarlarını değil, mensup olduğu mason locasının çıkarını her şeyin üstünde tutmak zorundadır." (Masonluğun Labirentlerinde, Literaturnaya Gazeta Moskova, 1984/14. 15. ve 17. sayılar)

Palmiro Togliatti ise, 1935 yılında Moskova'da Lenin Okulu öğrencilerine verdiği "Faşizm Üzerine" konulu derslerde, masonluğu şöyle tarif ediyordu: "İtalyan burjuvazisi, politik parti niteliği taşımayan masonluğu, kendisi için birleşik politik bir örgüt olarak kullanmıştır. Savaşa kadar masonluk, burjuvazinin, politik nitelik taşıyan tek birleşik örgütüydü. Masonluk sadece İtalyan devletinin birleştirilmesi savaşında, İtalya'nın ulusal kurtuluşu için savaşta değil, aynı zamanda İtalyan burjuvazisinin çeşitli politik gruplarının birleştirilmesi sürecinde, büyük burjuvazinin, küçük ve orta burjuva katmanlar üzerindeki etkisinin giderek artmasında büyük rol oynamıştır." (Agy.)

Günümüzde masonluğun temel özelliklerine ışık tutacak iki ana noktayı da Pal-

miro Togliatti şöyle vurguluyordu: “**BİRİNCİSİ**; İtalya’da ve öteki ülkelerde masonluk, burjuvaziye **BİRLEŞTİRMEKTE**; çeşitli burjuva partilerin varolmasına karşın masonluk burjuvazinin **POLİTİK** nitelikleri **BİRLEŞİK** örgütü olarak işlev görmektedir. Başka bir deyişle masonluk, bir tür **PARTİLERÜSTÜ** birleştirici bir güç, burjuvazinin çıkarlarının bir tür odağ işlevini görmektedir. **İKİNCİSİ**; bu **ODAK** yani masonluğun ortak ideolojik ve politik doğrultusunu, küçük ve orta burjuvazinin büyük burjuvazi, günümüz koşullarında ise, Batı’nın tekelci, ‘uluslarüstü’ emperyalist burjuvazisi tarafından yönetilmesine yöneliktir.” (Agy.)

Masonluğun çeşitli adlar altında faaliyet yürüten kuruluşları vardır. Bu kuruluşların merkezi ABD’dir. Çünkü ABD, dünyanın en büyük mason merkezine dönüşmüştür. Bu doğaldır, çünkü ABD dev tekelleriyle, casusluk örgütleriyle, askeri ve ekonomik gücüyle emperyalizmin dünyadaki en büyük gücüdür. “Seçkin” Amerikan masonları arasında 39 ABD Cumhurbaşkanı da yer almıştır. Washington, H. Truman, F. Roosevelt gibi devlet başkanlarının yanısıra ünlü “Marşal Planı”nın mimarı J. Marşal’da “seçkin” masonlardır. “Marşal Planı”nın Avrupa’daki idaresinin başında ise Studebaker firmasının başkanı ve Los Angeles’teki mason locasının bir numaralı üyesi P. Hoffman bulunuyordu. “Marşal Planı”na göre, “Avrupa’nın kalkınması” için öngörülen “yardım”ın önemli bir bölümü, aslında, eski mason merkezlerinin CIA’in denetiminde yeniden canlandırılması için kullanılmıştı. Mason localarının üye listelerinde birçok tanrıdk isim de bulunmaktadır. ABD Başkanı, R. Reagan, Carter, Carter’ın baş danışmanı Z. Brezinski, Gerald Ford, Henry Kissinger, Cyrus Vance’in yanısıra, Şili’nin kanlı diktatörü Pinochet, Mısır eski devlet başkanı E. Sedat, İran Şahı R. Pehlevi ve İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra “Soğuk savaş”ı başlatan Churchill gibi birçok devlet yöneticisi mason localarının bir numaralı üyeleridir. Ayrıca Rockefeller, Morgan, Rothschild gibi uluslararası fi-

nans oligarşisinin en üst temsilcileri, Amerikan askersel-sanayi kompleksinin temsilcileri, CIA şefleri, NATO Genelkurmay’ındaki generaller, dev tekellerin temsilcileri, mason localarının önemli üyeleri arasındadır. Yani dünyadaki finans oligarşisinin, silah tekelinin temsilcileri, NATO generaller dev tekelin temsilcileri, faşist gerici diktatörler ve kapitalist ülkelerdeki birçok önemli devlet adamı, Kapitalist dünyanın politikasına yön veren birçok “ünlü” isim, birer mason locası üyesidir. Özellikle İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Amerika ve CIA tarafından canlandırılan mason locaları, günümüzde Reagan yönetiminin elinde, antikomünizmin, antisovyetizmin önemli araçlarından biridir. Dünyanın sosyalist ülkeler dışında kalan tüm ülkelerinde çeşitli adlar altında faaliyet gösteren masonluk, günümüzde Reagan’ın Sovyetler Birliği’ne, diğer sosyalist ülkelere, tüm ilerici güçlere karşı “Haçlı Seferi”nde, dünya egemenliğini elde etme planlarında, bu saldırgan görüşlerin öteki burjuva kesimlerine, genel olarak benimsetilmesinde önemli araçlardan biridir.

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONRASI

İkinci Dünya Savaşı henüz bitmiş ve insanlık savaşın yaralarını sarmaya çalışırken, İngiltere Başbakanı William Churchill ünlü Fulton konuşmasıyla, emperyalizmin yeni bir saldırısını başlatıyordu. “Soğuk Savaş” İkinci Dünya Savaşı’nın külleri üzerinde, Sovyetler Birliği’ne ve sosyalizme yönelen ülkelere karşı, emperyalizmin ideolojik ve politik bir saldırısıydı. Mc Charty’cılık Komünistlere, ilerici görüşlere, kendi görüşlerinden yana olmayan herkese karşı terör estiriyordu. İlerici görüşlü herkes koğuşturmaya uğruyor, zindanlara atılıyordu. Avrupa’da da komünist partilerine, ilerici düşünceli kişilere karşı amansız bir savaş açılmıştı. Kapitalist ülkeler halkları üzerinde terör estirilirken, antikomünizmin, antisovyetizmin en kaba yöntemleri kullanılıyordu. Emperyalizmin başlatıldığı “soğuk savaş” politikasıyla birlikte Amerikan gizli ser-

visleri de Batı Avrupa'da faaliyetlerini artırdılar. Bu dönemde Amerikan gizli servislerinin Batı Avrupa'da örgütlendiği ve bayraklarında "antikomünizm", "anti-sovyetizm" yazılı olan çok sayıda "komiteler", "dernekler", "birlikler", "cemiyetler" mantar biter gibi çoğalmaya başladı. Antikomünist kampanyada mason örgütlerine özel bir rol verildi. Almanya'nın İngiliz, Amerikan ve Fransız işgal bölgelerine CIA, Doğu Avrupa'dan kaçan göçmen "biraderler" arasında seçilen kişileri, antikomünist, antisovyet örgütlerin yönetimlerine yerleştiriyordu. Aynı operasyon, Mafya'nın ve masonların Amerika'dan sonraki kalesi olan İtalya'da da uygulanıyordu. 1947 yılında CIA'nın İtalya sorumluluğuna, İtalyan asıllı Amerikalı Frank Ciliyoti getirildi. İtalya'daki operasyonları yönetmek için Amerika'dan İtalya'ya "göç" eden mason "birader" Frank Ciliyoti, 1948 yılında yapılan parlamento seçimlerinde bu çalışmalarının ilk sonuçlarını aldı. CIA mason Frank Ciliyoti aracılığıyla çeşitli burjuva partilerine o zamanın parasıyla 80 bin dolar rüşvet vererek, bu partilerin Tek Cephe'ye karşı çıkmalarını sağladı. Yönetime masonların egemen olduğu Hristiyan Demokrat Parti, bu rüşvet karşılığı Tek Cephe'den ayrıldı. 1960 yılınının ise, İtalya'daki masonların en eski localarından biri olan "Büyük Doğu" mason locası CIA'nın denetimine geçti ve bu locanın başına CIA'nın İtalya sorumlusu olan Frank Ciliyoti getirildi. Ve aynı Frank Ciliyoti'ye İtalyan mason localarını yurtdışında temsil etme hakkı da verildi. "Herşey Loca İçin" başlıklı kitaplarında D. Rossi ve L. Lombrassa'nın yazdıklarına göre, "Büyük Doğu" locasının ileri gelenleri CIA ve İtalyan Mafyası ile sıkı ilişkiler kurdular. Bunlar gerekli görüldüğü zaman masonluk kanallarını kullanılarak İtalya'nın politik ve ekonomik yaşamında önemli görevler yerine getirdiler. İtalya'nın NATO'ya girmesiyle birlikte Amerikan askersel çevrelerinin İtalyan mason localarına yerleşmeleri daha da kolaylaştı. Mason locaları öncelikle Amerikan üslerinin bulunduğu Livorno, Napoli ve Verone

kentlerinde kurulmuştu. İtalya'da masonların ne denli etkin olduğu, kolları "Papa Suikastı"na kadar uzanan P-2 locasının cinayet, kaçakçılık, darbe teşebbüsü vb. eylemleriyle son yıllarda iyice gözler önüne serildi.

İkinci Dünya savaşıdan günümüze kadar geçen süre içinde mason örgütleri, uluslararası faşist ve neofaşist örgütlerin eylemlerini koordine etmede de bir "kamufraj" görevi üstlenmiştir. Yunanistan'daki "Kara Albaylar" cuntasından, İtalya'daki neofaşistlere, eski Nazi subaylarından FAC'daki neofaşist örgütlere kadar uzanan uluslararası faşist örgütlenmenin çeşitli kollarını, CIA'yle işbirliği içinde ve "uyumlu" bir çalışmaya yönlendirmede kullanılmaktadır. İtalya'da Bologna'da tren istasyonunun bombalanması olayında, Federal Almanya'da Münich'de Ekim Bayramında yüzlerce kişinin öldürülmesi olayında, Aldo Moro'nun katledilmesinde, Mafya'nın kaçakçılık işlerinde istenmeyen adamların ortadan kaldırılmasında kullanılan neofaşist örgütlerin mason localarıyla dolaysız ilişkileri açığa çıkmıştır.

İtalya örneğinde açık olarak görüldüğü gibi mason locaları, Mafya'nın her türlü kaçakçılık işlerinde de yer almaktadır. İtalya'nın ileri gelen, etkili kişileri aracılığıyla kaçakçılık işleri gizlenmiş, üzeri örtülmüş ve bu kanallar kullanılarak bu işlere "yasal" görünüm sağlanmasında mason locaları üyeleri aktif görev almışlardır.

Mason locaları, kapitalist dünyanın en asalak ve en "havadan" para kazanma mesleği olan bankerlik aracılığıyla da, bulundukları ülkelerde mali birer güç haline gelmiştir. Örneğin Vatikan bankasını bile ele geçirerek, gerek kaçakçılık işlerinden ve gerekse bankerlik yoluyla elde edilen paralarla gücü milyarlarca dolarla ölçülebilen birer mali imparatorluk kurmuşlardır. Elde edilen bu paralarla, neofaşist örgütlere destek sağlanmakta sözkonusu ülkenin ekonomik ve politik yaşamını etkileyecek önemli kişiler "satın" alınarak kendi amaçları doğrultusunda kullanılmaktadır.

Mason locaları faaliyet gösterdikleri ülkelerin gizli haberalma örgütlerine, silahlı kuvvetlerine sızarak devlet içinde bir devlet olarak örgütlenmişlerdir. Dünyada birçok "sansasyon" yaratan olayın faillerinin "bulunamaması" yada bu olayların "Papa Suikastı"nda olduğu gibi antikomünist kampanyada kullanılması mason örgütlerinin CIA'yle birlikte yürütüldükleri gizli yada "açık" faaliyetler sonucu mümkün olabilmıştır.

Buraya kadar anlattıklarımızdan mason örgütlerinin kendi başına "bağımsız", "herşeye kadir" bir örgüt olduğu sonucu çıkarılmamalıdır. Yukarıda saydıklarımızın en önemlisi mason örgütlerinin Amerikan casusluk ve terör örgütü CIA'yle ve kapitalist ülkelerdeki öteki gizli haberalma örgütleriyle birlikte çalışmasıdır. İkinci Dünya Savaşı'ndan günümüze kadar mason örgütleri Amerikan yönetimlerinin politik ve pratik bir aracı olmuşlardır. Masonlar, burjuva toplumunun tüm kurumlarına, hükümete, bakanlıklara, parti yönetimlerine, parlamentolara, orduya, istihbarat örgütlerine, polise, yargı organlarına, tekelere, toplumsal kuruluşlara, sendikalara, eğitim kurumlarına yerleşiyor, buralarda dal-budak salıyorlar. Ve hemen hemen her kurum ve kuruluşta masonların temsilcileri bulunuyor. Toplumun çeşitli kesimlerinde görev yapan mason, aslında sözkonusu partiyi yada akımı, kuruluşu, kendi locasının çıkarlarına hizmet eden bir araç haline getirmeye çalışıyor.

"İtalyan masonluğu bugün doğrudan CIA'ye bağlı, onun direktifleri doğrultusunda faaliyet yürüten, mafya şebekesinde farklı olmayan bir örgüte dönüştürülmüştür. P-2 locasının üyesi olarak masonluk adına yemin eden tanınmış sanayici, işadamları, politikacı, bankacı, general, yargıç, savcı, parlamenter, üst düzey devlet memuru, aslında doğrudan bir CIA ajanı olarak yemin etmiş oluyor" diyen ve sonra bu itirazını hayatıyla ödeyen Osservatore Politico dergisi genel müdürü Mino Pecorelli'nin sözleri bu gerçeği çok açık ifade etmektedir. İtalyan Sosyalist Partisi'nden parlamenter seçilen Roberto Cervazo'da

"İtalya'da yüksek bir mevki elde etmek ve başarılı olabilmek için P-2 locasının koruyuculuğuna sığınmaktan başka bir çare yoktur" derken, burjuvazinin örgütleri arasında mason örgütlerinin önemini vurgulamış oluyordu.

Mason örgütlerinin, Reagan yönetiminin günümüzdeki politikasını uygulamakta gördüğü işlevi belirlemesi açısından son bir örnekle yazımızı bitirelim. Amerikan Cruise ve Pershing roketlerinin İtalya'ya yerleştirilmesi konusunda İtalyan Parlamentosunda yapılan oylamada, bu roketlerin yerleştirilmesi kararına olumlu oy kullanan parlamenterlerin ve politik parti liderlerinin ezici çoğunluğu aynı zamanda P-2 mason locası üyeleri idi. (Masonluğun Labirentlerinde, **Literaturnaya Gazeta**, 1984/14, 15, 17. sayıları) P-2 Mason Locası şefi Licio Gelli'nin "142 milletvekili ve sanatörün emrinde olduğu"nu söylemesi boşuna değildir. Sicilya'ya Amerikan roketlerinin yerleştirildiği üssün inşaat işlerinin Mafya'ya verilmesi de hiç rastlantı değildir. Ve Mafya'nın Sicilya'daki barış hareketine karşı açtığı kanlı saldırı kampanyası da öyle. İtalyan "Corriere" dergisinin yazdığına göre "bugün İtalya'da yaklaşık 5 bin Amerikan casusu vardır ve bu Amerikan casuslarıyla birlikte 10 bin kadar da İtalyan casusu çalışmaktadır." P-2 Mason locası olayı patlak verdiğinde Brüksel'deki NATO Karargahı'nda da büyük bir panik yaşanmıştı. P-2 Mason locası üyeleri arasında NATO generalleri de vardı. Ve bu olayın patlak vermesiyle ABD'nin İtalya ve Nato Güneydoğu kanadını kendi saldırgan ve serüvenci girişimlerine araç etme planları tehlikeye girmişti. Ancak P-2 olayı Papa'ya yapılan suikastle dikkatlerden kaçırıldı ve Papa suikastı etrafında yeni bir antikomünist, antisosyalist kampanya başlatıldı...

Mason örgütleri gizli olarak ve türlü legal örgütler biçiminde ülkemizde de yoğun faaliyet gösteriyor. Bu faaliyetlerin açığa çıkarılması için çaba harcamak her yurtseverin görevidir. Bu konu, üzerinde ayrıntılı olarak durulması gereken bir konudur.